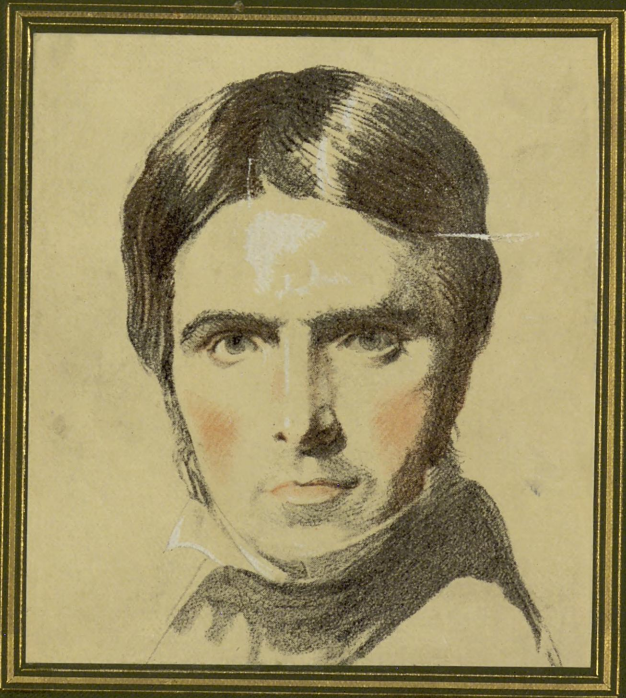

TO MENNESKER

NA Dal

Nasjonalbiblioteket
avdeling Oslo

b82 ga 00167

82GA00167

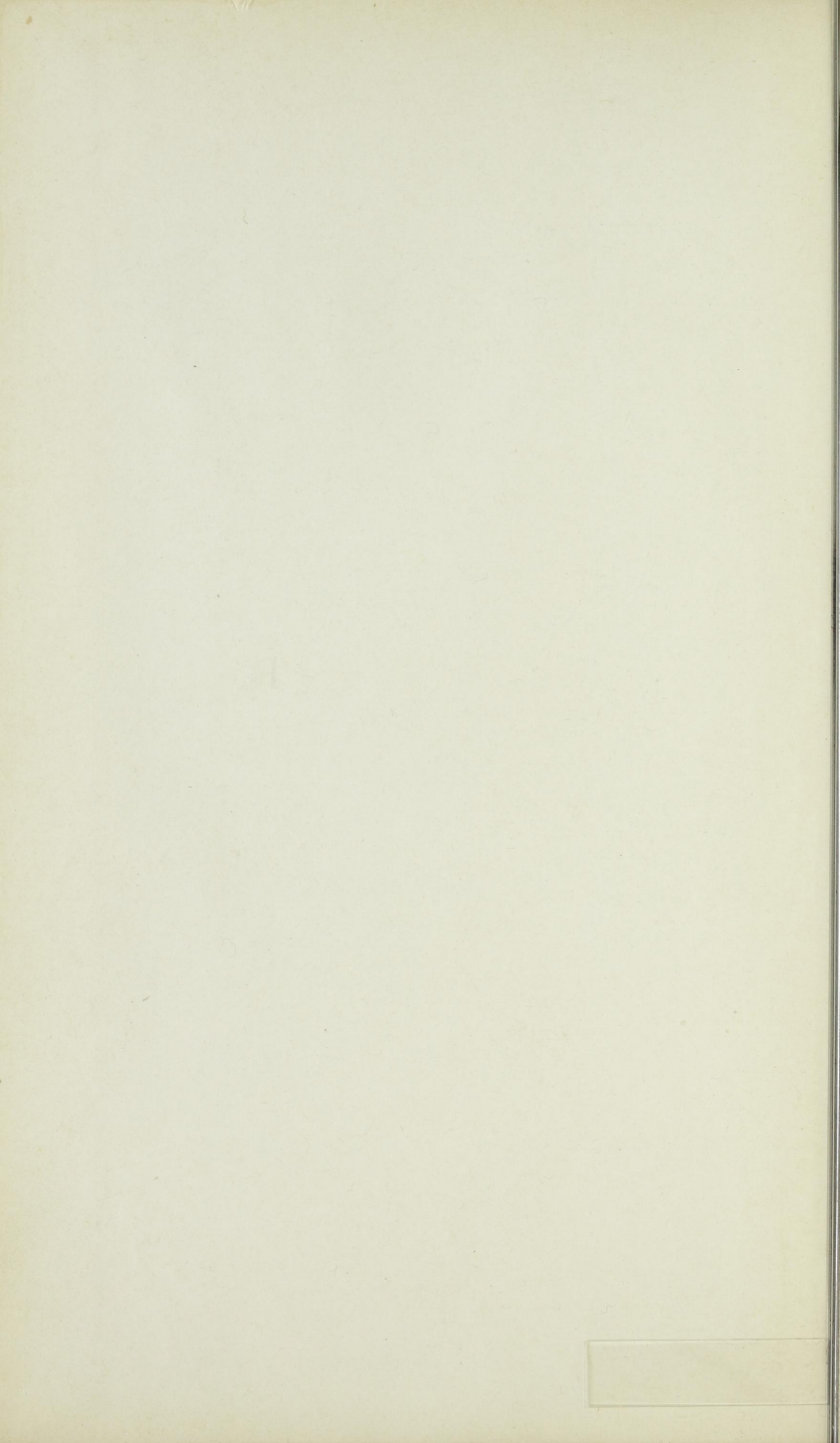

Nasjonalbiblioteket
avdeling Oslo

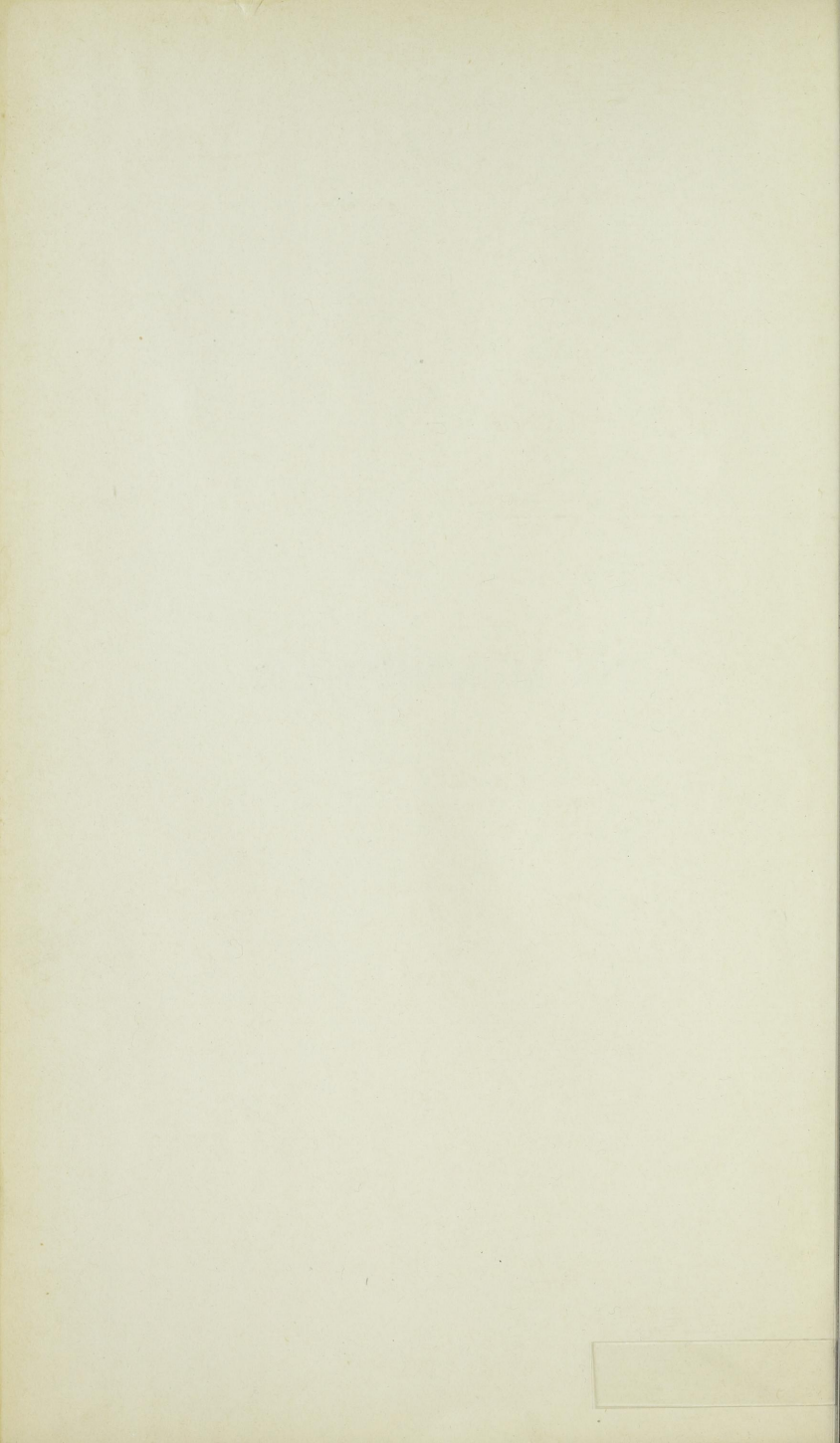
3.6

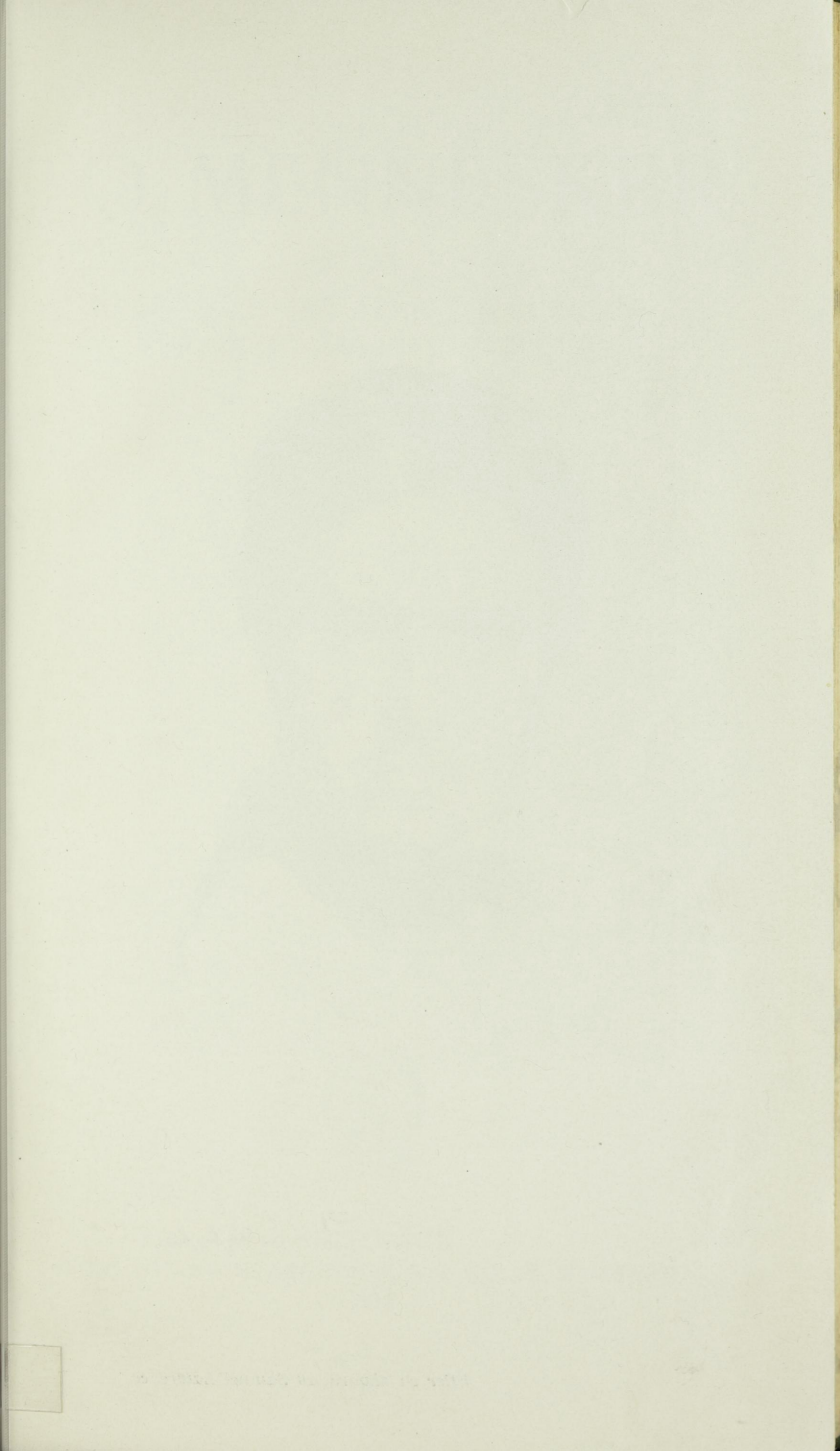

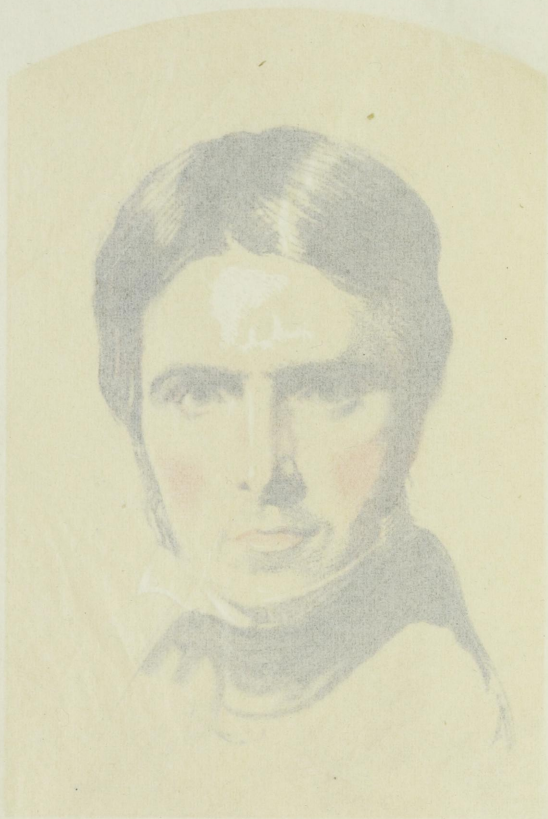
Elise Gotaas.

TO MENNESKER

T. Carlyle

Efter en akvarel af Samuel Lawrence

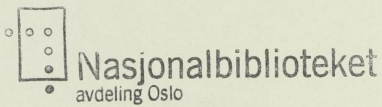
TO MENNESKER

CARLYLE OG HANS HUSTRU
— I BREVE OG DAGBOKSOPTEGNELSER

VED
SIGNE GREVE DAL

KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1915

Nasjonalbiblioteket
avdeling Oslo

NATIONALTRYKKERIET

Denne bok slutter sig til „En gammel kjærlighets-
historie,“ som utkom for to aar siden.

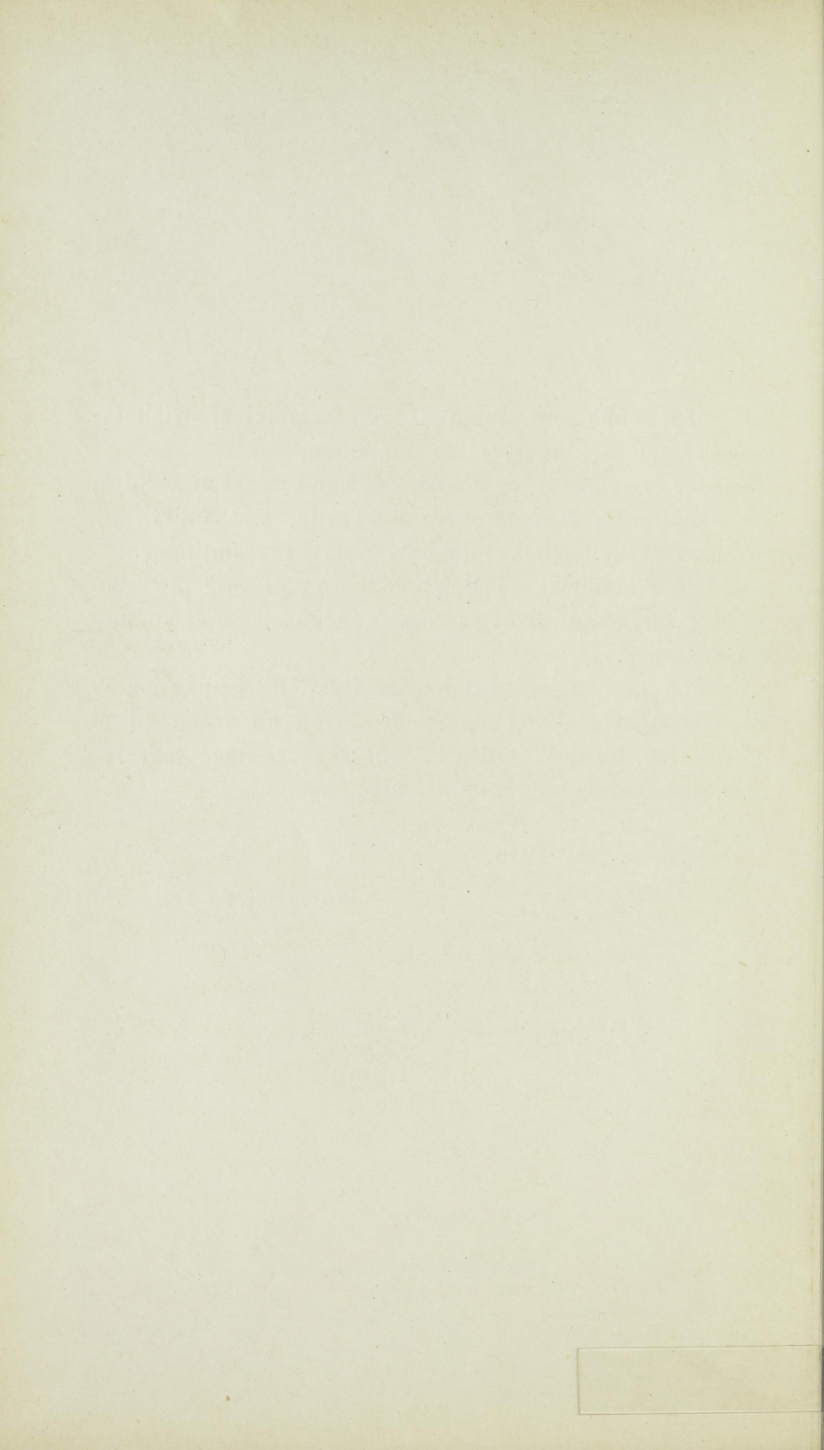
Det er *samlivet* jeg dennegang har forsøkt at skildre,
saa sandfærdig som det var mig mulig, ved utdrag av
Froudes verk, dagboksoptegnelser og brevsamlinger.

Disse menneskers skjæbne har optat mig gjennom
en lang aarrække. Der var ingen anden maate at komme
fra dem paa.

Men nu, da jeg skal skilles fra dem, gripes jeg av
en stor smerte — og ængstelse — og en trang til at
gjøre hine Luthers ord til mine: Her staar jeg, jeg
kan ikke andet, Gud hjelpe mig! Amen.

Nyli, august 1915.

Signe Greve Dal.

„The main question is not how happy men and women have been in this world, but what they have made of themselves.“

Froude: Life of Carlyle.

I utkanten av Edinburgh ligger gaten Comely Bank. Den skiller sig ikke i nogen henseende ut fra en almindelig forstadsgate. En række ensbyggede to etagers huse med en smal havestrimmel foran.

Det store almetræ utenfor nr. 21 hadde allerede drysset sine tørre blade ned over et bed forfrosne asters, da en vogn sent om aftenen 17. oktober 1826 holdt utenfor huset.

En høi, knoklet mand med fremskutt underlæbe i det glatbarberte ansigt steg først ut. Mens han gjorde op med kusken, hjalp hans dame sig selv. Det var en fin liten skikkelse med sort haar og store mørke øine i et blekt og eiendommelig ansigt.

Parret var den unge videnskapsmand Thomas Carlyle med sin frue, Jane Welsh, og dagen var deres bryllupsdag, og det var leiligheten i nr. 21 som skulde bli deres første hjem.

Det saa slet ikke nygift ut i de fire rum inde i leiligheten. Ingen brandnye møbler og bryllupsprenter præget av ubrukthetens uhygge. Tvertom — de gamle mahognymøblers træk var her og der kunstfærdig stoppet, og det gamle pianos tangenter gulnet.

Det var altsammen kjendte ting for den lille frue,

hun var vokset op mellem disse møbler, de var hende som levende væsener, bragt med fra det gamle, lykkelige barndomshjem for at staa vakt om hende her i de nye forhold og det nye livs krav.

Ogsaa husets herre følte sig straks hjemme. Det store rum var ordnet som arbeidsværelse. Der stod hans bøger avstøvet paa hylder der fyldte den ene langvæg. Paa den anden — mellem de to vinduer — stod hans massive skrivebord med blækket og pennen, hans arbeidsredskaper, ja selv den lille glaskrukke med de blaa, mavestyrkende piller hadde faat en diskret plads bak den store daase, fylt med sterk tobak.

Og ut og ind gjennom disse rum gled den lille kvinde med den fine teint og det skjønne smil: Jane — hans Jeannie — endelig hans egen kone!

Og begge var de unge av aar, rikt utrustet med aandens gaver og brændende av hjertet. Og aldrig var et samliv begyndt med større alvor og renere vilje. Saa uendelig rikt paa muligheter laa livet for dem, saa fuldt av opgaver!

Den lille kvinde hadde en mands mod og hjerne, og den sterke, knoklede mand hadde en kvindes hjerte — hvad gjorde det saa, om høstkveldens klamhet hadde trængt sig ind gjennom de aapne vinduer, og det avbladete almetræs nøkne grener fra dagligstuen tok sig ut som vredne armer, der bønfaldende anropte himlen! Her var de to skjønne, sterke mennesker herre over sin egen skjæbne.

Og nu brændte det alt borte i kaminen, tekjelen begyndte at surre, klamheten trak sig bort i krokene, og en voksende maanes skarpe sigd tittet nysgjerrig ind gjennom det altfor store vindu, indtil rullegardinet blev trukket ned og stængte for utenverdenen. —

Det Carlylske hjem var ingenlunde bygget paa sand. En pengesum tilstrækkelig til at dække det første aars

utgifter var allerede optjent og lagt tilside. I spiskammeret stod hele melbøler fra Carlyles hjemsted, den lille forpagtergaard Scotsbrig, og under taket hang to solide skinker.

En literat og fri videnskapsmands stilling var rigtignok usikker, og om fast indtægt var der ikke tale. Men Carlyles artikler i ansete tidsskrifter hadde gjort hans navn kjendt, og hans mønstergyldige oversættelser fra den moderne tyske litteratur hadde vakt opsigt og beundring i literære kredse.

Han hadde ogsaa andre strenge paa sin bue, han hadde et bud at bringe sin samtid. Tysklands Goethe hadde i ham erkjendt en ny moralsk kraft, og ut fra denne var det han vilde ryste op i tidsalderens materialisme og holde frem for samvittighetene de gamle, glemte sandheter om retskaffenhet, bod og gjengjældelse.

Den nærmest foreliggende opgave var at komme i kontakt med samtiden. Kanske vilde en roman være det bedste middel! Ved en regelmæssig og enkel leve-maate og omgitt av et hjems orden og velvære vilde han kunne samle sig om et saadant arbeide, hvor hans tanker og meninger gjennom en passende avklaring og i underholdende form kunde naa hans landsmænd.

Men det vilde ikke riktig gaa med romanen. Det skortet ham paa den nødvendige opfindsomhet, hans anlæg laa for fakta, for kjendsgjærninger. Og snart mistet han al interesse for boken og brændte en vakker dag det mislykkede forsøk.

Det tok paa humøret, og han klager til sin bror, medicineren John Carlyle, hele livet gjennom hans bedste ven og fortrolige: „Min kone overgaar mine forventninger, hun er saa overbærende, saa venlig, saa munter og hengiven. Men hvorfor er jeg da allikevel ikke lykkelig?

Ak Jack, det er vist fordøielsen som er i uorden.

Jeg sluker salt og olje, og mit hjerte er fuldt av bitterhet og tungsind.“

Han hadde for vane at bruke sterke uttryk. Vi maa tro at saltet og oljen som oftest hadde en god og mildnende virkning — ialfald fik det lille hjem i Comely Bank snart ord for at være et sted hvor der var godt at være, og en liten kreds av literært interesserte samledes der til stadighet ved kaminen i den hyggelige dagligstue.

Det var ikke godt at si hvem av de to som trak mest.

Den gratiøse lille frue hadde en lynsnar opfattelses-evne, og fik hurtig ry for sine vittige og rammende bemerkninger. Med en utpræget skjønhetssans forstod hun med smaa midler at gjøre det vakkert om sig.

Og hun var selv vakker, de mørke øine var skygget av lange øienvipper, og hendes smil var skjønt.

Hendes herre og husbond virket ved andre midler. Han talte gjerne, i intelligent selskap kunde han tale i timevis, og ved sin uhyre læsning, sin fabelagtige hukommelse og skarpe iagttagelsessevne forstod han at kaste et nyt og originalt lys over hvilkensomhelst gjenstand.

Og hvad bedre var, han kunde le — en latter som rev alle med, og den var aldrig ondskapsfull.

„I alle de aar jeg har kjendt ham,“ skriver en av hans ældste og bedste venner, „hørte jeg ham aldrig fortælle en ondskapsfull historie eller si en ondskapsfull bemerkning om noget menneskelig væsen. Hans egen definition av humor: „A genial sympathy with the underside,“ var ogsaa en definition av hans egne følelser overfor alt og alle.“

Det endte gjerne med at han var den ene talende. „Det var ikke saa let at si ham imot, han gav en et fuldt indblik i sin mening om tingen, og for de fleste

var der da intet valg, de maatte se at bevare hans syn paa saken i sin hukommelse og i stilhet anstille sine refleksjoner.“

Den betydeligste av de mænd som denne første vinter samledes i Comely Bank, var den skotske jurist og literat, utgiveren av Edinburg Review, senere parlamentsmedlem og lordadvokat Franzis Jeffrey.

Som fører for det skotske whigparti kunde hans ved sin store indflydelse og glimrende forbindelser være Carlyle til stor støtte. Han blev straks sterkt fængslet av Jane Carlyles person og væsen, fandt ut at de var i familie, og kaldte hende „min skjønne kusine“.

Mellem Carlyle selv og Jeffrey var sympatien mindre. Jeffrey fandt Carlyle steil og hovmodig, og han kunde ikke fordrage hans tyske sympatier og hans hang til hvad Jeffrey kaldte „mystik“.

Til gjengjæld var Jeffrey's politiske rettroenhet og hans letlivede „verdslighet“ en bestandig gjenstand for Carlyles forargelse. De vedblev imidlertid trods ganske voldsomme sammenstøt at føle gjensidig agtelse. At der bak Jeffrey's lette verdensmandsvæsen banket det varmeste hjerte fik Carlyle ved mange leiligheter erfare.

Men Jane var ikke bare den vittige og indtagende vertinde, hendes nærmeste og første opgave var at holde huset i orden med mindst mulig utlæg av penge. En husmors arbeide hadde aldrig hat nogen tiltrækning for hende, men det laa i hendes karakter, at naar hun først paatok sig et arbeide, skulde det utføres godt og til alles tilfredshet.

Imidlertid blev der tæret paa den opsparte kapital, uten at nye indtægter skaffet balance, og henimot nyt-aar 1828 begyndte situationen at bli kritisk. Carlyle hadde hele den forsigtige bondeguts skræk for gjæld. Ved privatundervisning og literært arbeide hadde han ikke alene greiet sig selv i studietiden, men ogsaa

hjulpet broren John til at studere medicin. Han hadde en sterk følelse av sine forpligtelser som forsørger, og den usikre økonomiske stilling tok nu saa sterkt paa hans nerver, at i ængstelige stunder en gammel skrinlagt plan blev tat op til fornyet betænkning.

Janes far, den avdøde, i sin tid overordentlig ansete læge, John Welsh, var vokset op paa en bondegaard, Craigenputtock, som i mangfoldige slegtled hadde været i familiens eie.

Som ældste søn hadde dr. Welsh i sin tid kjøpt farmen for paa den vis økonomisk at kunne støtte sine 14 søsken. Forpagtningsavgiften, en 200 pund om aaret, var nu hans enkes væsentligste indtægt, overdraget hende paa livstid av Jane, som ved farens testamente var indsat til eneste arving.

Der fandtes kanske ikke i hele Skotland et mere utrivelig sted end dette Craigenputtock.

Den solide, men skumle hovedbygning av sten laa omgit av nogen faa maal eng som en grøn ø midt blandt milelange lyngheder og torvmyrer. Mot nord var en nyplantning furutrær, der lovet næste generation et ly mot nordenvinden. Foreløbig fik denne frit tumle sig om gaardens huse, mens to forvredne almetrær ved indgangsporten fortalte tilstrækkelig om kampen for tilværelsen derute paa heden, 700 fot over havet.

Fra hovedbygningens altfor store, melankolske vinduer kunde man i klart veir saavidt skimte røken fra nærmeste menneskelige bolig, en torvlagt hytte. Ellers var der to norske mil til nærmeste landsby med doktor, posthus og apotek. Om sommeren kunde veien ditut kjøres med vogn, men om vinteren var den i dagevis ufremkommelig av snefok. Posten kom to ganger om uken, hvis veir og føre tillot det.

I forlovelsestiden hadde Carlyle foreslaat Jane at de som gifte skulde slaa sig ned der ute paa Craigen-

puttock, selv overta forpagtningen og drive jordbruk ved siden av den literære virksomhet, en forening av haandens og aandens arbeide, hvorav han lovet sig de skjønneste resultater.

Dengang hadde Jane med rædsel avvist enhver tanke paa noget saadant. Hun mente at hun ikke vilde kunne holde ut en maaned derute, selv med en engel til selskap. Og hvad en forening av praktisk og videnskabelig arbeide angik, trodde hun ikke noget paa at det vilde kunne realiseres, kort sagt, planen var ganske og aldeles umulig, ja vanvittig!

Det var dengang.

Nu tok det hele sig anderledes ut. Hun visste nu av erfaring hvad økonomisk tryk vilde si, og at hyggen i et hjem er avhængig av mandens trivsel og arbeidsglæde. Og nu saa det virkelig ut til at Carlyle hadde sat sit hjerte til dette Craigenputtock, og at han saa hen til en mulig tilværelse der som en redning for økonomiske bekymringer og derved det bedste vilkaar for uforstyrret arbeidsro.

Og litt efter litt begynder tingen at se litt rimeligere ut ogsaa i Janes øine. Ved passende leilighet nævner hun saken for sin mor, Mrs. Grace Welsh, der efter datterens giftermaal hadde solgt sit hus i den lille provinsby Haddington, hvor Jane var vokset op, og var flyttet til sin gamle far, som drev gaarden Templand.

Mrs. Welsh blev henrykt over en saadan mulighet. Craigenputtock laa bare to mil fra Templand, saa hun ved en saadan ordning oftere vilde faa se sin datter. Den nuværende forpagter hadde desuten misligholdt kontrakten og latt eiendommen forfalde. En forandring var blit nødvendig, og Mrs. Welsh blev saa ivrig efter at faa Carlyles derut at hun paatok sig at sætte hovedbygningen i beboelig stand og bekoste flytningen fra Edinburgh.

Allikevel nølet de to med at bestemme sig. Jane kunde ikke skjule sin indre ulyst, i virkeligheten skalv hun ved tanken. Hun visste hvor smaa legemlige kræfter hun hadde, og hun var bange for det absolut isolerte livs virkning paa hendes yderst sensible nervesystem. Og hvis Carlyle skulde faa anfald av mismod derute, hvordan skulde hun holde humøret oppe hos dem begge! Hun hadde ikke glemt at to av forpagterkonerne var blit sindsyke derute og en tredje forfalden til drik! —

Kanske hadde ogsaa Carlyle selv, nu da det kom til stykket, en følelse av situationens farer. Han kunde ikke riktig bestemme sig. Det var jo en mulighet for at bekjendtskapet med Jeffrey kunde skaffe ham nyt arbeide. En professorpost i æstetik ved Londons høiskole var ogsaa ledig og kunde søkes. — —

Men disse forhaabninger glippet. Carlyle var ikke nogen politisk partimand, der som saadan trygt kunde slippes løs. Hans meninger var paa mange maater de ledende autoriteter ubekvemme, og hans sympatier for Tyskland ubehagelige og ubegripelige. Jeffrey delte denne almindelige opfatning, og han la ikke skjul paa den. Det blev klart for Carlyle at han stod fuldstændig isolert og ikke hadde andet at stole paa end sin egen styrke.

Og saa blev da planen om at slaa sig ned paa Dumfrishire torvmyrer tat op til fornyet behandling, ikke længere som en mulighet, men som en nødvendighet.

En dag i mars reiste de begge derut for at bese stedet under denne nye synsvinkel. I aarstidens blaasure belysning tok det sig særlig avskrækkende ut, og de reiste tilbake til Edinburgh mismodige i hu og mest tilbøielige til at opgi saken.

Men skjæbnen hadde allerede avgjort for dem.

Deres husvert i Comely Bank var blit kjed av at vente paa deres avgjørelse, og da en liebhaver meldte sig til leiligheten, slog han til og bortleiet huset fra først-kommende flyttedag.

Saken var saaledes avgjort. Aleksander Carlyle, den yngre bror, hadde overtat forpagtningen, og reiste straks derut fulgt av den yngste av de fire søstre, lille Jean. „Hvordan,“ skriver i den anledning Jane Carlyle, „skal den lille armingen holde ut derborte. Jeg haaber de tar fra hende strømpebaand og andet i form av taugverk eller vaaben!“

Og tingene gik sin gang i den retning skjæbnen hadde bestemt. Hjemmet i Comely Bank opløstes, og en maidag 1828 svinget det første flyttelass fra Edinburgh ind foran den graa hovedbygning paa Craigenputtock.

Vaaren kom sent derute, lyngheden laa brun, trærne var bare, og hist og her laa grætne, graagule sneklatter i nordkløfterne. Men luften var ren og let, stæren holdt et frydefuldt spektakel i de to almetrær ved indkjørselen, og fra hønsehuset kom netop lille Jean med det blaa-ternede forklæ fuldt av nylagte egg.

Og da de gamle, solide mahognymøbler hadde fundet sig sin plads, og Janes flinke hænder hadde dækket de svære vindusgap med rene gardiner, saa det helt koselig ut derinde i det dype, høie rum, hvor Goethe saa venlig ned paa dem fra hæderspladsen over kaminen.

Det var meget at gjøre for begge baade inden døre og utenfor. Carlyle, som hadde et medfødt godt haandlag for alt praktisk arbeide, tok fat med hakke og spade, og snart var græsmarken rundt huset forvandlet til en blomsterhave. Det legemlige arbeide i den tørre, lette luft gav appetit. Gaarden skaffet de nødvendigste levnetsmidler, melk, smør, egg og skinke. Fra Scotsbrig kom det uundværlige havremel, saa det var ikke stort

andet end sukker og te som maatte hentes fra landsbyen, to mil borte.

Om kveldene, naar solnedgangens pragt forgyldte selv denne magre og strenge natur, gik de to en tur eller de red, Carlyle paa sin irske hest Larry og Jane paa sin lille pony Harry. Og naar de saa vendte hjem-over igjen og saa den blaa røk hvirvle muntert op fra pipen paa deres bolig derute i vildnisset, steg der op i dem en følelse av at de her virkelig hadde fundet en havn, et hjem, hvor der rigtignok ikke kom mange venner, men til gjengjæld heller ingen uvelkommen forstyrrelse. Kort sagt, det saa til en begyndelse ut som om virkeligheten hadde gjort de bange anelser tilskamme.

Jeffrey hadde lovet at komme utover til dem for med egne øine at se hvordan livet artet sig for en profet ute i ørkenen.

Men sommeren gik, og der kom ingen Jeffrey. Derimot utspandt der sig en brevveksling mellem dem i anledning en artikkel av Carlyle om Burns, som Jeffrey ikke vilde ta ind i sit tidsskrift *Edinburgh Review* uten at halvparten var skaaret væk.

Dette var netop den samme artikkel som vakte Goethes høieste beundring. Men Jeffrey var ingen Goethe. Han benyttet denne anledning til at si sin mening om Carlyles literære virksomhet i det hele tat, og han la ikke fingrene imellem:

Han var overbevist om, skrev han, at den ekstravagante skrivemaate Carlyle yndet at bruke, gjorde hans artikler utaaelige for mange og latterlige for ikke faa. Og den skrev sig ikke saa meget fra hans meningers virkelige eiendommelighet som fra en ulyksalig ærgjerrighet efter at synes mere original end han virkelig var, og fra hans beskedne, men fuldstændig be-
dragerske haab om at kunne omvende den engelske

intelligens til tysk tro og saaledes bli en apostel for en ny reformation.

Han ønsket til Gud at Carlyle vilde kaste al denne affektation overbord og nøie sig med at skrive som hans berømte landsmænd hadde gjort før ham, ialfald saalænge han skrev til og for dem.

Dette var altsaa Skotlands første literære kritikere om de særmeninger Carlyle følte sig kaldet til at forkynde, og den kom fra en mand, hvis forstaaelse og sympati i enhver henseende vilde være av den største betydning, og den kom paa en tid da alle sunde var lukket.

Men Carlyle var nu engang ikke av dem som lemper sig efter omstændighetene og gaar paa akkord med sin overbevisning. Han maatte gaa den vei som for ham var den rette, selv om den skulde føre til økonomisk ruin. Forøvrig trodde han slet ikke at det vilde komme saa vidt. Dypt rotfæstet i ham var den følelse at et naadig forsyn vilde lønne hans ærlige arbeide med det daglige brød. —

Saa kom den første høst derute paa Craigenputtock og med den, en klar oktoberdag, Jeffrey med kone og datter i en fin ekvipage, som virkelig hadde fundet frem mellem heden og torvmyrene, og nu holdt der foran hovedbygningen som et forunderlig og utrolig bud fra den store verden langt, langt derborte.

Hvilken overraskelse og hvilken glæde! Og hvilke ilbud ned til landsbyen efter ferskt kjøt og andre fornødenheter som situationen krævet!

To hele dage blev de derute. Mændene red lange ture omkring i egnen, mens damerne gjorde sig det lunt inden døre. Aftnerne omkring kaminen oplivedes ved Jeffreys straalende humør og uuttømmelige forraad av anekdoter. Alle emner som kunde vække nogen dypere meningsforskjel, blev omhyggelig undgaat fra begge hold, saa det hele endte uten en mislyd.

Men den kloke mand Jeffrey hadde gjort sine iagttagelser. Stedets barske ensomhet hadde gjort et sterkt indtryk paa ham, og han forfærdedes ved tanken paa at her skulde den lille, fine, tendre Jane tilbringe vinteren.

Straks efter hjemkomsten sender han Carlyle advarende ord:

„Hav omhu for den fine, skjøne skabning som er saa fuldstændig avhængig av Dem. La hende ikke ride om i væten eller utsætte sig for de vinterstorme som om litt vil hjemsøke eders høitliggende bolig.

Vær ogsaa av og til litt glad sammen med hende, litt munter og spøkefuld, i det mindste like saa ofte som De forlanger at hun skal være vis og heroisk med Dem. For hvad De nu end vil kunne indbilde Dem, saa vær forvissat om at De ikke har nogen mission her i verden halvt saa vigtig som den at være lykkelig i al uskyldighet.

Ja, dette er nu min tro, og — rigtig eller uriktig — er jeg nu ialfald viss paa at den baade er enklere og mere ydmyg end Deres.“

Og dagene gik. Høststormene indfandt sig med regn og slud og graa taake over myrene. Og dagene blir stadig kortere, og nätterne kolde med dyp, stjernesaaad himmel over den frosne jord. En morgen ligger hele egnen dækket med blændende sne. Postvognen stræver sig frem to ganger om uken, og sommetider kommer den slet ikke.

Men inden døre var alt tættet og lunt, der var kul og torv nok til brændsel, og hjerternes varme turde endnu frit blusse op. De læste spansk sammen de to efter aftens, og de var endnu fulde av haab.

Da julen kom, hadde Jane helt ondt for at rive sig løs for en ukes tid for at besøke sin mor paa Templand, hvorfra hun straks efter ankomsten skriver hjem:

„Aa du kjære, kjære, du sa jo at du vilde komme

til at længes efter mig, og i mit hjerte haaber jeg *saa* at du gjør det. Jeg skal betale dig med kys, naar jeg kommer hjem igjen. Og da vil du nok ta mig ind til dig og lytte til alt hvad jeg har at si! Og dit hjerte vil banke sterkere, naar du hører hvor jeg har længtet, længtet — tilbake til dig.

Aa Gud velsigne dig du kjære, dyrebare. Jeg tænker altid paa dig, hver stund, hvert øieblik! Jeg elsker dig, jeg beundrer dig — som om — som om — aa du min egen husbond! — —

Hør kjære, jeg undres *saa* paa om du faar ordentlig stel? Der maa da vel ialfald være nogen haner som kan slagtes, og kyllingerne vil sikkert ha begyndt at verpe! Jeg tænker paa dig med *saa* megen ængstelse, jeg undres paa om du sover om natten eller om du vandrer oppe, røkende og paa musejagt.

Aa hvis jeg var der, da skulde jeg ta dig tæt, tæt ind til mig, og sagte skulde jeg synge dig i den tryggeste, søtteste søvn! God nat da, kjære, og drøm om mig!“ — —

Jane Carlyles far, dr. Welsh, har efterlatt sig et nøiagtig ført regnskap, efter hvilket der til husførselen ikke gik med mere end 4000 kr. aarlig, og der blev aldrig holdt mere end én tjenestepike.

Det er efter dette rimelig nok at Jane i sit barndomshjem av og til har tat en haand med i husarbeidet, selv om det er sandsynlig at hun mest mulig er blit skaanet. Hun var aldrig sterk, og hendes far la helt fra først av an paa at utvikle hendes glimrende aandsevner, og hun fik den bedste undervisning det var mulig at skaffe.

Hun hadde selv aldrig hat lyst paa praktisk arbeide. Forkjælet som eneste barn, dyrket og beundret av jevnaldrende venner og veninder, hadde hun som ung pike aldrig lagt skjul paa at hun fandt det praktiske husarbeide litet tiltalende, ja i et brev til Carlyle fra den

tid sier hun bent ut at en husmørs stilling og arbeide er hende „en gru“.

Dengang hadde ikke Carlyle hat noget at indvende mot dette syn paa tingene — tvert om! En beiler er jo som regel en saare medgjørlig skabning, som beundrer ens gode sider og smiler kjærlig overbærende til ens feil. Som egtemand undergaar, som rimelig er, hans opfatning paa dette punkt en hurtig og fuldstændig forvandling, og Jane Carlyles mand dannet ingenlunde nogen undtagelse.

Ikke at han var fordringsfuld i matveien med hensyn til retternes variation eller mere eller mindre kunstfærdige tilbereden — ak nei — ingen kunde ha en enklere smak! Brød, smør, skinke og egg til frokost, havregrøt til aftens. Til middag, om det saa var aaret rundt, kokt fjærkræ eller retter av faarekjøt. Men hvad han satte pris paa og absolut forlangte var at alt skulde være skinnende rent og blankt og alle raastoffer av første slags.

Jane var her aldeles av samme smak. I hendes hjem hadde der hersket den skjønneste orden og den mest fuldendte renslighet, og hun slog aldrig av paa disse fordringer. Men hvad hun nu lærte var at disse herligheter kræver megen tid og meget arbeide, og at ingen enepike i verden kan klare det paa egen haand. Og med sin vanlige energi tok hun selv fat. —

I Edinburgh var det lykkedes at finde en baker, hvis brød Carlyle kunde fordøie. Men det brød som blev hentet fra landsbyen herute, var daarlig hævet og daarlig stekt, og det blev snart tydelig for alle, at skulde livet kunne leves og arbeidet utføres, maatte der paa den ene eller anden maate skaffes spiselig brød.

„Saa mangt et talent er gaat tilspilde her i verden,“ skriver Jane Carlyle mange, mange aar senere, „saa megen entusiasme gaat op i røk, saa mange liv lagt

øde av mangel paa litt taalmodighet og bristende forstaaelse av at det ikke er den foreliggende pligts storhet eller litenhet det kommer an paa, men at det er den aand hvori den gjøres, som gjør gjerningen stor eller liten.

Uten dette syn paa tingene fatter jeg ikke hvordan mennesker med litt ærgjerrighet og selvfølelse kan undgaa at bli gale i en verden som denne. Jeg vet ialfald at jeg var nær ved at bli gal, da jeg fandt det ut (som man jo overhodet selv maa finde ut alt det som blir av nogen virkelig praktisk betydning for en).

Skal jeg fortælle hvordan det gik for sig?

Kanske kan det bli dig til nytte under lignende mismodets øieblikke.

Jeg var draget ut i ørkenen for at leve der med min mand paa en liten eiendom, 16 mil fra alle civilisationens bekvemmeligheter. Svært fattige var vi ogsaa. Som eneste barn var jeg desværre vokset op i sublim uvidenhet om enhver praktisk, nyttig kundskap, skjønt en fremragende matematiker og latiner.

Under mine nye, forbausende forhold maatte jeg lære mig til at sy, da jeg meget snart gjorde den rystende opdagelse at mænd slet hul paa sine strømper og mistet sine knapper, og at det forutsattes at jeg saa efter slikt.

Man gik ogsaa ut fra at jeg kunde koke mat, da selvfølgelig ingen duelig tjenestepike vilde begrave sig paa et saa avsidesliggende sted. Min mands daarlige fordøielse gjorde tingen endnu mere indviklet. Det brød vi hentet fra Dumfries, ødela hans mave (o himmel), saa det var min aabenbare pligt at bake hans brød selv.

Med kokeboken tilhjælp tok jeg da fat. Men da jeg intet kjendskap hadde til gjæringsprocessen og opvarmning av en bakerovn, hændte det sig at mit brød var færdig til at puttes i ovnen paa en tid av døgnet,

da jeg selv var vant til at puttes i min seng, og jeg blev saaledes sittende der som den eneste vaakende i et hus beliggende i en ørken.

Klokken slog ett og to og tre, og fremdeles sat jeg der i min yderlige ensomhet, min hele krop smertende av træthet. Jeg kjæmpet mot en følelse av forlatthet og nedværdigelse ved tanken paa at dette var mig, som var blit saa elsket og dægget for hjemme, hvem hele huset hadde tat hensyn til, og av hvem der aldrig var forlangt andet end at jeg skulde kultivere mit sind og utvikle mine evner.

Og nu sat jeg altsaa der alene alle disse nattens timer, ventende paa at nogen stakkars brød skulde bli spiselige, hvad de kanskje til 7de og sidst slet ikke blev! Saadanne tanker forvirret mig tilslut saa fuldstændig, at jeg lænet hodet mot bordkanten og hulket høit.

Netop da var det at der i mit sind steg frem et minde om Benevenuto Cellini, dengang han sat oppe hele natten for at avvente utfaldet av Perseusstatuen i smelteovnen.

Og pludselig spurte jeg mig selv: Naar alt kommer til alt, hvad forskjjel er der vel i de høiere magters øine paa en statue av Perseus og nogen stykker brød? Er ikke begge dele netop det arbeide som for øieblikket foreligger? Benevenutos faste vilje, hans energi, hans taalmodighet er det som er det beundringsværdige i en situation, hvor Perseusstatuen bare er den tilfældige faktor. Hadde han været en husmor som levet med en dyspeptisk mand 16 mil fra nærmeste baker, vilde disse selvsamme egenskaper gjort sig gjældende ved frembringelsen av nogen gode, velstekte brød!

Jeg kan ikke si hvor den tanke hjalp mig, og hvilken trøst den spredte over min tilværelse gjennom de mange aar vi bodde paa det øde sted, hvor av mine

umiddelbare forgjængersker de to var gaat fra forstanden og en tredje forfaltt til drik.“ — — — —

Ja — i heroiske stunder har hun nok kunnet hæve sig til dette syn paa tingene, men hun har rimeligvis ogsaa hat svakere øieblikke.

„Jeg giftet mig av ærgjerrighet,“ fortæller hun i sine senere aar. Men der var foreløbig intet i Carlyles ydre stilling som kunde opmuntre en saadan følelse. Han var bondegutten av smaakaarsfolk. Hans begavelse var anerkjendt indenfor en liten literær kreds, men denne samme kreds hadde hverken interesse eller sympati for hans ideer og livssyn.

Men Jane trodde paa ham, hun beundret hans evner, hans overlegne personlighet. Hun tvilte aldrig paa at verden engang vilde se ham med hendes øine og bøie sig for hans overlegenhet, som hun hadde gjort det.

Av ærgjerrighet hadde hun giftet sig — *hun* var det som først hadde erkjendt denne mands storhet, *hun* skulde ogsaa dele hans berømmelse. Engang hadde hun drømt om selv at skaffe sig et navn ved sin pen. Det trodde hun ikke mere, hun manglet tiltak og utholdenhet. Men mandens aandelige medhjælp vilde hun være, dele hans arbeide og dets frugter. Dette samarbeide var det hendes ærgjerrige drømme hadde forespeilet hende, i det hadde hun ment at finde lykken.

Men denne første Craigenputtock-vinter tilintetgjorde enhver saadan illusion. Carlyle laa ikke for den daglige meddelelse, og han laa absolut ikke for noget medarbeiderskap. Han forlangte ubetinget ro og ensomhet. Arbeidet optok ham saa fullstændig, at han var døv og blind for sine omgivelser.

Alene red han nu ut før middag, alene gik han sin tur om aftnerne ut over den snedækte torvmyr. Alene med sine syner og sine tanker. Og naar han

saa snudde hjemover, og det fjerne lille lysblink fra dagligstuvinduet paa Craigenputtock var det eneste bud fra menneskelig tilværelse, da vakte ikke dette nogen forestilling tillive hos ham om at der ved dette lys sat en ensom liten kvinde med en livlig aand og et længtende hjerte, en som hadde sittet der fra morgenen av og sydd hans skjorter, ja sogar med egne kunstfærdige fingre lappet hans nedtraadte store, grimme filtsko!

Sandelig — saa optat var denne mand med sine tanker over hvad der kan tjene til menneskehetens vel, at han ikke engang blev sig bevisst et billede fra middagsbordet denne selvsamme dag, da han hadde spist og spist og ikke lagt merke til hvad han spiste. Ja, han hadde i det hele tat slet ikke set op.

Kanske var det et held for ham. Hadde han gjort det, vilde det ha git ham et chok, som rent vilde ha bragt forstyrrelse i hans tankegang. For det lille hvite ansigt tvers overfor var hvitere end ellers, og i de store mørke øine hadde der lyst en bitter vrede.

Aa blinde, blinde mand, ingenting hadde han set! Hvad i al verden forlangte hun da! Han *var* jo der! Alt hans arbeide gjaldt jo hendes fremtid mere end hans egen. De to var jo ett for Gud og mennesker, intet kunde skille dem ad! Og denne bevissthet gav ham fred og ro og styrke. Hvad forlangte hun da mer?

Hans egen mor, den kvinde han satte høiest av alle, Jane ikke undtat, hadde ført en ganske anderledes slitsom tilværelse. Som mor for en stor barneflok, i smaa kaar og uten tjenerhjælp, hadde hun under den haarde kamp for det daglige brød aldrig forlangt andet av livet end at kunne være til hjælp for sine nærmeste, altid bevarende en brændende kjærlighet til hver især og en uavladelig omsorg for deres timelige og evige velfærd. Tjenende alle var hun allikevel blit den herskende, den for hvis klare forstand og uopslitelige,

kjærlige omhu alle bøiet sig. Hun var hjemmets midtpunkt, dets altid vaakne samvittighet, dets stedse brændende hjerte!

Og hans søstre — hvad hadde de vel forlangt andet end at faa tjene sin far og sine brødre! Med aandsevner der ikke var ringere end gutternes, var det aldrig faldt dem ind at kræve nogensomhelst utdannelse for deres egen del. Al omsorg og alt arbeide gjaldt brødrene. Slik følte og handlet de rette kvinder, tjenende manden uten tanke paa sig selv!

Hvad andet og bedre forlangte denne bryssomme lille kvinde? —

Det er sandt, det var en tid da denne samme mand hadde elsket og beundret hendes glade latter, hendes skjønne smil, hendes vittige og aandfulde tale. Der hadde ogsaa været en tid, hvor han i hver eneste sammenkomst, i hvert eneste brev hadde forespeilet hende et skjønt aandelig samarbeide mot et fælles ophøiet maal. Ja, der hadde været en tid da han evig og altid forsikret hende om sin tro paa hendes literære talent, og hvor han ikke blev træt av at forespeile hende hvilken uvurderlig hjælp hun kunde bli ham ved sin sjeldne intelligens og sunde dømmekraft.

Men der var gaat over et aar siden de dage, og manden med den fabelagtige hukommelse hadde rent glemt dem. Han hentydet aldrig med et ord til saadanne muligheter. Jane var hans kone. Han var rolig i sin trygge besiddelse. Hendes pligt var at styre hans hus og skaffe ham arbeidsfred. Og var hun ikke hans livs glæde, gjenstanden for hans trofaste kjærlighet, selv om han forsmaadde daglig at gi denne de taapelige uttryk der kunde glæde barn og taaper!

Vær glad, lille kvinde, klap i dine smaa hænder og strø grønne blade for din herres fot! — --

Men den lille kvinde var ikke glad. Hun har

aldeles manglet den rette forstaaelse av sin stilling. En bitter og farlig følelse av skuffelse, av forlatthet, sneg sig over hende og la sig som mug over hendes sjæl. Det begyndte at gjære derinde av oprørske tanker, hun begyndte at se sin mand med kold kritik!

Han brukte saa mange store ord denne mand om menneskets ansvar og menneskets pligter, men hende som stod ham nærmest, som for hans skyld hadde trodset fattigdom og usikker fremtid og forlatt et godt hjem, hvor hun var eneste elsket barn, hende lot han sitte der dag ut og dag ind i en ensomhet som angrep hendes nerver, og mangen gang fylgte hende med en angst for at sindet skulde bli syk!

Han var en stor mand og en profet — ja vel — men en profet burde drage alene ut i ørkenen, han hadde ingen ret til at binde til sig en som ikke tragtet efter mere end at være et levende menneske blandt andre mennesker!

Denne lille kvinne hadde en sterk vilje, et modig hjerte og en entusiastisk sjæl. I sterke storme, i store farer og bevægede tider vilde hun ha kunnet vokse i styrke og indre skjønnhet, men her var hverken storm eller fare, her var bare torvmyrens uendelige stilhet og dagens uendelige graa ensformighet. Dødvandets lunkne tyngde la sig kvælende over hende, og hun kjæmpet fortvilet for at holde sig oven vande.

Farerne og stormene kom indenfra, fra hendes eget oprørske hjerte, hvis bund var haard. Hun var ikke av dem, hos hvem hver lidt uret, hver uretfærdig tilsidesættelse, hvert ukjærlig ord forsvinder i en uendelig og bundløs kjærlighetens evne til at glemme og tilgi. Det forsvandt ikke hos hende, det blev liggende paa hjertets haarde bund, hvor en sterk vilje nok kunde holde det nede, men hvorfra det ogsaa kunde stige op og bryte dæmningen med forfærdelig kraft.

Og da var denne store, sterke mand tilgavns hjælpeløs. For der var det eiendommelige ved *ham*, at hans hjertebund var bløt. Han kunde nok bruse op, hans dypviolette øine kunde skyte lyn, og hendes bitre ord faa rasende og haarde svar!

Men det gik saa snart over. Stormen hos ham la sig næsten straks døren var smeldt igjen mellem dem. Han reagerte straks, hendes bitre ord tapte sin brodd og opløstes i al den ømhet som hos ham altid laa paa bunden og bestandig var rede til at tilgi, glemme og angre — indtil næste gang et uoverlagt ord atter fik ham til at fare op!

Efter denne første vinter var det Carlyle døpte Craigenputtock „Devils den“. —

Det er værst for den part som føler at en taper i menneskeværd, at ens daarligere sider skyter vekst paa de godes bekostning.

Og denne lille kvinde var ilde stedt, hun kjæmpet imot av al sin kraft, for hun var klok, og hun kjendte godhets værd.

Hadde der nu kommet til hendes hjælp et litet væsen, som i sin store hjælpeløshet med smaa ynkelige fingre hadde omklamret hendes haand, og hvis lyse, lille hode hadde søkt varme ved hendes bryst — ja, da hadde den lille kvinde triumfert for alle tider, da hadde alt som var sterkt og modig og godt hos hende faat vokse en rik og pragtfuld vekst op i lyset og dagen som deres ret var.

Men det lille væsen kom ikke. I stormfulde vinteraftener var det rigtignok som om det graat utenfor og banket paa med sin lille frosne haand. Men naar en saa skyndte sig hen og aapnet døren, saa var der slet ingenting — i høiden kanskje en gren av slyngrosen, som hadde løsnet fra espalien og nu dasket mot ruten.

Denne første vinter hadde tat paa dem begge. Med vaaren kom økonomiske bekymringer. Selv om de hadde kunnet klare sine egne fornødenheter, var der andre som hvilte paa dem. Aleksander hadde med alt sit slit og slæb vanskelig for at klare forpagtningsavgiften, og John, medicineren, hadde endnu ikke faat sig nogen stilling og maatte foreløbig helt forsørges av Thomas.

Under disse omstændigheter besluttet Carlyle at slaa et ordentlig slag for at opnaa stillingen som professor i moralfilosofi ved St. Andrews universitet, som var blit ledig efter dr. Chalmers. Fra forskjellig hold fik han glimrende anbefalinger, selv den gamle Goethe sendte sin, hvor der blandt andet stod: „Wodurch an den Tag gelegt wird, dass er auf einen originalen Grund beruhe und die Erfordernisse des Guten und Schönen aus sich selbst zu entwickeln das Vergnügen habe.“

Det hjalp ingenting. Hvad var vel denne Goethe? En tysk drømmer! — Posten blev besat med en rettroende middelhavsfarar, „og — sier en samtidig — universitetet hadde lykkelig undgaat den fare at faa en original kraft inden sin midte“.

Og det blev sommer og det blev vinter det andet aar paa Craigenputtock. — — —

Carlyle arbeidet paa sin „Klædedragtens filosofi, Sartor Resartus“. Nogen optegnelser i dagboken gir et indblik i hvad der optok hans sind:

„Den som vil forstaa England, maa forstaa dens kirke, ti den er halvparten av det hele.

Er jeg mig ikke bevisst en fordom her? Er det ikke saa at bare synet av en prestehat i nogen grad forhærder mig mot dens bærer? Saa at jeg lukker mit hjerte for ham?

Dette maa jeg undersøke nøiere, ti uten kjærlighet er ingen forstaaelse mulig.“

„Mirakler!“ — hvad er det? Kan den ene ting være mere mirakuløs end den anden? Jeg selv er et bestandig under.

Er den ene ting mere underfuld end den anden? Jeg har ikke *set* nogen mand staa op fra det døde, men jeg har set nogen tusener som stod op fra *intet*. Jeg har ikke kræfter til at fly mot solen, men jeg har styrke til at løfte min haand, hvilket er likesaa vidunderlig.“

„En mand med en formue paa 200,000 pund forbruger hvad 6660 mand skulde leve av. Altsaa er der væsener som oppebærer den løn som skulde være fordelt paa 8000 mand. Hvad gjør de for denne løn? Skyter hjerper! Kan dette være? Nei — ved menneskets udødelige sjæl, det kan ikke og vil ikke og skal ikke.“

*

I dette andet aar av opholdet paa Craigenputtock blev „Sartor Resartus“ tilendebragt. I denne bok hadde Carlyle faat nedlagt sine bedste tanker og sterkeste overbevisning. Han gav Jane det færdige manuskript til gjennemlæsning, vel vidende at hendes dom vilde være likesaa kyndig som ubestikkelig.

Og da hun hadde læst det, gav hun ham det tilbage med de ord: „Det er et verk av et geni, kjære ven.“

Vilde nu det literære publikum gi hende ret? Ja, vilde det i det hele gidde læse en slik bok? Vilde det ikke steile overfor en saa eiendommelig form, et saa eiendommelig sprog? Og hvad indholdet angik, vilde det ikke med Jeffrey finde at han var: „too dreadfully in earnest“.

Han kunde ikke være andet, alle hans evner var rettet mot menneskehetens alvorlige problemer, og han talte som den der hadde myndighet.

Han tvilte ikke paa sin mission, at han var kommet for at minde samtiden om de evige sandheter slegten var ved at glemme og i praksis længe hadde fornegtet.

Men hvad han i den senere tid var begyndt sterkt at betvile var at denne hans mission vilde gi ham de nødvendige midler til at leve selv det mest beskedne og tilbaketrukne liv. Broren John maatte fremdeles hjælpes, Aleksander hadde maattet opsi forpagtningen av gaarden, var kommet i underbalance paa 300 pund og stod nu uten arbeide og stilling. Hestene paa stalden blev solgt. Larry, som Carlyle hadde brukt til ridehest, døde av pur overanstrengelse, og mens han ventet paa betaling for den sidste tidsskriftsartikel, svandt den kontante beholdning ind til et par kroner.

Under disse fortvilede omstændigheter beslutter John sig til at opgi sin fremtid som læge, og meddeler Thomas at ogsaa han agter at slaa sig paa litteraturen.

Carlyle avviser med skræk en slik tanke, og advarer ham paa det indstændigste:

„Stadig skriblen er uavvendelig dræpende for tanken. Hvad kan vel vokse i det sinds jordbund som til enhver tid pløies op i det haab at der skal vise sig noget salgbart! — —

Nei — tanker falder paa os som sæd — det vil du komme til at erfare sandheten av, det er bare tid og taushet som kan modne dem. Saa overbevist er jeg om det farlige, usikre og i det store og hele foragtelige og ulønsomme ved en skribents tilværelse, at jeg er fast bestemt paa for mit eget vedkommende paa nyt at undersøke og overveie om jeg for stedse er fordømt til den.“

Den samlede families haab stod nu til utgivelsen av „Sartor Resartus“, denne „klædedragtens filosofi“, under hvilken form han skildrer sin egen indre og ydre histo-

rie, og hvis hovedidé er den, at skikke, institutioner og religioner er som blotte *klær*, i hvilke menneskelige væsener skjuler sin nøkenhet, og som tillater dem at leve harmonisk ved hverandres side. Som klær blir ogsaa disse skikke, institutioner og religioner med tiden gamle og slitte og maa fornyes.

Det gjaldt at finde venlige sjæle som kunde være villige til at hjælpe verket ut i verden.

Av Jeffrey var der i den henseende intet at haabe. Han var steget disse sidste aar i stedse større ydre magt og anseelse, var blit utnævnt til lordadvokat og hadde faat sæte i det nye ministerium Grey.

Men Carlyle var sig fuldt bevisst at Jeffrey foreløbig hadde opgitt ham: „da han jo nu valgte at fremture i sin forkjærlighet for alt det moderne tyske drømmeri, i sterk motsætning til alt hvad der for øieblikket optok hans landsmænd og hadde vind i seilene, saa fik det bli Carlyles egen sak, han fik løpe linen ut paa egen resiko“. — —

Der skulde komme en tid, da Jeffrey fuldt ut anerkjendte Carlyle, og hvor han skamfuld, men aapent erkjendte at han ganske hadde undervurderet arten og værdien av hans begavelse. Der skulde komme den dag, hvor Jeffrey syk og skuffet trak sig ut av det offentlige liv, mens et taknemmelig fædreland overøste Carlyle med hæder og ære, „aber die Zeit war noch nicht da“.

Men kunde Jeffrey saaledes ikke gjøre noget for Carlyle selv, saa vilde han ialfald gjøre hvad der stod i hans magt for at glæde og opmuntre Jane, hans „skjønne kusine“.

I denne gode hensigt sender han hende lange breve med muntre og livlige skildringer fra Londons literære og politiske verdens fester, straalende middage og parlamentariske taler.

Virkingen blev ikke ganske den tilsigtede. Beskrivelsen av dette brogede og muntre liv indbød altfor meget til sammenligning med deres bekymringsfulde, fattigslige tilværelse derute paa heden. Og for Carlyle var det pinlig nok at Jane som hans hustru var utelukket fra denne straalende hovedstadsverden, hvor hun hadde passet saa godt, og hvor hun hadde alle ydre og indre betingelser for at kunne gjøre sig gjældende.

Og det blev stadig mere ødslig paa Craigenputtock. Aleksander, hvis gode humør hadde været til slik oppmuntring, var nu fraflyttet stedet, og med de nye forpagterfolk hadde de intet samkvem.

Det var i alle dele en mismodets og ydmygelsernes tid. Carlyle hadde dengang og alle dage en sterk følelse av sine forpligtelser som forsørger. Jane skulde ikke ha bekymringer for det daglige brød — da fik han heller ofre sin stolthet.

Det var jo saa — Jeffrey var nu i den stilling at han kunde hjelpe dem. Og saa skriver han til Jeffrey, han, den stolteste mand, det ydmygeste brev, der ber om hjelp til et hvilket som helst ærlig arbeide, da han nu hadde erfaring for at litteraturen ikke kunde lønne en ærlig mand anderledes end a la Diogenes.

Og Jeffrey viste sig villig, og sender med næste post en liste over de stillinger han ved sin indflydelse rimeligvis vilde kunne være istand til at skaffe ham.

Det var da for det første en kontorpost som akcisebetjent, for det andet en bibliotekarpost i det britiske museum og for det tredje en sekretærpost ved et eller andet handelshus. Hvis Carlyle vilde skrive og opgi hvilken av disse stillinger han vilde avsky mindst, skulde Jeffrey straks sette sig i bevægelse for at skaffe ham den. —

Og Thomas, den steile filosof, svarer at han vil

være taknemmelig for hvilkensomhelst av de foreslaaede stillinger, hvis der skulde være noget haab for ham om at faa den.

Selv hadde han ikke noget saadant haab: „Jeg venter ikke,“ skriver han til sin mor, „at Jeffrey vil kunne skaffe mig nogen av dem. Jeg vil komme til at maatte vandre min vei gjennom verden uten nogen fast stilling eller indtægt, altid fattig, som langt bedre mænd end jeg. Vor eneste virkelige mangel er mangel paa tro. Jesus av Nazareth var ikke fattig, skjønt han ikke hadde det hvortil han kunde helde sit hode. Og Sokrates var rik nok.“ —

I disse mørke og vanskelige dage „kom som et duens oljeblad et brev fra Goethe, den store gamle, som nu snart skulde lægge sit hode til hvile efter et liv som i ophøiet virksomhet ikke hadde sin like“.

„Den ærværdige gamle mand,“ skriver Carlyle i anledningen, „sendte mig for ti dage siden det ædleste brev jeg nogensinde har læst. Jeg kunde vanskelig læse det uten taarer.

La ogsaa mig engang faa dø den retfærdiges død, og la min sidste stund bli som hans, Goethe er klarheten selv.“ —

Det var blit midtsommer 1831, og tilværelsen derute nærmet sig en krise. Det eneste haab om en gunstig vending stod nu udelukkende til det manuskript som laa renskrevet paa skrivebordet.

At sende det til en eller anden forlægger i posten vilde ha været ganske forgjæves, det vilde ha havnet i en papirkurv eller bli sendt ulæst tilbake. Nei, han maatte selv lægge sin personlighet i vegtskaalen. Skulde han kunne gjøre sig ringeste haab om at komme ut av den elendige avhengighet av tidsskriftsutgivere, maatte han nu personlig vandre den tunge gang omkring til forlæggerne.

En 50 pund blev skrapet sammen, og i august maaned drog Carlyle til London efter den kjærligste avsked med „Goody“, hans lille Jane, som stod der viftende i døren, saa tynd og liten, saa ængstelig tender i de alvorlige, strenge omgivelser.

Hun er i hans tanker den hele vei nedover, og han, som i det daglige samvær var saa sky for at gi sine følelser uttryk og saa sparsom paa de kjærlige ord, han blir en anden nu avstanden skiller dem:

„Aa, hold altid av mig, Jane, du kjæreste. Elsk mig bestandig. Jeg er tryggere med dig, end om jeg vandt den ganske verden.“ —

John tok imot ham i London, og straks efter ankomsten gaar han op til Jeffrey, som raadet ham til at prøve forlæggeren Murray.

Jo da — Murray skulde se hvad han kunde gjøre, han vilde selv kikke manuskriptet igjennem. Carlyle kunde komme igjen næste onsdag og faa svar. —

Noksaa forhaabningsfull gaar Carlyle hjem til sit logi, hvor han finder det første brev fra Goody, saa likt hende, saa helt hende selv. Han ser Craigenputtock mens han læser det, og Jeannie sittende der, grublende over ham og hans færd og avventende hjemkomsten.

Men hans hjertens skat maa ikke gruble sig en hodepine til. Han kommer saa fort han bare kan. Ikke en time mer end nødvendig blir han i London. Gud vet at der findes ikke det sted under solen, hvor det er godt for ham at være uten hende!

Han hadde været paa flere visitter, saaledes igaar hos sine gamle venner Strachy's. Men han hadde ikke befundet sig vel der. Særlig hadde en ny veninde av huset mishaget ham — en liten uopdragen, fet skabning, meget lik en viss blekfet sypike i landsbyen hjemme.

Denne dame hadde været meget prentsiøs, og han hadde hat et sammenstøt med hende i løpet av aftenen,

som hadde faat Strachy til at bryte ut i en hæs latter, som han saa, ihukommende sine pligter som vert, brat hadde holdt inde med, og damen var forsvunden uten at si farvel!

„Kjære Jane, la os aldrig klage over vor ensomhet. Jeg har dig, som har et isandhet uvurderlig talent for taushet. Jeg sier uvurderlig, for hin stridslystne dame manglet det ganske og vilde, føler jeg, inden tre dage ha drevet mig til fortvilelse.“

John hadde sandelig ogsaa draget ham med til en viss Miss Keny's salon, og der sat altsaa filosofen, og rundt ham en sværm av støiende mennesker, kaklende fruentimmer og braakende dilettanter, mens to damer hamret løs paa et piano, foregivende at det var musik av Rossini!

Da maatte han mindes deres eget piano og den ganske anderledes behandling det fik, og han sneg sig hjem til sit logi. — —

Da onsdag kom, drog Carlyle ned til forlæggeren for at faa sin dom.

Beklagelser. Der var utbrutt sygdom i Murrays familie, og Murray selv var i den anledning reist ut til landstedet, hvorfra han skulde sende Carlyle et skriftlig svar.

Og Carlyle ventet, dag efter dag — intet svar. Gaar saa atter ned i forretningen for at spørre efter mr. Murray. Først negter denne ulyksalige sig hjemme, men om litt stak hans brede, enøiede fjæs ut av døren fra det indre kontor: Mr. Carlyle maatte virkelig ha ham undskyldt, han hadde været *saa* optat — sygdom i familien. — Kort sagt, manuskriptet var endnu ikke aapnet!

Carlyle minder ham om hans løfte, forsikrer at dette er hans eneste hensigt med reisen til London, og at det er nødvendig for ham at reise hjem igjen saa

snart som mulig. Kunde ikke forlæggeren være saa venlig at fastsætte en dag han kunde hente svar?

Nu vel — førstkommende lørdag da!

Carlyle søker trøst ved at skrive til Goody: Nu skal det ikke vare længe før de træffes igjen. Aa Gud, det er forfærdelig, forfærdelig at tænke paa at de engang for alvor maa skilles. Men en liten midlertidig adskillelse, som denne, har den gode side at den gjør det klart for dem, hvilken lykke det daglige samvær i virkeligheten er! De kunde ellers let staa i fare for at se paa det som en selvfølgelig ting.

Hun maa heller ikke tro at der findes nogen kvinde som kan stille hende i skyggen. Nei — naar han ser sig om blandt disse trippende, silkeklædte væsener eller parkens amasoner, har han endnu ikke set én, hvis utseende han vilde foretrække for Goodys! —

Lørdag eftermiddag stod Carlyle atter i forlæggerens kontor:

Mr. Murray var desværre bortreist, men hadde efterlatt et svar: „Sartor Resartus“ indsvøpt i nyt papir med et brev stukket ind under omslagets hyssing. I brevet beklaget han meget o. s. v. o. s. v., alle hans literære raadgivere var for tiden ute av byen, han selv overordentlig optat — kort sagt, Murray maatte faa beholde manuskriptet endnu en tid, saa vilde han faa avsagt sin forhaabentlig gunstige dom! — — —

Fra Murray vandret Carlyle til det bekjendte forlæggerfirma Frazer. Der fik han et greit svar; Frazer vilde forlægge boken, hvis Carlyle derfor vilde betale ham en sum, ikke overstigende 150 pund! —

Stakkars Thomas, stakkars lille Jane!

Efter nok et mislykket forsøk tar Carlyle manuskriptet med sig hjem og pakker det besindig ned i bunden av kufferten — saken maatte foreløbig opgives.

Men det lysnet paa en anden kant. John, hvis

skjæbne hadde hvilt saa tungt paa dem, fik nu ved Jeffreys anbefaling en særdeles vel avlønnet post som læge hos en fornem og meget rik dame, som tilbragte sit liv paa reiser og nu agtet sig til Italien. Fra nu av vilde John betale dem tilbake i regelmæssige avdrag hvad de hadde lagt ut for ham i aarenes løp. Derved vilde de nærmest følgende aars økonomi være sikret.

I det brev hvor han meddeler Jane denne glade nyhet, fortæller han ogsaa at han i et selskap hos mrs. Austin har truffet „the spirit of the age“, John Stuart Mill.

„Denne unge Mill er, tror jeg, et væsen man kan holde av. En slank, temmelig høi og elegant ungdom med et litet klart ansigt med romersk næse, to smaa alvorlig smilende øine, beskeden, merkverdigg begavet ved talens præcision, entusiastisk, dog lysende klar, rolig. Ikke nogen stor, men absolut talentfuld og elskverdigg ung mand. Vi hadde en fire timers samtale av den bedste jeg har hat paa længe.“

Og da han senere oftere har været sammen med Mill, føier han til: „En klar entusiast er han, som en dag blir til noget. Dog ikke i poesien tror jeg. Han har ikke megen fantasi, og desuten — han kan ikke le.“

(Det er interessant her at mindes John Stuart Mills indtryk av Carlyle, som han gjengir saaledes:

„Jeg anser mig ikke for kompetent til at bedømme Carlyle. Jeg følte at *han* var en digter, og jeg *ikke*. Jeg følte at han hadde en intuitiv evne, som jeg manglet, at han derfor ikke alene saa mange ting førend jeg — ting som jeg ikke kunde faa fat paa uten nogen utpekete dem for mig — men at han sikkerlig ogsaa saa ting som aldrig vilde bli synlige for mig, selv om man gjorde mig opmerksom paa dem.“

De gode utsigter med hensyn til John gjorde at Carlyle bestemte sig til at tilbringe kommende vinter i London og faa Jane derned:

„Jeg er saa bedrøvet over at du har hat det saa trist disse sidste seks uker. Særlig av dine to sidste breve ser jeg at det ikke staar bra til med dig. Du er opskaket og nervøs. Og ak, jeg har ikke noget Aladdins slot at by dig her til at hvile ut i, men et urolig og ubekvemt logi og intet bedre ly end mine arme.

Og dog er der det bedste tilflugssted for dig, det eneste trygge sted i den vide verden. Skynd dig da hit, min egen hustru, la hænde hvad der hænde vil — vi vil ikke fortvile, om verden er aldrig saa barsk. Vi to er uadskillelige, og vil hjelpe hverandre til at taale dens støt eller overvinde den.“ —

Jane kom, og fik nu for første gang se verdensbyens undere. De leiet to rum hos en familie Mills, som blev dem meget hengiven. Carlyle hadde foruten sine venner fra tidligere dage skaffet sig en skare „disciple“, unge, begavede mænd, som aften efter aften fandt veien op til dem og blev sittende i livlig meningsutveksling til langt paa nat.

Det rygtedes snart i den literære verden at denne underlige filosof, Thomas Carlyle, hadde en frue som ikke alene var skjøn og indtagende, men vittig, kundskapsrik og spirituel. Desværre kastet hendes svake helbred, en næsten til stadighet plagsom hodepine, en skygge over denne vinter, som jo ellers var en vidunderlig oplevelse efter livet paa Craigenputtock.

En tradition i familien Carlyle vil vite at besværlighetene ved nedreisen til London tilintetgjorde forhaabninger om et litet barns komme. Om dette forholdet sig saa, er det vanskelig at ha nogen mening. Nogen svævende uttryk i et par breve kunde tydes derhen, men bestemte uttalelser foreligger ikke.

Om Carlyles stemninger denne vinter gir dagboken nogen besked:

Forfængelige haab ved politik at kunne gjøre mennesker lykkelige. Du kan ikke indeksersere et regiment slaver til et regiment ærlige mænd. Gi os de ærlige mænd, og det velordnede regiment danner sig av sig selv. Reformer ett menneske — reformer dig selv, dit eget indre menneske, det er bedre end at prøve paa at reformere en nation.

Hvor de jages herinde — vildere og vildere, i et stedse hurtigere tempo, saa at selvopholdelsesdriften forbyr dem at stoppe op for at se hverandre.

Elendig er bygdesladderer mellem landsens folk, endnu frygteligere den totale uvidenhed om hverandre og den gjensidige likegyldighet mellem de arme sjæle som er indesperret i en folkerik storby, hvor ingen har øre for næstens kummer.

Der sitter de i sine smaa celler, adskilt ved nogen bord og mursten, som fremmede, ukjendte, som passagerer paa et eller andet stort skib, hver i sin kahyt.

Ak — og skibet er livet, og reisen er fra en evighet til en evighet.

Hvilken fordel har ikke presten, som fra sin prækestol henvender sig til en forsamling som har stemt sit sind til at høre ham! Hvor uten sammenligning vanskeligere, naar en først maa skape — ikke alene ideerne og følelsen, men ogsaa symbolerne og stemme sindene.

Hvor strengt og sørgelig livet staar for mig. Hjemløs, hjemløs!

Gid mit arbeide var gjort! Jeg tror ikke jeg vilde ha noget imot at dø — nei — i fuldt alvor — skulde bry mig litet om det. Denne jords sol har bare vist mig veie fulde av dynd og torne.

Hvorfor kan jeg ikke dyrke en eller anden kunst! Politik gjør vred, ophidser. Hvad har jeg med den at gjøre! Kan nogen parlamentsreform reformere *mig!*

Aa, taushetens værd! Den høieste tone fornemmes kun i stilheten (sphærernes musik, sundhetens). Øiet kan ikke se skyggen, ikke lyset, bare de to forenet — det er tilværelsens almindelige lov.

Som det bare er en liten del av bevisstheten vi kan gi form som tanker, saaledes er det bare en liten del, egentlig talt kun den ydre overflate av vor moralske bevissthet som vi kan gi handlingens form.

Derfor er det saa nødvendig at ha tolerance, indsigt, naar man dømmer mennesker. For den ydre handlingens rigtighet behøver ikke at staa i noget forhold til den indre moralske bevissthets dybde og kvantitet — ofte staaer den i omvendt forhold.

Ikke uten hos særlig begunstigede individer kan den store begavelse ytre sig uten uregelmæssighet. Med hensyn til store mænd maa en indvendig og paa en maate latent moralitet altid være storhetens rot og begyndelse. Men hvor ofte finder man ikke deres ydre opførsel skjæmmet, og maa holde av dem med sorg.

Biografi er den eneste virkelige historie. Politisk historie, som den hittil har været serveret med sine konger og forskjellige skatteopkrævere, er ikke stort bedre end en haan mot vor trang, det indser jeg mer og mer.

Verden blir mig mer og mer et magisk billede, en virkelig overnaturlig aabenbaring, overordentlig streng, men ogsaa overordentlig stor. Skal det nogensinde lykkes mig at gi et billede av den?

Intet er mig mere sørgelig, nedtrykkende og i længden utaalelig end lystighet som ikke er baseret paa alvor, end vittighet som pretenderer at være vid og dog ikke er baseret paa visdom.“

*

Carlyles far, den gamle murer og farmer James Carlyle, hadde skrantet hele høsten utover. Henimot jul kom det sidste brev fra ham:

„Min kjære søn.

Jeg kan ikke skrive noget brev til dig, bare fortælle at jeg er en skrøpelig gammel synder, som sandsynligvis ikke faar se dig mere her i verden.

La det nu dermed være som det kan, men jeg kan ikke la være at fortælle dig at den time nærmer sig som er bestemt for alle dødelige. Aa Gud, maatte den forfærdelige forandring ligge os alle paa hjertet. Maatte vi dagligen avdø fra synden og la retfærdigheten ske fyldest.

Og maa Jakobs Gud være med dig og velsigne dig og la dig vandre hans veier.

Jeg tilføier intet mere, men overlater dig i hans hænder og omsorg.“

Thomas haabet at faren skulde klare vinteren, saa de kunde møtes igjen til vaaren, men den gamle selv visste bedre. Den 22de januar døde han.

„Det er Gud som har villet det, vær stille, min søn,“ skriver moren. De visste jo alle at dette maatte komme, men allikevel var det som om livets hjul stanset, som om den tomhet han efterlot sig, ikke kunde fyldest.

De hang sammen, denne slegt, med den inderligste hengivenhet. Thomas priser sin far i de sterkeste ordlag, som for ham var egte nok, ja han sammenligner hans intelligens med Robert Burns:

„Ingen kan ha hat en bedre far end jeg. Kan jeg skrive mine bøker som han bygget sine huse, og kan jeg vandre min vei gjennom denne skyggernes dal og forlate den saaledes som han, da er det mere end jeg kan haabe og vente.“

I tiden mellem farens død og hans begravelse negtet Thomas og Jane sig hjemme for enhver besøkende, og de tilbragte dagene med læsning av de gamle breve og i stille eftertanke. Som ældste søn føler Thomas at han maa være de andre en aandelig støtte, og han skriver sit trøstebrev:

„Vi skal ikke se ham mere, før vi møtes i den anden sphære, hvor Gud er mere umiddelbart tilstede. Av hvad art denne anden verden er, vet vi ikke, men det vet vi at det er Gud som har ordnet den, og at den derfor er helt ut *god*.

Hadde vi bare tro nok, vilde vi indse at vor far ikke er skilt fra os, men bare skjult for vore legemlige blikke. Som jeg saa ofte sier mig selv: de levende og de døde er like meget med Gud. Frygtelig og forunderlig, dog god og uendelig barmhjertig omslutter han like meget dem vi kan se og dem vi ikke kan se.

Og hvad er egentlig en nærstaaendes død andet end at vedkommende en time før os drager ut paa den reise enhver av os maa foreta! Hvad er vel det længste menneskeliv i sammenligning med evigheten! Det ældste menneske og det yngste barn er bare adskilt en haarsbred.

Jeg for min part har saa længe og stadig tænkt over døden at den er blit som gjennemsiktig for mig, og jeg ser døden — det dødelige kalder død — som en begyndelse til livet.“

Den gamle murer hadde været en sterk, helstøpt personlighet. Det er hans livssyn som gik i arv til hans barn, hans urokkelige hævden at hæderlighet og sanddruhet maa være den eneste basis for offentlig som privat færd.

Det begyndte at vaares, og Jane og Thomas maatte tænke paa hjemreise. Skjønt „Sartor“ fremdeles hvilte paa bunden av kufferten, hadde opholdet i London gjort dem begge godt, og styrket og oplivet reiste de hjemover, fast bestemt paa for fremtiden at gjøre mest mulig ut av eneboerlivet paa Craigenputtock ved at styrke sin helbred og derved vinde den arbeidskraft som var en borgen for en lysere fremtid.

Underlig virket overgangen fra livet i London.

„Dette er det forunderligste sted,“ skriver Jane, „hvor en fører en slags skyggetilværelse. Intet er virkelig uten maten vi spiser, den seng vi sover i og — gudskelov — den rene luft. Alt andet er en drøm om det fjerne og fraværende, om ting som er forbi, og om ting som skal komme.“

Carlyle var til en tid lykkelig over at være i ro igjen, ja han finder nu at han arbeider bedst, naar han er *glemt* av menneskene og intet andet har rundt sig og over sig end Guds himmel.

Imidlertid heter det allikevel faa uker efter hjemkomsten:

„Jeg maa til Edinburgh til vinteren, ensomheten her, i almindelighet plagsom, truer med at bli knugende, ja utaalelig.“

Og da høsten for alvor indfandt sig, bryter de atter op og tyr til Edinburgh for at høre lyden av menneskelige stemmer og ha tilstrækkelig adgang til bøker.

Med de endnu friske indtryk av London faldt Edinburgh ganske igjennem. De kunde slet ikke finde sig tilrette der, og *det* blev de ialfald nu enige om, at *skulde* de forlate Craigenputtock for et andet og bedre sted, da var dette sted London.

Da vaaren kom, var de begge glade over at være hjemme igjen.

Av og til tok Jane sig en tur til sin mor paa

Templand. Men hverken mor eller datter hadde videre utbytte av disse besøk. En nervøs uro fylder Jane. Hvordan mon de har det hjemme? Faar Carlyle det stel han skal ha? Vil Nancy huske at vande blomsterne, og klarer hun brødbakningen? Der var bare to rene skjorter igjen, mon hun husker paa at lægge klær i vand? —

Carlyle gjør hvad han kan for at berolige hende:

„Nancy har hat det saa travelt som om en by skulde erobres. Jeg vet ikke egentlig hvad som staaer paa — kanskje vask, for igaar kom tilsyne en kurv med noget som lignet tøj, og idag vaier hvite skjorter triumferende paa snoren!

Hun steller baade punktlig og godt for mig. Notabene — efter store anstrengelser kom jeg idag efter at du hadde bedt mig huske paa at erterne skulde strenges, og jeg gav da besked. Den vigtigste hændelse tirsdag var følgende:

Syk og litet oplagt tok jeg min tur før middag. Da jeg paa tilbakeveien naadde hushjørnet, møtte jeg en gris som aabenbarligen i et vældig sindsoprør og forfulgt av Nancy styrtet mot porten og rev denne løs, saa den blev hængende som et fugleskræmsel og et vrak.

Efter middag væbnet jeg mig da med sublim taalmodighet samt verktøi, slet i det som en indianer og konstruerte virkelig en brandny, meget forbedret port, som du vil faa anledning til at beundre, naar du kommer hjem, hvis den da holder saa længe. Jeg sendte bud efter snekkeren, men han kom selvfølgelig ikke. Natten fandt mig paa min post, det vil si portstolpen — næsten færdig.

Mor dig nu litt, kjæreste Goody min, hvis der byr sig nogen anledning. Gud vet du har litet av det her hos mig, og rigtig taalmodig tar du det.

Men mod — kjære dig. Jeg sverger at bedre dage

skal komme. Den forbandede, bedrøvelige sky som hænger over min tilværelse, maa komme til at svinde for solen, som dog skinner for alle. Den *maa*, sier jeg. For hvad er vel en sky — egentlig talt en skygge, en chimære! Aa Jeannie! —

Men nok herom. Hvis jeg er tilfreds, er du det ogsaa, ikke sandt? Lykkelig ved min lykke? Haab alt, kjæreste, og bliv ved at være trofast mot mig.

Og nu godnat da, for klokken er tolv, og drøm om mig, hvis du kan.“

Denne sommer bød paa en glædelig overraskelse. En dag holdt en skysskjærre for porten, og ut steg en ung amerikaner, som var dragen ut for at lære tidens aandelige stormænd at kjende, og nu av John Mill var vist hen til Carlyle.

Den unge mand var Robert Emmerson, som i sin tid over i den nye verden skulde faa en betydning som svarte til Carlyles i den gamle. Dette besøk blev begyndelsen til et hjertelig venskap, som varte livet ut.

Carlyle og Mill var vedblit at staa i forbindelse ved brevveksling, og snart gik det op for dem at de i virkeligheten i aandelig henseende stod mere adskilt end de fra først av hadde trodd. Deres diametralt forskjellige avstamning og opdragelse hadde lagt grundvolden for saa forskjellige livssyn at der vanskelig lot sig slaa bro over.

Froude, som har læst den ene parts breve og hadde et nøie kjendskap til den anden parts meninger, hævder den opfatning at Mills forunderlige opdragelse, som udelukkende hadde lagt an paa at utvikle forstanden, hadde overbevist ham om at dyd førte til lykke og *av den grund* var nødvendig og anbefalelsesværdig.

Carlyle derimot fremhævet paa det bestemteste at fornegtelse av personlig lykke (entsagen) var det væsentlige ved enhver ædel handling.

I religiøs henseende møttes de i samme ærbødighed for Christi person, men med hensyn til spørgsmaalet om Guds eksistens og forsyn havde Carlyle en positiv tro, hvor Mill i det høieste kunde tænke sig en mulighed eller sandsynlighed. Carlyle erkjendte at denne hans tro udelukkende støttet sig til en indre overbevisning, mens Mill saa gjerne han ogsaa vilde, ikke kjendte noget til en saadan for sit vedkommende

Saaledes ogsaa med hensyn til sjælen. Der fandtes ikke noget bevis paa at den døde med legemet, men heller ikke paa det modsatte. *Pligten* var den dypeste av alle realiteter, men for alt hvad Mill visste, kunde oprindelsen til pligten være den rette handlings evne til at fremme menneskeslegtens fælles bedste.

„Hemmeligheten ved en mands væsen ligger i hans religiøse syn,“ sier James Froude, og med det intime kjendskap han havde til Carlyle, har han prøvet at forklare det eiendommelige og nye ved Carlyles religiøse syn som var og blev det centrale i hans livsverk.

Carlyle følte sig som en absolut motstander av Mills og hans meningsfællers standpunkt. Skepsis med hensyn til hvad der er ret eller uret eller med hensyn til et menneskes ansvar overfor sin skaper, stod han fuldstændig avvisende overfor. Han tvilte aldrig paa at der var en Gud, et forsyn, overfor hvilket hver og en av os skal stedes til ansvar for sine handlinger, et guddommeligt og mirakuløst system, i hvilket til syvende og sidst retfærdigheden vil befindes fuldkommen.

Men han grundet ikke sin Gudstro paa menneskers autoritet eller paa nogen aabenbaring. Han fandt beviserne for sin tro der hvor grundvolden for enhver kundskap søkes — i erfaringen. Den erfarede sandhet var for ham den eneste virkelige aabenbaring.

Hele verdenshistorien var for ham en bibel. Det var ikke nødvendig at gaa til Jødeland eller Hindostan

for at lære den almægtiges vilje at kjende. Alle historiske religioner, kristendommen indbefattet, var menneskehetens mere eller mindre fuldkomme, men ærlige bestræbelser for i lyset av tidsalderens kundskab at forklare et menneskes pligter og nødvendigheden av at utføre dem.

Den aabenbarede religions mirakelhistorier kunde han ikke tro paa, det lys Gud selv hadde tændt indeni ham, forbød ham det. Enhver lavere religion hadde ogsaa lignende beretninger om undere. De var ingenlunde nødvendige. Hele universet var et mirakel og alle dets fænomener ufattelige.

Men forkastet han saaledes den hellige skrifts bokstavelige mening, trodde han absolut paa dens aandelige sandhet. Hvad han følte sig kaldet til var at redde disse sandheter og utvide det religiøse begrep til noget større, videre og uendelig meget mere ophøiet end den vildeste entusiasme hittil hadde drømt.

Tidligere slegter trodde at jorden stod stille, og at solen og stjernerne bevæget sig rundt den som dens bevogtende ledsagere.

Videnskapen har kulkastet denne opfatning. Først følte det som en ydmygelse for den overfladiske forfængelighet, men snart viste det sig at det nye syn paa tingen gav et indblik i en ganske anderledes storartet verdensordning.

En ganske tilsvarende revolution i vort syn er i al stilhet foregaat med det aandelige verdensbillede.

Det aandelige univers var, som det synlige, det samme idag som igaar og alle dage, men menneskehetens syn paa det forandredes med deres dypere erkjendelse, større indsigt og kundskab. Teologien var derfor, likesom babyloniernes, ægypternes og grækernes astronomiske teorier, kun sand, forsaavidt den var grundet paa kjendsgjerninger og dens værd stod i forhold til

den ærlighed hvormed den hadde tolket de guddommelige love og indrettet sit liv efter dem.

Men under og over alle disse menneskelige spekulationer laa det aandelige livs sandheter, tingenes moralske og intellektuelle beskaffenhet som de hadde været fra evighet av. Gud var til. Han var kjendsgjeringernes kjendsgjering. Alle synlige og aandelige fænomener var aabenbaringer av hans vilje. Hans love var engang for alle givne, menneskets velfærd berodde paa at de ærlig søkte at finde dem ut og lyde dem. Det menneskelige liv var en have, hvor viljen var gartner. Om der skulde vokse frugter og blomster eller giftig ukrudt, avhang av om de guddommelige love blev adlydt eller overset og trodset.

Intet i menneskets tilværelse er betydningsløst. Ethvert skridt mennesket gjorde, førte i den rigtige eller i den urigtige retning. I sidste tilfælde kan ingen undskyldning om uvidenhet hindre de uundgaaelige følger.

Disse sandheter mente Carlyle at den moderne verden i praksis hadde ophørt at vedkjende sig. Den trodde paa politiske reformer, paa parlamentarisme, paa almindelige menneskerettigheter, men lot haant om de naturlige guddommelige love. — —

Hvilket rum var der mon for *bønnen* i en tro som Carlyles? Hvordan skal et stakkars uvidende menneske kunne drømme om at influere paa sin alvidende skapers vilje, han som dog ifølge sin natur *maa* gjøre det som er det rette og det retfærdige! —

Og dog vet vi av Carlyles breve at han selv bad.

I Carlyles sidste leveaar henvendte en ung mand sig til ham i den anledning, og han svarte ham blandt andet saaledes:

„Naar De skriver til mig at De finder det urimelig at sætte vor stakkars vilje i motsætningsforhold til den almægtiges, har jeg intet at si derimot. Spørsmålet

om bønnens mulige bønghørelse synes derved at skulle bortfalde, men det har flere sider.

Bønnen vil nemlig altid vedbli at være menneskesjælens dypeste impuls, og er, rigtig opfattet, av den største velsignelse, ja næsten uundværlig for ethvert menneske med høie moralske maal. Uten bøn ingen religion, eller ialfald bare en stum og lammet. Bønnen er sjælens høieste brændende længsel og begjær mot den evige, den fuldkomne, den uutsigelige — og derfor skulle vi ikke opgi bønnen.

Hvilke ord man skulde kunne bruke? Jeg vet ikke. Men selve bønnens handling i store stunder tror jeg mulig. Kan jeg bede nu — i dette øieblik? Hvis svaret maa bli *nei* — forsøk det da ikke, men vær i det mindste taus, avventende, ikke blasfemisk lyvende.

I det hele er *taushet* for mig en sikker form for bøn, skjønt det jo ogsaa kan hælde at ord danner sig og stiger op fra ens indre, saare velgjørende for en i slike øieblikke. Bønnen er vor arme, kjæmpende, tungt belastede sjæls higen mot den evige far og — med eller uten ord — burde den ikke bli umulig.

Dette er alt hvad jeg kan svare Dem, kjære unge ven, og kanskje er dette ogsaa for meget.

Taushet, taushet! „Det høieste kan ikke uttrykkes med ord,“ sier Goethe. Intet vanhelliger menneskene mere end deres uavladelige snakken, baade om det som kan sies og om det uutsigelige.“ — —

Aaret 1833 begyndte ikke godt paa Craigenputtock. „Sartor Resartus“ var begyndt at se dagens lys opstykket som føljeton i Frazers magazin. Publikum stod først uviss, knurrende, men snart hævet der sig en sand storm mot disse merkelige ideer i en form saa ny og uvant at tilegnelsen krævet „utaalelig“ anstrengelse. Frazer var nødt til at stanse paa halvveien, for at ikke tidsskriftet skulde ruineres.

John Carlyle følger fra utlandet med bekymring brorens skjæbne, men Thomas trøster ham: „Har ikke den viseste av alle mænd sagt: Vær ved godt mod, jeg har overvundet verden, — og det i en stund, da fattigdom, foragt, forlatthet og døden paa korset var ham viss! Naar kun ens indre menneske er i orden, vil nok ogsaa de ydre ting efterhaanden lempe sig.“

Og januarmaanedens kulde og mørke sænket sig knugende som aldrig før over torvmyrene omkring Craigenputtock.

Paa bordet i dagligstuen i første etage brænder to talglys som lyser op selve bordet, men lar værelsets dype hjørner i fuldstændig skygge.

Ved bordet sitter Jane, liten, næsten gjennemsigtig. Hun syr, men blader av og til i en opslaat bok foran sig.

Da skraper stoleben mot gulvet ovenpaa. Hun farer nervøst sammen og lytter:

Tunge skridt driver frem og tilbake deroppe. Nu stopper de, stolen skyves tilrette igjen, og det blir atter stilt, *saa* stilt at hun kan høre kobjelden, naar et av dyrene ute hos forpagteren snur sig i baasen.

For de sorte øine med de lange vipper lægger sig en taake, og sytøiet glir ned i fanget. Tankerne vandrer de gamle kjendte veier til barndomshjemmet i Haddington, til dengang for en evighet siden, da hun var ung og vakker og glad og midtpunktet i sin lille verden.

Var hun virkelig det samme menneske! Var der nogensomhelst forbindelse mellem hin overmodige glade pike og denne dødsens trætte, tause og allerede aldrende kvinde? —

Hun farer sammen, vinden hylar om hushjørnet, den har revet løs en eller anden blikplate, som skraper mot murveggen. Skulde det være vandrenden? Det var forresten saa mange underlige laat en slik mørk

vinternat — nu f. eks. var det jo grangivelig som om nogen tasset rundt huset — der stanset det, hun turde ikke se op — kanskje laa der et ansigt mot ruten!

Du store Gud — hadde hun ikke sterkere hjerne end de to arme forpagterkoner som i sin tid hadde mistet sin smule vet herute? Var hun da ringere end sine forfædre, som generation efter generation hadde holdt til herute, styrt sit hus og født sine barn! —

Sine *barn* ja! Og Jane griper sytøiet igjen og forsøker at arbeide, men det gaar ikke godt, lyset maa pudses! —

Vil han slet ikke iseng inat. Klokken gaar til ett. Hun vil ikke gaa iseng før ham, for rigtignok har de faat ordnet sig med et soverum i hver etage, men hun vil allikevel bare komme til at bli liggende og lytte og lytte. Bedre da at sitte her end lysvaaken at stirre ind i mørket og haabløsheten.

Ja for det værste er at haabet er død ut i hende. De vil komme til at leve og dø i sin fattigdom og forlatthet herute paa torvmyrene. Hvis der endda var en mening med det hele, men hvad bruk hadde denne evig skrivende blinde og døve mand deroppe for hende? Et nødvendig onde var hun, ikke andet.

Mangen gang glemte han helt at hun var til, like til et eller andet som ikke var som det skulde, mindet ham om det. Idag f. eks. hadde han ikke lukket munden op uten for at klage over et mindre vel stekt brød. —

Men i samme stund sitter „manden deroppe“ og skriver til John i Neapel:

„Situationen her er uforandret. Jane er fremdeles svak av helbred, men jeg tror da at det gaar fremover. Hendes liv her ved en altid skrivende mands side er trist nok, men hun synes imidlertid ikke at ønske sig andet, har i det hele paa mange maater lært betydningen

av det ord *entsagen* og ser modig, om ikke netop glad, paa nutid og fremtid. Hun greier med alt, hønsegaard, blomsterhaven, brødbakning og holder huset rent som om det var blaast, læser litt eller oversætter fra Goethe.

Jeg sier ofte til hende at der var mere end nok arbeide for hende, opgaver som den f. eks. at løse sit kjønn ut av dumhetens, frivolitetens og dukketilværelsens lænker til den frihet som mod og kvindelighet gir.

Desværre er pianoet nu saa ustemt at vi maa savne musikken. Vi har faat en gut, en liten kvik, klok fyr ved navn Mc. Whir til hjelp. Han pudser kniver, bærer kul og ved, luker haven, gaar erender og sadler hester. Hver eneste morgen veiret er bra, bringer han vore hester for døren, og Jane og jeg rider ut en tur paa en av de *to* veier vi nu kan bruke.“

Saa litet saa den mand av hvad som var ham nærmest, saa langsynt var han blit av at stirre ind i den franske revolutions vidunderlige panorama.

Stakkars, hjelpeløse Thomas — han mente det saa vel — ogsaa med hende. Han hadde nok en ubestemt fornemmelse av at luften var ladet med en viss bitter fiendtlighet, men der var ikke tid til at stanse op og undersøke tingen. En lang og brat vei hadde han foran sig, og maa arbeide mens det endnu er dag, natten kommer da ingen kan det mere.

Guds bud var kommet til ham som til de gamle profeter, hvad det gjaldt var at holde sig lyttende og tyde dets mening. Men dertil var det nødvendig at befri sin sjæl fra alt hindrende og forstyrrende. Fred og stilhet er det han nu trenger, for Guds røst fornemmes ikke i larm og gny, men i den sagte luftning. — —

„Hans nødvendige onde,“ kalder Jane sig vemodig spøkende. —

Ak ja — et onde kanskje, men mon nødvendig?

Det bange spørsmål melder sig, om ikke en hvilken-somhelst bondepige av et godmodig sindelag med sunde nerver og sans for orden og kokekunst bedre vilde ha fylldt stillingens krav, skaffet ham arbeidsfred, uten den nagende brodd at han var ansvarlig for hendes personlige liv og lykke. —

Forstaaelse maa vi læse os til mellem dagbokens linjer:

„Idag venlig brev fra Mill, hvis anerkjendelse av min artikel om Johnson glædet mig meget. Utsigelig er mands betydning for mand.

En skrædder fra Thornhill, som ogsaa hadde lagt sig artikelen paa hjertet, var et glædelig fænomen for mig. La en million stemmer brøle ut: „hvor storartet!“ — det er intet, men la *én* stemme si: „hvor sandt,“ det gir ganske anden ny kraft og opmuntring.

Homiers Iliade vilde vel i vore dage indbragt forfatteren en 25 pund. Jesaias profetier vilde vel ha gaat for en liten tidsskriftsartikel, som han maatte være glad ved at faa fem pund for.

At betale en skribent for en sandfærdig bok er det rene vanvid. Tingen er ubetalbar, den ganske verden kan ikke veie den op. Kunde den ganske verden for løn eller betaling faa ham til at skrive den anderledes, var han jo ikke nogen skribent, men en foragtelig skribler.

Nei — forfattere er martyrer, sandhetsvidner eller ingenting. Penge kan hverken frembringe eller stanse dem. De *er* frembragt eller ikke frembragt, kommanderet frem eller holdt tilbake av Gud den almægtige alene, hvis inspiration det er som gir dem forstaaelsen.

I menneskets og menneskeslegtens historie er det særegne, det eneste og dypeste tema, overfor hvilket

alle andre stilles i skyggen, striden mellem tro og ikke tro. Alle epoker hvor tro hersker, er store, hjertestyrkende, frugtbare for samtid og eftertid.

Alle tider derimot, hvor vantro i hvilken som helst grad forsvaret sin herskerstilling, forsvinder for menneskeslegtens øine, selv om de for et øieblik glimret i skjændig pragt. Ingen bryr sig nemlig om at bebyrde sig med studium av det ufrugtbare.

Jeg har ofte lagt merke til at den nulevende generation har mistet evnen til at „gi navn“. Londons nye gatenavne f. eks. er blandt andet et bevis herpaa. De opkaldes efter eierne av grunden eller bygmesteren eller paa anden mekanisk vis. I de mindre byer tar de færdige Londonernavne.

Hvilket talent trænges for at kunne gi karakteristiske navne?

En viss genialitet, en indsigt, hvorved nogen virkelig egenskap ved tingen aabenbarer sig. Navne *er* av betydning, endog et likegyldig hænger ved og gir præg. Vi kan ikke nu længer gi saa meget som et klængenavn engang. Det „at gi navn“ er en poetisk kunst, al poesi er i grunden en „given navne“.

Den største anti-filister som nogensinde har levet, var Jesus Christus. Denne tidsalder er ganske særlig filistriøs.

Forskjellen mellem Sokrates og Jesus Christus? Den store bevisste og den uendelig store ubevisste. Den ene omhyggelig lavet, den anden skapt, frembragt levende og livgivende — en stor og grundlæggende forskjel paa mennesker. Har nogen virkelig stor mand nogensinde gaat gjennom verden uten at kunne overbevises om nogen synd? saa at i det store og hele ikke engang et moralsk system kan finde feil ved ham? Sandsynligvis aldrig.

Washington er et andet eksempel paa en fuldkommen karakter, for mig en begrænset, uinteressant sort. Det kommer ikke bare an paa at undgaa at feile, men at indvinde store mængder av sandhet. Det ultra sanselige omgir det sanselige og gir det mening som evigheten tiden.

Skal jeg reise til London og holde en række foredrag? Skal jeg prøve at skrive en bok om Bonaparte? Eller om den franske revolution? Vil nogensinde heretter en god bok bli betalt av publikum? Kanske — kanskje ikke. Que faire? Lev og kjæmp! og saa til arbeidet!“ —

Ja — det var netop det store spørsmåal — vilde nogen av de emner som laa for Carlyle, ogsaa passe publikum?

Det saa mørkt ut. Forlæggerne var mere end lunkne. Ved en leilighet sa en erfaren mand blandt dem til Carlyle: „Hvis De, min herre, ønsker at skrive en bok „som gaar“, maa De ta det tilbørlige hensyn til kammerpikerne. Skriv som det behager *dem*, og De vil ogsaa kunne gjøre regning paa at behage det store publikum.“

Men Carlyle kunde ikke godt skrive for kammerpiker. Han kunde i det hele ikke skrive med tanken paa publikum. Ethvert andet arbeide, selv det ringeste, vilde være bedre end *det*.

En professorpost i astronomi var ledig ved Edinburghs universitet. Kanske han paa *den* vis kunde skaffe sig det daglige brød, som litteraturen negtet ham!

Hvilken rolig og fredelig fremtid vilde det ikke kunne bli! Kaste av sig denne forfærdelige byrde at skulle tale sandhet, den ingen brøt sig om at høre.

En saadan mulighet var værd ofre, selv av hans

stolthet. Endnu engang vil han be Jeffrey om hans anbefaling.

Jeffreys svar var ikke behagelig. Han beklaget ikke at kunne gjøre noget i anledning dette embede, for hvilket han trodde en av hans tidligere sekretærer var bestemt, en mand forøvrig som ikke hadde bedt om nogens anbefaling, men stolte paa sine egne fortjenester!

Ellers glædet det ham at Carlyle var blitt lei av sit eneboerliv. Det første skridt paa forbedringens vei vilde det være om han nu kunde bestemme sig til at stige ned fra sin piedestal og blande sig som et menneske blandt andre mennesker.

Der var rigtignok ogsaa et andet professorat ledig i London, men det herskende whigparti vilde neppe utnævne en mand med Carlyles „arrogante, anti-nationale og absurde meninger“.

Det blev sidste gang Carlyle gjorde forsøk paa at opnaa nogen fast stilling. Han maatte atter ta byrden paa sig igjen og utføre den gjerning han var sendt for at gjøre. I tillid til at Gud nok vilde skaffe ham det daglige brød, maatte han bringe det bud som faa eller ingen vilde høre, enten hjemme i England eller — hvis dette fremdeles skulde vise sig umulig — over i Amerika, hvor han gjennom Emerson visste at flere og flere var begyndt at lytte.

Og det blev sommer og det blev vinter 1834.

Forlæggerne hadde sendt tilbake som usælgelig hans historiske skildring „Diamanthsbaandet“. Han prøvet nu at forandre og forbedre denne, samtidig som han forberedte sig til det nye store foretagende: „Den franske revolution“.

I februar maaned denne vinter begyndte de for første gang at snakke om og drøfte muligheten av at forlate Craigenputtock for godt, og forsøke at slaa sig

igjennem i London, mens de endnu hadde kræfter og noget av ungdommens haab.

Men saa kom vaaren. Carlyle spadde som vanlig op haven, Jane saadde og plantet og beskar sine roser, ingen av dem talte nu om London.

Da sa deres flinke pike Grace op sin plads. — *Det* blev den draape som fik bægeret til at flyte over. At begynde nye anstrengelser for at faa fat paa en pike som kunde holde ut en Craigenputtock-vinters ensomhet — nei, da heller brænde sine skibe og prøve London:

„La os forsøke det i Guds navn. La os ta den skjæbne han vil gi os, arbeide trofast med det arbeide vi kan faa, mens det endnu er dag. En underlig gysen gaar gjennem hver nerve paa mig naar jeg betænker vovestykket — dog ogsaa en slags hellig tro, søt efter den sørgelige sjælens tomhet jeg længe har lidt under.“

Og skibene *blev* brændt. I løpet av et par maaneder blev underhaanden solgt væk det husgeraad de ikke vilde ta med sig, samt gaardens redskaper og dyr.

Carlyle, hvis sind av naturen ikke var egnet til at taale forstyrrelser i den daglige skik og orden, blev sendt til London for at leie hus, og samvittighetsfuldt som han stillet sig overfor ethvert paalagt arbeide, vandret han om derinde i det vanskelige erend, „til bena blev lamme under ham“.

Han sender Jane nøiagtige beskrivelser om sine erfaringer og oplevelser, som ikke hadde ført til noget gunstig resultat. Da anbefalte journalisten og forfatteren Leigh Hunt ham at se paa et ledig hus i deres umiddelbare nabolag, Cheyne Row. To ganger passerte Carlyle langsomt stedet for utenfra at studere huset og dets omgivelser. For hver gang likte han det bedre.

Cheyne Row var en gate i bydelen Chelsea, som engang i tiden hadde været et fashionabelt levested, og

hvor derfor nu en del gammeldags, solide huse var at faa leiet for billig pris.

Den tredje gang banket Carlyle paa i nr. 5, og for første gang betraadte han nu tærskelen til det hus som i halvhundrede aar skulde bli hans hjem, hvor han skulde fuldføre sit verk og i tidens fylde lægge sit hode til hvile.

Han iler med at sende Goody sit første indtryk: „Gaten Cheyne Row strækker sig ned mot elven, som jeg formoder du kan faa se femti alen tilvenstre, hvis du strækker hodet ut av et av vinduerne paa husets forside. Det har et gentilt naboskap — to gamle damer paa den ene side, ukjendte størrelser paa den anden side, men med „pianoer“.“

Gaten er gammeldags, men godt brolagt, og med en række kjæmpemæssige lindetrær. Bak huset er en liten haveflek, omtrent av størrelse som den i Comely Bank, med trær osv. — daarlig stelt. Bak denne øiner vi grønne marker og alleer, engang en biskops park, en ikke særlig malerisk, men trivelig utsigt.

Huset selv er stort, rummelig, gammeldags, panelet like op til taket, helt nymalt og reparert. Bred trappe med massivt, gammeldags rækverk. Tykke gulvplanker, her og der ormædt, dog endnu tre ganger saa sterke som moderne gulve.

Og saa rummene, Goody! Tre etager foruten kjelderetagen. I hver etage tre værelser, omtrent 40 fot dype. Mot gaten en spisestue (marmorkamin osv.) Bak den et mindre spiserum eller frokostværelse, litt smalere paa grund av kjøkkentrappen. Utenfor dette og endnu smalere (for at gi plads til et gangvindu), et anretningsrum eller fatebur eller jeg vet ikke hvad, med hylder nok for hele gatens stentøi.

Saadan er gulvflaten i første etage. I anden og tredje like ens, saa at hvert soverum faar et tilstøtende litet

paaklædningsrum. I det hele et høist solid, gammel-dags, rummelig hus med plads til at hænge fra sig tre dusin hatter eller frakker, og tilstrækkelig mange smaarum med hylder (alt sammen tæt og nymalt) til at kunne tilfredsstille den mest begjærlige Goody. Leien 35 pund om aaret!

Jeg tilstaar at jeg er sterkt fristet til at ta det.“

Og det blev det til. Jane fandt beskrivelsen lovende, og leien rimelig. Hun laaste for sidste gang døren paa det stakkels forsmadde Craigenputtock, tok diligencen til London og ankom kl 11 formiddag 10de juni 1834 til Cheyne Row nr. 5 med bagagen, pike og kanarifuglen Chico, utaset og dødstræt, men allikevel glad og forhaabningsfuld.

Efter det første undersøkende overblik satte de sig et øieblik paa hver sin kuffert, Carlyle trak en fyrstikæske frem av lommen og tændte sin cigar, mens Bessi, piken, gjorde op den første ild paa komfyren.

Saaledes var huset indviet, og med en viss indre høitidelighet tok de fat paa rydningsverket. Efter en ukes stræv var de færdige, og huset i Cheyne Row hadde faat det vakre, renslige og hyggelige utseende det beholdt til deres sidste stund.

Carlyle var glad tilsinds og helt begeistret over Goodys dygtighet.

„Fra fødselen av har Jane levet i overflod,“ skriver han til sin bror John, „men hun blev fattig for min skyld — en ædel fattigdom. Aldrig nogensinde har jeg set hendes make til at styre et hus vakkert, stilfærdig, fuldkomment — med et minimum av penge.“

Selv hadde han fundet frem sine haveredskaper, spadd op den lille have paa husets bakside og plantet jasmin og stikkelsbærbusker, tat med fra Craigenputtock.

Hans første vandring ut i byen var til forlæggeren Frazer, som viste ham en del breve hvor abonnement

paa tidskriftet blev opsagt, hvis der kom et ord mere av „det fordømte tøv Sartor Resartus“.

Til gjengjæld laa der ogsaa breve fra Amerika, der bad om at faa tidskriftet tilsendt saa længe det indeholdt et ord av Thomas Carlyle.

Frazer tilbød sig, hvad ingen anden hadde vovet, at trykke „Den franske revolution“, naar den blev færdig. Noget honorar kunde han imidlertid ikke love. Men tilfreds med utsigten til i hvert fald at faa boken trykt tok Carlyle ivrig fat paa arbeidet.

John Mill viste sig overordentlig hjælpsom og interessert. Han skaffet Carlyle hele vognlæs bøker til hjelp under arbeidet, og var en hyggelig gjest til te om aftnerne eller ledsager paa Carlyles lange, daglige spadserture.

Leigh Hunt, deres nære nabo, stak ogsaa ofte opom denne første sommer, spiste med teske sin lille portion havregrøt med dem, og glædet dem ved sin lyse elskværdighet. Pengene fra John sikret dem et aars levemaate, inden den tid kunde boken være færdig, og Carlyle da faa tid til at holde nogen literære forelæsninger, eller andet arbeide kunde vise sig.

Ut av denne forhaabningsfulde stemning skriver Jane sit første brev fra det nye hjem i London til svigermoren paa Scotsbrig:

„Vort nye hjem er nu ordnet med et beskedent utlæg av penge, hvilket resultat jeg ikke uten stolthet tilskriver den skotske folkekaracters overlegne driftighet. De engelske damer vrænger det hvite frem av øinene og roper: „Milde himmel!“ ved tanken paa foretagender der forekommer mig selvsagte.

Forleden dag f. eks. fortalte jeg mrs. Hunt at jeg hadde det saa travelt med at male.

„Hvad da,“ spurte hun, „et portræt?“

„Aa nei,“ sa jeg, „noget meget viktigere, et klædeskammer.“

Hun kunde ikke fatte at jeg kunde ha taalmodighet „til slikt“.

Men hvad er følgen av hun mangler denslags taalmodighet? Hver anden dag er hun nødt til at laane hos mig — mine ølglass, mine tekopper, ja endog en kop havremel, et par skeer te, „for“, som det heter „fruen har faat besøk, og mangler dette tilfældigvis“.

Oversat til et tydeligere sprog er grunden den at „fruen“ er den elendigste husmor, som ret som det er ikke har et øre i pungen.

Det er en gru at se hvordan de lever og ødsler her, det er et under at ikke den ganske by gaar fallit. Hele tallerkener av hvad de kalder „skorpen“ (og som jeg holder for at være det bedste av brødet) kaster de i søplekassen. Jeg sier ofte med ærlig stolthet: „I Skotland har vi ikke noget saa'nt som skorper.“

Overhodet — skjönt de engelske damer ser ut til at være slagfærdige nok, og i den henseende har et forsprang for mig, vil jeg aldrig ophøre at glæde mig over at jeg er født paa den anden side av Tweed, og at de som staar mig nærmest og er mig kjærest, er skotske.

Jeg maa da fortælle at Carlyle hurtig synes at komme sig av sit Craigenputtock-tungsind og strenge alvor. Han er virkelig av og til omgjængelig og synes her at betragtes med en blandet følelse av skræk og kjærlighet.“

Interessant og betegnende er det at læse Carlyles samtidig skrevne indtryk av deres nye omgangsfæller og venner, familien Hunt.

„Hunt ser indom os omtrent en gang om uken, og blir sittende og snakke paa sin livlige, fantasifulde maate indtil aftenstid, da han glad spiser en tallerken havregrøt, som han priser i høie toner og sverger paa ogsaa at ville indføre i sit hjem.“

Dette hans „hjem“ overgaar alt hvad du nogensinde har kunnet forestille dig av et poetisk „Tinkerdøm“, ubeskrivelig, uutsigelig!

I dagligstuen hviler hans sykelige frue mellem puter, mens en flok vakre, sigøineragtig utseende barn løper upaaklædt om mellem et halvt dusin gebrækkelige og umake stoler.

Paa disse og rundt dem og ut over det største bord og det fillette teppe ligger alslags rot, bøker, papir, eggeskal, sakser, og igaaraftes da jeg var der, et halvt brød. Den ældste søn, en gulblek sekstenaarig, gik omkring i en slags mørk bomuldsnatdragt og bød os te — en ubeskrivelig uvirkelig familie.

Hunts eget rum ovenpaa holder han ordentligere. Det indeholder rigtignok bare to stoler, et bokskap og et skrivebord, men den ædle Hunt tar imot dig med kongelig værdighet og gjør ingensomhelst undskyldninger.

Han byr dig sin bedste stol og anbringer sig selv selv i vinduskarmen, idet han hyller sig tettere ind i den løst flagrende mouselinssky av en natdragt, som han altid bruker naar han skriver.

Derpaa begynder han straks den livligste samtale om filosofi eller om menneskeslegtens fremtid (den han mener skal bli overvættets lykkelig), hvilken samtale han igjen høflig avbryter i det øieblik du reiser dig for at gaa.

En høist interessant og elskværdig ung mand, som maa behandles venlig, men med diskretion. Det er dog, naar alt kommer til alt, en trøst at ha i sin nærhet saa venlige og ærlige folk, i det mindste en saa venlig og ærlig mand av den art. — — — — —

En aften i sommer kom Edvard Irving ridende op til vor dør, steg av og slog sig ned en halv times tid. Han er meget venlig, rolig og hjertelig, ridderlig oppmerksom mot Jane.

„Aa, De er som en Eva,“ sa han og saa sig om, „De forstaar at gjøre ethvert sted vakkert.“ Han var alvorlig stemt, endog høitidelig. Da det begyndte at skumre og aftenen var fugtig, kunde han ikke slaa sig ned hos os. Jeg saa ham stige til hest utenfor huset, fulgte ham med øinene til han snudde rundt første hjørne og forsvandt for os — for altid.“

Han døde ved Juletid samme høst.

Dagene blev kortere og koldere, den første Londonervinter stod for døren, og Jane maatte tænke paa sit vinterutstyr:

„Det er blit koldt,“ skriver hun til sin svigermor, „og for tiden er det min viktigste opgave at faa min vinterdragt i orden. Jeg har selv sydd om den gamle sorte kjolen som blev farvet mørkebrun for mig i Dumfrishire. Den er tyve procent penere end da den var ny, og jeg skal vite at nøie mig med den i vinter.

Nu holder jeg paa at vende min skindkaape. Forleden gik jeg ind til en modehandler for at kjøpe en hat. Der stod en gammel, meget hæsliig dame, opimot de 70 tænker jeg, og kjøpslog om en kaape. Det var en fin tingest av silke og fløiel, men damen erklærte gjentagende gange at den ikke var „chic“ nok, saa hun for sin part ikke vilde sætte en slik paa sig.

Naa — men min hat er chic, smigrer jeg mig med. En liten brun fjær nikker foran, og pullen stikker frem som et sukkerbrød.

De fashionable damers diameter er for tiden 3 alen, selv tjenestepikerne bruker falske bakdele. En dame fortalte mig forleden at hendes pike gik ut en søndag med tre støvekoste bundet op bak til hjelp.

Med mrs. Hunt er jeg nu snart færdig. Hun plager livet av mig med sin laaning. Sandelig laante hun ikke forleden dag en av mine messingildrakere, og jeg hadde megen bry med at faa den fra hende igjen. Glas, te-

kopper, sølvskeer forlanges freidig fort væk, og naar jeg faar sakerne tilbake, mangler stadig noget.

Er det ikke en blodig skam at styre et hus saaledes, naar hun har 170 kr. uken i husholdningspenge! Det oprører mig at se al denne ødselhet omkring mig, naar jeg maa anvende saa megen omtanke og omhu for at faa pengene til at strække til. Naar jeg er i mid-dagsselskaper ser jeg at dessertfrugten alene maa koste en sum som vi kunde klare os for i flere uker.“ — — —

I februar 1835 er endelig første bind av „Den franske revolution“ færdig. Det heter i den anledning i dag-boken:

„Første bind av den franske revolution færdig. Sjæl og legem meget medtat. Og dog føler jeg en slags trods, „trotzend das Schicksal“. Det er blit mig klart at jeg har mere ærlig kraft og evne end folk flest. Det har ogsaa staat for mig som sikkert at intet ærlig arbeide forblir uten spor. Selv om det først blir mange aar efter din død — i langt bortliggende egne, under andre navne — den sæd du saadde vil *komme* til at spire. Den store vanskelighet ligger i at bevare sin likevegt, ikke forsagt, ikke bitter.

Aa, om du kunde ha tro nok. Føde og klær har du hittil aldrig savnet, skal heller ikke i fremtiden.

Men la det erindres som et faktum og et eksempel paa en literær mands stilling i vor tid: paa 23 maaneder har jeg nu ikke fortjent et øre ved min pen.

Jeg har været villig til at arbeide, har været bedre oplagt til det end nogensinde, vet ikke av at jeg har begaaet noget feilgrep, og dog staar det saaledes.

At be forlæggerne om arbeide vil ikke forbedre men forværre saken, i saadanne tilfælder maa man sitte som en jomfru og avvente frieren.“ — —

Alle forhaabninger om fremtiden samlet sig da nu om boken. Mill, som under sine hyppige besøk hadde

fulgt arbeidets fremadskriden, og som ved sin utrættelige hjælpomhet hadde en del av æren for resultatet, fik da endelig nu i slutten av februar laane det dyrebare manuskript med sig hjem til gjennemlæsning.

Otte dage senere, det var den 6te mars, da Carlyle sat alene med Jane efter tetid for at hvile ut efter dagens intense arbeide, hørtes en heftig banken paa gatedøren og derefter hastige skridt op trappen.

Det var John Stuart Mill. Men ikke den Mill de kjendte fra før, den rolige, beherskede mand, nei et dødblekt, stammende menneske som grep Carlyles arm for ikke at falde om, og som omsider kom sig saavidt at han kunde fremstamme en bøn til fru Carlyle, om hun vilde være saa venlig at gaa ned og tale med en dame som ventet i vognen utenfor, Mrs. Henry Taylor.

Carlyles saa paa hverandre, mens en og samme tanke forfærdet dem. Skulde det de længe hadde frygtet, være skedd? Skulde Mills varme venskap for den skjønne og aandfulde veninde ha hitført en katastrofe! —

Og mens Jane iler nedenunder til Mrs. Taylor, faar Carlyle sin ven anbragt i sofaen, „et billede paa den yderste fortvilelse“.

De hadde været ganske paa vildspor. Det frygtelige som var hændt, gik i første række ut over Carlyle selv. I løsrevne sætninger, avbrutt av stønnen, fik han sammenhængen ut av Mill:

Manuskriptet var gaat tapt, haabløst, fuldstændig!

Ikke tilfreds med at læse det selv hadde Mill villet skaffe sin veninde, Mrs. Taylor, samme glæde. Denne dame hadde latt de løse blade bli liggende paa sit skrivebord. Piken hadde om morgenen set dem der og fundet ut at de maatte være vel skikket til at tænde op i kaminen med.

Som tænkt, saa gjort — og de dyrebare ark, frugten

av aarrækkers tænken og arbeide, var flammet op med al ønskelig hast! — — — — —

Vognen utenfor kjørte bort med sit ulykkelige indhold, og det hadde været bedst for alle parter, om Mill hadde slaaet følge.

Men det gjorde han ikke. Som om blylodder bandt ham, blev den stakkars mand sittende paa sin plads der i sofaen tre stive klokketimer!

For at lette ham situationen og faa hans tanker bort fra den sørgelige kjendsgjerning begyndte Carlyle venlig og rolig at tale om andre emner. Mill gav distræte svar, og Jane hjalp til saa godt hun kunde.

Endelig — endelig reiste den ulyksalige sig, og da døren vel hadde lukket sig bak ham, var dette Carlyles første ord:

„Mill stakkar er svært ulykkelig over dette. Vi faar prøve at holde skjult for ham, hvor alvorlig tapet i virkeligheten er for os.“ — —

Det var Carlyles eneste avskrift av manuskriptet. Ikke en lap notiser engang hadde han tilbake. Dagen efter læser vi i hans dagbok:

„Mill forlot os i en ynkverdigg tilstand. Min kjære hustru har været meget god mot mig og er blit mig endnu kjærere. Natten har været rik paa sindsbevægelser, av og til ogsaa stor pine (som om noget snørte mit hjerte haardt sammen), av og til følte jeg ogsaa en søt trøst.

Jeg sov litt og drømte om min far og om min døde søster Margareth. Hvor længtet jeg ikke efter en eller anden salme eller bøn jeg kunde ha bedt sammen med dem! Men jeg kunde ikke komme paa noget. — — —

Aa, om jeg hadde tro og tillid! Da vilde intet være for tungt for mig. Anrop i dit inderste Gud om det, da vil han sikkerlig gi dig det. I hvert fald, dette er

som om min usynlige skolemester hadde revet i itu min stilebok, da jeg viste den frem, og sagt til mig: Nei, gutten min, skriv det bedre!

Hvad kan jeg sorgfuld gjøre andet end adlyde? Adlyde og tro at det er bedst saaledes. Arbeide rolig videre og — ak — maatte Gud være med mig, for denne jord er ikke venlig. Saa videre da — i hans navn.“ — — —

Mill sendte dem næste dag et brev, hvor han bad dem ikke negte ham den trøst det vilde være ham ialfald økonomisk nogenlunde at holde dem skadesløs for den ubodelige ulykke og skade han hadde forvoldt. I brevet laa saa vedlagt en en check lydende paa 200 pund.

Carlyle vilde først ikke høre tale om noget saadant, og sendte brevets indhold tilbake med nogen venlige ord. Men da han saa hvor fortvilet Mill blev over avslaget, og da det desuten ikke var godt at vite hvad de skulde leve av mens den nye bok blev skrevet, gik han tilslut med paa at beholde halvdelen av den tilbudte sum. Den var, mente han, tilstrækkelig til at holde liv i dem til det nye arbeide var gjort. Av hensyn til Mill blev de ogsaa enige om at holde ulykken skjult for alle andre end Carlyles mor og søsken.

Men pengespørsmålet var jo det mindste. At sætte sig ind i den stemning som var brutt, at kalde frem igjen de billeder som hans fantasi under umaadelig forbruk av nervekraft hadde grepet og fæstnet, det blev vanskeligere for ham end han selv hadde trodd.

Uke efter uke sat han der som grodd fast til skrivebordet, og arbeidet vilde ikke gaa. Begivenheterne stod for hans indre syn, men han kunde ikke gjenkalde hvad han hadde følt ved dem første gang. Snart blev det ganske klart at boken kunde ikke skrives *om igjen*, den maatte skrives *paa nyt* — et nyt verk helt og holdent,

endnu engang „i en febertilstand og med hans hjerteblod“.

Paa denne tid gjorde parret i Cheyne Row et bekendtskap som blev dem begge til megen glæde, og som vi skylder nogen av deres bedste og skjønneste breve, foruten den biografi Carlyle skrev av vedkommende efter hans tidlige død.

Det var en ung prest i den engelske statskirke, John Sterling, hvis entusiastiske og brændende sjæl hadde følt sig sterkt tiltrukket av den aand og det alvor som møtte ham i „Sartor Resartus“.

Carlyle glædet sig over den unge mands varme tillid og umiddelbare anerkjendelse, men da Sterling i al ærbødighet ophæver sig over Carlyles eiendommelieg og vanskelige stil, viser han ham venlig, men bestemt tilbake:

„Stilen! Det arme publikum tror at det er noget man som en anden kappe kan ta av eller paa efter behag!

Nei — stilen er ikke en kappe, men selve ens hud, og er ikke denne et produkt av alt det der ligger under den, et nøiagtig billede av vedkommende, som ikke kan fjernes uten ved flaaing og død! Publikum er en gammel kjærring, la hende klage og knurre!“

Men det var ikke bare Carlyles stil den dristige unge prest ønsket at reformere, han drømte om intet mindre end at paavirke hans religiøse syn:

„De beklager Dem over,“ svarer Carlyle ham, „at jeg ikke tror paa nogen „personlig Gud“.

Det er aabenhjertig sagt, og med en venlig ærlighet som jeg holder av Dem for. Det er en alvorlig anklage — en forfærdelig anklage, som bare kan besvares med en gestus som uttrykker den mest høitidelige avvisen.

Ja — ved en gestus heller end ved ord, ti *Den Høieste kan ikke betegnes ved ord.*

Personlig! Upersonlig! Én! Tre! Hvilken forestilling kan, naar alt kommer til alt, nogen dødelig forbinde ved en saadan betegnelse over et saadant emne? Wer darf Ihn *nennen*?

Jeg tør ikke, og jeg vil ikke. —

At *De* tør og kan, er en sak som jeg ikke paa nogen maate forarges over. Nei, jeg glæder mig tvertom over at *De* har en trosbekjendelse som indgir Dem lykkelige tanker, inspirerer Dem til gode handlinger og bringer Dem i kontakt med mange gode mennesker. Det er godt om vi kan bede efter et trykt litani, og dog ikke skade om vi *kan* bede ved taushet, for ogsaa tausheten kan tydes *der*." —

Jane var kanske den av dem som hadde størst glæde av det nye bekjendtskap, og John Sterlings hele familie, først og fremst hans far, den mægtige utgiver av „Times“, forblev til sidste stund blandt hendes varmeste beundrere og venner.

I juni 1835 har Sterling i et brev til Carlyle sendt en billet ogsaa til hende. Hun takket herfor:

„Det var snildt av Dem at sende en særlig hilsen til mig. Den mindste lap „ganske for mig selv“ glæder mig mer end hvilket som helt antal ark der kun har anden haands interesse tilovers for min person. Tiltrods for mine ærlige bestræbelser for at ophæve mit eget jeg eller la det gaa op i hvad verden utvilsomt anser for mit bedre jeg, befinner jeg mig fremdeles som et særskilt og — ak — egenkjærlig *mig*!

Midt i en livlig scene mellem Wilhelm og Therese i „Wilhelm Meister“ napper lille Felix Therese i kjolen med et: „Mama Therese, jeg er her ogsaa,“ idet han saaledes med et barns indtagende tillid uttaler hvad jeg bestandig føler, skjønt jeg ikke napper i skjørterne eller bruker saa mange ord: Mr. Sterling, jeg er her ogsaa!“ —

Efter videre at ha takket for hans kloke og for-

staaelsesfulde anmeldelser av „Sartor Resartus“, fortsetter hun:

„Jeg formoder at det er overordentlig formastelig og at det i katolsk land vilde koste mig livet paa baalet, men overfor Dem kan jeg vel trygt faa tilstaa at det er mig av overordentlig meget større betydning *hvorledes* et menneske tror end *hvad* han tror.

Er hans tro den rette, saa meget desto bedre for ham, men det er intensiteten av hans tro, dens styrke som betinger min kjærlighet og min tillid til ham.

De ser saaledes at jeg er istand til at anerkjende deres varme med hensyn til de 39 artikler, uten at jeg saares over at min mand anklages for ulydighet mot Dem.“

Før den ulykkelige hændelse med manuskriptets brænding hadde det været en avtale mellem John og Thomas at de sammen om sommeren skulde ta en liten ferietur hjem til Skotland.

Det var nu blit en umulighet. Det var ganske uvisst hvordan det nye forsøk vilde falde ut, og i økonomisk henseende var fremtiden virkelig nu saa truet at Carlyle for alvor tænkte paa at utvandre til Amerika, holde en række literære foredrag der og for den eventuelle indtægt kjøpe sig en eiendom og prøve at berge livet som farmer.

Det er sandsynlig at Jane ikke har hat videre glæde av disse planer, og den lange sommer i den kvalme, støvete by har ikke gjort stemningen lysere. For at opmuntre hende litt blev da Janes mor inviteret ned paa besøk.

Det var et underlig forhold mellem disse to, mor og datter, eneste barn. De holdt lidenskabelig av hverandre, men deres ensartede temperament, deres nervøsitet og uavladelig skiftende stemninger gav aarsak til stadige rivninger.

Imidlertid blev det en saa stor glæde for dem sammen at kunne bese Londons merkværdigheder, at Carlyle bestemte sig til ut paa høsten allikevel at ta en liten tur nordover. Arbeidet med den nye bok var begyndt at gli, og han hadde desuten et erend. Han skulde hente med sig fra Skotland matforsyning for vinteren, havremel, skinker, poteter, og fremfor alt, fæste en ny tjenestepike!

Dette sidste hverv utfører han med sin sedvanlige samvittighetsfulde grundighet:

„Vit til din trøst,“ skriver han til Goody hjemme i byen, „at jeg har saa godt som fæstet en skotsk pike, som skal følge med mig hjem.

Baade min mor og de andre trodde hun vilde passe godt. Hun er av bra folk, har været kokke to aar hos mrs. P. De vilde gjerne ha fat i hende hos Gillentir, men hun foretrak London, i hvert fald Londonløn.

Som sagt, jeg gik igaar for at tale med hende selv og se hende litt an. Hun holder hus for sin bror her, en baker. Nu vel — pikebarnet er en slank, væver skikkelse med et uttryk av uskyldig landsens likefremhet og godt humør. *Kan* og er villig til at vaske, feie, skure, koke og utføre et hvilket som helst arbeide. Idag vil jeg tale med miss Little, som kjender hende; hvis det saa passer, skal jeg møte piken igjen paa tirsdag og da fæste hende.

Min egen private opfatning er at hun ikke er nogen førsteklases tjenestepike, men det er sikkert nok at Littles paa Cressfield og andre ogsaa gjerne vilde ha hende tilbake igjen. Hendes gode karakter og sindelag (eller jeg vilde heller bruke ordet *natur*, for efter ansigtets uttryk vilde jeg tro hun kunde være hidsig) synes saaledes at være bevist. Hun forlanger ikke te-
penge, ølpenge, teppe paa gulvet etc. etc., og der er en

sandsynlighet for at hun sammenlignet med hvad vi har hat, kan være en ren juvel.

Jeg forsøkte at forklare hende alt nøie, henvendte mig særlig til en ældre søster, som hadde fulgt med hende. Det lille væsen stod da hele tiden og saa mig troskyldig op i ansigtet med megen tillidsfuldhet. Jeg tror nok hun ialfald et aars tid vil vise sig bra.

Skal jeg ta hende da? Jeg vet ikke om nogen bedre. Hun ser ut til at være en 24 aar, en kunde bli glad i hende, hændig, ordentlig (ialfald taler sandsynligheten derfor), er sikkert nok lydig, livlig og beskeden, bedre kanskje end piker flest.

Selv om ikke miss L. roser hende, synes du jeg kan andet end ta hende og være glad til?“

Jane svarer pr. omgaaende:

— — — — — „Hvad den piken angaar som du tænker paa at fæste, staar det for mig som om du, saa vidt menneskelig beregning slaar til, maa ha været heldig. Attester er ikke en døit værdt, men du sier jo hun ser intelligent og godmodig ut, er ung og villig.

Naar alt kommer til alt, plager vi os formeget med alle disse smaating. Meget som bare var til at le av, hvis man var saa flink og munter som man burde være, blir en stor affære ved at sees paa med for alvorlige øine. Gud give nu resultatet maa bli tilfredsstillende.

Og hvis nu denne Anne skulde vise sig ikke at være bedre end sine forgjængere, hvis i det hele ingen duelig voksen pike er at faa, maa vi prøve at greie os med en framslængning.

Jeg tror nok at jeg skulde kunne greie arbeidet sammen med en slik smaapike som den Seretha vi nu har, hvis jeg oppgir nogen faa timer av den tid jeg ellers har hat for mig selv, og ofrer mine hænders skjønhet og ladylikhet.

Økonomisk set er det forresten litet vinding ved et

barn istedenfor en voksen. Vasken løper av med forskjellen i lønnen, og maten er den samme. Men da blir ialfald tingen pent utført, og jeg kan vaske op pent, naar du ikke tar modet fra mig ved altfor streng kritik.

Saa fat mod da, kjære, og gjør dig ikke for mange bekymringer, hverken over dette pikespørsmal eller over andre ting under solen. Prøv av al din magt at være taalmodig og venlig mot din povera piccola Gooda, saa vil hun til gjengjæld elske dig og være villig til at fly over maanen, om du bad hende derom.

Men naar signor della casa hverken har et venlig ord eller blik tilovers for mig, hvad andet valg har jeg vel da end at fortvile og bli en plage for mine omgivelser! — — —

— — — Men hør her — forleden dag *kom* jeg, *saa* og *vandt* — en sofa! Det var mit eget indkjøb, men du skal ha del i besiddelsen. Naar du faar kaste et blik paa den og ser dens størrelse, dens enkle storhet, vil du kunne forstaa at tanken paa dig var virksom ved kjøpet.

Den var hverken dyr eller billig, men allikevel et godt kjøp, da den var brukt og som saadan enestaaende, skulde jeg tro. Aa — den er saa bløt, saa bekvem, og en av os eller begge kan sove paa den om det gjaldt — for hele natten mener jeg. Den kan sælges igjen for samme pris naarsomhelst. Den er av de ting som altid gaar. Med den nye fløielskjole trønger jeg ikke nogen pynt i vinter, og saaledes tænkte jeg at vi endelig trygt kunde indlate os paa dette sofakjøp.“

Carlyle glæder sig med hende over begivenheten og skriver saa:

„Og du, min stakkars Goody, hvis gode humør er avhengig av *mit!* For Guds skyld, la det ikke være saa, eller mindst mulig. Hvor jeg elsker dig og hvor-

dan jeg tænker for dig, vil sandsynligvis hverken du eller nogen anden dødelig faa vite.

Men godt humør, naar det føles som om hjertet skulde langsomt dø i en syndflod av forvirring og vanskeligheter, det kan jeg ikke præstere. Midt i dette kaos er det dog en ting jeg er fast bestemt paa at gjøre til rettesnor for mit liv — at befri mig for hykleri og formler som for en giftig Nessus skjorte.“ — — —

Efter den lille ferietur vendte Carlyle styrket hjemover. Fra Holburn av kjørte han i en vogn stuvende fuld av de medbragte matvarer til vinterforsyningen og med den nye pike Anne til selskap.

Det blev en drøi tur. Anne sat fra først av paa bukken hos kusken, men da det begyndte at regne byttet Carlyle plads med hende for at hun kunde faa holde sig tør inde i den lukkede vogn.

Omsider holdt de ved Cheyne Row nr. 5, og Carlyle steg ned „mere død end levende“, Jane stod i gangdøren, oppfattet med et blik hele situationen og fik uten videre snak Carlyle med op til hans rum. Her fylgte hun et stort glas med gammel fin sherry og rakte ham det med de ord: „Tøm det, kjære dig, i ett drag.“

„Aldrig“, fortæller Carlyle, „har jeg smakt make til medicin! Barberet, vasket og iført rene klær gik jeg saa nedenunder, takkende Gud for en saadan doktor.“

— — —

Vinteren gik med intenst arbeide paa „Den franske revolution“, indtil Carlyles nerver var i en tilstand som gjorde livet like pinefuldt for ham selv som for omgivelserne. Jane blev tilslut saa medtat av situationen, at hun trodde hun maatte dø, hvis hun ikke kom sig væk en tid.

Carlyle la da foreløbig arbeidet med boken tilside og skrev en artikkel som indbragte de nødvendige reise-

penge. Og Jane kom sig avsted nordover til sin mor, for første gang benyttende den nye store opfindelse, jernbanen mellem Manchester og Liverpool. — Straks efter fremkomsten til Templand sender hun manden brev:

„Torsdag aften naadde vi Liverpool efter min *flyvning*, for andet kunde det ikke kaldes med en fart av fem mil paa fem kvarter! Jeg var forfærdelig ræd før toget kom igang. I den svake og nervøst ophidsede tilstand hvori jeg befandt mig, trodde jeg sikkert at bevisstheten om at det vilde være umulig at faa den forfærdelige indretning stanset, vilde faa mig til at besvime. Men da det kom til stykket, følte jeg ingen forskjel paa dampvognens bevægelse og den hestevogns jeg var kommet med fra London til Manchester.

Jeg hadde ikke sendt noget bud til min onkel John i Margart street, Liverpool, saa jeg var ganske overlatt til min egen hjælp, da vi „landet“. Den største vanskelighet laa i besværet med at faa min kuffert halet frem under hundrede andre.

„Dere maa vente til Deres tur kommer, frue,“ var al den trøst jeg fik, da jeg forsøkte at trænge mig frem til haugen. Tilslut sa jeg: „Aa gaa litt avveien, tak — vil De? Der er kufferten like for næsen min, og jeg skal ta den selv uten at bry nogen.“

Og manden brølte: „For Guds skyld, ræk denne frua kufferten hendes, saa vi kan bli kvit a’!“

Omnibusmanden tok den saa ut av hænderne mine og kjørte mig helt frem til Margart street.

Intet kunde overgaa den forbauselse min uventede tilsynekomst her vakte hos hele familien, som sat ved desserten. Der var en undren og en latter uten ende, men ikke en sjæl gjorde mine til at gi mig te, saa jeg tilslut i den yderste tørst og utmattelse faldt over en tallerken jordbær med fløte.

Istedenfor at gjøre det av med mig, bekom den mig saa vel, at jeg hele seks ganger spiste jordbær med fløte det halvandet døgn jeg var der.

Der var stor forvirring i huset med malere og andre haandverkere, og søvn var det ikke tale om. Jeg trodde ikke Manchestervæggedyrene hadde levnet noget til Liverpooldyrene, men jeg tok feil — tyve nye bid paa min nakke og arm første nat!

Aa kjære dig, tak himlen fordi vi er forskaanet for væggedyr, og pas paa at din brors vindu holdes aapent, og be Anne ta hans klær ned i gaarden og banke dem, for husk, han har passeret Manchester!

Jeg sendte mor bud fra Liverpool, og da postvognen holdt ved hotellet i Dumfries, bad jeg vertinden si til mor, hvis hun skulde komme mens jeg var borte, at jeg bare var løpt over en liten stund til din søster Jean. Klokken var nemlig bare $\frac{1}{2}8$, og dampbaaten ventedes ikke før 11.

Men mens jeg staar der i gangen og taler med mrs. Wilson, kommer mor gaaende ned trappen! Hvilke omfavnelser og hvilke taarer! Selv opvarterne blev grepne og talte med bevægede stemmer hele dagen etterpaa!

Mor ser godt ut og overvælder mig med godhet. Jeg var neppe indenfor døren hjemme, før hun overrakte mig en silkepong hun hadde heklet og fylt med guldpenge, saa reisen skal ikke gjøre mig fattigere!

Jeg greide mig fint, indtil vi hadde spist middag — da fik jeg et frostanfald. Mor tullet mig ind i utallige tepper, jeg faldt i søvn og vaagnet med en slags krampe. Jeg visste nu ikke mere hvad jeg sa eller gjorde, for jeg hadde ikke sovet paa flere døgn, og saa gav de mig te og et fotbad og bragte mig tilsengs.“

To uker senere har Jane allerede faat nok av Templand og morens selskap:

„Jeg kommer til at bli friskere, naar jeg er vel

hjemme igjen. Her, mia Caro, regner det hver evige dag. Der er ingen mat at faa før kl. 10 morgen, idetmindste ikke uten overmenneskelige anstrengelser — og jeg vaagner regelmæssig kl. 4!

Der er heller ikke ro at faa uten paa mit rum, da kusinernes barn er i uavladelig bevægelse, sökende hvem de kan opsluke! Der er intet brød at opdrive (der ikke nærmest maa kaldes den rene gift) for kjærlighet eller penge eller bønner eller taarer eller utbrud av parlamentarisk veltalenhet!

Du vet jo hvordan mor er. Hun vil gi dig alt under solen, uten netop det ene du *ønsker*, vil gjøre alt i verden for dig, uten netop det du ber hende om. Hvad nysilet melk angaar, kan du faa saa meget du vil, men enten umiddelbart før frokost eller umiddelbart efter aftens, og det foreslaaede lille kvantum whisky i den, uten hvilket jeg holder den for usund, det bydes dig, tvinges paa dig til din pudling, dit glas vand, enten det rene væsen eller opspædd, koldt eller varmt — kun til *melken* er det umulig at faa det uten paa bekostning av ens beskedenhet.

Alt dette var jeg imidlertid forberedt paa. Min eneste trøst er at du ikke er oppi alt dette. Du kunde ikke ha holdt ut her to uker, tiltrods for al din lidenskabelige længsel efter landet. Det er forøvrig underlig at man frygter saa de alvorlige onder som kunde være i behold for en, naar det nu i virkeligheten er livets mange *smaa* ting som vor lykke eller ulykke er avhengig av. — — —

Gud velsigne dig og tak for alle de venlige og opmuntrende ord du sender mig. Jeg undres over at du ikke gaar træt ved det. Steriing skriver at du ser godt ut. Det glædet mig meget at høre det. Du sier ikke noget om at du savner mig, jeg haaber det stammer fra selvfornegtelse, ikke likegyldighet.“ —

Lykkelig var hun da hun vel var hjemme igjen i de kjære egne stuer til det vante husarbeide og den brummende bjørn inde paa arbeidsværelset. Glad og oplivet sender hun tanten i Liverpool en munter beskrivelse av hjemreisen:

„Da vi brøt op var der tre passagerer i postvognen. To forsvandt ved første stoppested, saa jeg som sedvanlig fik halve vognen for mig selv.

Vi spiste frokost i L. kl. 5 om morgenen, gruddet kaffe og brændt, ristet brød, hvilket fik mig til endnu engang vemodig at mindes den meget forskjellige kaffe hvormed du befridde mig for min hodepine.

Klokken 2 var der en ny ti minutters stans, som kunde anvendes til at indta lunch eller paa andet vis. Da jeg følte mig mere febrilsk end sulten, besluttet jeg at anvende tiden til at gré mit haar og vaske ansigt og hænder med eddik.

Midt under denne oplivende operation hørte jeg noget jeg tok for postvognens rullen, og som et lyn slog det ned i mig: Der gaar den og min bagage paa toppen av den og min pung i kaapelommen, og her staar du, kastet i land paa en ukjent strand uten saa meget som fem øre i lommen til betaling av den eddik du allerede har forbrukt.

Uten hat, med haaret flagrende vildt nedover ryggen, med ansigtet halvt tørret og haandklædet krampagtig fast i haanden, styrtet jeg avsted — ut — nedover — aapnet gale dører, tumlet over trappetrin, forbandende den dag jeg var født, end mere den dag jeg fandt paa at begi mig ut paa reise — og ankom sluttelig til hotellets hall i en grad av ophidselse som grænset til vanvid.

Opvartningspikerne betraktet mig med undren og forfærdelse. „Er vognen gaat?“ ropte jeg aandeløs.

„Vognen?“

„Ja — aa, dere har latt den gaa uten mig! Aa stans den, kan dere ikke faa den stoppet da!“

Og ut paa gaten styrtet jeg med mit opløste haar og det flagrende haandklæde og tørnet ret mot — postvognen, som stod der i alskens ro, uten saa meget som hestene forspændt endnu!

Hvad jeg hadde hørt var en arbeidsvogn. Og saa — efter at ha sprunget op som en løve, dalet jeg ned som en skindfeld, tørret den anden halvdel av ansigtet, satte min hat paa og kom ned igjen som en skamfull men klogere kvinde.

Jeg traf ikke min mand ved „Svanen med de to Halse“, for vi ankom et kvarter for tidlig. Saa anbragte jeg min bagage paa ryggen av et bybud og spaserte paa mine ben til Cheapside, hvor jeg tok omnibussen til Chelsea.

Om litt stanset imidlertid vognen under avværgende tilrop som: „Ikke plads, Sir, kan ikke faa komme ind, Sir“, og Carlyles aasyn, smukt indrammet av en hvit, bredbremmet hat stirret ind ad døren. Som han nemlig var ilet nedover „Strand“ temmelig viss paa at være sent ute, var hans opmerksomhet blandt alle de tænkelige og utænkelige fænomener som færdselen i en stor by frembyder, blit tiltrukket av min kuffert paa toppen av en omnibus og hadde gjenkjendt den. Og dette forekommer mig at være et av de mest utvilsomme bevis paa genialitet han nogensinde har avlevert.“ —

Arbeidet med „Den franske revolution“, var nu saa langt fremskredet, at det vilde kunne bli avsluttet i løpet av vinteren. Som en slags prøveballon var „Diamanthalsbaandet“, som paa en maate var et indledningskapitel til revolutionens historie, trykt i Frazers tidsskrift. Det var av kritikken blit møtt med samme haanlige foragt som „Sartor“.

Det kom forsaavidt ikke uventet. Carlyle næret

ikke længer nogensomhelst illusion med hensyn til det økonomiske utbytte boken vilde bringe. Hovedsaken var at han hadde faat sagt hvad han hadde paa hjertet. Senere fik han da se sig om i den praktiske verden om der ikke skulde være bruk for hans arbeidskraft der ensteds. I værste fald tænkte han sig at Jane kunde reise hjem til sin mor for nogen aar, mens han selv tok staven i haand og drog ut tilfots for at lære verden at kjende.

Engang for længe siden hadde hans ærgjerrighet drømt om literær sukses. Den drøm var han i enhver henseende færdig med. Han var fuldt paa det rene med, at han ingen vilde opnaa. Det gjorde ham mest ondt for Janes skyld: „Hun har ventet sig saa meget av mig og hadde saa stor tro paa mig. Og hun har utholdt meget ved min side uten at klage. Jeg har en følelse av at jeg maa lægge paa svøm for at redde baade hende og mig selv.“

Imidlertid hadde der dog dannet sig en liten flok mænd og kvinder, som med spænding og dyp interesse lyttet til denne nye stemme med en saa sjelden og fremmed klang. Som det hadde været tilfældet med Goethe, saa ogsaa her, det var *kvinder*, som, kanske ved hjælp av sin større intuitive evne, først oppfattet at en stor og original aand var opstaat iblandt dem, og som ved sin entusiasme rev mænd med.

Jane har merket dette allerede paa et tidspunkt, da Carlyle ikke drømte om noget saadant. Og som hendes vane var ironiserer hun over det i et brev fra den samme vinter:

„Quelle vie! La ingen kvinde som sætter pris paa sin sjælefred, nogensinde egte en forfatter! Det vil da si en ærlig saadan, en som arbeider samvittighetsfuldt.

Men dette sier jeg bare i al fortrolighet. Skulde

jeg offentlig vedstaa en slik opfatning, vilde jeg bli revet i filler av min mands kvindelige beundrere. Jeg har en mistanke om at de allerede nu anser mig for lykkeligere stillet end jeg selv aner. De kan slet ikke gjøre Dem nogen forestilling om hvilken lykke Carlyle gjør her blandt disse intelligensens skjønne damer.

Der har vi nu først og fremst forfatterinden miss Harriet Martineau, som rækker ham sit hørerør med en liten koket rødmen. Og mrs. Pierce Butler kommer busende paa midt i hans arbeidstid, i ridedragt, hat og pisk (men uten antydning til ridehest, saa jeg gaar ut fra at pirken er til at banke vognputerne med), saa min uskyldige skotske enepike er i det fuldstændige vildrede, om det er en herre eller en dame hun har sluppet ind.

En dag kom her ogsaa en amerikansk skjønhed, og hvilken skjønhed! Rød og hvit som en rose baade i teint og dragt, stor og smilende og uten en tanke i sit hode. Og dette yndefulde væsen erklærer sig offentlig som hans lidenskabelige beundrerske, og da hun sa adjø, hørte jeg hende med bævende stemme utbryte: „Aa, hr. Carlyle, jeg længes efter at træffe Dem igjen for at faa en lang, lang samtale om „Sartor“.“

Tænk det! — intet mindre end „Sartor“! Kan De gjøre Dem nogen forestilling om hvad en slik ung miss kan ha at si om „Sartor“?

Og mrs. Marsh, den rørende forfatterinde av „En gammel mands fortælling“, læser „Sartor“ naar hun ligger syk tilsengs, av hvilken kjendsgjerning man ialfald kan drage den slutning at hendes sygdom ikke gjælder hodet.

Kort sagt, kjære, denne selvsamme forfatter av „Sartor“ forekommer mig for øieblikket at staa i en farlig stilling, forsaavidt som han (skjønt tilsyneladende saa uskyldig som et spædbarn) forstyrrer hodet paa ikke

faa hæderlige kvinder. Og hvem tør si at han i en saadan situation vil kunne holde sit eget klart!

Men alvorlig talt, er det ikke merkværdig at min mands arbeider kun blir helt forstaat og anerkjendt av kvinder og gale mænd! Jeg vet ikke hvilke slutninger jeg skal drage av en slik kjendsgjærning!“

Endelig — det var den 12te januar 1837, „en taa- ket aften i skumringstimen,“ skrev Carlyle den sidste sætning av „Den franske revolutions historie“. Gik saa ned i dagligstuen, hvor han gav Jane manuskriptet til læsning med de ord:

„Jeg vet ikke om denne bok er noget værdt, heller ikke hvad verden vil gjøre med den, eller (hvad der er det sandsynligste) helt undlate at gjøre. Men dette kunde jeg si denne samme verden: Paa hundrede aar har der ikke været skrevet en bok som er kommet mere direkte og brændende fra et levende menneske- hjerte.“ —

Og han tok kappen om sig, trykket den bred- bremmede hat ned i panden og gik ut for at drive om et par timer i taaken paa den menneskevrirlende bys gater. —

Det vilde vare et halvt aars tid før boken blev færdigtrykt, og det blev nødvendig imidlertid at tjene nogen penge til det daglige livs ophold. Da det blev bekjendt i London at Carlyle sterkt tænkte paa at reise til Amerika for der at holde en række foredrag, føltes det av mange som en personlig skam at dette skulde være nødvendig.

Det rike England skulde ikke kunne skaffe en saa vidt merkværdig mand de nødvendige midler til at leve det enkleste liv! Kunde han ikke ialfald forsøke at holde disse samme forelæsninger i London?

Begeistrede damer med Harriet Martineau i spidsen

satte sig straks i bevægelse, og 200 abonnenter tegnet sig for en række av 6 forelæsninger over den tyske literatur.

Det var et dristig foretagende. Carlyle følte at skulde han opnaa nogen virkning, maatte han improvisere, ikke læse op av noget manuskript: „Ach Gott,“ be- tror han John, „mit hjerte skjælver i mig, naar jeg tænker paa det, men det maa til. Mandag mellem 3 og 4 gaar det løs, og jeg har i virkeligheten ingen tid til at forberede mig. Jeg føler det som om jeg skulde kastes overbord, og maatte svømme eller drukne.“

Carlyle hadde aldrig før talt offentlig. 3 dage før første forelæsning skriver han til sin mor: „Naar mandagen kommer, tror jeg at jeg vil føle mig mest tilbøielig til at forme min tale saaledes: Gode medkristne, det er blit mig aldeles umulig at tale til dere om tysk eller nogensomhelst anden literatur eller jordisk ting. Kun én bøn har jeg til dere, om dere vilde være saa venlig at gjemme mig under en tønne for de nærmeste seks uker og saa gaa deres vei med min velsignelse!“

Nervøsiteten blandt slegt og nærmeste venner var stor. En var ræd for at han skulde tape slaget ved at begynde med „mine herrer og damer“, istedenfor at nævne damerne først. Jane fandt det ikke urimelig at han vilde begynde med: „Mænd og kvinder,“ eller hvad der var mest sandsynlig: „Taapelige narre, kommet hit for adspredelse o. s. v.“

Saa kom da ogsaa *den* dag. En fuldtallig, fornem og intelligent forsamling sat der i spændt og, for manges vedkommende, ængstelig forventning. Jane var der, blek og tynd efter et netop overstaat anfald av influenza, og ved siden hendes mor, som var kommet ned fra det stille Templand, og nu sat her i denne utsøkte forsamling, som med spænding ventet paa hvad hendes svigersøn kunde ha at si dem.

Og *der* var han! Høi, mager, kantet, underlig fremmedartet, bonde, men ikke bondsk, steil, eienommeligg. Blikket først sænket, stemmen lav, saa stigende og med bred annandalsk akcent, ikke jevnt flydende, men lik en elv med fossefald.

Og naar han saa av og til stanset op og de dypviolette øines ild flammet utover forsamlingen, kunde man ha hørt en naal falde til gulvet — alle sat som fjetret, bundet av en mægtig personlighetens magt. — —

De seks foredrag blev en fuldstændig sukses — i enhver henseende! De vakte interesse for ham paa et saare viktig tidspunkt av hans liv, og det økonomiske utbytte, 137 pund, befridde dem for enhver bekymring for det følgende aar.

Da de gik hjemover sammen efter første forelæsning, Carlyle, Jane og hendes mor, forærte han de to hver sit pund i guld til minde om begivenheten: „Hvilken lille gave,“ sier han, „hos de to ædelmodige kvinder vakte en glæde som det er patetisk at mindes.“

Men da alle seks foredrag var avsluttet, indfandt der sig hos Carlyle en reaktion, hvor hans eneste trang og fornødenhet var: „ly og taushet! Taushet, taushet!“

Mrs. Welsh forblev da i London hos Jane, og Thomas drog nordover til sin mor, der bedre end noget andet menneske forstod ham og tok de hensyn som tjente ham bedst:

„Vor gode mor klarer sig godt her i min bror James' hus. Hun og jeg har et par ganger hjulpet til med høionnen. Ellers er hun virksom som før. Hun koker vor mat, som vi fortærer fredelig sammen. Hun lapper klær og baker brød, er meget glad i at læse aviser, især de radikale, og holder paa menneskerettighetene. Hun har arbeidet sig næsten helt igjennem „Den franske revolution“, skjönt de franske navne var en slem anstøtssten.“

Efter to maaneders ferie var han hjemme i London igjen, og Jane takker svigermoren for hendes gjestfrihet:

„Du kjender vel de ord, at det er ikke noget tap hvad en ven faar, og i dette tilfælde maa det være en trøst for dig ved at gi slip paa ham. Desuten har du andre igjen, men jeg har bare ham i hele den vide verden, bare ham til at elske mig og ta sig av mig, liten stakkar som jeg er!

Det er ikke det at en hel flok mennesker jo nok holder av mig mere end jeg fortjener, men hans maate er saa ganske anderledes end deres, og synes at være den eneste maate som passer overfor en saadan underlig skabning som jeg.

Tak da — først fordi du har været saa snild at bringe ham til verden, og for det andet opdraget ham til at kunne anerkjende mine forskjellige fortrin, og for det tredje og sidste — tak fordi du har sendt ham tilbake til mig for at staa ved min side i denne grusomme østenvind.

Gud velsigne dere allesammen!“

Da Carlyle denne gang vendte tilbake til London, var hans stilling blit en anden. Foredragene hadde forberedt sindene til mottagelsen av „Den franske revolution“. Det gik rigtignok til en begyndelse smaat med salget. Publikum stod uviss. Den almindelige kritiker visste ikke hvad han skulde si om en bok som ikke lignet nogen anden bok i den hele vide verden!

Men fra betydningsfuldt hold kom den varmeste anerkjendelse: Southey læste den seks ganger itræk, Dickens bar altid sit eksemplar av boken paa sig, og Thackeray anmeldte den med begeistring. Jeffrey skrev et venlig brev, hvor han aapent erkjendte at han hadde tat feil i sin bedømmelse, og at Carlyle hadde slaat igjennem paa en bane hvor Jeffrey aldrig hadde trodd han vilde kunne drive det til noget. Ja, selv en aaben-

bar motstander av bokens politiske syn som Macaulay erkjendte at „en ny stjerne av første rang var steget op paa litteraturens himmel“.

Al denne uventede virak var ei blot til lyst. Stakars velmenende Harriet Martineau faar i dagboken sin bekomst:

„Denne altfor lyksalige og altfor braakende dame plager mig. Hun er formalist i høi grad, begrænset, og for øieblikket triumferende i sin begrænsning. Denne fænomenale ubetydelighet har slaat igjennem hovedsagelig netop ved denne sin ubetydelighet, og hun nøier sig ikke med at la fanerne vaie over sin egen triumf, men forlanger ogsaa at en anden skal la fanerne vaie. Næsten utholdelig er hun for mig.

Idag f. eks. sa hun blandt andet at hun trodde Kristus hadde levet et av de gladeste liv, og at hun virkelig engang hadde truffet en mand som ikke fuldt ut hadde trodd paa udødeligheten! Denne originale mands trivielle vantro bekjendelse blev gjentat for os i bundløs længe!

Ach Gott, jeg vilde ønske denne gode Harriet vilde være lyksalig i enrum!“ — —

Utpaa vaarsiden blev det nødvendig for økonomiens skyld at arrangere en ny række foredrag, som senere blev samlet og utgit under titelen „Heroworship“, og som i løpet av 12 aftener fylgte auditoriet med det bedste publikum London besad.

„Det sidste foredrag,“ fortæller Jane sin svigermor, „var i virkeligheten hans bedste, og det hensatte publikum i en ren feberkestase. Jeg sat omringet av for mig ganske ukjendte folk, som tydelig uttalte sin henrykkelse. En herre (han eiet engang en stor formue som han blev av med paa en temmelig usedvanlig maate, nemlig ved godgjørenhet) sa: „Det er en storartet mand, jeg elsker selv hans mangler“ o. s v.

Og en anden svarte: „Ja, ærlig er han, en fornem, vild, kaotisk, ædel personlighed.“

Og saaledes videre hele salen nedover. Kort sagt, vi sluttet foretagendet i en slags hvirvelvind av ære og heller ikke uten verdslig vinding. En av de merkeligste kjendsgjæringer den dag var en kongelig vogn utenfor. Den hadde bragt medlemmer av hoffet. Forsamlingen var i det hele baade talrikere og mere distingveret end ifjor. Hele gaten utenfor var opfyldt av landauere med livréklædte tjenere paa bukken, og dette vil si noget her i London, hvor, i motsætning til vore rike skotske bedsteborgere, de fornemste folk ogsaa er de mest aandelig mottagelige.

En anden foreteelse som ogsaa slog mig og gjorde virkning paa mig i en anden retning, var stakkars Mrs. Irving, som sat ret overfor mig i sin sørgedragt og med et end mere sorgfyldt hjerte, kan jeg tænke mig.

Naar jeg betænker hendes skjæbne og alt det som maatte passere hendes hjerte ved at sitte der og se mandens gamle ungdomsven under saa ærefulde forhold — mens hendes — ak, hvad hadde det alt sammen ført til!

Hun forekom mig at sitte der uttrykkelig for at minde mig om at jeg „bare var et menneske!“ —

En av den nyvundne berømmelses første og ikke sjelden bitre frugter var en række indbydelser, som ikke altid kunde avslaaes, skjønt deres væsentlige utbytte var en forstyrret fordøielse og derved nedsat arbeidskraft.

Blandt de mange nye bekjendtskaper de i denne tid gjorde, omtaler Carlyle i et brev en viss Mr. Baring, som hadde inviteret ham til sit storartede slot Bath House.

Denne Baring var den senere lord Ashburton, hvis frue, lady Harriet, var en av Londoner-aristokratiets mest

straalende skikkelser, berømt ved sin aandfuldhed, sit vid, sin skjønhed og sin intelligens. Litet ante Carlyle dengang hviken betydning dette bekjendtskap skulde faa for hans egteskabelige livs harmoni. Efter det første besøk paa Bath House skriver han til John:

„Det var en av de mest storartede tilstelninger jeg har været med paa, fuldt av lorder, ladyer og andre fornemme personer, hvorav mange hadde været mine tilhørere under sidste foredragsrække. Jeg maatte en lang, lang stund sitte og konversere husets frue, lady Harriet Baring, en av de mest evnerike mennesker jeg nogensinde har støtt paa, spirituel og munter, ikke særlig vakker. — —

Lord Mahon var der ogsaa, en liten elegant Tory med en skjøn frue. Middagen var først ved ottetiden, og den ødela mig for en uke.

Bunsen gjorde sig ikke videre gjældende, ladyen la neppe skjul paa at han kjedet hende. Hun beholdt mig ved sin side ovenpaa mindst en times tid. Hun er fuld av vid, den mest betydelige dame jeg nogensinde har møtt.“

Den forstyrrede fordøielse i forbindelse med sommerens usedvanlig sterke hete gjorde Carlyle søvnløs og nervøs. Som sedvanlig naar det feilet ham noget, gjorde han et forskrækkelig væsen av tingen, brevene til John strømmer over av jammer og klage.

Imellem skammer han sig dog litt:

„Igaar nat kunde jeg slet ikke sove. Jeg gik da i bare skjorten ned i haven, hvor jeg satte mig til at røke. Det var en vidunderlig nat. Halvmaanen, sølvfarvet, saa som fra evigheten ned paa mig, og det gryet av dag.

Jeg følte en anger, en slags gru ved alt det væsen jeg gjør av en søvnløs nat, over mine sorger i det hele

i en tilværelse som saa snart skal gaa op i det store mysterium over og om mig.

Aa la os være taalmodige, la os anrope Gud i vore tause hjerter, hvis vi ikke formaar det med vor tunge!“

— — —

Ja, aanden var villig nok, men kjødet skrøpelig. Denne mand, som med saadant heltemod kunde bære virkelige ulykker, lærte aldrig med taalmodighet at bære de smaa uheld.

En saadan ulykke av de smaa fik i denne sommerhete hans lidelsens bæger til at flyte over, saa at han erklærte at der ikke stod andet tilbage for ham end at „dø i sit hul som en forgiftet rotte“.

Ulykken bestod i at han blev indkaldt som jurymand. Han lot straks undersøke om der var nogen mulighet for at slippe fri, men det viste sig umulig, medmindre han vilde la sig indføre i mandtallet som dissenterprest!

Saken gjaldt et patent paa en liten forbedring av en bomulds kardemaskin. Et andet patent anklagedes nemlig for at være en imitation av dette, og spørsmålet gjaldt nu om hint andet patent kunde gjælde for et tyveri av første. Forhøret kostet den engelske stat 1000 pund om dagen.

Eftervirkningerne i det Carlylske hjem gjengir Jane i et brev til Sterling:

„— — — De er et godt menneske og det er ikke nødvendig at De skal dø og berøves mig for at jeg kan bli mig det bevisst. Nei, udmerkede mand, De er av de velsignelser, hvis værd man erkjender før de tapes!

Som De vil lægge merke til, er jeg i mit saktmodige hjørne. Saken er at jeg har hat et sygdomsanfald, som har mildnet mit sind. Disse anfald av svakelighet er ikke uten sin nytte for os mennesker med et for

poetisk temperament. For mig personlig har de samme virkning som berøringen av moder jord paa oldtidens kjæmper — jeg reiser mig fra dem med nyt mod til at ta op kampen for tilværelsen. Og De vet — eller burde vite hvad en kvinde mener med nyt mod, ikke ny raa kraft, som en mand forstaar ved begrepet, men ny kraft til at elske og taale.

Vi har i virkeligheten befundet os i en beklagelsesværdig tilstand her i huset for en rum tid, like siden et forhør angaaende et visst patent! Saa forunderlig kan ting lækkes i hverandre i denne merkelige verden.

Mit stakkels geni av en mand maatte nemlig sitte to hele dage som jurymand med de mest ødelæggende følger for hans hele person i fysisk, moralsk og intellektuel henseende. Og hele tiden siden har han reageret mot ordningen av det engelske retsvæsen i en grad som tilslut slog ut i influensa.

Imidlertid har jeg, poverina, reageret mot hans reageren, indtil den sygdom som bysnobben kalder „spleen“, grep mig i strupen og kastet mig paa sykeleiet. Nu er jeg i bedring, skjønt hvit som det papir jeg skriver paa, og med en holdning som et menneske der har gjort et mislykket forsøk paa selvmord, da jeg i min medicinske iver flaadde min nakke ved hjelp av et plaster.“ — — —

Under disse omstændigheter følte Carlyle en saa sterk længsel efter at komme bort fra storbyen, hjem til landsbygden, at han foreslog at de nu for alltid skulde forlate London og slaa sig ned et eller andet sted ved havet, „ved dets evigvarende røst, som fortæller om evigheten og stammer fra evigheten“.

Men slike planer motsatte Jane sig av al magt. For hende personlig kunde aldrig landsens ro og rene luft veie op landsens ensformighet, og hvad Carlyle an-

gik, trodde hun ikke at han nogensinde vilde kunne finde den ro og fred han søkte og længtet efter, saa at han for den saks skyld like saa gjerne kunde forbli hvor han var. —

Kanske hadde hun ret. „For syke barn,“ sier Carlyle patetisk, „som længes snart efter dette, snart efter hint, slaar sig ikke tilro med noget. Jeg formoder at tingen er den at det de i virkeligheten trønger, er at falde i søvn ved deres mors bryst.“

Og i dagboken heter det: „Jeg længes saa efter landet igjen, efter at leve paa Craigenputtock og ikke gjøre andet end arbeide. Hvis ikke Jane saa bestemt hadde motsat sig det, vilde jeg sandsynligvis alt være flyttet tilbake igjen. Jeg vilde være friskere der, og jeg avskyr denne bys søle, røk, larm og støi.

Skal jeg drage da og trække alle mine med mig ut i ørkenen?

Ak, mit eneste haab og min eneste tanke er at det hele snart maa være overstaat, og min tilværelse endt, og jeg selv kommet til hvile ved dens givers bryst! Saadan som jeg lever og længe har levet, er der liten forskjel paa døden og Hades og jorden og livet. De menneskelige væsener jeg træffer paa min vei, virker som vandrende, uvirkelige skygger, som om baade de og jeg var spøkelser. — Himlen lede mig! Sandelig, en har behov for himlens hjælp.“

Slik skriver og føler en stille nytaarsnat den mand, hvis ry nu gik langt utover landets grænser, hvis ven-skap blev søkt av Englands første mænd og kvinder, og hvis økonomi ikke gav anledning til nogen bekymringer.

Samme nytaarsnat skriver Jane om tilstanden i Cheyne Row:

„Carlyle studerer graadig, som forberedelse til en ny bok. Forøvrig knurrer han paa sin gamle manér. Men en venner sig til at bevare en viss likegyldighet

overfor hans knurren. Gjorde man det ikke, vilde det være saa meget desto værre for en selv.“ — —

Kanske var det fra hans side ikke saa ilde ment. Kanske var han en stakkars Saul, som av og til trængte en Davids harpe.

„Tænk ikke ondt om mig, Jane,“ skriver han, „o Jeannie, gid du var lykkeligere, gid jeg kunde gjøre dig lykkeligere! Gud være med dig, du kjæreste. Haab endnu, aa haab og frygt ikke.“

Kanske har hans Jeannie ikke kjendt den rette melodi! Det vet vi ialfald, at han var den bløte, hun den haarde. Bruste han op i vrede og bitre ord, betalte hun med en haan saa sviende, at han ved en leilighet sammenlignet hendes tunge med kattens, den flaadde skindet med.

Tydeligst viser Janes eiendommelige temperament sig overfor et bekjendtskap hun netop paa denne tid gjorde, og som snart gik over til det intimeste venskap.

Blandt de mange damer der søkte at faa adgang til den nye berømtets hjem i Cheyne Row, var ogsaa en Manchesterfrøken, en viss Geraldine Jewsbury, senere bekjendt som forfatterinde av romaner og noveller.

Til en begyndelse syntes ogsaa Carlyle godt om damen, og mellem hende og Jane utviklet der sig hurtig et venskap, som var av en eiendommelig art og meget karakteristisk for begge parter. De omgikkes til stadighet, naar Geraldine var i London, de avla besøk sammen hos fælles bekjendte, de korresponderte ivrig, og Geraldine blev efterhaanden Janes eneste fortrolige.

Og dog var det meget langt fra at dette venskap bidrog til at skaffe mere likevegt og fred i Janes sind. Tvertom. I deres forhold var Jane den dyrkede og Geraldine den dyrkende, men der var aldrig trygheit

og ro over deres venskab, men en bestandig heftig bevægelse, jalousi og stormende scener.

Janes uttryk om Geraldine er likesaa skarpe som hendes domme i almindelighet var det. Hun beklager sig stadig over hendes utaalelige jalousi og over hendes „abnorme appetit for det sensationelle“, og Geraldine paa sin side bekjender, at naar hun kom for at finde trøst hos Jane for de saar livet kunde ha bibragt hende, gjød hun ikke salve, men vitriol i dem!

Sommeren 1841 opholdt Jane sig som gjest hos en familie Paulet, venner av Geraldine, mens Carlyle var paa besøk hos forskjellige fornemme beundrere paa deres godser.

Det ser ut som om Carlyle har faat mindre og mindre tilovers for denne Janes nye veninde, Geraldine Jewsbury, hvis sværmeri for George Sand og stadig vekslende forelskelser var ham en gru. Det er ogsaa sandsynlig, at Geraldine med sin sterke hang til det sensationelle har været altfor medfølende overfor Janes egteskabelige vanskeligheter.

I ethvert fald faar man et indblik i situationen ved nogen utaalmodige bemerkninger av Carlyle i et brev han sender Jane fra Scotsbrig dagen før han skal hente hende med hest og vogn for at kjøre hende til hendes mors hjem paa Templand:

„Jeg vilde ønske at Geraldine en gang for alle kunde faa ind i sit hode, at hverken mænd ei heller kvinder eller i det hele nogensomhelst skabning i universet er skapt udelukkende eller endog hovedsagelig i den hensigt at forelske sig eller bli attraaet!

Gode Gud — det er *ett* av de formaal de fleste levende mennesker er skapt for, men med undtagelse av zoophyter og det Stille Havs koraldyr kjender jeg ingen anden skabning for hvem det er det ene eller store maal.“

Næste dag møtte han saa op efter avtale og kjørte Jane til Templand, hvor gjesteværelset ventet dem.

Men samme nat stod Carlyle i al stilhet op kl. 3, gik ned i stalden, spændte en hest for giggen og kjørte over til Dumfries for at sove videre der. Om formiddagen sender han Jane følgende billet:

„Jeg kom mig avsted hit lettere end du kanskje hadde ventet. Det lykkedes mig at faa nogen timers søvn, og er nu paa vei til Annan under forholdsvis gunstige omstændigheter.

Gud give jeg visste om min stakkers Jeannie hadde faat sove. Jeg har ikke gjort andet i hele dag end at anstille sørgelige betragtninger over min stakkars lille pike, tænkt paa hende og paa vor hele sørgelige historie. Og dog har hver tragedie ogsaa sin moral og sin vel-signelse“!

Skriv til mig, skriv — forklar din mor og de andre min hastige avreise, og be dem ha mig undskyldt osv. Adjø min ulykkelige elskede Jeannie. Sov og ha det godt og la os ikke møtes tragisk.“

— — —

Overarbeidet som Carlyle nu var og i høi grad nervøs, var hans eneste længsel og trang denne sommer ro og fuldstændig stilhet, helst saa nær sjøen som mulig.

En slik plet blev fundet, og et litet hus leiet, 10 meter fra en bugt med badestrand. Jane hadde tat sin pike Helen Mitchell med sig fra London, „den eneste av vore piker,“ siger Carlyle, „som vi virkelig fik til at slutte sig til os og bli en av huset. Et underlig litet væsen, en blanding av klokskap, skarp iagttagelses-evne, glimt av indsigt, næsten genial og dog yderlig enfoldig.“

Det saa da virkelig ut til at Carlyle denne sommer skulde faa det ganske som han ønsket det. Det vante

hjemlige stel, ingen selskabelighet, alle hans dyrebare søsken bodde i nærmeste nabolag og forsynte ham med det bedste de hadde av fløte, smør, egg, mel, skinke osv. Og bedst av alt, hans gamle mor, hans bedste ven hele livet igjennem, slog sig for sommeren ned i det lille kvistværelse i husets anden etage!

Men der var en hake ved tingen. Disse to, mand og kone, som slet hverandre op i det daglige samliv aaret rundt, hadde hittil ved en art selvopholdelsesdrift altid ferieret paa hver sin kant. Denne sommer tilbragte de for første og sidste gang sammen:

„Forsøket“, heter det i dagboken, „blev rikt paa forvirret smerte, tildels nedværdigende, og det kostet mig alt i alt henved 70 pund!

Vi skal ikke saa snart igjen gjøre *det* om igjen! *Min stakkars gamle mor*. Hvor uutsigelige er mine følelser overfor hende. Hvordan lyste det ikke fra vinduet i hendes lille kvistværelse for mig, naar jeg kom sent hjem i mørke aftener.

Aa, tanken paa hende — det er ingen anden følelse som kan sammenlignes med hvad jeg føler for hende! —

Fremad, kjæmp!

„Leve for at gjøre andre lykkelige?“ — ja visselig, alltid, saa vidt vi formaar. Men dypere set er dette ikke den egentlige hensigt med nogens liv. Det er egentlig talt det pure hykleri at si dette, som vi hører saa ofte sagt nutildags.

Ethvert menneskeliv kjæmper sig frem mot et maal, og maa og skal kjæmpe slik. Din pligt overfor andre er ikke at træ dem paa tærne under dit løp og selvfølgelig ogsaa, saavidt det staar i din magt, hjelpe dem du kan op av rendestenen.

Men sky hykleriet! Tro ikke at *dit* livs maal er at lete i rendestenen efter faldne væsener, tørre av dem og hjelpe dem op! I vort liv er der i virkeligheten

ingen anden mening, ingen andre resultater at summere op end *det arbeide* vi har gjort. Er der andet? Jeg kan ikke nu indse det.“

— — —
Heller ikke for Jane hadde sommeren været nogen rekreation. Hun reiste hjem før manden, og fra Chelsea skriver hun til Sterling:

„Disse tre ukers ensomhet her i Cheyne Row har forløpet underlig for mig. Jeg var sjælelig utslitt. For første gang i mit liv har jeg kunnet sympatisere med Byrons Giaour, og saa snart jeg hadde huset ganske for mig selv, kastet jeg mig paa en sofa med den følelse:

I would not if I might be blessed.

I wont no paradise, but rest!

og som følge herav har min tilværelses maal hele tiden siden været mest mulig at nærme mig en ikke være.

Jeg smigrer mig ogsaa med at mine bestræbelser har været kronet med held. Dag efter dag har fundet mig utstrakt paa min sofa med en leiebiblioteksbok i haanden som jeg læser paa Darleys manér, „med det ene øie lukket og det andet ikke aapent“.

Aften efter aften har jeg drømt hen ved kaminen i stille undren over at vite mig selv her i denne store absurditet av en verden! Aabenbarligen er jeg skapt mere til pryde end til nytte, og jeg har ingen tro paa at der kommer noget ut av at handle mot ens natur.“

— — —
En aften i februar 1842 kom et telegram fra Templand, at mrs. Welsh var rammet av et slagtilfælde. Hun var kommet til bevissthet igjen, og der var ingen øieblikkelig fare for haanden, men tilstanden var dog foruroligende. Jane gjorde sig straks færdig til at ta med hurtigtoget til Liverpool, og Carlyle fulgte hende til stationen og saa hende anbragt i en kupé.

„Aldrig,“ skriver han, „skal jeg glemme hendes

uttryk da hun sat der ved vinduet i kupeen, endnu saa nær mig — ganske taus, hendes skjønne øine fulde av sorgfuld ømhet stirret frem for sig, som vilde de utfritte selve det store mørke — mens toget langsomt rullet avsted.“

Hun naadde ikke tidsnok frem. I Liverpool møtte onkel John og hans døtre hende med det sorgfulde budskap, fik hende tilsengs og pleiet hende paa det kjærligste, fuldstændig nedbrutt som hun var.

To dage senere kom Carlyle nordover, skjønt forsent til begravelsen, hvor imidlertid hans ældste bror taktfuldt hadde indfundet sig for at repræsentere slegten. Da Jane var for svak til at følge med, reiste Carlyle alene gjennom Annandalen til det nu saa øde Templand, sittende paa vognens tak hele den kolde vaarnat.

Forunderlig var det ham paa denne vis og i natens stilhet at kjøre gjennom disse bygder og landsbyer, hvor han fra barndommen av kjendte hvert hus, hvert træ!

Da det gryet av dag møtte de skarer av handlende paa vei til et marked. Blandt disse gjenkjendte han flere gamle skolekamerater, særlig en viss Jack, som hadde været hyggelig mot ham paa skolen, og som han nu, 25 aar senere, saa igjen som en kraftig, graasprængt fleskehandler.

I graalysningen kjørte han ogsaa forbi sin søster Mary Austins farm, hvor alt endnu var stilt og lukket, og kl. 10 om morgenen steg han av og vandret tilfots det sidste stykke vei op til det kjære, gamle Templand. —

To maaneder forblev han der alene, „bedrøvet, men ikke ulykkelig“, i fuldstændig ensomhet, med en gammel tjener til sin opvartning. Han nød paa sin vis denne tilværelse, nød synet av vaarens utvikling for første gang paa syv aar og for sidste gang i sit liv.

London med dens larm og støv, dens selskabelighet og forføngelige jagen mindes han med gru som noget

fjernt, uhyggelig, nedværdigende. Som om han endelig var kommet hjem igjen vandret han om i Templands gamle, rummelige og hyggelige stuer og i den store, skyggefulde have, hvor knopperne svulmet og fuglene sang!

Forpagningsavgiften for Craigenputtock, de 200 pund om aaret, vilde nu efter mrs. Welshs død tilfalde Jane.

Aa, tænk om nu Jane vilde gaa med paa at bryte op fra London og slaa sig ned her for godt paa gamle, kjære Templand, hvor hendes mor var vokset, op og hvor hun selv hadde tilbragt som barn hver eneste ferie!

Eller hvis hun ikke vilde opgi London om vinteren, hvilket ideelt sommeropholdsted vilde dette ikke kunne bli for dem! Aa, bare nu Jeannie vilde gaa med paa dette. Direkte turde han ikke spørge hende nu hun var saa oprevet, men med en antydning vilde han prøve sig frem — —

Men Jane steilet straks. En saadan mulighet var ikke at tænke paa. Aldrig, aldrig vilde hun sætte sine ben paa Templand igjen, alt, alt skulde væksælges og jordveien bortforpagtes.

Og uten at komme derut for selv at ordne med morens efterladenskaper reiste hun hjem til Chelsea i i kusine Jeannies selskap!

En steiler ved dette faktum, og dog var det ikke et tegn paa manglende hjertelag, men paa stor svakhet. Hendes sorg over moren var egte nok, men den forbitredes ved lidenskabelige selvbebreidelser. Hun hadde ikke været som hun burde. Den utaalmodighet hun hadde vist overfor morens smaa egenheter, de scener hun hadde holdt, reiste sig nu som truende gjenfærd, der forjog hende fra Templand, som hadde været den væsentlige skueplads for dem.

Hjertelig skuffet og bedrøvet over hendes avgjorte motstand sender dog Carlyle hende i denne tid hver eneste dag de kjærligste, mest hensynsfulde breve.

Og vaaren folder sig ut omkring ham i al sin vidunderlige nyhet og friskhet. Rundt om paa jordene begynder vaaronnen med de forskjellige arbeider han kjendte saa vel. Bondeguttens hjemlængsel efter jorden og alt hvad dens var, tok magten fra alt andet. Endnu en gang vilde han gjøre et forsøk paa at slippe fri fra byen og alt hvad dens var.

Og paa nyt prøver han sig frem: Det var saa rimelig, saa forstaaelig, at hans stakkars lille pike ikke vilde bo paa Templand med dens oprivende minder! Men hvad mente hun med hensyn til Craigenputtock? Skulde hun slet ikke kunne tænke sig at bo der — om sommeren ialfald?

Han visste nok altfor vel at hun ikke hadde været lykkelig der, men nu var jo forholdene saa ganske anderledes. Stedet tilhørte nu dem, de kunde bygge paa huset og indrette alt bekvemmere og hyggeligere. Hvad mente hans kjære lille pike? —

Men *dette* blev rent galt. Forslaget satte Jane i det voldsomste sindsoprør, vakte en sand rædsel hos hende, saa at han forskrækket skynder sig at svare:

„Kjæreste Jeannie, du er aabenbart meget syk. Jeg bønfaller dig om at ta vare paa dig selv. Ophids dig ikke! Det med Craigenputtock var bare en flyveidé, som jeg straks lot fare!“ —

Trods alt dette var disse stille maaneder i ensomhet paa Templand for Carlyle en skjøn og lykkelig tid. Venner og bekjendte sendte ham deltagende breve i anledning av svigermorens død. Blandt disse var der et fra Lockhart, en av de faa for hvem han altid følte ublandet agtelse og hengivenhet, med følgende verslinjer, som Carlyle like indtil sine sidste dage ofte gjentok:

„It is an old belief
That on some solemn shore
Beyond the sphere of grief
Dear friends shall meet once more.

Beyond the sphere of time
 And sin and fates control
 Serene in changeless prime
 Of body and of soul.

That creed I fain would keep
 This hope I'll not forego
 Eternal be the sleep
 If not to waken so!

En skjøn og stille høitid var ham denne tid. „Det er godt for mig,“ skriver han til Jane, „at være alene her med mine sorger og mine synder, nær hende som nu er helliget og gaat ind til den evige klarhet.

Margaret, hendes pleierske, fortalte mig noget som bragte taarer i mine øine. Hin sidste, skjæbnesvangre fredag morgen vaaknet den syke og sa til hende:

„Margaret, jeg har hat en saadan deilig drøm. Jeg drømte at min søn holdt paa at skrive en bok med sit hjerteblood.“ —

Gode Gud, — jeg skal aldrig glemme det! Det vil altid staa for mig!

Men hvorfor sørge? Saavidt jeg kan forstaa døde hun uten smerter. Margaret sier hun hadde aldrig sovet saa godt som den sidste nat, talte om hvor frisk hun følte sig, og var i en munter, spøkefuld stemning faa minutter før døden indtraf. Den gode Gud er barmhjertig.

Men „hin deilige drøm“. Aa Jeannie, den er mig saa uutsigelig sorrigfuld og skjøn! Men nu har jeg vist faat dig til at graate igjen — det var ikke meningen.“ — —

Jane vedblev at være dypt nedstemt. Hendes breve fra Cheyne Row er fulde av det dypeste mismod. Hun har hverken kraft eller lyst mere til igjen at ta fat paa livet og dets opgaver, vet ikke lenger av at hun har nogen.

Saa godt han formaar prøver Carlyle at styrke hendes mod og egge hendes arbeidslyst.

„Det undrer mig ikke, kjære, at du er nedstemt og hjertesyk og træt av verden i det hele. Jeg er ogsaa enig med dig i at velgjørenhetsarbeide ikke kan opta en helt. Som livsarbeide betragtet er det fuldstændig eller næsten fuldstændig noget lapverk.

Og dog — der er arbeide nok for en her i verden, og den høieste lov befaler os alle at arbeide. Min bøn er og har altid været at du vilde ta dig sammen og bruke de rike evner du sitter inde med, til noget virkelig arbeide, som du følte var dem og dig værdig. Dit liv vilde kanskje heller ikke da bli lykkelig, men du vilde ikke længer føle dig saa forkommen. Dit liv vilde bli ædelt og klart og paa en maate helliget.

Ingen vet bedre end jeg hvor vanskelig det alt-sammen er, hvor eiendommelig, ja enestaaende din skjæbne forekommer dig, og paa mange maater virkelig er. Ingen finder arbeidet let, vi har alle at kjæmpe med frygtelige vanskeligheter som forekommer os uovervindelige, men er det ikke.

Den største vanskelighet som plager os alle, er den sykelige følsomhet vi indsuger med al vor næring, og i disse elendige tider faar indpodet i selve vort blod. Det er dette som gjør mig saa utaalmodig overfor George Sand, Mazini og alle den slags profeter, saa utaalmodig, at jeg mangan gang blir uretfærdig mot det som er sandt og ærlig hos dem.

Ak, hvor ofte har jeg ikke disputeret med dig om dette! Jeg vil forsøke ikke at gjøre det mere. Det er ikke ved at disputere med dig jeg kan ha haab om at hjelpe dig. Aldrig vil jeg opgi haabet om at se dig virkelig *optat* av hele din sjæl — saa at du, som alle menneskelige væsener, kan komme til at erfare at der

selv i virkelighetens barskeste vildnis findes velsignede kildespring, en evigvarende ledestjerne!

Mod, min stakkars lille Jeannie! Ak, hadde jeg været anderledes, vilde det ogsaa for dig ha været lettere. Men jeg var nu engang ikke anderledes, jeg var netop den jeg er.

La os da begge i denne høitidelige tid anrope for hverandre om hjælp til at bli bedre, saa at vi bedre kan gjøre vor pligt i de dage som kommer. Bøn i ord er ikke mulig for mig mere, men en ækvivalent derfor forblir der dog altid i et menneskes hjerte og liv.

Jeg siger, *lad os bede*. Gud ser ned paa os, leder os, ikke lykkelig, kanskje, men *vel*, gjennom hele livet og forener os med vore døde efter sin vilje.“ — —

Aldrig vil han opgi haabet om at se hende av hele sin sjæl optat med et arbeide som var hende og hendes evner værdig — hvor i Israel finder vi en slik tro?

Og vi som staar utenfor som vidner, vi har ondt for at dele dette haab. En bange følelse sier os at det er forsent, at Jane ikke har kjendt sin besøkelsens tid! — —

Blide og gode ord er det Carlyle skriver ut av det bedste i sig disse stille vaaraftener, da alt aander fred og harmoni. Den gamle tjener har stille dækket op for ham og er atter forsvundet, ingen og intet forstyrrer og irriterer.

Men hvad er vel et menneske! Et rør, som svaier hit og dit for vinden. Templands grundeier, en viss hertug B., nøler med at ordne de nødvendige papirer. Da heter det:

„Gid djævelen og hans oldemor vilde fly avsted med denne sjofelist av en hertug! Hvad i Guds navn har jeg med ham at bestille? Al verdens hertuger smeltet sammen til én, er ikke værd en sixpence for mig!“ — —

Omsider var dog alle nødvendige formaliteter i orden, og der stod nu kun tilbage at sælge alt indbo. Carlyle orket ikke at være tilstede under auktionen, men fik en av sine brødre til at forestaa denne, mens han selv tilbragte dagen paa kirkegaarden, hvor han tegnet svigermorens gravsted, og sendte billedet med de kjærligste hilsener til sin lille sorgfulde Jeannie!

Da han henimot aften vendte hjemover, møtte han bønder bærende forskjellige kjendte, kjære saker fra auktionen paa Templand!

I midten av mai var han hjemme igjen til Londons støi, støv og lumre sommerhete. Han finder Jane tynd og meget svak og nedstemt.

„Men mine ord kunde ikke hjelpe her. En mors kjærlighet er borte for altid. Ens mors død — det er et nyt tidsavsnit for enhver av os, og for hver og en føles det som en ganske eiendommelig smerte, som om der hændte en noget ganske enestaaende og merkverdigg. — —

Bare et par ganger formaadde hun at tale om sin mor, og da altid med lidenskabelige selvbebreidelser og anger, skjønt vel sjelden en datter har hat mindre grund til det. Bare vi kunde betænke det før, uutsigelig er den følelse at det er forsent. Selv kunde jeg ha god grund til selvbebreidelser. Min sympati for den avdøde, skjønt alvorlig og ærlig, var ikke altid fuldkommen, nei ikke paa langt nær som hendes for mig.“

I denne sorgens og mismodets tid feiredes hendes fødselsdag, 14. juli, for første gang uten brev og sending fra Templand.

„Ved din og andres venlighet,“ skriver Jane til kusine Mary i Liverpool, „forløp min fødselsdag bedre end jeg hadde ventet. Tænk dig bare, min mand gav mig en present, han som aldrig har lagt bret paa saa'nt

nonsens som fødselsdage, og som avskyr at gaa i butikker, saa at det er mig som til skrædderens forfærdelse endog maa kjøpe hans bukser og frakker! Men nu har han altsaa virkelig vovet sig ind i en guldsmedforretning og kjøpt en nydelig lugteflaske til mig.

I store ting er han altid god og hensynsfuld, men slike smaa opmerksomheter som vi kvinder lægger saa megen brett paa, har han aldrig pleiet vise nogen. Opdragelsen og hans av naturen alvorlige sindsretning har hindret det. Men nu forsøker han at erstatte mig det uerstattelige, og det gjør ham likesaa god i de smaa ting som han altid var det i de store.“

Der kom nu en hjertelig indbydelse til dem fra mrs. og mr. Buller til at tilbringe den varmeste sommertid sammen med dem paa Troston i Suffolk, hvor de var paa besøk hos sin yngste søn Reginald.

Carlyle hadde i sin tid været huslærer for denne kultiverte og fornemme families tre sønner, av hvilke den ældste, Charles, gjorde sin store lærer al ære, var blit medlem av parlamentet, og hadde vakt store forhaabninger som en begavet radikal politiket.

Denne Charles kaldtes i almindelighet „den begavede Buller“, til adskillelse fra den anden bror, „den vakre Buller“, nu guvernør paa Ceylon. Den yngste bror, „den fromme Buller“, hadde ved hjælp av sine indflydelsesrike forbindelser opnaadd et fett og mækelig prestekald som passet hans indolente natur godt. Carlyles hadde altid staat i venskabelig forbindelse med familien, og Jane besluttet sig straks til at benytte sig av indbydelsen.

Dette besøk faldt meget heldig ut. Det oplivet hende i høi grad, rev hende ut av hendes modløse, sørgelige stemning, og gav anledning til den fornøieligste skildring av en høikirkelig og fornem prests liv og virken som sjælesørger paa landsbygden:

Troston 11. august 1842.

— — — — „Mottagelsen her,“ skriver hun til Carlyle, som var blit igjen hjemme i byen, „var meget hjertelig. Mrs. Buller omfavnet mig og kaldte mig sin kjære, *kjære* mrs. Carlyle, hvilket fra en dame saa litet umiddelbar følte høilig smigrende.

Denne prestegaard er et fortryllende sted, ialfald om sommeren, men neppe om vinteren, da de høie vinduer ut mot have og park er til at aapne som dører, og da huset er overgrodd med vildvin osv.

Den er et slags kompromis mellom en herskabelig villa og en landsens prestegaard, og jeg tror aldrig kompromiser i lengden svarer til forventningerne. Den ligger midt mellom grønne enger og gamle vakre trær, med kirken — hvis den gamle faldefærdige bygning fortjener det navn — et stenkast borte.

Rundt om kirken ligger en fredelig liten kirkegaard, som i solskin slet ikke ser sørgelig ut. En smal sti, overgrodd med græs og bestrødd med nedfaldne epler, skjærer tvers gjennom det stykke eng som ligger mellom kirken og prestegaarden, og da dette er den eneste vei til kirken, kan man av dens utseende drage mange slutninger.

Jeg gikk sammen med Reginald ind i kirken igaar-aftes, og naar jeg betraktet *ham* og *den* og betænkte de 450 sjæle som skal frelses ved saadanne midler, var jeg like ved at briste i graat. Noget saa likt en begravelsesplads for aabenbaringsreligionen skulde du aldrig ha set, heller aldrig en prest mere skikket til at læse begravelsesritualet. Kirkeklokken klemte klagende hver morgen og aften. Jeg spurte om det var til andagt? Nei — det var for at melde høstfolkene arbeidstiden. — —

Intet kan passe mig bedre end det liv vi her fører, saa jeg føler mig helt som hjemme, og ønsker næsten at du var prest paa Troston — og hvilken velsignet

forandring vilde *det* ikke være for disse arme mennesker, som jeg i dette øieblik hører synge!

Jeg kunde næsten være fristet til at løpe derover og præke litt for dem! Reginald præker ikke om formiddagen, men til aftensang, da skal jeg hen og høre hvordan armingen klarer det. Jeg kan endnu ikke bli enig med mig selv om det er noget han bent ut mangler eller om hans evner er sløvet i skammelig indolence. Naar han ytrer noget, tør jeg ikke se paa hans mor, og føler at det er en lykke for hans far at han er saa døv.

De to gamle mener ikke at slaa sig ned her for godt — klimatet passer ikke mrs. Buller om vinteren, men de har ikke fattet nogen bestemmelse om hvorvidt de vil flytte helt eller leie sig ind et sted sydpaa for vinteren.

Sandelig om jeg vet hvad der er værst, ikke at være istand til at realisere rimelige ønsker eller at ha anledning til at følge alle sine indfald. Vi kjender jo saa mange som ikke synes at ha nogen hygge av sine penger, netop fordi de sætter dem istand til at realisere alle deres taapelige planer.

Kusine Jeannie skriver, at da du opdaget at jeg hadde glemt igjen min parasol hjemme, foldet du dine hænder i forfærdelse, som om du saa for dine øine solens perpendikulære straalere ramme mig! Men jeg har aldeles ikke savnet den. Paa kjøreturen igaar var veiret kjølig og overskyet, og siden har jeg laant en parasol av mrs. Buller, som glæder sig ved besiddelsen av hele to — og nu god nat — kjæreste!

Søndag 14de.

Det var et sørgelig utseende frokostbord idag uten brev fra dig. Hvis brødet eller kaffen hadde manglet, vilde det være blit mindre savnet. Dog, der er jo intet at stille op mot disse Londonersøndage uten post.

Jeg var efter programmet i kirken igaar eftermiddag — og saa og hørte merkelige ting!

Menigheten bestod av en 30—40 fattige folk, hovedsagelig ældre, der iagttok mig med en nysgjerrighet som var mere paafaldende end passende under de forhold.

Reginald besteg prækestolen i sit hvite klædebon, og gav med høi, sonor, fuldkommen statskirkeprestelig stemme numrene paa salmerne, hvorpaa der fra bakgrunden i den hensmuldrende kirke lød en skarp, skingrende laat, noget som en mellemtung mellem et angstskrik og en sækkepipes høieste tone.

Jeg saa mig forbauset om, men kunde ingenting opdage. Menigheten faldt ind med den usynlige indretning, som vedblivende holdt ledelsen, og det var først efter gudstjenestens slut at kirketjeneren oplyste mig om at det vidunderlige instrument var en klarinet! Ja, nøden er opfindelsernes mor!

Gudstjenesten gik sin gang meget ordentlig. Det er forunderlig hvor litet der kræves for at fremsi nogen bønner fuldkommen korrekt!

Men da vi saa kom til prækenen! Større nonsens har jeg rigtignok ofte lyttet til, for prækenen (hvad mrs. Buller med sit vanlige alvor paa forhaand hadde underrettet mig om) var ingenlunde av ham selv. Han hadde skrapet sammen saa mange prækensamlinger at de kunde vare i aarrækker, „hvad menigheten vistnok stod sig paa“. Men han avleverte den ganske som den tomsete Mor Hamilton i Haddington pleiet læse aviserne — med en overlegen foragt for alle pauser, uten hver gang det blev nødvendig at trække pusten, selv om dette indtraf midt i en sætning eller et ord, som det nu kunde falde sig.

Midt under denne eiendommelige forestilling skrek et barn: „Ut, mama, la os gaa ut!“ Og et større barn

blev væk i et kikhøsteanfald. For min egen del befandt jeg mig den hele tid i en tilstand midt mellem le og graate, nei avvekslende begge dele.

Foran mig hang der to marmortavler. Den ene skildret en hustrus dyder og hendes husbonds sorg. Den anden havde vakre mindeord over en ung pike, død av tæring, og begge sluttet med haab om udødelighet ved Jesus Christus.

Paa en tredje tavle hang et sverd i gehæng, som hadde tilhørt en som var blit dræpt i Spanien i en alder av 28 aar. Ogsaa han ventet at opstaa ved Jesus Christus, og det var evangeliet om Jesus Christus jeg nu hørte, forandret til noget, værre end kraakeskrik.

Jeg var glad ved at komme mig ut, for mine tanker steg tilslut op i min strupe og truet med at ville kvæle mig, og jeg svor ved mig selv ikke mere at sætte min fot der under en gudstjeneste.

17de august.

Du faar ikke noget brev fra mig idag, kjære dig. Igaar efter frokost foreslog mr. Buller at vi skulde kjøre ut til et forlatt gammelt herresæte, tilhørende Lord Calterton, „hvis (her hævet han brynene) da ikke mrs. Carlyle hadde noget brev som skulde paa postkontoret“.

Naturligvis sa jeg at min korrespondanse ingenlunde var saa viktig, at den ikke like saa godt kunde opsættes til en anden dag. Og avsted drog vi da til Ampton, hvor Reginald og jeg klatret over en høi mur med pigger og nød en stjaalen spasertur gjennem en have, uovertruffen siden paradisets dage, og sat i en paviljon med en utsigt som fra 1001 nat og kek ind mellem vinduerne paa den gamle, fornemme bygning, som for almindelige menneskers øine syntes at indeholde alt hvad et menneske kunde ønske sig. Der var

mængder av kostbart indbundne bøker i glas-bokskap, makelige stoler o. s. v. Og dette vidunderlige sted har eieren fattet mishag til og sætter aldrig sin fot der!

Hvad om du skrev til ham og foreslog ham at forære os det? Han er meget religiøs, fortælles der. Underlig at det da ikke falder ham ind at la andre faa nyde godt av de goder han selv ikke bryr sig om.

Tænk dig dette fortryllende, forlatte sted og saa de 2000 elendige vi saa staa hele natten utenfor fattigforstanderens dør.

„Og allikevel,“ sa mrs. Buller, „tror De paa at det er en god aand som styrer verden!“ —

Du kan ikke tænke dig hvilke underlige diskussioner vi fører den time eller to vi sitter alene sammen før middag. Jeg fatter ikke hvordan hun med en saadan tro eller mangel paa tro kan bevare sig saa klar, rolig og munter.

Er det den gamle historie om korken som glir uskadt gjennom Niagara, hvor vektigere gjenstande vilde knuses? Men jeg tror nu ikke hun er saa let som hun gir sig utseende av. I ethvert fald er hun meget intelligent, og mot mig meget venlig. — —

— — — Igaar fik vi visit av egnens „fornemme herskap“, mr. og lady Agnes Byng, „født Paget, som De vet“. En begivenhet som imidlertid ikke voldte synderlig sindsbevægelse i vor radikale husstand.

Jeg for min part gjorde mig usynlig, og gik derved, fortalte Reginald, glip av en mængde snak om „Hendes majestæt dronningen, Hendes majestæt og atter Hendes majestæt.“

20de august.

For at begynde hvor jeg sidst sluttet, søndag aften, da jeg hadde skrevet brevet til dig færdig, gik jeg efterpaa i aftensang. Reginald saa saa skuffet ut, da jeg

først sa at jeg ikke vilde gaa, at en vag følelse av medlidenhet fik mig til at forandre bestemmelse.

„Det er slik en hyggelig kirkestol vi har,“ sa gamle mr. Buller, „den passer mig storartet, da den er saa dyp at ingen kan se mig. I formiddag kunde jeg derfor ganske ugenert faa læst halvparten av „Femme de Qualité“ der. Men si det ikke til Reginald, for eksemplets skyld vilde jeg ikke ha gjort det, hvis nogen kunde se mig.“

Jeg benyttet mig da ogsaa av den dype bænks fordele. Da prækenen begyndte, lavet jeg mig paa bunden av kirkestolen en slags divan av bedepulter, tok hatten av, og strakte mig paa det makeligste.

Det forekom mig at jeg bare saa vidt hadde dormet av et øieblik, da en let raslen og ordene: „Gud Fader, Gud Søn og Gud den Helligaand“ advaret mig, fik mig til at sætte hatten paa, og oplyste mig om at jeg virkelig hadde sovet!

Førøvrig var musikken den dag egnet til at blidgjøre mig. Det var skotske melodier, sunget med den eiendommelige nasale bilyd som kjendetegner den skotske landsmenighet, og uten nogen ledsagelse av en klarinet.

Paa en liten galeribenk, den eneste i kirken, la jeg merke til en værdig utseende person, landsbysmeden, som sat der med en fem fot lang stok i haanden, som han svang majestætisk, som om den hadde været et scepter. Paa mit spørmaal om hvad dette kunde betyde eller symbolisere, svarte tjeneren at det var for at sætte skræk i uskikkelige barn.

„Er da barna her virkelig saa slemme, at en slik funktionær er nødvendig?“

„Aa, smaaunger pleier altid at finde paa skøierstreker i kirken. De kjeder sig, armingerne, og stokken holder dem i ave.“ — — —

Den næste dag hadde jeg en saa slem hodepine, at jeg helst vilde ha sluppet fri for visitten hos „født

Paget's" paa Livermore. Men da kjøreturen dithen kanskje kunde gjøre mig godt, blev jeg med.

Altsaa blev middagen utsat til kl. 5, for at passe med vor fashionable visit. „Født Paget's" syntes at være overordentlig lik andre dødelige, hverken bedre eller smukkere eller klokere. For at yde dem retfærdighet maa jeg tilstaa at vi fandt dem arrangeret som en illustration til det utvungne landlivs behageligheter!

Et bord var anbragt under et bøketræ, og ved dette sat mr. Byng og læste avisen. Lady Agnes læste ogsaa. Hvad?

„Aa, slet ingenting, bare noget nonsens som lord Londonderry har latt trykke, jeg fatter ikke hvad der kan ha fristet ham til dertil.“

En søn og en datter spilte krocket med de mandlige tjenere, mens de yngre spirer av familien saa til, av og til klappende i hænderne: Aa, saa moro!“

— — — —

Carlyle hadde lovet John Mill at skrive en artikkel om Cromwell for hans tidsskrift. Imidlertid kom Mill til at reise til utlandet, og hans ungdommelige medredaktør avbestilte artikkelen, da det var hans mening at „do Cromwell himself“.

Men Carlyle var nu begyndt at interessere sig for emnet, og fortsatte sine studier over det, for om mulig at skrive en bok om manden. Men jo dypere han arbeidet sig ind i saken, desto vanskeligere stod den for ham.

„Oliver er en umulighet,“ heter det i dagboken, „ingen Cromwell vil nogensinde komme fra mig i denne verden. Jeg tør ikke engang forsøke mig paa ham.“

„Cromwell“ skulde komme i sin tid, men foreløbig blev han skutt tilside for et mere aktuelt emne, arbeiderklassens fortvilede forhold.

Carlyle kjendte av personlig erfaring smaafolks kaar i det mægtige engelske rike. Som barn hadde han med egne øine set bøndernes nød og de rike gods-eieres bundløse egoisme. Men tidens socialøkonomiske førere lærte, at hvis bare hvert enkelt menneske mest mulig søkte at fremme sine egne interesser, vilde dette ogsaa bedst gavne det hele, og derved maalet naaes: størst mulig lykke for de fleste mulige.

Carlyle hadde altid avskyet dette syn paa saken, og i sin bok „Past and Present“ angrep han nu denne opfatning som grundfalsk, som beroende paa et selv-bedrag. Resultatet vilde tvert om bli det slettest mulige, en tilværelse uutholdelig for menneskelige væsener.

Det eneste mulige fremskridt var fremskridt i moral, at menneskene viste sig lydige mot de evige og guddommelige love, og blev sig bevisst sin pligt og sit ansvar overfor den retfærdige Gud.

Boken gjorde sterkt indtryk, særlig paa den mandlige ungdom. Det var rigtignok gamle sandheter, men de blev fremholdt med hele hans personlighets magt, og befriet for de luslitte klædebon lære og tradition hadde hyllet om dem. — —

Sommeren 1843 reiste Carlyle til Wales for at besøke venner og hvile ut. Jane blev i byen for efter eget ønske at være tilstede under leilighetens fuldstændige reparation.

Hun elsket disse „huslige jordskjælv“, som lot hendes administrationsevne utfolde sig i al sin glans. Heller ikke slog hun vrak paa den lille matyrglorie at maatte være tilstede i London under saa ugunstige omstændigheter, men fremforalt fandt hun sin glæde i at sende virkningsfulde beskrivelser av situationens rædsler rundt om til slekt og venner.

Det er rent forbausende at se hvor muntre brevene fra slike perioder altid er. Rent legemlig kviknet hun

ogsaa til i bevisstheten om at situationen krævet særdeles meget, og at hun klarte det — endog udmerket!

Carlyle fik da ogsaa altid en uavkortet beskrivelse av de overvundne vanskeligheter og gjenvordigheter:

— — — „Den første nat er over, og vi — piken og jeg — er hverken røvet eller myrdet. Men jeg maa da tilstaa, at jeg først igaar la merke til med hvilken forfærdelig lethet en tyv ved at gripe om vandrenden vilde kunne svinge sig fra denne ind i mit paaklædningsværelse uten at levne mig tid til at skrike eller trække min dolk. — —

Du kan ikke gjøre dig nogen forestilling om hvilken morgen det har været. Maleren har fylt huset med skrækkelig lugt, mureren hvitner taket, Pearson river ned panelingen, og hans gut skrubber med pimpsten.

Hvis du hadde kunnet se mig igaarftes, vilde du ha faat se et nydelig syn! Malingen stinket naturligvis, man kan ikke foreta hverken hus- eller statsrenovation med rosenvand, og jeg kan forsikre dig at dette hus duftet ikke av roser!

Gamle Sterling hadde snakket saa meget om at det vilde koste mig livet, og om den absolute nødvendighet av at tilbringe ialfald nætterne hos dem, at jeg tilslut virkelig begyndte at tro at det ialfald vilde koste mig en hodepine!

Saa tok jeg da alle mulige forsigtighetshensyn, holdt om dagen døren til mit rum omhyggelig lukket, og sov om natten for aapne vinduer.

Men netop som jeg igaarftes skulde lægge mig, kom jeg til at huske paa de forskjellige stiger som laa nær for haanden under vinduerne, og at, som Helen sa, tunge legemer kunde svinge sig ind og være ved min side før jeg hørte dem. Jeg hentet derfor min dolk og min store politibjelde og gik derefter til sengs uten at tænke mere paa tyver.

Du kan ikke tro hvilket hyggelig arbeidsrum jeg har indrettet mig, et slags sigøinertelt som jeg med egne hænder har sat op ute i haven ved hjælp av stolper og klædessnorer og levningerne av biblioteksteppet. Jeg sitter nu under dets skygge i en lænestol ved det runde lille bord med mine skrivesaker, et stykke teppe under mine føtter og en skammel. Kvinder trænger saa saare litet her i verden!“

17de juli.

Det gaar udmerket fremover. Den tidlige opstaaen med paafølgende styrtebad og bevisstheten om at ha noget at se efter, passer mig vidunderlig, varmen ogsaa!

Folk titter indom og spør om jeg ikke føler mig ensom! Det er forunderlig hvor smaa tanker mænd har om en kvindes hjælpeklider. De synes ikke det er det mindste rart at de selv er istand til at eksistere, men en kvinde maa bæres paa armen og kjæles og kvidres for — hvis ikke maa man formode at hun henfalder i den sorteste melankoli.

Da jeg igaar svarte Arthur Help paa et saadant spørmaal: „Hvorfor skulde jeg føle mig ensom? Jeg har mere end nok at gjøre, og kan se mennesker naarsomhelst jeg titter ut av vinduet,“ — da saa han paa mig som om jeg hadde sagt noget storartet, og sa: „Naa, det maa jeg si, De er da et ideal av en kone!“

Mere og mindre farvede og fornøielige beretninger om disse begivenheter sendes rundt til slegt og venner. Et saadant brev til onkel John i Liverpool ender hun saaledes:

„Min Mand skriver imidlertid fra Wales at han lider uutsigelige ting av mangel paa den rette sort te! Forøvrig har hans ferie vistnok svaret til forventningerne: Overflod av sjøbad, overflod av rideture og liggen under grønne træer.

Det undrer mig at det aldrig falder ham ind at lægge sig under valnøttræet her hjemme. Det er da et træ, og grønne blade har det ogsaa. Men det vilde være saa altfor letvint at ta sin hvile under det. Hvis man derimot hadde foretat en lang jernbanetur for at opnaa det, vilde det ha været umaken værdt.“

Carlyle sender hende hver eneste dag brev. Hun takker ham og sier at hun ikke vet hvordan hun skulde greie sig uten dem, de er blit hende likesaa undværlige som det daglige brød. Hun fortsætter saa sine beskrivelser av „det huslige jordskjælv“:

„Jeg maa skrive om aftnerne, efter posttid. Om dagen er her en slik infernalsk støi av pimpstenen, og den unge fyr som skraper murene og derved frembringer en lyd som hundrede knivslipere smeltet sammen til én, trøster sig under dette kjedsommelige arbeide ved hvert andet minut at stemme op en eller anden sang som hurtig dør bort i en eller anden utydelig nynnen. — Aa, naar jeg tænker mig dig oppe i alt dette, vet jeg ikke om jeg skal le eller graate eller skrike — det er bare mig som kan holde ut en slik blanding av støi og lort og vild uorden.

„Hvor lykkelig du maa være,“ sa jeg til den unge fyren, „som kan synge under den forfærdelige støi du gjør?“

„Ja, madame,“ sa han, „jeg er lykkelig, saa vidt jeg vet, men jeg pleier altid synge, det lyder saa koselig under arbeidet, gjør det ikke, madame?“

„Svært,“ sa jeg, ganske beseiret av hans hjertens enfold, „men det vilde være endda koseligere at høre paa, hvis du vilde synge en sang helt ut, istedenfor slike smaastubber her og der fra!“

„Tak, madame,“ sa han, „jeg skal prøve.“ Men det gik ikke. —

Det vil da ialfald bli et rent og pent hus at

komme hjem til. Rigtignok har jeg med et par pund overskredet det moderate beløb du havde avsat til maling og tapetsering; men til gjengjæld kan jeg fremvise et dokument fra vor husvert som garanterer os uforstyrret besiddelse av huset for et tidsrum av fem aar. Et papir som er bindende for ham, men ikke for os.

„Det er en ordning,“ sa gamle Sterling, „som ingen anden kvinde end De kunde ha uforkammethet nok til at utbede sig, eller nogen anden sakfører være dum nok til at gaa med paa.“

Dette er et av de merkeligste vidnesbyrd om den magt jeg utøver over herrer „av en viss alder“. Jeg hadde ikke talt ti ord med denne mr. Morgan, før det var tydelig for enhver at han var dødelig forelsket i mig, og hvis han i det hele nølet med at underskrive den kontrakt jeg forela ham, var det aabenbart bare fordi han ikke kunde taale den tanke at jeg atter skulde forsvinde.

Intet under — det var rimeligvis første gang at et saa skjønt syn som en virkelig levende kvinde med silkehat og mouselinskjole lyste op i hans skumle, lille, støvete kontor og sat der paa en trebenet krak. I ethvert fald hadde det aldrig før hændt at en mand eller kvinde paa dette sted hadde talt til mennesket i ham og ikke sakføreren!

For høflighets skyld sa jeg, idet jeg reiste mig for at gaa: „Min mand er ikke i byen, ellers vilde han ha kommet selv.“

„Bedst som det er,“ brummet den gamle kavalier, „tror De jeg vilde ha skrevet efter hans diktat, slik som jeg har gjort det efter Deres?“

Forøvrig spurte han om dit fornavn var John eller William, saa det er tydelig at han har huset en engel uten at vite det. — —

Det er sandt, du — jeg fik et høist eiendommelig

brev fra biskop N., som jeg vilde ha sendt dig, hvis det ikke vilde ha kostet to pence i porto! Han skriver at han ikke likte den mottagelse jeg hadde git ham. Jeg behandlet ham rigtignok altid med den mest fuldkomne høflighet, jeg hverken gjespet eller undertrykte nogen gjespen, men han hadde altid et sterk følelse av at hans nærvær plaget mig, og at jeg den hele tid hadde mine tanker andensteds.

„Var der da noget ved hans fremtræden som støtte mig?“ spør han med megen ydmyghet, for efter hvad han hørte og saa av mig, hadde han en følelse av at hvad jeg savnet hos ham, var den første og store fordring — *alvor*. Men han tillot sig at forsikre mig osv. osv.

Tænke sig — et brev fra en mand som kalder sig biskop, til en kvinde som han holder for en vantro — og saa undskyldte sig overfor hende for sin mangel paa alvor.

Puh — jeg vilde ønske jeg kunde blæse like saa foragtelig som Cavaignac!

— — — Sandelig kom ikke denne biskopen idag igjen! Jeg hadde ikke besvaret hans brev, hadde bestemt mig til slet ikke at svare paa det. En mand som forlanger en forklaring paa ens kulde, sætter en jo i en aldeles falsk stilling, da kulde hører til taushetens store sphære, al talen om den gjør bare tingen værre.

Da jeg gik nedenunder, var jeg utvendig ganske rolig, ja likegyldig, men indvendig i en vanskelig stilling. Jeg sa ham at jeg ikke hadde besvaret hans brev, da jeg syntes *det* var det bedste svar paa den indiskretion han hadde vist ved at skrive det, og at han som en mand der var meget ældre end jeg og dertil en høitstillet kirkens leder, skulde være visere end jeg!

Jeg kunde heller ikke dy mig for at si ham at jeg

hadde lært et par ting som han lot til at være uvidende om, blandt andet det at følelsernes varme ikke kan fremtvinges ved logikens magt. Han svarte at jeg hadde ganske ret, og at han ikke vilde plage mig, hvorpaa vi skiltes med gjensidig, høflig tolerance! — — —

Mazinis besøk hos lady Baring løp overordentlig heldig av. Jeg er bange for at denne din og hans og John Mills og alle og enhvers lady Baring er en durkdreven kokette!

Hun synes at ha spillet sine kort overfor Mazini udmerket! Hun talte til ham om George Sand med den høieste ros, uttalte den sterkeste længsel efter at læse den nye utgave av „Lelia“, ja, hun gav ham med øinene et hemmelighetsfuldt vink, efter at hun først en eller to ganger hadde set hen paa John Mill og sin mand, aabenbarligen for at gi ham, Mazini, et vink om at hun hadde noget at betro ham om — — — som de to ikke maatte høre. Og da Mazini ikke forstod hende, „rystet hun utaalmodig paa hodet, hvilket — av en dame, særlig her i England, var — hvordan skal jeg uttrykke mig — fortrolig, paa min ære!“

Ja, det skulde jeg mene! Det syntes som om John Mill sværmet svært for hende og gjorde sig megen umake for at overbevise hende om at hans meninger var de rette. — —

Dette skriver jeg ovenpaa, mens jordskjælvvet gaar sin gang nedenunder, hvilket i forbindelse med et tordenveir i luften næsten er for meget for mig. De har vasket takene nu, og Helen vasker panelingen og forsøker det umulige, at rense tapeterne med hvetebrød!

Ak, en mand kan vanskelig forestille sig hvilket arbeide der kræves for at faa det skidne til at se litt renere ut! Men nu er det rent og pent her. Der mangler bare litt her og der. Bokhylderne skal sættes op og vindusforhængene anbringes — og saa tilslut da

en hel del søm. Men naar alt er færdig, vil det bli en slik glæde at ta imot dig og by dig te i dit nye arbeidsrum.“ — —

Carlyle hadde imidlertid forlatt Wales og var paa gjennemreise til sin hjembygd stanset i Liverpool, hvor han uventet var støtt paa en merkelig skikkelse, den katolske prædikant „fader Mathæus“.

„Da jeg idag,“ fortæller han Jane i et brev, „passerte det katolske kapel, blev jeg opmerksom paa en stor flok mennesker paa gaardspladsen indenfor, hvor der var pyntet med flag. Vi bad kusken holde, gik derind og fandt fader Mathæus utdelende avholdsmerker til byens fortapte faar av begge kjøen, en i sandhet fillet og elendig utseende forsamling.

Fader Mathæus er en bred, kraftig utseende mand med graat haar, milde, kloke øine og ørnenæse. Selve ansigtet tiltrækker en. Vi saa ham gjennemgaa hele ceremonien. Jeg var paa graaten, da jeg lyttet til hans ord, og jeg kunde ikke andet end løfte min bredbremmede hat, da han til slutning nedbad Guds vel-signelse over de stakkars forkomne væsener som hadde avlagt eden.

Paa min hele reise har jeg ikke set noget mere religiøst end denne scene, nei, jeg har overhodet ellers ikke set noget religiøst paa den, skjønt jeg var gjest hos en biskop og hørte gudstjeneste i Lauds kapel.“

En uke senere hadde Jane et merkelig møte med denne samme mand, og gir Carlyle en patetisk skildring derav:

„Det er sandt, du vet jo at jeg altid har hat den dypeste ærbødighet for fader Mathæus, og da jeg hørte at han var i London, følte jeg at jeg maatte se ham, ryste hans haand og bevidne ham min kjærlighet.

Da jeg meddelte Robertson dette mit ønske, sa

han at det vilde være en let sak for ham at tilfredsstille det. Mrs. Hall hadde git ham en introduktions-seddel til fader Mathæus, og det vilde være hende en fornøielse at tilføie mit navn.

Efter vor avtale kom da Robertson næste dag for at hente mig, og vi rullet avsted i en omnibus helt ut til Mile end, og endda var det et godt stykke at gaa. Jo mere vi nærmet os stedet, en stor tomt, des sterkere følte jeg min ungdoms entusiasme vækkes tillive ved synet av de tusener av mennesker, der uten undtagelse var grepet av en forventningsfuld taushet.

Hele forsamlingen trængtes om et slags stillas, fra hvilket en amerikansk kaptein talte til dem. Ved siden av ham stod fader Mathæus, saa enkel og saa god. Vi kunde naturligvis ikke bane os vei til frem-siden av stillaset, hvor trappetrin førte op. Vi gik derfor en bakvei og naadde frem til det paa et sted, hvor der hverken var trappetrin eller andre synlige hjelpemidler til at bestige det.

Herfra rakte vi nu op vort introduktionskort, som en politikonstabel tok imot, og kort efter vendte han tilbake med den besked at fader Mathæus skulde komme.

Og han kom, og han rakte sin haand ned mot mig og jeg grep den, men da stillaset var høiere end mit hode, saa det ut til at vor forbindelse skulde ende der.

Men, som jeg sa dig, jeg var i mit entusiastiske hjørne, og jeg følte nødvendigheten av at komme denne gode mand nærmere. Jeg saa en løkke av et taug hånge ned fra stillaset, stak min fot ind i denne løkke, og mens jeg fremdeles holdt fader Mathæus med den ene haand, grep jeg med den anden om stillasets fjæler, hvorpaa jeg paa en indtil denne stund ufattelig maate svang mig op paa stillaset, hvor jeg blev liggende for fader Mathæus's føtter.

Han skrek i, for han trodde at jeg maatte falde tilbake igjen. Men aldeles ikke. I en fart kom jeg mig paa benene, rystet hans hænder og sa — ja *hvad?* Gud alene vet det!

Han fik mig et  ieblik anbragt paa den eneste stol, tok mig saa i haanden som om jeg hadde været en liten smaapike og leiet mig frem til forsiden av stillaset, for at jeg kunde faa se ham utdele merket.

Det var en halvandet hundrede som tok det, og al verdens tragiske forestillinger smeltet sammen til  n kunde ikke ha sat mig i større sindsbevægelse end denne scene. Blandt disse hundreder av ansigter, mænds som kvinders, var der enkelte som vil forfølge mig saalænge jeg lever, ansigter merket av en koncentreret elendighet, og nu villige til at forsøke en sidste dødelig kamp mot m rkets magter.

Der var særlig  n mand med en baby paa armen, og en ung pike, som gav mig et nyt indblik i menneskeskj bner. Og naar jeg saa fra dem og hen paa fader Mathæus's ansigt, syntes himlens barmhjertighet at avspeile sig der!

Naturligvis graat jeg, og jeg følte en sterk længsel efter at lægge mit hode mot den gode mands skulder og graate ut der i hele mængdens paasyn.

Han sa noget vakkert til mig. „Jeg tør ikke fjerne mig en time,“ sa han, „jeg tænker alltid, at hvis nu en eller anden elendig dranker skulde komme, og jeg ikke var der, kunde det hænde at han aldrig mere i hele sit liv kunde ta sig sammen til en slik beslutning, og et menneske vilde gaa fortapt.“

Jeg begyndte at faa ondt, og skj nte at jeg maatte se at komme mig væk igjen. Men idet jeg skulde forlate ham, og i følelsen av at jeg sandsynligvis aldrig mere skulde faa se ham, som kanskje var tidens bedste

menneske, fik jeg et nyt anfald av ungdommelig entusiasme som du vil forfærdes over!

Avla jeg løftet og tok imot merket? Nei, men jeg vilde gjerne ha gjort det, hvis jeg ikke hadde været ræd for at komme i avisen.

Nei, nei, ikke det — men jeg trak ham tilside og tænkte efter om jeg ikke skulde ha en ring eller et lommelærklæde eller noget jeg kunde gi ham til erindring. Jeg fandt ikke andet end min nydelige notis-bok, og saa stak jeg den i haanden paa ham og bad ham beholde den for min skyld og gi mig en medaljon til erindring om ham. Og alt dette under strømmende taarer og i det voldsomste sindsoprør.

Hadde du nogen anelse om at din kone kunde opføre sig saa naragtig? Men fader Mathæus tok det beundringsværdig, han syntes fuldkommen at forstaa mine følelser. Han vilde ikke gi mig en almindelig medalje, men tok en liten sølvmedalje av halsen paa en ung mand som netop for eksemplets skyld hadde avlagt løftet, og la den i min haand med en høitidelig vel-signelse.

Paa hele hjemturen kunde jeg ikke tale av bevægelse, og da jeg la mig om aftenen, kunde jeg ikke faa sove, de bleke ansigter jeg hadde set, forfulgte mig, og fader Mathæus's smil ogsaa, og selv næste morgen kunde jeg ikke komme mig i de rette folder igjen, før jeg hadde sat mig ned og skrevet et langt brev til fader Mathæus og sendt det sammen med et eksemplar av din „Past and Present“, Ich konnte nicht anders.

— — — Darwin kom indom igaar og var meget elskværdig og underholdende. I anledning et flyveskrift av Maurice (et eksemplar ligger her og venter dig) ytret han at flyveskrifter virket paa somme mennesker som et anfald gigt paa andre — det lettet organismen, saa de kunde fortsætte tilværelsen i fred en stund fremover.

Han fortalte mig om en snodig samtale W. forleden havde hørt i en jernbanekupé mellem tre rideknefter.

1ste groom tok et flyveblad op av lommen, idet han sa at han hadde kjøpt det for to dage siden, men ikke hat et øiebliks tid til at læse det.

2den groom spurte om flyveskriftets titel?

„Aa — et angrep paa puseyisterne.“

2den groom: „Puseyisterne? — naa, det er dem som vil ha tilbake de tider da folk brændte hverandre levende.“

1ste groom, idet han klapper 2den groom paa skulderen med flyveskriftet: „Barmhjertighet, min bror, barmhjertighet.“

3dje groom: „Naa, jeg kjender ikke noget større til puseyisterne, men min mening er, at hvad vi trenger er mere kristendom og mindre teologi.“

W. sverger paa at ordene faldt bokstavelig saaledes!“ — — —

Carlyle hadde imidlertid reist om i Nord-England for med egne øine at se de steder som var bekjendt fra Cromwells historie. Som sedvanlig avsluttedes ferien med et besøk hjemme i Skotland, hvor han hadde et litet rum ved siden av sin mors paa broren James' farm. Det gjorde et sterkt indtryk paa ham atter personlig at være vidne til smaabøndernes slit og slæp og haarde livskaar i det hele.

„James' nærmeste nabo,“ skriver han til Jane, „har en for dyr farm, utilstrækkelig besætning, restancer med renter og avgift og alskens sørgelige etceteras, saa at han de senere aar stadig har levet paa randen av ruin. Han er vel 40 aar, en stor, tung skikkelse, en arbeidssom, nøttebrun uskyldighet av en fyr med kone, barn og en gammel blind mór.

Hans livs store bekymringsfulde opgave er at skrape

sammen den 100 pund store avgift som hans landlord kan kjøpe sin vin og whisky for. Efter loven har denne fuld ret til at ribbe ham til skindet, men han foretrækker at la ham slæpe sig frem saa godt han kan.

Sidste forfaldsdag var han næsten fra sans og samling, fortæller James. Det korn han hadde tænkt at sælge, var ikke modent endnu, hungersdøden eller gjælds-fængslet hans eneste utsigt. I ti døgn løp eller red han rundt i bygden omtrent uten søvn, og fik tilslut ved James' hjælp skrapet sammen 50 pund. Disse avleverte han, kom sig op paa hesten og red hjemover, fik paa veien slag, ankom til sit hjem fremdeles sittende paa hesten, men ute av stand til at gaa eller tale, og har siden hverken talt eller bevæget sig.

Hvilken glad tilværelse! Og saa den gamle blinde mor! Store Gud, skal en udødelig sjæl slite til han faar slag for at kunne skaffe penge til whisky for hr. — —.

Jeg maa fortælle en anden liten historie herfra. Du husker kanskje et gammelt halvtomset fruentimmer ved navn Jenny Fraser? Nu hadde hertugen bestemt sig for at ikke en tomme jord der i egnen skulde overlates frimenigheterne til byggegrund for nogen kirke.

Men gamle Jenny eiet et stykke jord, uavhengig av alle mennesker, og netop stor nok til byggegrund for frikirken. Og saa sier hun at hun vil skjænke det til det bruk. Hundredevis av agenter sættes i virksomhet, og de tilbyr Jenny 10 pund, 20 pund, antyder endnu meget større summer. Jenny vender det døve øre til, skjønt fattig som Job. „Jeg har faat det av Herren,“ sier hun, „og jeg vil gi det tilbake til Herren.“

Og frikirken skal nu bygges der, hertugen og alle onde magter tiltrods.“ — — —

Hjemturen la han over Haddington, Janes gamle barndomshjem, hvor han besøkte familien Welsh's gamle

venner Donaldsons. Derfra sender han hende 4de september nogen linjer:

„Disse sidste to dage har billedet av min kjære lille Jeannie stadig foresvævet mig vaaken og i drømme paa en vemodig og allikevel himmelsk maate, som aanden i en skjøn drøm, om jeg saa maa si.

Dette var de gater og pladser, hvor hun løp omkring, en glad, ivrig liten fé av et barn. Og det er altsammen forbi nu, og av dem der stod hende nær, er det bare mig, arme mand, som er levnet hende.

Ja kjæreste du, saa længe jeg lever skal du ikke savne en at stole paa. Min stakkars lille Jeannie, hvor høitidelig den virker denne skueplads for det forgangne, skjøn og sørgelig. — — —

— — — — Jeg vilde ønske jeg var hos dig igjen. Vi vilde gaa sammen ind i et rum og tale sammen om før og nu.“ — —

Hjemme i Cheyne Row strævet Jane med de sidste forberedelser. Endnu et brev naar ham:

— — — „Nei kjære, du behøver ikke reise indom Templand. Jeg vil ikke selv reise dit for tusener av kroner. Men send de 5 pund til stakkars gamle Mary. Det vil ikke være længe vi endnu har at sørge for den stakkars gamle krok.

Jeg holder netop paa med et arbeide som er saa vemodig. Du husker nok de nye gardiner som kom fra Templand? Da min mor hadde faat dem færdig, skrev hun at de var saa nydelige at hun ikke kunde bringe det over sit hjerte at henge dem op, før jeg kom igjen næste gang.

Og nu skulde jeg faa se dem første gang her! Og det var her de skulde komme til at hænges op, ikke der! Jeg maatte forandre dem litt for at faa dem til at passe i vore høie rum, og det har været et bedrøvelig arbeide for mig at sprætte op hendes sting,

men jeg kunde heller ikke la nogen anden røre ved dem, og at la dem bli liggende var likesaa sørgelig.

Aa kjære, kjære! — — —

— — — Her i byen ler de av en historie om fader Mathæus, som jeg bare synes taler til hans fordel. En eller anden som vilde sætte mængden op mot ham, sa: „Hvad godt kan vel komme til dere fra denne mand, en katolsk munk?“

Hvorpaa fader Mathæus utbrøt: „Har dere ikke netop mottat de største velsignelser fra katolske munkere? Har dere ikke faat kristendommen gjennom en katolsk munk? Og reformationen gjennom en katolsk munk, Martin Luther? —“

Det var noget saa fortryllende irsk og paa samme tid fordomsfrit ved dette dobbelte syn paa Luther. — — —

Netop som jeg nu trodde mig helt færdig med al søm, er jeg kommet midt op i en hel ny „aan“ igjen. Jeg har nemlig virkelig realisert en drøm, har virkelig faat fat paa en liten sofa, som selvfølgelig maa trækkes!

Jeg synes jeg ser dit spørgende ansigt ved denne nyhet: „En sofa! Og det netop nu, naar der har været saa mange andre utgifter! Denne lille kvinde mister sin sans for økonomi og blir bent ut ødsel!“

Vær ikke ræd, den lille kvinde vet hvad hun gjør — sofaen koster dig simpelthen ingenting, heller ikke har jeg været dum nok til at betale 4 eller 5 pund for den av mine egne penge. Det er en sofa jeg har visst om det sidste 1½ aar. Manden forlangte 4 pund og 10 shilling for den, men vilde sælge den for 2 pund og 10 shilling uten madras og puter.

Men allikevel var det flere penge end jeg hadde lyst til at gi ut. Men saa indgik vi paa en byttehandel. De gamle grønne gardinerne i 1ste etage var blit skidne og, hvad bedre var, overflødige. De kunde ikke brukes, medmindre de blev farvet til en pris av 7 pence pr.

alen. Det var bare godt at bli kvit dem, saa de slap at fylde huset med møl, hvad saadanne bortgjemte uldne saker har tilbøielighet til.

Jeg solgte dem derfor til marskandiseren for 30 shilling, jeg tror virkelig det var mere end de var værd. Saa var der altsaa bare et pund igjen at betale, og det tok jeg av mine egne penge. Og saaledes har det blotte ønske fremtryllet en sofa! — — —

Jeg har ellers ingen nyheter at berette, og heller intet fra mit indre menneske. Jeg har en følelse av at det eneste som staar tilbake for mig at gjøre, er i stilhet at avvente din hjemkomst!“ — — —

Og, saa i begyndelsen av oktober, kom da den store dag da Carlyle ventedes hjem til det nymalte, fra tak til kjelder renvaskede og fornyede hus, hvor hans lille Jane sat træt og sliten, men glad og spændt ventende sin herres og mesters komme!

Hun hadde gjort et godt arbeide, og hun var sig det bevisst. Alt var skedd med tanken paa ham som nu skulde komme. Alle sindets strenge var spændt mot det vidunderlige som nu skulde ske. Det hjalp ikke at gjorde erfaringer talte sit advarende sprog, og at hun i nøgterne øieblikke haante sine egne forventninger.

Det hjalp ikke, for det vidunderlige *kan* ske. Hvor kjærlige har ikke hans breve været, hvilken længsel talte ikke ut av det sidste fra Haddington. Alt som har været ondt og sørgelig mellem dem, er utslettet. De er endnu engang unge, elskende mennesker, der tror alt, haaber alt!

Og saa *er* manden der.

Stakkars mand. Dumme, blinde, klodsede og hjelpe-løse mand, træt efter reisen, stiv i alle lemmer, sulten, skidden av veiens støv, uten spor av fornemmelse av hvad der ventes av ham, uten anelse om kvindesindets hemmeligheter, uten anden trang eller ønske eller tanke end vaskevand, mat og søvn!

Stakkars mand og stakkars lille kvinde.

Næste dag, da legemets første krav er tilfredsstillt og en god søvn har gjort hans øine vaakne og klare, gaar det op for ham at hjemmet er vakkert, og at hele huset dufter rent og festlig. Det er ogsaa noget i hans Jeannies ansigt som faar ham til med ængstelig iver at konstatere dette. Hun er selvfølgelig verdens dygtigste menneske hans lille kone, nogen ringere vilde han heller aldrig ha valgt.

Men det lyder altsammen ikke ganske egte. Der vedblir at lyse en vred ild i Jeannies sorte øine, og den jager ham ovenpaa ind i hans nye prægtige arbejdsværelse. Han føler at stemningen er like ved at bryte ut i bitre ord og det maa ikke ske, det maa *aldrig* mere ske, hvis han skal forbli sine nye alvorlige og hellige forsætter tro! —

Kan nogen ønske sig et bedre arbejdsrum! Det dufter saa rent derinde, ikke et støvgran paa bøger og hylder, god plads til at spasere op og ned paa det nye teppe. Og der, mellem vinduerne, skrivebordet, hvor Cromwell venter ham, papiret rede, blækhuset fyldt, fjærpenner skaaret!

Hvad er der da i veien med ham — hodet saa underlig tomt og haanden som lammet! Han driver op og ned, han blader i nogen papirer, blir tilslut sitende trist, modløs.

Hvad er der i veien med ham? Hvad er det som forstyrrer ham? Se saa — der har vi det — en sagte, men irriterende støi over fra nabohuset — sandelig, et piano!

Naa saaledes! Ja det forklarer jo alt. Hvordan skal en stakkars mand, en træt arbeider i Herrens vingard, kunne samle sig om sit arbeide, naar han mangler den første og viktigste av alle betingelser — arbeidsro!

Men dette maa og skal bli anderledes. Hvis han ikke kan faa fred og ro for denne verdens larm og støi, kan han like saa godt nedlægge vaabnene! Men det vil han ikke, ro vil og skal han vite at skaffe sig, om saa al verdens onde magter lægger sig i veien.

„Jane, Jane, er du der? Hvad i himlens navn betyr denne — — — — —
— — — — —“

Men fra Janes synspunkt ser saken saaledes ut i et brev til svigerinden mrs. Aitken okt. 1843:

— — „Carlyle er vendt hjem igjen fra sine reiser meget galdesyk, og han befinner sig vedblivende i denne tilstand. Denne mængde galde han saaledes bringer med sig hjem til mig, er skrækindjagende. Tiltrods herfor kunde han ikke ganske undlate at bli slaat av en viss beundring for den mængde søm jeg hadde præsteret i hans fravær i form av stoletræk, sofabetræk, vindustepper osv. osv., foruten alle de andre aabenbare forbedringer, som hadde kostet mig al min evne og al min flid og mindst mulig utlæg av penge.

I tre dage varte hans tilfredshet med det rehabiliterte hus. Den 4de dag begyndte den unge dame i nabohuset at øve sig paa sit forbandede piano, hvis eksistens han tilsyneladende ganske hadde glemt.

Fortryllesen ved det nye bibliotek var nu brutt. Han fór op og tok himmel og jord til vidne paa at der kunde han hverken tænke eller leve. Der maatte øieblikkelig sendes bud efter haandverkere for at et nyt arbeidsrum kunde indrettes for ham et eller andet sted, kanskje helst paa husets loft!

Herpaa fulgte endeløse forhandlinger med disse samme haandverkere, uten andet resultat end vilde planer og deres forkastelse. Ja, det vil si — paa husets loft kunde der nok indrettes et idealrum for en forfatter med daarlige nerver: Stille som et gravkammer

og med overlys, men det vilde komme til at koste 120 pund!

Umulig — da vi jo naarsomhelst kunde bli opsagt. Saa var der ingen anden utvei end en forandring av rummene som de nu var. Ved at rive ned en væg og sætte ind en kamin, hvor man ikke skulde ha drømt om en saadan mulighed, vilde der være haab om at en svak likhet med hint idealrum i skyerne kunde realiseres.

Men sæt dig ind i min forfærdelse og fortvilelse ved efter tre maaneders oppudsningssjau, og netop som jeg hadde faat hvert spor efter arbeidsfolkene vasket væk og hadde sagt til mig selv: Min sjæl, slaa dig til ro, ti dine tepper er fastnaglet og dine møbler oppudset for lang tid — netop som jeg var begyndt at føre den drømmende, læsende, smaapuslende tilværelse som passer mig bedst, og det eneste som passer mig i koldt veir — da paa nyt at kjende mig midt oppe i ny haandverkersjau!

Tepper og løpere som jeg med egne hænder hadde naglet fast, revet op igjen, støv, lim, kalk, olje, maling overalt og utsigt til ny hovedrengjøring, ny søm, ny omordning i det uendelige, saa vidt jeg kan se!

Naa — som min pike Helen sier: „Naar en gjør dette, saa gjør en ialfald ikke noget andet,“ og da man jo altid maa bestille et eller andet, har dette hendes syn paa tingen virkelig noget visst trøstefuldt ved sig. — —

Altsaa — ned med en væg i det ene rum, op med en kamin i det næste! Ved synet av det oprør han hadde foraarsaget, vred min husbond sine hænder og rev sig i haaret som hin tyske zauberlehrling, der hadde lært nok magi til at kunne faa kosteskaffet til at bære vand, men ikke nok til at faa det til at holde op dermed! Selv kunde jeg ha sat mig ned til at graate, saa litet humør og kræfter hadde jeg til at motstaa omstændigheternes tryk med.

Men graat nytter svært litet, og saa foresatte jeg mig at feie og støve av som et godt eksempel for Helen og at forholde mig taus som et godt eksempel for min mand, der virkelig, som Mazini paastaar, har en noget platonisk kjærlighet til tausheten.

Imidlertid blev der dog ogsaa engang ende paa denne hurlumhei. Men da saa min mand skulde ta sit nye kongerike i besiddelse, fandt han at han like saa litet kunde arbeide der som i det forrige med pianoet: Det var altsammen saa fremmed og underlig for ham!

Saken er, at det arbeide han har fore, hans længe planlagte Cromwells historie, er ingen spøk, og intet slags rum kan gjøre det let. Hele tiden siden har han paa den bedrøveligste maate flyttet om fra rum til rum som en slags huslig vandrende jøde.

Nu har han omsider utsigt til at faa indredet sig tilfredsstillende i sit oprindelige bibliotek, da den unge dame i nabohuset har lovet paa ære og samvittighet at avholde sig fra at spille piano indtil kl. 2 middag, da hans værste dagsverk er gjort.

Ædelmodige unge dame! Men jeg maa jo ogsaa tilstaa at det bedaarende brev han skrev til hende forleden dag, kunde ha smeltet en sten!

Ak ja — en kan gjøre løier med dette paa papiret, men i praksis er det alt andet end moro, kan jeg forsikre dig.“ — —

Da normale forhold atter var indtraadt, meldte reaktionen sig hos Jane som et anfald av influensa. Hun fatter ikke hvor hun denne gang hadde faat sygdommen fra, og ønsker at den heller hadde slaat sig paa en herre som sat ved siden av hende paa et konditori, og som efter at ha proppet sig selv med kaker, trakterte sin hund med saamange den orket.

„Jeg skulde gjerne ha visst navnet paa den herren som hørte til den hunden. Av hans dragt og væsen

saa det ut til at han hadde titel og rang i denne verden, og hvis man en dag skulde faa høre ham i parlamentet forsikre at alt staar vel til, vil det faktum at hans hund kan spise saa mange dyre kaker den orker, kaste et lys over værdien av hans mening.

Dette var imidlertid det sidste sociale faktum jeg var vidne til. Siden den tid har jeg „lagt op“ hjemme og tildels tilsengs.

Jeg vet ikke hvorfor ensomheten i et soveværelse er saa meget værre at bære end ensomheten andensheds. Naar min mand er optat med arbeide, ser jeg neppe hans ansigt fra frokost til middag, og naar det regner og ofte ellers ogsaa, kommer ikke en sjæl indom for at si mig et venlig ord. Men allikevel — saa længe jeg kan opholde mig i hvad franskmændene kalder mottagelsesrummet, falder det mig aldrig ind at føle mig ensom.

Men send mig, om bare for en dag, til soveværelsets store, røde seng, i hvilken jeg har gjennomlevet saa mange anfald av hodepine, saa mange influensaer — og straks har jeg en følelse av at være levende begravet, aa, saa ensom som om jeg befandt mig i mellomtilværelsen mellem den levende verden og den døde.

Somme tider har jeg en følelse av at hvis jeg skulde opholde mig der længe, vilde jeg ende med at profetere, som mine forfædre langt, langt tilbake i tiden. Ensomheten har en slik evne til at blande fortid, nutid og fremtid, det langt borte og det nære til en forvirret masse, i hvilken jeg vandrer rundt som en aand uten legeme, der har kastet fra sig den elendige begrænsning av tid og sted, hvilket jeg tar som det første stadium i utviklingen av den profetiske aand.“ — —

Blandt berømmelsens bitreste frugter var besøk av utlændinger, som kom for at hylde det store navn og

sole sig i dets glans. Værst var amerikanerne. Det var en del av Janes opgave at beskytte mandens arbeidsfred paa dette punkt, og underholde de besøkende efter deres værd. Det var ikke altid saa let:

„Aa, hvilket dyrebart eksemplar av yankeeracen kom her ikke forleden!

Da jeg om eftermiddagen vendte hjem efter en kjøretur, underrettet Helen mig med en viss sindsbevægelse om at der sat en underlig herre inde i biblioteket: „Han sa at han kom langveis fra og vilde vente til herren kom hjem til middag, og jeg har været rent ute av det siden, for jeg kom til at tænke paa at fruens ur laa igjen paa bordet derinde.“

Jeg begav mig da øieblikkelig til biblioteket for med egne øine at undersøke den uindbudte fremmede.

En høi, mager mand reiste sig fra Carlyles skrivebord, hvor han hadde sat sig ned for at skrive nogen ord, med Carlyles manuskripter og private breve liggende strødd utover. Han betraktet mig fra isse til fotsaale og sa saa:

„Naa — De er altsaa mrs. Carlyle, er De ikke?“

En haanlig, umerkelig bevægelse med hodet var det svar han fik.

„Er De frisk, mrs. Carlyle?“ vedblev uslingen uanfegtet. Dette er nemlig altid yankee'ens andet spørmaal.

En ny bøining av hodet endnu umerkeligere end forrige gang.

„Jeg har gjort en lang omvei,“ fortsætter han, „for at ønske Carlyle tillykke med hans voksende berømmelse, og da jeg ikke gjerne vil ha gjort reisen forgjæves, vil jeg vente til han kommer. Men i det tilfælde det skulde vare for længe, har jeg netop her, ved hans eget bord, skrevet et brev som De ser, mrs. Carlyle.“

Efter uopfordret atter at ha sat sig ned, snudde

jeg om og forlot rummet i den faste beslutning ikke at vise mig igjen, saa længe yankee'en opholdt sig der.

Men omtrent en halv time efter kom Darwin og mr. Wedgewood, og da der ikke var ildet nedenunder, maatte jeg vise dem ovenpaa til biblioteket, hvor jeg fandt manden fremdeles sittende i Carlyles stol, meget geschäftig, som var hans husets herre.

Og der blev han sittende henimot en time uten at nogen av os henvendte et eneste ord til ham. Ikke destomindre kastet han selv ord med ind i alt hvad vi sa.

Da han fandt ut at vi absolut ikke vilde snakke til ham, buste han ut med en mængde direkte spørmaal:

„Er mr. Carlyle frisk, mrs. Carlyle?“

„Nei.“

„Saa—aa! Hvad er det som feiler ham da?“

„Alt.“

„Kanske han arbeider for meget? — Arbeider han for meget, mrs. Carlyle?“

„Hvem vet.“

„Hvor mange timer om dagen arbeider han, mrs. Carlyle?“

„Min mand arbeider ikke efter klokken.“

Og saa videre. Tilslut erklærte han at det varte svært længe før Carlyle kom, til hvilket jeg svarte at det vilde vare længe endnu.

Efter saa at ha forhørt sig om alle mulige omnibus-ruter, forsvandt han omsider, „og mine to kavalierer holdt paa at eksplodere av latter“.

Ja, disse yankee'er er en betydelig tilvekst til vore jordiske plager. Jeg talte nylig 14 av dem i løpet av 14 dage, og dr. Russel var den eneste av dem som en ikke hadde lyst til at jage bort med ildrakeren.“

Carlyle var nu saa dypt inde i arbeidet med Cromwell, at han ikke kunde tænke paa at forlate byen næste sommer. Men nu var det Janes tur. Til erstatning for forrige aars elendighet skulde hun iaar faa reise rundt av hjertens lyst og besøke slegt og venner: Onkel John i Liverpool, Paulets i Seaforth, Geraldine i Manchester og — hvis modet ikke svigtet — dr. Russel i Thornhill nær Templand, som hadde været hendes mors læge under hendes sygdom, og hvis frue blev Janes gode og trofaste veninde.

Hun ryster da Londonerstøvet av sine føtter og drager forventningsfuld nordover, frydende sig ved utsigten til en lang ferie!

Men det besynderlige hænder, at det er bare legemet som flyttes, sind og tanker blir tilbake i Cheyne Row i de stuer og hos den mand hun har længtet saa usigelig efter at komme væk fra:

„Det er besynderlig hvor meget ængsteligere jeg er for dig, naar det er mig som er hjemmefra, og ikke som sedvanlig du. Like siden jeg kom hit, har jeg undret mig over hvordan jeg selv i mit vredeste hjørne nogensinde har kunnet snakke om at gaa fra dig for alltid — for det er sikkert nok, at hvis jeg i den hensigt skulde forlate dig idag, vilde jeg imorgen vende tilbake for at se hvordan du tok det!

Du spør hvor jeg vil komme til at befinde mig paa min fødselsdag? I hvilken hensigt spør du? For at sende mig noget? Herved forbyr jeg dig at sende mig nogetsomhelst andet end et brev med din velsignelse. Det er en slik plage for dig at gaa i butikker, og hvad er vel egentlig glæden ved en fødselsdagspresent? Helt enkelt dette at den er et vidnesbyrd om at dagen er erindret, og nu *vet* jeg, kjære ven, at du har husket den, endog lang tid i forveien!

Saa skriv da heller et længere brev til mig end

vanlig, og overlæt presenter til dem hvis hengivenhet trenger flere vulgære beviser end dine.“ — — —

Imidlertid vover Carlyle sig allikevel ind i en butik og kjøper en present:

„Det er stakkars Goodys fødselsdag naar hun læser dette, og en burde forme i ord hvad ens indre menneske tilstrækkelig føler og ønsker, og beder alt godt i denne verden og den næste for stakkars lille Goody, en tapper kvinde og i det hele „et nødvendig onde for en mand“.

Og saa følger da, kjære dig, en liten present, en av de mindste som nogensinde er sendt. Tro nu ikke at det har kostet mig bryderi at kjøpe tingen. Først paa vei, var det en sand fornøielse at gaa det igjennem. Jeg strævet svært med at faa fat i en arbeidskurv, men fandt ingen jeg syntes var pen nok.

Jeg var da nødt til at nøie mig med et litet smykkeskrin, og hermed følger nøkkelen som du ser. Min velsignelse følger ogsaa. Jeg vilde ønske jeg kunde fylde skrinet med diamanter for min lille Jeannie! Jeg var meget listig da jeg kjøpte den, for jeg betinget mig at du skulde faa bytte den, hvis du ikke likte den.

Kys mig derfor, Goody, og ta mine gode ønsker. Saalænge jeg lever, skal du ikke savne en som ønsker dig alt godt. Gid vi hadde vore værste dage bak os og de gode foran os.“ — — —

Under Janes fravær denne sommer begyndte for Carlyle et hyppigere samvær med lord Ashburton og hans frue, lady Harriet.

Den 7de juni hadde han været derute hos dem, og fortæller Jane:

„Vi var virkelig en sublim forsamling, saa mange som bordet kunde rumme: Lord Howick og hans frue, jarl Greys søn, en tynd, lam mand over de 40, tilsyneladende meget svak av helbred, men alvorlig, klar,

hjertelig og ærlig, med sans for andet end de materielle ting.

Den udødelige gamle lady Holland var der ogsaa, et slags litet bergtroid, meget fængslende paa sin maate. Hun er svært nedbrutt, stakkars gamle dame, har med sig en doktor, den underligste lille mandsling jeg har set, som ikke lukket op sin mund, men allikevel syntes glad og tilfreds med sine omgivelser.

Foruten ham har hun bragt med sig en page og en gammel kone som skal gni hendes ben! Disse med alt nødvendig tilbehør fylder næsten et hus for sig. Ellers var Charles Buller der naturligvis, ganske som han var hjemme. Stanley ogsaa, men uten sin kone. Han og andre for kjedelige til at nævnes.

Det hele var meget virkningsfuldt. Det er virkelig underholdende for mig av og til at ta del i et saadant selskap. Disse menneskers maate at tale paa er aabenbart noget som er værd at lægge merke til, deres væsen og manerer er ogsaa overordentlige behagelige. Den omhyggelige undgaaen av al diskussion, den hurtige vekslen gjenstand passer mig ikke, men den gratiøse dygtighet hvormed det gjøres, er beundringsværdig.“

Dette hus og denne kreds fik efterhaanden nu større og større tiltrækning for Carlyle.

I den vinter som fulgte, var han saa fordypet i sit arbeide med Cromwells historie, at han var døv og blind for sine omgivelser. Men naar han saa av og til merket at nerverne slog klik, og at et par dages hvile var nødvendig, tok han fra nu av altid veien ut til lord Ashburtons godser „Bath House“ eller „The Grange“, hvor hans værelser altid stod rede, og hvor han nu var blit husets mest velsete gjest.

Lord Ashburton var en høit kultiveret og kundskapsrik mand, og lady Harriets salon var toneangivende i

Londons første kredse. Begge var intelligente nok til straks at erkjende Carlyles uhyre overlegenhet over deres øvrige venner og bekjendte. Lady Harriet var et ypperlig hode, hadde en intuitiv hurtig opfatning, var slagfærdig, vittig, og hvad der i de kredse var nok saa enestaaende, fuldstændig uten fordomme. Hun beundret Carlyles aandelige overlegenhet, hun frydet sig over hans utfald og udmerket ham ved enhver leilighet.

Hvilken mand skulde kunne forbli uberørt av saa megen gunst — og Carlyle var ikke mere end et menneske. Han syntes om at komme i dette fuldendt komfortable hjem, hvor der blev tat alle mulige hensyn til hans ønsker og vaner.

Han likte at høre sig selv tale i en saa utsøkt kreds, som lyttet til hans ord med den ærbødighet man skyldte husets høit ærede ven og et berømt navn. Han likte at sole sig i den indtagende vertindes smil og at læse beundring i hendes øine, og fremforalt likte han at se hende foretrække hans selskap for andres, at merke gjenklngen i hendes mottagelige sind og at egges ved hendes snare og vittige replik.

Intet menneske har antydnet muligheten av erotik i hans venskapsforhold til lady Harriet, den forestilling er udelukket. Men hun virket stimulerende, hendes væsen og personlighet satte hans sind i svingninger. I deres vakre hjem og i deres trofaste venkap hvilte han ut og vandt nye kræfter. De samlet om sig alt hvad London besad av betydelige mænd fra den politiske og literære verden, og i denne kreds fik Carlyles personlighet anledning til at utfolde sig i en atmosfære av sympati, munter livsglæde og hjertelig forstaaelse.

Forsaavidt var alt bra.

Men der var en hake ved tingen. Carlyle hadde en kone, og det en som ikke nøiet sig med at leve i skyggen av sin mands berømmelse.

Jane var fra barn av vant til at være nummer 1 i sin kreds. I den lille provinsby Haddington blev hun det ved farens sociale stilling, ved sin skjønhed og sine evner. I den kreds de hadde samlet om sig i London, var der heller ingen som hadde gjort hende rangen stridig. Hun var en berømt mands berømte kone. Hendes vid, hendes evne til at lede en samtale hadde gjort hjemmet i Chelsea til et meget søkt sted. Hendes „bemerkninger“ citertes i den engelske selskapsverden, og hendes kritik over literære arbeider værdsattes høit selv av de første i hin straalende literære glanstid.

Men overfor lady Harriet kom Jane Carlyle tilkort. Ikke alene var denne den fuldendte verdensdame, som hele sit liv hadde levet i de mest utviklede og store forhold, men rent personlig var hendes fortrin ogsaa utvilsomme.

Hun var yngre og uten sammenligning mere indtagende. Jane var vittig, men lady Harriet var desuten elskværdig. Lady Harriet var fuldkommen sanddru, men hun sa ikke sine medmennesker sandheter som vakte bitterhet og vrede. Jane var sanddru, men sandheten maatte ut, om det saa var gjennom sidebenene! Og da hendes sind hadde et medfødt skarpt syn for skavanker, blev sandheterne derefter.

Denne sammenligning er forsaavidt aldeles overflødig, som den aldrig har kunnet gjøre sig gjældende i et sind som Carlyles, det er udelukkende Janes stilling til dette mandens venskapsforhold som gjør den berettiget.

Mrs. Buller, som var en verdensklok dame og kjendte begge parter, forutsaa at det aldrig vilde kunne gaa med noget venskap mellem disse to damer, hvorav hver var vant til at herske i sin kreds, og hun advarte Jane.

Men til ingen nytte. Hun vilde ikke finde sig i at staa utenfor i en kreds, hvor hendes mand spilte 1ste fiolin, det var hendes stolthet en utaalelig tanke.

Til en begyndelse saa det noksaa lovende ut. Lady Harriet avla visit i Cheyne Row, og Jane blev indbudt til at ta del i Bath House's festligheter, og var charmeret som alle andre av den straalende vertinde:

„Jeg tror vi skal komme godt ut av det sammen,“ skriver hun, „tiltrods for mrs. Bullers spaadom, skjønt jeg jo nok ser at Hendes Naade har et talent for at herske, mens jeg har et talent til ikke at la mig beherske.“

Og i et brev til svigermoren heter det: „Jeg kom netop fra Bath House, hvor jeg har været en ukes tid paa besøk hos lady Baring, som du sikkert har hørt Carlyle tale med begeistring om.

Det er en meget begavet dame, og desuten meget elskværdig, saa hun er behagelig at leve sammen med, hvis hun da synes om en. Og hvis hun ikke gjør det, vilde hun før blæse en bort med dynamit end bli plaget med ens selskap, saa det aldrig i saa maate kan herske nogen misforstaaelse med hensyn til hendes følelser.“ —

Men Jane Carlyle blev ikke blæst bort med dynamit, tvert om, hun fik stadig gjentagne indbydelser til at tilbringe dage, uker eller maaneder ute paa Bath House eller „The Grange“.

Carlyle glædet sig over denne tingenes tilstand, han frydet sig ved at se de to kvinder han satte høist her i verden, omgaaes som venner, og han glædet sig over at han hadde været midlet til at skaffe Jeannie adgang til en saa straalende kreds.

Saa meget hadde hun maattet gaa igjennem ved hans side, endelig kunde han glæde hende med sin berømmelses frugter. Og besøkene paa Bath House blev hyppigere og hyppigere.

Men mens Lady Harriet stadig var den samme, blev Jane mere og mere irritabel, og viste mindre og mindre lyst til disse ukelange besøk.

Carlyle blev først forbauset, saa ærgerlig. Dette var jo at vise uhøflighed og utaknemmelighed mot deres elskværdige vertinde, det var en upassende lunefuldhed, som han ingenlunde vilde taale.

Og for husfredens skyld besluttet Jane at late som om alt var all right. Hun avla de nødvendige visitter for at spørre til ladyens befindende, hun vedblev at ta imot deres indbydelser og at opholde sig der i uker, ja maaneder. Men det var ikke all right, tværtom stod indvendig alt saa daarlig til som vel mulig.

Der hadde været nok av storme og sammenstøt i deres samliv, men aldrig hadde hun tvilet paa at hun var den kvinde som stod høiest i hans sind. Og nu var denne straalende skikkelse kommet mellem dem og trængt hende, Jane, ut i skyggen!

Var hun kanske ikke hans stadige omgang? Naar han træt av arbeidet red ut, var det Bath House ridtet gjaldt, og selv hesten han red paa, var en gave derfra! Og hun, Jane, blev sittende alene hjemme i Cheyne Row med sin græmmelse, eller hvad værre var, hun maatte ta med ut til det nu forhadte sted og se manden sole sig i den skjønne og mægtige frues smil!

Om nogen virkelig utroskap fra mandens side visste hun bedre end nogen anden at der aldrig kunde være tale. Tusen beviser hadde hun paa at hans følelser overfor hende selv var av en art som intet utenfra i mindste maate kunde ændre.

Og allikevel græmmet hun sig, mest kanske over sig selv, over sin mangel paa overlegenhet. For hun var klok nok til at kunne forstaa at det eneste rette, kloke og værdige var at ta denne nye situation rolig og uanfegtet.

Men hun kunde det ikke. Hun vedblev at græmme

sig, og græmmelsen forgiftet hendes sind, gjorde hende syk paa legemet og formørket hendes sunde dømmekraft.

Og dette indtraf i overgangsaaarene, da hun rent fysisk gjennomlevet farlige kriser, der grep dypt ind i hendes svake nervesystem.

Det var nemesis som nu meldte sig. Hun hadde aldrig formaaet at samle sig om et arbeide, en opgave, som i farens stund hadde kunnet være en avleder for sykelige selvbetraktninger.

„Naar bare ens indre menneske er i orden, vil nok ogsaa de ydre forhold jevne sig,“ skrev Carlyle ved leilighet.

Ja det var netop tingen. Hendes indre menneske *var* ikke i orden! Ydre adspredelser og begivenheter kunde opta og oplive hende, men hun hadde ikke noget at falde tilbake paa, naar de kolde vande truet med at slaa sammen over hende. Der var intet som hindret hende i den daarligste av alle beskjæftigelser, at dukke sig ned i sin egen elendighet og la sind og tanker dreie sig om den.

Tilslut blev det bare én ting hun tragtet efter — søvn — glemsel over sig selv og sin haabløse og nu til og med uværdige tilværelse!

Men slike tanker er en daarlig hodepute, og søvnen kom ikke lenger av sig selv. Da kan den tvinges til at komme, men de midler er tveeggede sverd! *Det* fik Jane Carlyle nu tilfulde erfare!

En trofast ven mistet hun ogsaa paa denne tid, John Sterling, hvis hengivenhet hadde været hende til saa stor en glæde og hjælp.

Carlyle hadde efterhaanden faat større og større indflydelse over denne unge prest, som tilslut fandt det umulig som sanddru mand at bli staaende i den engelske statskirke. Han tok avsked som prest, debu-

terte som forfatter, og tilbragte den meste tid i utlandet for sin svake helbreds skyld.

I 1844 kom han hjem til England, fuldt paa det rene med at hans dage var talte. Ut paa sommeren blev han meget daarlig, og i august, nogen uker før døden indtraf, sendte han Carlyle sit avskedsbrev:

„Min kjære Carlyle.

For første gang paa mange maaneder synes det mulig for mig at sende Dem nogen faa ord — til erindring og farvel.

Om høiere materier er der intet at si. Jeg vandrer den almindelige vei ind i det store mørke, uten tanke paa frygt og med meget haab. Visshet har jeg ingenlunde.

Hvad vort forhold angaar, kan jeg ikke begynde at tale derom — har ikke andet at gjøre end at stænge for de hemmeligheter med alle de jernbolter jeg kan præstere.

Overfor mig gjælder det endnu mere end overfor Deres fædreland, at intet menneske har været og har gjort saa meget for mig som De. Himlen velsigne Dem. Hvis jeg fra den anden side kan række Dem en haand, skal det ikke mangle paa god vilje fra min side.

Det er altsammen meget underlig, men ikke hundredeparten saa sørgelig som det synes for tilskuerne.

Deres frue kjender mine følelser overfor hende og vil stole paa dem uten min forsikring.

Til sidste stund, Deres

John Sterling.“

Efter denne vens død var Jane mere end nogensinde henvist til Geraldine Jewsbury, men denne dames venskap var et tveegget sverd. Med sit ubeherskede

væsen og sin appetit for det sensationelle har hun ikke gydt olje paa de oprørte bølger, tvert om.

Hun var heller ikke diskret, og det har for Carlyles eftermæle været en skjæbnesvanger kjendsgjerning, at det er Geraldine som er hovedvidnet i hans biografiske anklageskrift mot Carlyle som egtemand.

Der kastes et saare karakteristisk lys over denne dame i et brev til Carlyle fra Jane, skrevet netop paa denne tid, fra Seaforth, hvor hun var gjest hos Paulets.

— — — — „Ikke før var jeg befriet for min hodepine og en daarlig hals, før en ny plage dukker op i hvad Geraldine med rette kalder sin „tigerjalousi“.

Du vil kanskje ha vanskelig for at sætte dig ind i at en saadan foreteelse kan være andet end latterlig, men jeg kan forsikre dig at den ganske har ødelagt al hygge for mig disse sidste 24 timer, og ikke bare for mig, men ogsaa for vor vertinde mrs. Paulet og alle ellers i huset.

Vi trodde at Geraldine ikke var frisk, men saa viser det sig at hendes ubehagelige væsen stammet fra et *raseri* mot mig, fordi jeg „hadde git hendes følelser et støt hun aldrig hadde oplevet maken til fra nogen mand eller kvinde!“

Saken var den, at jeg dagen før, træt av min forkjølelse, hadde latt falde nogen ord om at jeg med det aller første maatte reise tilbake til min onkel i Liverpool, og — „siden vi nu er sammen her, Geraldine, er det kanskje ikke saa paakrævet at jeg besøker dig i Manchester“.

Hun svarte furten, at siden jeg ønsket at *ofre* hende for Paulets og Welsh's, fik jeg i Guds navn gjøre det! Hvorpaa hun fornærmet trak sig tilbake.

Men vi drømte ikke om at hun var sint for alvor, før vi blev slagne av forfærdelse over hendes tølperagtige uhøflighet mot mrs. Paulet og mig! Hele gaars-

dagen igjennem ikke andet end utbrud av uhøflighet og hysteri fra morgen til kveld, hvilken hyggelig tingenes tilstand avsluttedes med en stor scene paa mit værelse efterat jeg var gaat tilsengs, en scene som jeg mundtlig skal gjengi for dig, helt og holdent!

For mig var det en aabenbaring, ikke bare av Geraldine, men av den menneskelige natur overhodet. Aldrig har jeg gjort mig nogen forestilling om muligheten av en saadan elskeragtig jalousi av en kvinde overfor en anden kvinde!

Ved en vidunderlig overvindelse fra min side, og for at situationen ikke skulde bli altfor ubehagelig for vor vertinde, bragte jeg, som var gjenstand for denne ufattelige lidenskap, affæren til en lykkelig avslutning. Jeg fik hende til at le, lovet at reise til Manchester, hvis hun vilde opføre sig som et fornuftig menneske, hvorefter hun med forgraatt ansigt og utslagent haar krøp op i fotenden av min seng og røkte en cigaret!“ — —

Pint av sin legemlige og sjælelige svakhet forsøkte Jane i disse aar av til at føre begivenheter og stemninger ind i en dagbok.

„En tid efter vor ankomst til London,“ begynder hun, „raadet Carlyle mig til at sætte op et skilt i mit vindu med følgende inskription: „Hjem for vildfarne katter og hunder!“ Og sandelig, det antal hunder og katter som nød fordel av min landlige uskyldighet, var forbausende.

Nu slaar den tanke mig, at jeg heller burde sætte op et skilt av saadant indhold: Almindelig gjenreisningskontor for alverdens elendighet!

Hvorfor kommer ogsaa alle ulykkelige mænd og kvinder av vor bekjendtskapskreds til mig med sine sorger, som om jeg selv ingen hadde, og overhodet ikke andet at ta mig for her i verden end at trøste andre!

Ach Gott, mit hode holder paa at bli et fuldstændig kaos av andre folks fortvilelse og ulykker!

For at begynde med begyndelsen, netop som jeg igaar vendte hjem fra sparebanken, blev jeg i Kingsroad opmerksom paa et to aars gammelt barn tilsyneladende ifærd med at smelte ganske hen i taarer. En sværm av gatens ramp hadde samlet sig om det, mens fornemmere folk av begge kjønn passerte forbi!

Selvfølgelig stanset jeg op, spurte mig for, og erfaret at barnet hadde gaat sig vild. Hvis jeg vilde redde barnet fra at falde utfor bryggekannten, var der ingen tid at spille. Jeg tok derfor dets lille haand og bad det ikke graate mere, saa skulde jeg se at finde dets mamma. Det klynget sig tillidsfuldt til mig, tørket sine taarer og trasket avsted ved min side.

Litt efter litt minket guttesværmen om os, og da begynde jeg en helt resultatløs utspørgeren av mit fund. Sit navn visste det ikke, heller ikke gaten hvor det bodde. To ord: „op her, op her!“ syntes at utgjøre dets hele ordforraad.

Ved at følge denne anvisning kom vi op i Manor street, men et stykke op i gaten stanset barnet med et forfærdet skrik: nei, nei!

Nu sluttet en 14 aars gut sig til os. Han røkte paa en kort snadde og bar paa armen et barn, en grad mindre end mit. Han mistænkte mig aabenbart for at ha stjaalet barnet, og lot til at føle det som sin pligt ikke at tape hverken det eller mig avsyne. Uten at be om lov tok han barnets anden haand, og jeg protesterte ikke, skjønt hans mistanke ikke egentlig var smigrende for mig.

Om litt ropte han paa en større gut, anbragte med veltalende taushet sin egen baby i hans arme, stak snadden i lommen og ofret sig med legeme og sjæl for min baby. Da baade barnet og jeg var blit trætte,

bad jeg gutten bære barnet hjem til mig, da der aabenbart var ringe utsigt til at finde *dets* hjem.

I guttens arme blev barnets begreper litt mere omfattende.

„Har du en far?“ spurte gutten. Svar: en uarticuleret lyd.

„Lever din far?“ spurte gutten, litt høiere.

Barnet smilte søtt og sa, saa vi kunde forstaa det: „Mig har en pen bror, og de la'n i en pen kiste.“ Ak, ak!

Ved begyndelsen av vor gate møtte vi to politikonstabler, hvem jeg spurte hvorledes jeg skulde bære mig ad for at faa barnet bragt hjem til sin familie? — Send det paa politistationen! — men det vilde jeg ikke.

„Naa — saa send da ialfald Deres adresse til politistationen!“

Saa gav jeg gutten en lap papir med ordene: „Forvildet barn hos Mrs. Carlyle, Cheyne Row, nr. 5.“

Gutten forsvandt. Hans følelser overfor mig hadde aabenbart undergaat en forandring, frembragt, formoder jeg, ved den kjendsgjerning at jeg hadde henvendt mig til politiet, kanske ogsaa paa grund av den sixpence jeg gav ham, og mit hjems respektable utseende.

Helen holdt paa at gjøre rent soveværelserne, og jeg var nødt til at beholde barnet inde i stuen hos mig, for at det ikke skulde fylde huset med sin graat, til min skrivende mands forbauselse og vrede, hvad det sikkert nok vilde ha gjort, hvis det var blit overlatt til sig selv i kjøkkenet.

Og nu — ecco la combinazione! — Paa bordet laa en seddel, som var blit efterlatt, sa Helen, av en ung dame som saa saa ulykkelig ut ved ikke at finde mig hjemme, at Helen hadde bedt hende komme ind for at vente paa mig, men hun hadde foretrukket at vente i en eller anden butik i nabolaget.

Jeg aapnet billetten med en følelse av at en eller andens finere hjertefornemmelser holdt paa at bringe mig op i ny bekymring — og ganske rigtig: Denne dame, som bare hadde været sammen med mig én gang i sit liv, følte det som en pligt mot sig selv at forklare mig sin vanskelige situation samt overgi sig til min barmhjertighet.

Men hvorledes holde barnet rolig under dette møte? Jeg saa bare én utvei, at gi det saa mange smørbrød og haarde kjeks som vilde være tilstrækkelig til at holde det tyggende en times tid eller to.

Dette blev straks skaffet tilveie, og med den sans for detaljen som Cavaignac kalder min største lidenskap, blev en duk breddt ut over mit nye teppe, paa hvis midte barnet blev anbragt, for at intet av hvad der maatte kunne hænde, skulde ha varige følger.

Disse mine forberedelser var neppe tilendebragt, før damen indfandt sig — hvor forandret siden vort forrige møte! Jeg hadde aldrig før befundet mig overfor en kvinde av min egen samfundsklasse i en saadan situation. Jeg har en sterk fordom mot kvinder „der er kommet i ulykke“ saadan i sin almindelighet, det vidner om saadan dumhet! Men denne stakkars dame i dette konkrete tilfælde, rødmende og i taarer, skar mig i hjertet.

Fremmed som hun var mig, kunde jeg ikke andet end ta imot hende med aapne arme, ikke figurlig talt, men bokstavelig. Og denne mottagelse, „saa ganske anderledes, end hun hadde turdet haabe,“ frembragte et slags hysteri fra hendes side, og hun gjemte sit stakkars ansigt i mit fang og bedækket mine hænder med kys!

Aa du verden — hvilken vanskelige situation for en kvinde overfor en anden kvinde! Den eneste trøst var at barnet ikke brydde os, men vedblev at tygge

uanfegtet av denne tragiske scene og uten at røre sig fra sin heksering av en bordduk.

En større kontrast end mellem disse mine to protegéer kunde ikke tænkes! Dette 2-aars gamle barn, glemmende sin sorg under nydelsen av smørbrød, uten anelse om saadanne ting som kjærlighet, og saa denne elegant klædte unge dame, levende og aandende i følelser og forglemmende alt andet.

Tilslut gik hun sin vei, litt trøstet kanskje, ved min venlighet. Jeg gav hende det aller bedste raad med paa veien, men hun vil rimeligvis ikke gjøre mine til at følge det.

Da Carlyle indfandt sig til middag, saa han rædselsslagen paa barnet!

„Men betenk dog,“ sa jeg for at vække hans medlidenhet, „i hvilken tilstand av fortvilelse dets stakkars mor maa ha befundet sig hele denne tid.“

„Dets stakkars mor!“ blæste han foragtelig, „hvad vet du om ikke denne stakkars mor netop anbragte det der i Kingsroad for at en eller anden naiv sjæl som du skulde ta sig av det og faa det prakket paa sig for livet!“

Dette gav mine tanker en ny retning. Jeg begyndte at betragte barnet med en blandet følelse av skræk og interesse, at se kritisk paa det som en mulig eiendom, mens flygtige forestillinger av pædagogisk art krydset mit sind.

Denne tilstand av uvissnet blev imidlertid avbrutt, da en ung pike banket paa og spurte efter barnet med mange utbrud av taknemmelighet. Dette var omtrent fem timer efter at jeg hadde fundet det.

Den unge kvinde var ikke barnets mor, men dets ældre søster. Den stakkars mor sat storgraatende hjemme, de hadde været saa ræd for at den lille skulde være faldt i vandet. Det viste ingen finere fornem-

melser ved synet av søsteren, det saa paa hende med fuldkommen likegyldighet og røbet en tilbøielighet til at forbli hvor det var. Men saasnart hun fik det paa armen, begyndte det under ny taarestrom at prøve paa at fortælle „sin historie“.

27. april.

Igaaraftes hadde vi besøk av tre irlændere, virkelig varme og levende irlændere! De kom for at tilbede Carlyle og for med taarer i øinene at protestere mot den mening han hadde fremholdt i sin bok „Chartism“, at et bedre folkefærd end irlændere aldrig har levet, de hadde bare to feil, at de løi og de stjal.

De arme fyrer arbeidet sig op til en ganske episk veltalenhet for at motbevise denne høist baktaleriske overdrivelse. (Det er virkelig skade at min mand ikke tar litt mere hensyn til andre folks følelser ved at overdrive litt mindre!)

Den yngste av dem, en mr. Pigot, en vakker ungdom i den romantiske genre, blek med mørkt haar og øine, betraktet Carlyle og lyttet en times tid i tausket til hvad han hadde at si. Derpaa meddelte han, at han nu i sit hjerte følte sig forvisset om at Carlyle i sit hjerte ikke var saa uretfærdig mot Irland som hans skrifter hadde latt en formode. Han vilde ogsaa tilstaa at det hadde været med en sterk følelse av motvilje han var kommet her i aften!

Jeg kunde ikke la være at spørge: „Hvorfor i himlens navn gik De hit da?“ hvilket spørsmal frembragte et noget uheldig resultat.

Der var forresten flere uheldige resultater den aften.

De talte om den skotske kirkes intolerance overfor katolicismen, og som vanlig tok Carlyle intolerancens parti: „Og hvordan kunde de handle ander-

ledes? Naar en tror at ens medskabninger er hildet i en fordømmelsesværdig vildfarelse, som, hvis de vedblir i den, vil ende med at djævelen faar dem og steker dem levende i ild og svovel — skal en da rolig se paa at de gaar en saadan skjæbne imøte? Eller er det ikke heller din pligt at bruke alle midler for at frelse dem?“

„En hyggelig utsigt for Dem, at bli stekt i ild og svovel,“ sa jeg til mr. L., den mest glødende katolik.

„For os alle tre,“ sa stakkels L. godmodig, „for vi er alle katolske.“

Ikke desto mindre forløp aftenen uten blodutgydelse. Ja ikke bokstavelig talt, for litt blod blev utgydt! —

Just som alle tre nemlig var mest høirøstet i deres forsvar for Irland mot Carlyles stygge bakvaskelser, begyndte en av de tre's næse at blø'. Det var hans næse, hvis navn vi ikke hadde oppfattet. Han lot den blø' fra sig i al stilhet i lommelærklædet til naturens krav var tilfredsstillet, og var senere mere forsigtig med at forivre sig.

Den tredje, mr. D., satte min mands fantasi i svingninger, og min ogsaa til en viss grad. Han er forfatter av fædrelandssange og kommen hit for at studere retsvidenskap. Med det groveste av menneskelige ansigter, like saa likt en hests som et menneskes, er han av de mænd jeg skulde komme til at finde vakre, hans fysiognomi saa fuld av kraft og lidenskap.

Med hensyn til mr. Pigot vil jeg herved, ved hjælp av den profetiske gave jeg har arvet efter min farfar John Welsh, avsi en profeti: Hvis der i hans tid bryter en opstand løs i Irland, hvad disse herrer i fortrolighet forutsa os, vil mr. Pigot hæve sig til en eller anden slags Robespierre, vil faa mange hoder

fjernet fra de skuldre de hører til, og i sin tid faa sit eget fjernet!

Naturen har paa hans vakre, men skjæbnebestemte ansigt for mit profetiske syn ganske tydelig skrevet: „Gak hen og lad dig halshugge, men ikke før du har rakt en hjælpende haand til det udødelige nedrivningsverk.“

Samtlige irlændere glemte igjen sine hatter da de gik, og maatte tilbake for at lete efter dem! To av dem fandt sine efter en stunds forløp, men den tredje, han hvis næse hadde blødd, hadde anbragt sin under sofaen, hvor jeg opdaget den ved hjelp av mit ovenomtalte profetiske syn.

Og nu har jeg da faat se hvad sir Graham kalder „smukt skummende patriotisme!“ — — —

Sommeren 1835 var Jane atter nordover i besøk hos Paulets:

„Igaaraftes kom dr. C. og en ung N. i dyp sorg fra en 16-aarig søsters begravelse.

Jeg mindes den tid da disse unge menneskers mor, dengang Agnes L., tok mig paa raad om hvorvidt hun skulde gifte sig med N. eller ei.

Hvor var alle disse N's da? — denne gut som sat der saa bedrøvet, den unge pike som netop var lagt under jorden?

Hvis Agnes L. var forblit tro mot sin første kjærlighet, vilde da disse menneskers tilværelse for alltid været undertrykt? Og hvis det hadde kunnet hindre deres menneskebliven, hvilken fordring kan de da ha paa at kalde sig udødelige, evige? Hvilken trøst gives der ved tanken paa hin unge pike som netop er lagt i graven?

— Men kjære, du skulde virkelig ikke komme med denslags spørsmåal, der ikke hører nogensteds hjemme!

Vi kan intet vite om disse ting, og vilde vi være bedre farne, om vi kunde? —

Meget sandt, mr. Carlyle, men man kan ikke i disse ting nøie sig med at stole paa andres autoritet, selv ikke de mest klokes, en maa arbeide sig gjennem det selv. — — — —

— — — Geraldine kom igaaraftes. Hun hadde med sig et helt oplag cigaretter, hvilket var temmelig ilde nu, det var lykkedes mig at glemme at der i hele den civiliserte verden fandtes en urt som tobak!

Hun er meget godmodig og underholdende. Jeg indbilder mig at vore samtaler vilde more dig, hvis du kunde være usynlig tilstede. For en av skyggesiderne ved at være „tidsalderens viseste mand og dypeste tænker“ er den kjendsgjerning, at man som saadan aldrig faar høre den enkle, usminkede sandhet. Enhver forsøker nemlig i en saadan mands nærvær selv at være saa vis og dypsindig, for mest mulig at bli hans likemand. Og dette er grunden til at Arthur Helps og saa mange andre snakker ganske hyggelig med mig, mens de plager dig indtil sindsforvirring.

Overfor mig derimot er de ikke ræd for at staa paa deres egen individualitets basis, saadan som denne nu engang er, mens de overfor dig altid balancerer som Paglione paa spidsen av deres moralske og intellektuelle taa.

Hvis jeg „i min alder og med min hoste“ vilde begynde nogen missionsvirksomhet, skulde den bli det motsatte av F. U.'s. Istedenfor at smelte individerne sammen til arter, vilde jeg trække en sirkel rundt enhvers individualitet og formane dem til at forbli indenfor denne og dyrke dens identitet paa bekostning av aldrig saa megen forgyldning av andre folks „ismer“. — — —

Hjemme i Chelsea igjen begynner en ny variation av gamle vanskeligheter: — — —

„For at begynde med begyndelsen,“ skriver hun, „nu er det slut med den hunden. „Hunden?“ spør du, „blev ikke den stagget ved juletid ifjor?“

Jo — tilsyneladende. Men da jeg nu kom hjem fra min ferietur, fandt jeg den paa dens gamle plads ved havemuren, gjøende av fuld hals.

„Helen,“ sa jeg med fortvilelsens ro, „er ikke dette den samme hunden?“

„Jo, sandelig er det det,“ svarte hun, „og hele tiden mens De var borte, har den holdt paa slik uavladelig, saa den endog har gjort mig forrykt.“

Jeg sa ikke mer, men jeg hadde mine egne tanker om saken: Gift? En revolverkule? Politiet? Paa den ene eller den anden maate skulde den stanses.

Kjære — skal jeg ile til katastrofen? Nu vel — det var aftenen efter din bror Johns avreise. Jeg hadde hat det for travelt til at lytte efter hunden. Jeg tændte lysene og anbragte mig hyggelig med føtterne paa kaminristen, for riktig at nyde min ensomhet.

Da — vov, vov, vov, begynner dyret. Vov — vov — vov — om igjen og om igjen, til hele universet synes forvandlet til et eneste hundehus.

Aa forbandede skjæbne. Hvad hadde jeg nu igjen for mit rengjorte hus! Alt var forgjæves, saalænge hunden blev staaende der ved vaskemandens post. Jeg kunde ha begyndt at graate, men gjorde det ikke, jeg løp efter papir og pen:

Kjære Gambardella. De tilbød engang at skyte nogen høns for mig. Dengang avslog jeg, men nu vilde jeg gjerne ta mot Deres tilbud. Kom, hvis De vil redde min forstand og —

Her slog en pludselig tanke mig, han kunde ikke

sigte paa hunden uten ved at klatre op paa muren, og da vilde sikkert politiet gripe ham.

Saa opgav jeg den tanke og skrev isteden et brev til vaskemanden. Endnu engang tilbød jeg ham hvilken som helst pris for det skrækkelige dyr, tilbød en aarlig avgift, hvis han kunde faa den til at holde sin forbandede kjæft. Jeg bønfuldt, truet, forbandet og endte med at foreslaa, at han i tilfælde av at han ikke straks kunde fatte nogen avgjørende beslutning, da vilde gjøre mig den tjeneste foreløbig at la hunden drikke sig døddrukken, ved hjælp av en flaske whisky, som jeg i den hensigt sendte samtidig med brevet.

Helen blev sendt avsted med flasken, og jeg sat hjemme og ventet — forberedt paa alt, som om nationernes skjæbne avhang av min diplomatiske virksomhet. Og det gjorde de jo ogsaa — til en viss grad. Vilde ikke Europas viseste mands inspiration for de kommende seks maaneder være avhengig av hvem der gik av med seiren, jeg eller hunden? Aa, det er underlig at tænke paa hvordan Europas mænd og kvinder behandles av de mindre dyr.

Helen kom, men allerede før var hundeglammet gaat over til en himmelsk stilhet. Bare det ikke var tilfældig! Men nei — vaskemandens to døtre hadde aapnet brevet og læst det, og hvad der for mig var et spørsmaal om liv og død, hadde moret dem slik, at de for det første hadde faat et anfald av krampe-latter og dernæst var løpet ned i gaarden til hunden, hadde løst dens lænke og høitidelig lovet at den aldrig skulde genere mig mere. Ved juletid hadde de sendt den paa landet en tre maaneders tid for at faa vænnet den av med den gjøingen, og saa hadde de bundet den igjen. Men nu skulde de forsøke paa anden vis at faa den stagget!

Næste morgen kom et brev fra vaskemanden selv, med en undskyldning, skrevet paa fint papir. Han

kunde ikke love helt at skille sig ved dyret, da den var en stor betryggelse for ham og desuten tilhørte en slegtning, men han skulde ikke holde den bundet mere, og skulde passe paa at den ikke mere forstyrret mig. Tilslut kom en tak for „sendingen“.

En uke er nu gaat, og en kan se hunden spasere om i gaarden som en anden kristen hund, i praksis realiserende dine ideer om taushetens fortrin. Siden hin aften har den absolut, som Helen sier, „ikke sagt et ord“.

Da julen kom, tok begge Carlyles ut til Bath House, hvor de forblir seks uker itræk. — Ved hjemkomsten skriver Jane til sin veninde, mrs. Russel:

„Vi er netop vendt tilbake fra et seks ukers besøk paa Bath House, og paa mine egne vegne kan jeg si, at jeg ikke kan huske jeg har været saa utslitt av uavbrutt lediggang. I seks uker har jeg ikke bestilt andet end spille fjærbold, schack, snakke nonsens, for paa lettest mulig maate bli kvit en viss del av den os tilmaalte mennesketilværelse saa morsomt og saa unyttig som vel mulig. Intet kunde overgaa det heles pragt og eleganse, likesaa litt som dets hensigtsløshet.

Aa du store min! Jeg undrer mig over at saa mange mennesker ønsker sig en høi stilling og stor rigdom, da det jo ikke er nogen hemmelighet hvad det hele gaar ut paa: ene og alene at befri folk for alle de praktiske vanskeligheter som kunde lære dem tingenes fakta og sympati med deres medmennesker.“

— — — — —
 Utover vaaren tok Janes kræfter meget av, og det blev nødvendig at faa hende nordover, saa snart veiret paa nogen maate tillot det. Hendes bitterhet overfor lady Harriet var tiltat, og da hun paa sit besøk hos Paulets den 14. juli, sin fødselsdag, ikke fik det ventede brev fra Carlyle, var hendes elendighet fuldkommen.

„Aa min kjære mand, skjæbnen har idag spillet

mig et grusomt puds, og dog føler jeg ingen harme mot den for de to sidste timers kval. Jeg vet vel hvor fordringsfuld du maa finde mig, og jeg er fuldt paa det rene med, at hvadsomhelst der hænder mig er bedre end jeg fortjener.

Altsaa — ikke et ord fra dig — paa min fødselsdag, erklærte postaapnersken.

Jeg brast ikke i graat, besvimte heller ikke, gjorde intet vanvittig, saavidt jeg vet, men jeg travet hjem-over mellem Geraldine og mrs. Paulet uten at mæle et ord og med en saadan kval i mit indre, som du, der kjender mig, nok kan gjøre dig en forestilling om.

Kommen hjem stængte jeg mig inde paa mit rum for at dukke mig ned i alt det værste jeg kunde tænke mig. — Var du omsider blit saa træt av mig, at du hadde bestemt dig til slet ikke at skrive mere til mig? Var du redet ut til Bath House og der ikke hat tid til at mindes mig? Var du blit syk, saa det var umulig for dig at skrive? —

Denne sidste forestilling gjorde mig vanvittig av lyst til at ta med toget til London straks. Aa himmel, hvilke to timer gjennomlevet jeg ikke!

Og netop som jeg var ved min forstands grænse, hørte jeg Julia Paulet's rop gjennom hele huset: Mrs. Carlyle, mrs. Carlyle, her er et brev til Dem!

Mon nogensinde et kjærlighetsbrev er blit mottat med en mere brændende taknemmelighet? Aa kjære dig, med denne min organisme er jeg ikke skikket til at leve livet. Denne lille hændelse har tat paa mine kræfter like saa meget som om jeg hadde hat et anfald av kolera eller tyfus.

Jeg kan ikke engang holde pennen fast. Men jeg følte en uimotstaaelig trang til at takke dig pr. om-gaaende! Ja jeg har kysset den lille kjære æsken, og nu vil jeg lægge mig litt og forsøke at faa sove. I det

mindste for at berolige mig selv vil jeg prøve at tro (aa, hvorfor kan jeg ikke altid tro det) at med alle mine feil og daarskaper er jeg dig allikevel kjærere end nogen anden. — — —

Arme dødelige, hvilket vældig problem vi gjør av vor stump liv, mens døden saa sikkert er paa vei for at hente os, væk i det mindste fra alt dette, hvad der saa end kan følge efter.

Ja, ingen uten en vanvittig kan tvile paa døden. En kan drive det vidt i skeptisisme, kan komme til at tvile baade paa gud og djævel, dyd og last, kjærligheten og ens egen sjæl, for ikke at tale om tid og rum, kvindens rettigheter, størst lykke for de flest mulige -ismer uten tal, kort sagt alt som det menneskelige sind trodde paa eller trodde at det trodde paa — kun ikke paa døden.

Den skammeligste skeptiker — endog jeg efter to nætters søvnløshet, kan ikke tvile paa det faktum (i det store og hele et opmuntrende faktum), at la ens jordiske vanskeligheter være hvordan de være vil — *døden* vil dog før eller senere jevne dem ut, og enten skal en da gjøre et nyt forsøk i en tilværelse under nye former eller sove sundt gjennom al evighet.

Denne sidste forestilling var tidligere frygtelig for mig, men ikke saa nu længer. Jeg er træt, træt til en saadan grad av moralsk utmattelse, at hvilkensomhelst havn var velkommen, endog den stilleste, koldeste, hvor de onde skal holde op at kave og de trætte faa hvile (underforstaat at jeg selv hører med til de onde og trætte).“

Med Carlyles lille fødselsdagsgave fulgte følgende brev:

„Jeg sender dig en liten visitkortæske, en liten erindring om Bastilledagen og om en anden, for dig og mig meget vigtigere dag.

Min stakkels lille Jeannie, aldrig har et hjerte inderligere ønsket et andet hjerte „mange lykkelige gjentagelser“, eller hvis „lykkelig“ ikke findes i vort leksikon, da „vise“ gjentagelser, vise og ærlige og modige, hvilket, naar alt kommer til alt, er den eneste lykke jeg formoder vi har ret til at vente os i det stykke evighet vi gjennevandrer sammen, du og jeg.

Gud velsigne dig — og det skal du vite, at trods alle dine fantastier og indbildninger er du mig kjærere end noget andet jordisk væsen. Det er et faktum, hvis det kan være nogen hjælp for din arme sjæl at vite det.

Og ta saa imot min lille gave og kys den som jeg har gjort det og si, at i himlens navn skal alt endnu bli godt, og min stakkars husbond *er* den samme nu som han altid var før og altid vil forbli.“ — — —

Ja, det var saa, og Janes jalousi vilde ha været latterlig, hvis den ikke hadde været saa tragisk i sine virkninger.

I sin klodsede hjælpeløshet overfor denne ubegripelige, latterlige og uværdige følelse blev Carlyle ærgerlig, og i ærgrelsen brukte han vrede ord som han straks efter angret. Men Jane husket dem. Hun „bevarte dem i sit hjerte“, for i ledige timer at hente dem frem til overveielse og sylte sig ned i en elendighet som gjorde livet saa ulidelig for dem begge.

Hun reiste hver sommer nordover i disse aar, og hans daglige breve er da altid uendelig kjærlige og hensynsfulde. Han er for undselig til at nævne tingen med sit rette navn, men han bevæger sig rundt den med antydninger der bare gjør galt værre, og hvor en hjertelig latter kanskje vilde ha feiet det hele væk som spindelvæv.

„Aa,“ skriver han, „du maa ikke, nei du maa virkelig ikke plage dig selv paa denne maaten for ingenting. Gjennem al din tragiske sorg og mørke forvirring

skinner dog et ædelt element gjennem, et glimt av noget guddommeligt, som det er værd at følge. Ved Guds hjælp skal vi komme til at se tilbage paa disse elendige ting og finde at en velsignelse over al maate laa gjemt i dem. Vær stille, aa vær stille, og plag dig ikke med dette hjernesvind!“

Dette skriver han fra Scotsbrig til Jane paa Seaforth. Men der gaar flere dage, og der kommer ikke svar fra Jane, som er vred over at han har tat imot en indbydelse til at besøke Ashburtons paa deres jagtsted i Høilandene. Han sender da et nyt brev:

„Hvad skal jeg tro om denne taushet? Det er virkelig ikke ret av dig. Skriv til mig saa kort du bare vil, men bare skriv! Det kan ikke være ret at straffe mig med følelser som *disse*. Det er som at dræpe et lam i dets mors melk!

Hvis jeg brød mig mindre om dig, vilde straffen være mindre. Det er hverken rigtig av dig eller vakkert. Hvilke tanker jeg gaar med dag og nat, vil jeg slet ikke nævne før der blir nogen utsigt til at mine ord blir trodd.

Aa, om du kunde se ind i mit inderste hjerte, da tror jeg ikke du kunde være vred paa mig eller synes synd paa dig selv. Maatte gode aander jage væk de daarlige om dig. Faar jeg ikke snart træffe dig igjen? For jeg tror endnu jeg kan være din gode aand, hvis du ikke *for* meget hindrer mig!“ — —

Men heller ikke næste dag kommer brev fra Jane.

„Ikke et ord fra dig idag heller! Aa, det er ikke ret, min stakkars Jeannie! Jeg sa til mig selv igaar-aftes, mens pinlige tanker fyldte mig: det er ikke ret alt dette, sandelig, det er ikke ret. Jeg har ikke villet gjøre noget menneske nogen uret. Mit eneste ønske var at vandre mellem menneskene uten at skade nogen, heller gjøre litt godt om mulig. Min egen del har

været idel tomhet, og saa skriker andre: „Se, du har tat noget av min.“

Dog ett vil jeg si og gjenta: sindssykeberetninger indeholder ikke noget mere vanvittig end jalousi rettet mot det besøk jeg staar i begrep med at foreta. Ak, jeg maa vel i det hele og store la helvedes magter faa frit spillerum, men galskap skal ikke seire, hvis alle mine gode aander kan hindre det. Aa min Jeannie, min egen trofaste Jeannie, hittil min tapre lille livs- ledsager, hvilken kurs er vi ikke i begrep med at ta!

Gud hjelpe os begge og holde os fri av dette forfærdelige Niagara av satans fristelser. Jeg er i sandhet elendig og ulykkelig. Min mor spør mig: Intet brev fra Jane idag heller? Og tiltrods for hendes forundring maa jeg svare — intet.“ — — —

Det var dog ogsaa i disse aar længere perioder, hvor Jane følte sig forholdsvis frisk, og hvor de mørke skygger lettet som taake.

Der gives fra denne tid en interessant skildring fra det Carlylske hjem av den begavede og for sin tragiske død velkjendte amerikanerinde miss Margareth Fuller.

Sammen med en flok av Emmersons venner og tilhængere var hun kommet til London for at lære tidens stormænd at kjende, og det første maal var da hjemmet i Cheyne Row.

„Den første aften hos Carlyles var,“ skriver hun, „henrivende. Carlyle var i det elskeligste hjørne, fuld av vid og patos, uten dog at virke trykkende ved sin overlegenhet.“

Hun blev revet med av hans tales rike strøm, og hans personlige væsens hjertelige, ædle alvor bestyrket det første indtryk hans bøker hadde gjort paa hende. Han talte om Englands daværende tilstand og skitserte

let og vittig dagens ledende mænd, fortalte ogsaa elskværdige historier fra sin hjembygd og de skotske bønders liv der.

Ved det næste besøk var hans stemning mindre elskværdig, skjønt mere brillierende. Men miss Fuller var nødt til at erkjende sig uenig i ett og alt hvad han sa.

„Det værste ved at høre paa ham,“ fortsætter hun, „er at man ikke kan avbryte ham. Jeg opfattet det som om evnen og vanen til at tale var utviklet meget hos ham, saa at man følte sig fuldstændig fængslet, naar han hadde faat tak i en.

At avbryte ham var en fysisk umulighet. Hvis du saa dit snit til et øieblik at komme med en indvending, hævet han røsten og slog dig ned. Sandt nok, han begaar ingen uretfærdighet mot dig, ti med sin beundringsværdige skarpsindighet merker han protesten i dit indre, saa du er ikke moralsk set skyldig, men det er allikevel ikke behagelig at være ute av stand til at ytre den.“

Endnu en tredje aften var de sammen, dennegang hos fælles bekjendte. Mazini, den italienske landsforviste republikaner, Jane Carlyles fortrolige ven, var ogsaa tilstede. Det gav anledning til at samtalen vendte sig mot troen paa frihet og fremskridt og andre ideale gjenstande. Carlyle strømmet over av haansord overfor al den slags „rosenvandsidioti“.

Efter nogen forsøk paa protest blev Mazini taus og meget nedtrykt. Mrs. Carlyle sa da til miss Fuller: „For Carlyle er alt denslags bare talemaater, men for Mazini, som har ofret alt for saadanne ideer, og som vet at kampen for dem har bragt hans venner paa skaffottet, for ham er det dødelig alvor.“

Alt hvad Carlyle sa den aften, var et forsvar for styrken som saadan. Hvis folk ikke vilde opføre sig

ordentlig — hæng dem! Find frem den store mand og la dem bli hans slaver! Det var altsammen meget titanisk og meget antikristelig.

Jeg vilde ønske at den sidste aften hadde været mere harmonisk. Jeg sa dog Carlyle farvel med en følelse av det varmeste venskap og beundring. Det er ikke mulig at føle anderledes overfor store og ædle naturer, hvad enten de harmonerer med ens egen eller ei. Jeg har aldrig tilfulde kunnet anerkjende det arbeide han har gjort for sin tidsalder, før jeg fik se England — jeg kunde det ikke før — en maa ha staat i skyggen av hint „mountain of Shams“ for at kunne forstaa hvor vanskelig det er at kaste lys over det.“

Det er ikke usandsynlig at disse brave amerikaneres idealisme har irritert Carlyle, og under de omstændigheter hadde han ikke for vane at veie sine ord, men fandt fornøielse i at la dem stige indtil de naadde en grad av overdrivelse, hvor de ved sin egen tyngde, som et andet springvand, styrtet ned igjen under hans egen brakende latter.

Han laa i det hele ikke for selvbeherskelse. Hadde han en nat ikke sovet godt, fylgte han om morgenen huset med sine veklager, følte han sig en dag mindre vel, fik Jane en malende skildring av uhørte lidelser.

Da hun et aar følte sig for svak til at kunne bli med til det nu aarvisse julebesøk paa Bath House eller det nylig arvede herresæte Addiscombe, sender han hende følgende opmuntrende linjer:

„Ach Gott, hvorfor beklager jeg mig til dig, arme stakkar, som maa holde sengen! Nei, jeg vil ikke klage. Men det var bare det, at *hvis* du hadde været frisk, vilde jeg ha fortalt dig hvor yderlig svak og elendig jeg befinner mig.“

Og dette skriver han fra det herresæte, hvor han blandt talrike gjester var den mest hædrede, og hvor

han nød al den komfort penge overhodet kunde skaffe tilveie. I den roligste del av slottet stod der til hans private bruk altid to værelser, hvorav det ene en ren sal med tre svære buevinduer ut mot den herlige park.

Men at klage og jamre var blit en ren mani hos dem begge, skjønt han, naar det gjælder hende, ingenlunde er blind for det urigtige i en saadan adfærd.

„Ak min kjære lille Goody,“ skriver han saaledes ved en leilighet, „dit stakkars hjerte var nok i en sørgelig tilstand fredag. La mig haabe at du inat har sovet bedre og derved forandret dit „Gummidge“ syn paa tilværelsen. Sygdom og syke nerver er en god undskyldning for næsten hvilkensomhelst grad av mofaldenhet, men vi har ingenlunde ret til at tillate os selv en filosofi a la Gummidge — slet ikke — arme ensomme væsener som vi er. I virkeligheten findes der til enhver tid og under alle mulige forhold noget uendelig værdifuldt at stræbe efter — nemlig at gjøre sin pligt, og ikke før den er gjort tør vi snakke om at slaa os til ro. — — —

Hvis du bare vilde aapne dine øine og stænge ute din onde aands indgivelser, er jeg sikker paa at alt endnu kan bli godt for os. Gud give det. Amen.

Jeg elsker dig nu som altid, skjønt du ikke vil tro det. Ak min kjære lille Jeannie, i det store og hele er der ingen som er værd at nævnes ved siden av dig, naar din gode aand ikke er banlyst. Prøv at sove for at berolige dit stakkars lille hjerte og dine nerver, og prøv at holde av mig som i gamle dage, i det mindste ikke hate mig. —

Mit hjerte er meget træt, utslitt efter disse 53 aars haarde liv bak mig, men det *er* bundet til dig, arme sjæl, som det aldrig kan bindes til nogen anden. Hjælp mig da til at leve som jeg bør, det stykke vei som

endnu kan være mig levnet, og jeg skal være dig evig taknemmelig. Gud velsigne dig altid!“

Det var denne sommer, 1849, Carlyles senere biograf, James Anthony Froude, første gang traf parret Carlyle. Froude hadde skrevet en bok som Carlyle ikke satte synderlig pris paa, men en fælles ven fik allikevel lov til at ta Froude med hen en aften for at hilse paa dem.

„James Spedding tok mig med ned til Cheyne Row en junaften,“ fortæller Froude. „Vi fandt Carlyle sittende ute i den lille have paa baksiden av huset, røkende sin eftermiddagspipe.

Han var dengang 54 aar gammel, høi, næsten seks fot, tynd, men dengang fremdeles rank, uten antydning til den lutende holdning han senere fik. Skikkelsen var kantet, ansigtet skjægløst. Hans hode var overordentlig langt, med fremskutt hake, men nakken var tynd. Munden fast sluttet, underlæben let fremskutt, haaret graasprængt og tykt. Hans øine, som med aarene blev lysere, var dengang dypt violette, med en ild som tændtes ved mindste sindsbevægelse. Ansigtuttrykket overhodet i enhver henseende merkelig og mægtig.

Og jeg beundret ham ikke mindre, fordi han behandlet mig, jeg vil ikke netop si — uvenlig, men kort og strengt. Jeg saa da, hvad jeg saa ofte saa siden, at man fra hans side aldrig vilde kunne vente sig nogen konventionel høflighet, men vilde faa høre den enkle sandhet fra ham eller slet intet.

Siden gik vi op i dagligstuen, hvor mrs. Carlyle gav os te. Hendes træk var ikke regelmæssige, men jeg syntes jeg aldrig hadde set et mere interessant ansigt. Hendes haar var ravnsort, hendes øine mørke, milde, bedrøvede, av og til med en farlig ild.

Carlyles konversation var rik og interessant, tonen haanlig, hendes mildt eggende. Hun var glad i Spedding

og holdt en kvik, sprudlende samtale gaaende med ham, idet hun fortalte historier paa sin mands bekostning, som han lo like saa hjertelig av som vi andre.

Det slog mig da, hvad jeg senere fandt bekræftet, at falsk følsomhet, mangel paa alvor, hyklery i hvilken-somhelst form, ikke vilde kunne taaes av nogen av dem, at man overfor disse to maatte tale bare sandhet og om mulig bare tænke sandt ogsaa, hvis man ønsket at faa adgang til huset som ven.“ — — —

Carlyles økonomiske tilstand var nu helt betrygget. I en aarsoversigt ved denne tid heter det:

„Mine stakkars bøker har i de senere aar git mig en stigende indtægt. I ethvert fald er jeg nu ganske rolig med hensyn til økonomien.

I banken har jeg i de senere aar efterhaanden sat ind 1500 pund. Avgiften fra Craigenputtock beløper sig til 150 pund om aaret, samme indtægt kanske for bøkerne. Ifjor f. eks. indbragte disse mig 800 pund, aaret derfor 100, aaret derfor igjen 700, iaar sandsynligvis 100, og næste aar kanske ingenting.

Altsaa meget vekslende, gjennemsnitlig omkring 300, tænker jeg, og det er fuldkommen tilstrækkelig for os, for min hustru er den bedst mulige husmor, høisindet, ogsaa med hensyn til indtægten av Craigenputtock, som jo tilhører *hende*, hvad hun aldrig i fjerneste maate synes at mindes. La dette være sagt og erindret! Min dygtige lille dame — ja *dame*, hver tomme! Ak!“

Dette er vakkert og rigtig, men virkningen av de gode ord svækkes endel, naar vi tar for os Janes aarsoppgjør, som Carlyle en dag fandt paa sit arbeidsbord:

„Jeg liker ikke at *tale* om pengesaker igjen. De svar jeg pleier faa av „den ædle herre“, er uvenlige og uretfærdige og litet svarende til hensigten. Naar du

fortæller mig at jeg plager livet av dig med mit snak om penger, og at „din sjæl er syk av at høre om det“, osv. osv., finder jeg det uretfærdig og alt andet end elskværdig, og ikke førende til andet end strid.

Hvis jeg var ødsel eller en daarlig økonom, vilde du ha ret til at avvise mig med den slags ord, men du kan ikke med nogensomhelst ret si det om mig eller tænke det om mig. Jeg er i det mindste viss paa, at jeg aldrig har bedt nogen „om mere“, hverken dig eller min egen mor, og i de 26 aar jeg har holdt hus for dig, brukt en større eller mindre sum, alt efter omstændighetene, men altid mindre end folk i almindelighet, levende under samme forhold.

Jeg kunde derfor snarere ha ventet at du vilde henvendt dig til mig saaledes:

„Men kjære dig, det maa da være skrækkelig vanskelig for dig fremdeles at greie dig med samme sum. Det maa gjøre dig ængstelig og ulykkelig, og volde dig et svare stræv at faa det til at stemme, nu alle priser er steget saa svært. Kom kjære, forklar mig stillingen, jeg baade kan og vil hjelpe dig ut av din forlegenhet, enten ved at forøke summen eller ved at reducere vore fornødenheter.“

Slik tænker jeg du vilde ha talt, hvis du var en fuldkommen mand, og da vilde jeg, istedenfor at graate i min seng halve natten, ha forklart dig budgettets stilling fredelig og tillidsfuldt, mens jeg nu er nødt til „i en viss sindstilstand“ at skrive det altsammen ned paa et papir. Jeg sier *nødt* til, for jeg kan ikke, det ligger ikke i min natur at gaa op i bagateller, skjønt det „at forpeste dit liv ved snak om penger“ ogsaa ligger mig fjernere end du drømmer om.

— Du kan ikke begripe, hvorfor den sum som var tilstrækkelig før i tiden, ikke skulde kunne være det nu længer? — Naa — *det* er det altsaa som jeg vilde

forklare „den ædle herre“, hvis han — hvordan skal jeg uttrykke mig — ikke vilde bli ute av humør.“

Herpaa følger en lang og meget detaljeret opplysning om priser paa alle fornødenheter dengang de kom til London og nu, med et budgetoppgjør, der viser at selv med den yderste samvittighetsfuldhet og rimelige økonomi hadde det været en umulighet for hende at undgaa at komme i underbalance, og selv om denne blev dækket, at fortsætte at holde hus paa de gamle betingelser.

Og hun slutter saaledes: „Det eneste du kan bebreide mig, *hvis du dertil føler trang*, er at jeg, for 15 maaneder siden, da jeg allerede var kommet i gjæld, og alle priser fremdeles steg, at jeg ikke da straks begyndte at spare og knipe, som om vi ikke visste hvor pengene for næste maaned skulde komme fra, istedenfor at leve videre paa samme maate som før.

Men jeg vil be dig erindre, at da jeg første gang klaget til dig over priserne, sa du godmodig: „Ikke istand til at holde det gaaende som før, mener du? Naa, da maa vi altsaa komme din arme krok til hjælp. Du maa ikke drives til fallittens rand heller.“

Derved blev jeg beroliget og lot os leve videre som før, stolende paa den lovede hjælp. Men ak — da tiden gik og gik, og min gjæld stadig vokste, hvad andet kunde jeg da gjøre end minde dig om dit løfte — én gang — to ganger? — Da jeg tredje gang nævnte saken, „slængte“ du hvad du behaget at kalde „en hel haug penger“ — det vil si 15 pund — til mig.

Saa langt fra at jeg derved fik et beløp tilovers til at greie de næste ni maaneders sikkert kommende underbalance, dækket ikke denne sum gjælden engang, — derpaa manglet 5 pund!

Men fra tid til anden faldt opmuntrende ord fra den ædle herre: „Nei det er klart at du nu ikke kan

greie den dobbelte indtægtsskat, det er klart at jeg maa betale skatten for dig," og en anden gang: „Jeg vil brænde saa meget kul det behager mig, hvis du ikke kan betale det, faar en anden gjøre det.“

Sidste gang pengespørsmålet var paa tapetet, spurte du mig med skjærende haan, om jeg hadde fjerneste anelse om hvilket pengebeløb vilde kunne *tilfredsstille* mig? Vilde jeg ha 50 pund mere, eller 40 eller 30? Gaves der nogen tænkelig sum *penger* som kunde sætte en stopper for dette evige mas?

Jeg vil besvare spørsmålet, som om det var stillet praktisk og venlig.“ — —

Efter et omhyggelig opgjort budget angir hun da den nødvendige forøkelse av husholdningssummen til 29 pund.

„Men,“ slutter hun, „du har hittil pleiet gi mig til mit eget bruk 25 pund om aaret. Det har været en rundelig sum. Jeg negter ikke at den har været mig til megen glæde, men med et saa spændt budget paa andre hold er det ikke alene ingen glæde ved at beholde den sum, men en umulighet. — Jeg kan klæ mig passende for en mindre sum — la mig si 15 pund om aaret. En silkekjole, en morgenkjole, en hat mindre om aaret, hvad har vel det at si i min alder? Intet. Træk derfor 10 pund fra denne post og læg den til husholdningspengene.

Men — hvorfor ikke foreta denne lille omflytning paa budgettet i al hemmelighet — fra min pungover i husets, og saa bare be om 19 pund mer?

Fordi denslags ikke passer mig. Jeg har prøvet det og fundet at det ikke er en dyd som er sin egen belønning. Det vilde plage mig at du trodde jeg veltet mig i en overflod av 25 pund, naar jeg flinkt greiet mig for 15, og saa anvendte de 10 til kul og skat.

Mrs. . . . ligger for den slags selvopofrelse og

finder sin belønning i *andres* medfølelse og sin egen martyrfornemmelse, men jeg ligger hverken for denslags ædelhet eller for denslags trøst.

Hvis jeg var mand, kunde jeg kaste en stridshanske til samfundet, slaa mig sammen med en flok tapre mænd og „plyndre en deligence“, men mit kjøen forbyr mig denslags.

Du store min, at tænke sig at der gives damer, din veninde Lady A. f. eks., som ikke alene bruker den sum jeg gjør saa meget væsen av, men det fire-dobbelte av min hele aarsindtægt paa en eneste aftens bal! Det er, hvad skal jeg si — paa min ære — noksaa underlig!

Men netop paa samme maate kunde mrs. Freeman si: at tænke sig at der findes kvinder, mrs. Carlyle f. eks., som bruker 3 pund 14 shillings og 6 pence paa en eneste kjole, mens jeg maa nøie mig med to brød og 18 pence uken av sognet til at leve for!

Der er ikke ende paa saadanne refleksjoner. Den eneste ting der kan være fuldkommen enighet om, er at det engang vil bli slut paa altsammen, og jeg kan ikke si at jeg for min del vil beklage tapet av mig selv.

Jeg tilføier intet mere, men forblir, kjære herre, deres ærbødige og ydmyge tjener

Jane Welsh Carlyle.“

Carlyle frydet sig over den dygtighet hvormed denne straffepræken var sat i stil, og skrev øieblikkelig nederst paa papiret:

„Brilliant, min kjære, prægtige Goody, vittigste og dygtigste blandt kvinder. Du skal sikres den nødvendige sum, og de 30 pund mer skal bevilges dig, din gjæld betaales og din vilje ske.

T. C.“

— — — Carlyle hadde faat de mest indstændige opfordringer til at komme over til Irland for at se litt paa land og folk, og en sommer i juli maaned bestemte han sig til at følge indbydelsen. Jane skulde i hans fravær tilbringe tiden hos lord Ashburtons.

Allerede dagen efter ankomsten faar han brev fra Jane:

— — — „Naa, det er ialfald en trøst, at jeg ikke kan forestille mig dig mere kold og ensom og trøstesløs der ombord paa dampskibet, end jeg her paa land, midt i Addiscombes pragt og luksus.

Da jeg ikke længer kunde skjelne din hvite hat, gik jeg hjem, hvor jeg satte mig ned for at graate litt. Men piken satte en stopper for dette ved at komme ind med dit plæd paa armen, uttrykkende sin forundring over, at herren ikke hadde tat det med!

Plædet glemt, og dagen saa kold! I et avsendig øieblik tænkte jeg paa at styrte ned til bryggekannten, kaste mig i vandet og svømme ut til skibet med plædet i munden! En smule eftertanke bragte mig imidlertid fra den plan, og isteden begav jeg mig til kjøkkenet, hvor jeg i taushet syltet mine jordbær, som det sømmet sig en praktisk kvinde.

Derpaa klædte jeg mig, og da der ikke kom noget bud fra Addiscombe efter mit tøy, tok jeg det med mig i omnibussen op til toppen av Sloan Street, hvor jeg, „for den større værdighets skyld,“ fik det og mig selv anbragt i en drosche. Jeg ankom kl. 12, skjælvende av kulde, meget nedtrykt og mismodig paa grund av dette med plædet.

Men der var ikke megen deltagelse at faa, skjønt det haglet med vittigheter, hvis det kunde ha hjulpet mig: „du vilde nok ha sund fornuft nok til at hylle dig ind i et seil, hvis du frøs“, og „stol paa det, mrs. Carlyle, hvis han fryser, vil han ingenlunde betænke

sig paa at trække tepperne av de andre passagerers senge," osv. osv.

Imidlertid kunde jeg ikke hele dagen la være at tænke mig dig gysende av kulde som jeg selv. Jeg var kommen dit i aapen vogn, og her var hverken ild eller sol at varme sig ved. Vi blev ført til meieriet for at indta vor lunch, bestaaende av kold melk og brød, serveret paa de kolde stenborde. Efterpaa maatte vi ut paa engen for der at anbringes i kolde høsaater, og en stor, kold padde hoppet op paa læggen min og — gode Gud, det var en mager fornøielse.

Middagen kl. 6 bragte mig litt i de rigtige folder igjen, og endda bedre blev det, da vi fik litt ild paa kaminen. Kl. 11 gik jeg tilsengs, og saaledes blev det da morgen og aften den første dag". — — —

Efter 14 dages ophold paa Addiscombe reiste Jane nordover til Skotland. Hun vilde nu for første gang paa 20 aar stanse i sin barndomsby Haddington for at besøke sine forældres trofaste gamle venner, Donaldsons. Fra denne reise gir hun følgende patetiske skildring:

— — — — „Fra Morpeth til Haddington er der nu med jernbanen bare en fire timers reise (ak, det eftertragtede kommer altid for sent), en snartur bare til Skotland nu, men intet hjem for mig der længer!

Den første lokalitet jeg kjendte igjen, var Peer broen, hvor jeg hadde været en gang før som litet barn i en postvogn sammen med min far. Han holdt armen om mit liv, mens jeg kikket ned i fossen. Jeg gjenkjendte stedet, selv fra jernbanen, efter disse lange, mange aar.

I Dunbar kom en gammel dame i enkedragt sammen med en ung datter ind i den kupé jeg hittil hadde hat ganske for mig selv. En ung mand i uniform fulgte dem til døren.

„Du vil kanskje komme ned og se til os imorgen, ikke sandt?“ sa den unge dame til ham fra kupévinduet.

„Hvorfor kom du ikke paa ballet?“ svarte krigsmanden med et knusende blik.

Den unge pike saa bønlig undskyldende paa ham og forsøkte gang paa gang at snakke om noget andet, men til alt hvad hun sa, hadde han intet andet svar end: „Hvorfor kom du ikke paa ballet?“

Den stakkars unge dame forsøkte da at tie stille, og hendes forlovede (ingen anden end en saadan kunde ha behandlet hende saa brutalt) gjorde det samme, men han lot haken hvile paa vinduskarmen for mere bekvemt at kunne skule paa hende.

Situationen blev spændende, men jeg var ikke i tvil om hvem der skulde gi sig først.

„Aa,“ — brast det for den unge dame — „jeg er saa lei over det.“

„Over hvad?“

„Over det med ballet.“

„Hvorfor kom du ikke da!“ knurret han, „jeg ventet en hel time paa dig,“ hvorpaa han fik læben over hjelmremmen og tygget den, som en hest bidslet.

Lokomotivet pep, vi begyndte at rulle, den unge dame sørget et minut eller to og begyndte saa at snakke med sin mor om andre ting, mens jeg fortapte mig i refleksjoner over hvor menneskene er lik hverandre overalt, og djævelen overalt paafærde.

Før damerne steg ut, hadde jeg i den gamle, skjælvende enke gjenkjendt en rødkindet, straalende ung fru Frank Sheriff fra min ungdom. Men hvad der slog mig, ja rent ut forfærdet mig, var, at mrs. Sheriff stirret fuldstændig fremmed paa mig uten spor av nogen gjenkjendelse, for da jeg spurte litt ut om egnen, svarte hun med den omstændelige tydelighet man anvender overfor fremmede eller idioter.

Da begyndte jeg at faa en anelse om at de forsigtighetsregler jeg hadde tat for at bevare mit incognito paa mit hjemsted, muligens vilde vise sig at være ganske overflødige. — —

Og saa naadde vi da Haddington station, hvor jeg tittet ængstelig ut, siden dristigere, eftersom det fuldstændig fremmede ved sceneriet gik op for mig. Heldigvis reddet omsorgen for bagagen mig for øieblikket over alt føleri. Ingen vogn var at se, uten en liten, støvet omnibus, bestemt til at opta hvilket som helst antal, lot det til, for paa min bemerkning, at der vel neppe var plads tilovers for mig, ropte alle indenfor i kor: „Bry Dem ikke om det, kom bare ind, her skal nok bli plads“.

Og saaledes rullet vi avsted til hotel „George“, hvor verten og en opvarter, begge fremmede for mig og tilsyneladende halvsovende, viste mig ind paa det bedste rum i 1ste etage, et stort, gammeldags værelse med tre vinduer ut mot Forestreet og — uten at ha mælet et ord, lukket døren i efter mig!

Og der sat jeg virkelig i George hotel i Haddington i dødsens taushet!

Jeg satte mig ganske rolig og fattet ved vinduet og saa opover gaten mot vort gamle hus. Det var den samme gate, de samme hus, men alt saa stille, saa dødt og forstenet. Hele stedet saa akkurat ut som jeg hadde set det i mine drømme i Chelsea, bare end mere uvirkelig.

Da jeg hadde set mig mæt, ringte jeg og bad verten skaffe mig te og ordne et soverum for mig. Da teen var nedsvælget, ytret jeg ønske om at bese stedets gamle kirke, hvorefter der øieblikkelig blev sendt bud efter kirketjeneren med nøkkelen.

I min rolle som en fremmed der gjerne vil gjøre sig bekjendt med stedets seværdigheter, lot jeg mig

omstændelig vise den vei, av hvilken jeg kjendte hver tomme, blev gjort opmerksom paa „skolen“, hvor jeg selv hadde været dux, lekepladsen og saa videre fremover indtil kirkegaardsporten, hvor jeg bad manden vente litt, efter at han hadde laast den op.

Kirkegaarden var blit meget fuld av graver, deriblandt to ganske nye. *Hans* saa forfalden ut, omgitt av nesler. Indskriften paa gravstenen var dækket av mose, med undtagelse av to linjer som ganske nylig var skrapet rene — av hvem? Hvem uten mig brød sig om hans grav efter 29 aars forløp? Den gamle ruinen der visste det, men kunde ingenting fortælle. Dette sted forekom mig som den evige taushets midtpunkt, en usigelig sørgmodig stilhet.

Da jeg vendte tilbake, spurte kirketjeneren om jeg ikke vilde se kirken indvendig. Jeg svarte jo, og han gik foran, men uten forklaringer nu længer, han var blit temmelig viss paa at slike var blit overflødige.

Vor kirkestol lot ikke til at ha faat ny maling siden vi brukte den, det grønne klæde var blit næsten hvitt av ælde. I den skumrende eftermiddagsbelysning syntes jeg at jeg saa min vakre mor i det ene hjørne og mig selv, en straalende ung pike, i det andet! Men jeg fik se at holde mig klar av slike fantastier!

Da det var min hensigt at vende tilbake til kirkegaarden næste morgen for at befri stenen litt for mosen, spurte jeg kirketjeneren hvor han bodde med sin nøkkel.

„I huset ved siden av det som engang tilhørte dr. Welsh“, svarte han med et undersøkende blik paa mit ansigt. Derpaa føiet han mildt til:

„Undskyld, frue, fordi jeg nævner det, men i samme øieblik jeg saa Dem paa George hotel, saa jeg at det var hende vi alle snudde os efter, naar hun gik gjennom gaterne her.“

„Aa, De vil vel ikke røbe mig!“ sa jeg graatende

som et barn der er grepet i at stjele epler. Og saa gav jeg ham en krone, for at han skulde bevare min hemmelighet og aapne porten for mig kl. 8 næste morgen.

Saa gik jeg alene en tur langs elven, den rundturen som i min barndom hadde været en almindelig aftentur, og naar jeg undtar at den nu var fuldstændig folketom (paa hele veien møtte jeg ikke andre end to smaabarn, haand i haand), saa den aldeles ut som for 23 aar siden, ja jeg hadde en følelse av at jeg skridtet over netop de samme vandpytter som det sidste regn da hadde dannet.

Men hvor var alle de levende væsener vi pleiet møte? Hvorledes kunde stedet være blit saa aldeles som forstenet? Senere fik jeg den forklaring at det var jernbanen som hadde ruinert det.

Da jeg hadde gaat rundturen, vovet jeg mig modig ind i gaterne, med det tætte slør som var anlagt for anledningen, slaat tilbake, jeg var temmelig tryg nu for at jeg ikke vilde bli gjenkjendt.

Jeg kikket ind gjennom døren til vort gamle vognskjul, som syntes at være tomt.

Huset selv vilde jeg vente med til næste dag, saa tidlig, at dets beboere sov endnu. Jeg naadde nu en bødkerbutik, hvor jeg som barn hadde hat min gang, gik indenfor og kjøpte et par smaating, hvorpaa jeg i egenskap av engelsk turist som var grepen av en pludselig passion for spekefjæler, utspurte bødkeren om byens fortid og nutid.

Han var netop en mand for mig, ivrig efter at fortælle om byens befolkning, mænd, kvinder og barn. Blandt andre interessante ting fortalte han at „dr. Welsh's død hadde været det værste tap byen nogensinde hadde lidt“, og at den samme doktors eneste barn var flyttet til England, hvor hun senere var død. Jo da, hende,

miss Welsh, husket han godt, han pleiet synes hun var den stilfuldste unge dame i byen, men hun var svært — om ikke netop stolt — saa ialfald meget nøie paa hvem hun vilde omgaaes.

Da jeg forlot denne mand, følte jeg mig mere end nogensinde som mit eget gjenfærd. Hvis jeg hadde gaat igjen efter min egen død og begravelse, kunde der ikke, tror jeg, ha været nogen væsentlig forskjel paa mine refleksjoner.

Mit næste besøk gjaldt porten foran Donaldsons sted, Sunny Bank, hvor jeg blev staaende nogen minutter og saa op ad det vakre, rolige hus. Og der indenfor sat altsaa min gamle gudmor og hendes døtre, uten anelse om at jeg var dem saa nær. Jeg længtet efter at gaa indenfor og endnu engang kysse dem, men jeg turde bent ut ikke, jeg følte at deres velkomsthilsen vilde faa mig til at synke sammen i en strøm av taarer. Saa nøiet jeg mig derfor med at kysse porten! Og da det nu var blit næsten mørkt, skyndte jeg mig tilbake til hotellet.

Visselig det stilleste hotel paa denne planet. Ikke ett levende væsen var at se uten naar jeg ringte. Da viste verten sig eller opvarteren (begge gamle mænd), utførte mit forlangende, og forsvandt igjen — i stilheten og tomheten.

Jeg forlangte lys og et glas sherry og varmt vand. Jeg var blit vaat paa føtterne i det høie græs paa kirkegaarden, og jeg følte at en forkjølelse var i anmarsj. Som den praktiske dame jeg er, lavet jeg mig derfor en varm drik til motgift.

Derpaa slog det mig at jeg vilde skrive et brev til mr. Carlyle fra dette gamle sted, endnu engang efter saa lang, lang tid. Jeg satte mig da til at skrive indtil byklokken slog 11 — saa 12 — og gik da omsider tilsengs — i George hotel, i Haddington! Gode Gud!

Jeg trodde situationen var for underlig og vemodig til at jeg kunde faa sove, men jeg sovnet straks, for jeg var saare træt, baade paa legeme og sjæl.

Men ak, den eneste lyd jeg skulde høre i Haddington, gjorde sig gjældende da den mindst ønskedes! Før jeg hadde sovet en time, blev jeg vækket av — katter! Resten av natten laa jeg i en halvdøs, indtil klokken var blit et kvarter over fem. Da klædte jeg mig og begyndte dagens gjøremaal med at brænde det brev, „fuldt av følelser“, som jeg hadde skrevet aftenen i forveien.

Litt over kl. 6 sneg jeg mig rundt om vort gamle hus, mens dets beboere endnu sov. Jeg fandt haveporten laast, og jernsprinkler foran bislaget og kjeldervinduerne. Du milde himmel. Forøvrig var der en tydelig mangel paa maling og kalk, i virkeligheten gav det et melankolsk indtryk av at ha set bedre dage.

Det var vanskelig for mig at sætte mig ind i at husets beboere bare sov, og ikke var døde — døde for mange aar siden! Aa, jeg vilde aande friere ute paa kirkegaarden med dens straalende solskin end her, ved saakaldte levende menneskers bolig. Jeg gik ret fra det ene til det andet.

Porten var endnu laast, for jeg var der en time før avtalen.

Jeg gjorde derfor et anfald mot muren, som var omtrent 7 fot høi, tænker jeg, og kom vel beholden ned paa indersiden — et vovestykke jeg visselig ikke skulde ha indlatt mig paa under normale forhold, ikke engang med en olm okse i hælene paa mig, hvis jeg ikke i mine unge dage hadde trænet mig til denslags eksperimenter. Cavaignac's: „Quoi donc, je ne suis pas mort“, krydset min hjerne, men jeg hadde ikke nogen fornemmelse av det, moi var morte nok, visste jeg, men det er nu saa, at det man engang har kunnet, glemmes ikke saa let.

Da jeg saa godt jeg kunde hadde skrapet stenen ren for mose med den eneste dertil anvendelige gjenstand jeg besad, *hans* hanskeknapper med perlemors haandtak, foretok jeg en vel overveiet undersøkelse av hele kirkegaarden, hvor jeg da ogsaa fandt igjen de fleste av de navne jeg hadde savnet paa skiltene.

Det var en underlig følelse av glad gjenkjendelse ved at finde saa mange kjendte navne fra min barndom og ungdom alle samlet paa et sted. Men end mere interesse end disse gamle graver vakte to som jeg husket jeg hadde graatt uskyldige taarer over, længe før jeg hadde nogensomhelst erfaring om virkelige taarers betydning. Under den ene laa en liten pike, som var blit brændt til døde under et forsøk paa at tørre sin lille mouselins kjole foran ilden. Den anden gjemte en ung officer som var faldt i en duel. Den ovale marmorplate over den lille pikes grav saa like-saa ren og klar ut som første dag, et sindbillede paa det barns tilværelse den mindet om. For min noget ophidsede fantasi syntes det som om den barnlige uskyld der laa begravet der, hadde formaaet at bevare marmoret snehvitt for alltid.

Da kirketjeneren indfandt sig ved ottetiden, fandt han mig rede til at lukkes ut. „Hvordan i al verden var jeg sluppet indenfor?“

„Over muren.“ „Nei sandelig — det kunde jeg ikke mene.“ „Hvorfor ikke?“ „Gudbevare mig vel for et fruentimmer,“ skrek han i virkelig beundring.

Da vi skiltes, sa han: „Det er kanskje en mand i denne byen de gjerne skulde ville træffe, James Robertson, Deres fars gamle kusk?“

„Vor egen gamle Jamie?“ Han var ifjor vendt tilbake til Haddington og var nu kusk i „Stjernen“.

„Ja sandelig,“ sa jeg, „De maa være saa snild at

sende bud til ham, at der er en dame i hotel „George“ som gjerne vil tale med ham.“

Klokken var endnu ikke mer end vel otte, og jeg hadde derfor god tid til at bese Sunny Bank fra baksiden, og jeg begav mig da avsted i den retning. Men idet jeg passerte min kjære gamle skole, la jeg merke til at døren der stod litt paa klem. Jeg smat ind og satte mig paa min gamle plads til umaadelig forbauselse for en gammel kone, som holdt paa at feie gulvet.

Ach Gott, vore mapper og geometriske tegninger hadde maattet vike pladsen for bibelsteder og de elendigste skillingsbilleder. Den var nu blit en smaaskole, og en frk. Aleksander underviste nu i de rum hvor en Edvard Irving og en James Brown hadde hat ledelsen!

Frøken Aleksander og hendes elever var ingenlunde morgenfugle, lot det til. Værelserne holdt endnu paa at rengjøres, skjønt klokken var allerede over otte! Det var klokken syv James Brown fandt mig sovende efter to timers intenst studium med hodet mellem bladene i det store atlas. Men det er vel saa, „alt er gaat i hundene siden reformbillen“, som min onkel pleiet at si.

Konen avbrøt rengjøringen for blandt andet at meddele mig, at det var et fælt sted dette til at samle støv, at unger lærte en hel del nutildags som var ganske overflødig, og at det var litet lønsomt at gjøre rent efter dem.

Omkring latinskolebygningen saa jeg heller ikke spor av barn. Denne skole, hørte jeg av Jamie, var blit den rene humbug. Der fandtes nok en bestyrer, men ingen elever. „Hvorledes,“ spurte jeg, „findes der ikke længer barn i byen da?“

„Aa, det er ikke bare mangelen paa barn,“ sa Jamie, „men den nye bestyreren er svært tung paa haanden og knuste kjævebenet paa en gut, fortælles der, men hele stedet er jo forøvrig i fuldstændig tilbakegang.“

Men det er sandt, jeg er ikke kommet til Jamie endnu, et andet møte forestod først.

Sunny Bank saa endnu mere indbydende ut nu i morgensolen end i aftenbelysning. En hæk av røde roser i fuld blomstring strakte sig fra porten til huset, og jeg trodde nok jeg turde vove mig indenfor og nappe en uten at vække opmerksomhet.

Først indenfor porten listet jeg mig saa langt frem som til bakkøren for at spørge en av tjenerne hvordan det stod til, og efterlate en en hilsen uten at nævne navn.

Da jeg hadde banket paa døren med knoken av en finger, blev den aapnet av en net stuepike, som ikke viste større overraskelse end om jeg hadde været melkeguttent. Forbausende at nogen kunde befinde sig i en rolig sindstilstand, naar jeg var saa bevæget! Underlig at universet kunde bli ved sit løp uten hensyn til mit nærvær i Haddington!

„Staar det vel til med damerne?“ spurte jeg.

„Jo tak, miss Jess og miss Cathrine var ganske friske, men mrs. Donaldson er noksaa daarlig. De vet kanskje at mr. Donaldson, hendes søn, er død?“

„Aa ja, kjære,“ sa jeg og trodde hun mente Alexander. „Naar staar damerne op?“

„De er alt oppe og har spist frokost, vil De kanskje behage at gaa rundt til entrédøren?“

„Gode Gud,“ tænkte jeg, „hvad skal jeg gjøre? Mine nerver var blit styrket av morgenluften, men deres? Hvordan vilde det uventede syn av mig virke paa dem?“

„Det vilde være bedst om De vilde gaa rundt til den anden indgangsdør,“ mente piken, „saa skal jeg melde Dem for damerne. Hvilket navn?“

„Intet,“ sa jeg i den tanke at mit navn kanskje vilde virke endnu mere overraskende end jeg selv. „Si bare at det er en som de vil bli glad over at se“

Saa gik jeg da med bankende hjerte rundt huset og kastet ansvaret paa forsynet, som det under saadanne omstændigheter er saa godt at falde tilbage paa, for det maatte jo være forsynets mening at jeg skulde hilse paa dem nu, siden de var staaet saa tidlig op.

Piken møtte mig i entrédøren og førte mig op til dagligstuen som var — tom, men paa et bord laa et papir med sørgerand, som gjorde det klart for mig at det var mr. Donaldson i London, den sidste gjenlevende bror, som var død i de dage. Jeg ønsket da at jeg ikke var gaat ind, men det var forsent nu — døren aapnedes for miss Cathrine, forandret til en „dame av en viss alder“.

Hun blev staaende ubevægelig ved døren, og jeg kunde ikke reise mig fra min stol, i ethvert fald gjorde jeg det ikke. Men da jeg saa hendes stirren, sa jeg: „Aa miss Donaldson, vær ikke ræd for mig.“ Da skrek hun: „Jeannie, Jeannie Welsh! min Jeannie, min Jeannie!“

Gode Gud, jeg skal ikke saa snart glemme den stund. Jeg fik hende i mine arme og kysset hende til besindelse igjen, og saa graat vi begge litt, vi hadde begge hat saa meget at graate over siden vi sidst saaes.

Jeg forklarte hende situationen, at jeg egentlig hadde tænkt først senere paa dagen at hilse paa dem paa en sømmeligere maate, hvad hun alt sammen fandt meget klokt og „saa likt mig“.

Stakkars miss Cathrine, det er svært litet hun vet om hvad „der er likt mig“, og kanskje bedre, jo mindre hun vet. Hun fortalte mig om brorens død. Da hun formodet jeg var i London, og gik ut fra at vi i London hørte om hverandres død, hadde de sagt sig imellem, at det var underlig jeg ikke hadde skrevet til dem, og min gudmor hadde gjort den bemerkning „det ligner hende ikke“, sandsynligvis netop som jeg stod utenfor

porten, „for det var igaaraftes i skumringen de hadde talt om mig“.

Men nu gik døren op igjen, denne gang for miss Jess. Ak, hun maatte forklares hvem jeg var og svært høit ogsaa, men da den merkelige virkelighet gik op for hende — aa du store min!

Stakkars Jess, vi pleiet synes hun gjorde vel meget av at vise sine følelser, og dette indtryk stadfæstedes. Men nok derom — de meget gamle skulle, synes jeg, ha del i de dødes privilegium, at man ikke taler ilde om dem!

Min gudmor laa tilsengs av reumatisme og sorg. Da det virkelig var min hensigt at komme tilbake snart, fandt vi at det var bedst ikke at forstyrre hende nu. De bød mig frokost, men det var mig en umulig tanke, jeg vilde ikke ha kunnet svælge en bit. Jeg hadde desuten bestilt frokost i George hotel, og saaledes slap jeg ut av deres hænder som en traad uten knute, med velsignelser for mange dage.

Min ven fra igaaraftes, bødkeren, plantet sig i min vei og forsikret mig at han vilde føle sig mig særdeles forbunden, om jeg vilde si ham hvem jeg var. Jeg gjorde da det, og han hverken faldt om eller gik fra sin forstand, men han saa bare fornøiet ut og spurte hvor mange barn jeg hadde.

„Ingen,“ sa jeg.

„Ingen!“ — i en saa forbauset tone, at den grænset til skræk — hvad i alverden kunde jeg da ha bestilt i disse mange aar?

„Moret mig,“ sa jeg.

Frokosten stod færdig for mig paa hotellet, og blev ekspederet paa fem minutter. Da kom opvarningspiken og meidte at en herre vilde tale med mig.

„Med mig?“

„Ja han spurte efter den damen som hadde tat ind her.“

„Saa De ham,“ sa jeg med tanken paa Jamie, „er De viss paa at det var en herre.“ „Jeg er iallefald viss paa at han var klædt som en herre.“

Jeg fløi nedenunder, og der stod Jamie sikkert nok, og jeg slog armene om halsen hans, ja det gjorde jeg.

Han stod ganske passiv og ganske blek, med store taarer rullende nedover kinderne. Der gik minutter før han kunde tale, og da sa han ganske lavt: „Mrs. — Carlyle!“

Saa pen han saa ut og neppe en dag ældre, virkelig som en gentleman. Han hadde for anledningen tat stasklærne paa, og de var ualmindelig gode og pene.

„Og du kjendte mig straks, Jamie,“ sa jeg.

„Jeg visste det var Dem, før jeg saa Dem.“

„Var det da nogen som fortalte at jeg var her?“

„Nei, men med det samme de sa mig at det var en dame i hotel „George“ som vilde tale med mig, visste jeg at det var mrs. Carlyle.“

„Men hvordan kunde du vite det, Jamie?“

„Hvem i alverden skulde det ellers være?“

„Kjære, snodige, gamle Jamie!“

Men han maatte avsted snart igjen. Jeg saa ham senere fra omnibussen ifærd med at læsse av den vogn „som var ventendes mellem 11 og 12“. Han stod da i sine arbeidsklær, netop paa samme sted hvor han for et snes aar siden hadde pleiet hjelpe mig ut og ind av min fars vogn.

— — —

Følgende vinter fik mrs. Carlyle er foræring, der i 10 aar fremover skulde bli hendes største trøst og glæde. Det var en bitte liten hund, langhaaret, hvit med sorte pletter, elskelig og trofast av karakter, forsaavidt litet svarende til sit navn: Nero.

Forster faar nyheten i følgende linjer:

— — — „Aa store Gud, jeg glemmer at fortælle,

at jeg har faat en liten hund, og at mr. Carlyle har fundet sig i det med elskværdighet. Naar han kommer melankolsk ned om morgenen, eller træt hjem fra en spaseretur, danser det lille utrættelige dyr rundt ham paa to ben, slik som jeg burde gjøre, men ikke kan, og da føler han sig smigret og overrasket ved slike uventede luftspring til hans ære og hyldest.“

Dette lille væsen kom til at spille en stor rolle i det Carlylske hjem som beroligende selskap for Jane i lange og ensomme timer og som en avleder i trykket og uveirsvanger luft. Her en prøve paa de breve hun av og til sendte Carlyle i Neros navn:

„Kjære herre. Jeg tar mig den frihet at skrive selv idag, da min frue ikke er oplagt, sier hun. Columbine¹ og jeg lever bra og leker omkring som ellers. Det var ikke nogen middag idag som er værd at snakke om. Jeg for min part fik bare en kjæks, som for den saks skyld gjerne kunde ha været jorden rundt, og hvis Columbine i det hele fik noget, saa ialfald ikke jeg det. Jeg blev ikke tat med ut og spasere, da veiret var raat, og ingen kom uten en mand fra en begravellesforening, men min frue vilde ikke ha noget med det, fordi hun overhodet ikke skulde begraves her. Columbine og jeg bryr os ikke om hvor vi blir begravet.

Idag er det en pen dag at spasere i, og jeg haaber jeg kan faa komme ut og hilse paa Mohe og Dumm, de er begge to hyggelige, velopdragne hunder og altid glad ved at se mig, og mrs. Lindsay har alltid en hel del ben til mig, og bryr sig ikke om at Mohe og Dumm og jeg spiser dem paa teppet. Jeg liker mrs. Lindsay svært godt.

Jeg maatte holde op at skrive igaar aftes, kjære herre, da jeg skulde bades. Imorges saa jeg et brev fra Dem, som meldte at De kommer imorgen. Colum-

¹ Huskatten.

bine og jeg glæder os svært, for da vil der atter vanke ordentlig middagsmat. Da jeg saa snart skal se Dem, vil jeg ikke skrive mere.

Deres lydige hund

Nero.“

Carlyle var imidlertid paa Bath House, hvorfra han i dagboken fortæller:

„Igaar aftes stort bal her, 6—700 av det mest utsøkte aristokrati. Belysning, dekoration, lokale og alt andet fuldkomment (formoder jeg) og vel værd at betragte en times tid.

Den uten sammenligning interessanteste av gjesterne var hertugen av Wellington, som viste sig ved 12-tiden og gled langsomt gjennom rummene — i sandhet en vakker gammel mand. Jeg har i virkeligheten aldrig før set *hvor* vakker han er, og hvilken skjøn enkelhet, sandhet og adel der er over den gamle helt, naar en faar se ham nær ved.

Jeg tror hans ben maa være forholdsvis korte, for tilhest har han altid gjort indtryk av at være en høi mand. I virkeligheten er han nærmest liten, omtrent fem fot, men holdningen er god, og kroppen muskler og ben helt igjennem. Øinene faste, lyse, blaa, milde, uendelig meget betydeligere og mere aandfulde end jeg før har trodd. Ansigtet helt igjennem venlig, klokt, modig og ærværdig.

82 aar er han nu. Han gled langsomt fremover, let hilsende denne og hin, klar, ren, frisk som junidagen selv. Naar jeg undtar dr. Chalmers har jeg ikke paa mange aar set en saa vakker gammel mand.“

Sommeren 1850 er Jane alene i byen under husets storrengjøring. Hun klager til manden over piken, Elizabeths, daarlige opførsel. Han trøster efter bedste evne:

„Ta det med ro, kjære, og la ikke den brutale piken plage dig et minut længer, og vær saa taalmodig som du kan mot din stakkars tykhodede lærling. Kanske blir det litt efter litt bedre. Tjenere er et vanskelig spørsmåal i vore dage. Jeg forutser at meget snart kloke folk vil komme til at føle det som en nødvendighet og behagelighet at greie sig uten dem. Det vil i virkeligheten betegne et stort fremskritt.

Hvor føler jeg ikke i dette øieblik velsignelsen av en slik mulighet, hvis bare alle og enhver var trænet til at utføre litt praktisk arbeide, og alt var bedre indrettet til at kunne greie sig uten hjelp. „Tjenere“ er under de nuværende forhold et bedragersk begrep. Der er ingen mere som befaler, og ingen som lyder. Det vil gaar ad helvede til med alt sammen, hvis der ikke blir en forandring.

Aa min kjære lille Jeannie, hvilken mængde hæslelige gjøremaal du i denne henseende har tat paa dig for min skyld. Hvordan har ikke du anbragt dig selv mellem mig og slike ærgrelser og hyllet mig som i en kappe mot dem. Aa — jeg vet det saa godt, selv om jeg ikke snakker om det.

Aa tak du — og vid, at jeg imellem i stille timer har takket dig, som ingen ord kunde uttrykt det. For sandelig, imellem har jeg det svært stridt under denne min pilgrimsfærd, særlig i den senere tid, og det jeg da føler i mit hjerte, kan alene Gud, den almægtige, vite. — — —

— — Aa, hvorfor klager vi saa meget. Vi faar jo dog enhver av os den almindelige lod med overfladiske variationer. Et menneske burde vite at det blir ikke slet behandlet, hvis det maa savne en ting, vil det faa det igjen paa anden maate.“

For at kvikke sig litt op under denne tid, tar Jane en par dages tur ut til sine venner Macready's paa

landet. Hun er godt oplagt og fortæller om den lille reises merkelige hændelser, der begyndte da hun var steget av toget ved den lille station Frome, hvorfra der bare var en kjøretur ut til Macready's.

„Frome er et litet skiddent fillehul, og jeg satte mig paa en bænk paa selve stationen, for at vente paa et eller andet kjøretøi.

Mens jeg sat der paa bænken, kom en av de mænd som hadde underrettet mig om at der ikke gik nogen deligence før om en stund, hen til mig og gjorde mig opmerksom paa de vakre haveanlæg, særlig nogen skarlagendrøde bøtter, der vokste i hans egen have.

„Aa,“ sa han, „jeg har bodd i London og jeg har bodd utenlands, jeg har været her og der, frem og tilbake, dengang jeg var tjener hos denslags folk, der aldrig kan holde sig i ro nogensteds. Men nu har jeg slaat mig til ro, overbevist om at den eneste virkelige tilfredsstillelse for et menneske er at dyrke sine egne grønnsaker. Se paa de bøtterne der! Imorgen vil de være modne, da vil jeg plukke dem og koke dem og spise dem — og hvilken fin smak har de ikke! Der findes ikke maken i London.“

Han saa paa mig med et blik fuldt av den inderligste sympati og fortsatte: „Jeg vil hente noget til Dem, som De vil synes godt om, og det er et glas koldt, klart, friskt vand.“

Saa gik han ind i den lille haven sin med en mugge, som han fylgte med vand fra et litet opkomme, og plukket ogsaa en haandfuld reseda.

„Se der, der har De noget som dufter godt, og her er fortrinlig vand, der findes ikke maken i London. Nei at dyrke sin egen jord, det er tingen.“

Den mand vilde ha været værd 100 pund for Dickens.

Nu kom deligencen, og jeg hadde den for mig selv en stund, indtil en ung mand steg ind. Han opførte

sig imidlertid udmerket, han hverken snakket til mig eller saa paa mig, indtil vi gjorde holdt ved Sparkfords vertshus, en mil fra mit bestemmelsessted.

Længer gik ikke denne vogn, og jeg steg av og spurte om jeg kunde faa en trille.

Jo — det kunde jeg nok, men et av dens hjul var gaat av og maatte først istandsættes. Men de hadde en liten gig, og da aftenen var kjølig, kunde jeg faa laane en kappe.

Imidlertid kom jeg ind i skjænkestuen, hvor en gammel herre sat og spiste smørbrød. Vi kom i samtale, og han beklaget at han ikke skulde tilbake til Sherborne samme aften, da han i saa tilfælde vilde ha tilbudt mig plads i sin vogn. Derimot skulde han gjøre hvad han kunde for at skaffe mig tilbake min parasol, som jeg hadde glemt efter mig paa deligencens tak. Hvis vertinden vilde nævne det til deligencekusken, skulde den gamle herre imorgen ta den med sig til Sherborne House.

Jeg gik da ind i forstuen for at tale med vertinden om dette. Foruten hende var en herre tilstede, som holdt paa at gjøre sig færdig til at reise med en kalechevogn forspændt to hester. Han saa stivt paa mig, men sa ingen ting, og et øieblik efter saa jeg ham kjøre forbi vinduet.

Tyve minutter senere drog jeg selv avgaarde i en liten gig med en kvik liten hest fore og en taus kusk. Intet kunde være behageligere end denne kjøretur i skumringen paa den stille vei med en opgaaende maane. Jeg følte det, som om jeg læste om mig selv i en av miss Austens romaner.

Men det skulde komme til at overgaa miss Austen. Ved en dreining av veien fik jeg se herren med kalechevognen holde midt paa veien, idet han gjorde et slags militærsignal til min kusk, hvilket han utaalmodig

gjentok, da denne ikke straks lystret. Jeg sat forvirret, stum, avventende hvad der nu vilde ske.

Vi holdt. Herren kom hen til vognsiden og sa, fuldstændig som i en bok:

„Frue, jeg har den glæde at underrette Dem om at jeg har faat fat paa Deres parasol, den ligger her i min vogn rede til at avleveres.“

„Men hvordan i al verden —“

„Frue — jeg tænkte mig at det vilde være behageligere for Dem at ha parasollen med Dem end at vente paa at den gamle herre skulde faa fat paa den. Jeg pisket derfor paa mine hester og indhentet deligencen netop som den skulde bryte op fra den kro der henne, fik fat paa parasollen og har siden ventet her, da jeg visste De maatte komme denne vei til Sherborne, for at jeg kunde ha den fornøielse at overrække Dem den.“ Derpaa henvendt til en stald dreng: „Bring parasollen.“

Den blev bragt og overrakt mig. Og saa — smittet av høitideligheten, begyndte jeg selv i samme stil og uttalte:

„Min herre, denne dag har været fuld av smaa uheld for mig, men jeg betragter den uventede tilbageerhvervelse av min parasol som et godt varsel om at jeg nu vil komme velbeholden frem til mit bestemmelsessted. Motta min tak, skjønt det er umulig for mig at gi den et fyldestgjørende uttryk, der staar i forhold til den av Dem utviste høflighet.“

Aldrig i mine dage hadde jeg holdt en saa lang og formel tale. Og hvordan jeg i al verden kunde komme til det, kan jeg ikke forklare uten ved hypnotisme!

Derefter hilste vi, som vi hadde været Sir Charles Grandisons kjødelige søskenbarn, og jeg kjørte videre.

„Vet De hvem den herren var?“ spurte jeg kusken.

„Aldrig i mit liv set ham før.“ — — —

Et nyt foretagende var begyndt at gro i Carlyles sind, et verk om Fredrik den store. Det var et herkulesarbeide, som krævet enorme anstrengelser av den nu 56-aarige mand. Han maatte foreta reiser rundt om i Tyskland for med egne øine at bese slagmarker og andre lokaliteter.

I august 1852 drager han første gang derover, ledsaget av sekretæren, mr. Neuberg, „en god og fornuftig, men temmelig trættende mand“. De blev overalt i Tyskland møtt med den mest utstrakte høflighet og hjælpsomhet. I Weimar blev, som en dengang sjelden gunst, Goethes hus aapnet for ham.

Han blev forundret over hvor litet det var, „lavloftet, næsten tarvelig“, mot hvad han hadde tænkt sig. I hylden fandt han den sidste bok han hadde sendt Goethe, med et papirmerke han hadde lagt indi den, urørt efter 20 aars forløp.

Schillers hus rørte ham endnu mere, rummet hvor han skrev, hans gamle bord, sengen hvor han døde. „En fattig mands hus og en modig mands, som faldt paa sin post. Aa, hvilken verden er ikke dette!“

Storhertuginde av Weimar saa hans navn i avisen blandt ankomne fremmede og sendte ilbud med indbydelse til middag.

„En kjedsommelig affære“, skriver Carlyle til Jane, „som du mundtlig skal faa en nøiere beskrivelse av. Det hele var meget staselig, men kjedsommelig og mat. Storhertuginde er opimot de 60 aar, litt døv og har engang været overordentlig vakker, skjønt altid haard som diamant.

Hendes mand, temmelig imbecil, har en gentlemans ydre, og en mine av høitidelig, streng tomhet, som i sig selv er næsten kongelig. Jeg maatte sitte ved storhertuginde side under middagen, fra 3 til 5, og

med anstrengelse føre en i aandelig henseende særdeles tom samtale, dels paa fransk, dels paa engelsk og tysk. Da damen til og med er halvdøv, kan du tænke dig hvor morsomt det var.

Glad var jeg, da det hele var vel overstaat. Men det var en ære naturligvis, og jeg var glad over at Neuberg fik denne anledning til at faa et indblik i hoffivet, som han ellers ikke vilde hat anledning til.

Jane var imidlertid hjemme i Cheyne Row, hvor huset paa nyt trængte fuldstændig reparation:

„En forfærdelig støj,“ skriver hun til svogeren John, „men under ledelsen av alle disse haandverkere begynder jeg igjen at føle mig i mit rette element, hvor mine særlige evner kan utfolde sig. Jeg liker uten sammenligning bedre dette end at sitte ved soirerne paa Bath House og være vittig, i hvit silkekjole og med hvite fjær i haaret.

Det er en slik trøst at være til virkelig *nytte*, selv om det bare er ved at hjelpe tømmermænd, murere osv. Saken er at jeg er merkværdig likegyldig overfor materielle plager i sammenligning med min sykelige mottagelighet overfor moralske, og naar mr. C. ikke er her og forstyrres ved det, kan jeg næsten betrakte det nu paagaende jordskjælv som noget at le og more sig over“. —

Og til Thomas skriver hun:

„Igaaraftes hadde jeg til og med selskap, inviterte sindsvakt nogen mennesker til at træffe sammen med en mand, som da det kom til stykket ikke kunde indfinde sig den dag, men næste torsdag.

Manden var Herzen, som du har korrespondert en tid med. Han er paa et kort besøk i London, og var meget ivrig efter at træffe *dig*, og Saffi, som er meget sammen med ham, bad om lov til at ta ham med ut

til *mig*, som jo er det Hades disse mennesker maa igjennem for at naa frem til dig, eller i det haab.

Saa sa jeg da at han kunde komme med ham igaar-aftes, og jeg inviterte Darwin, Reichenbachs og Brookfield til at træffe sammen med manden her i et hjørne av dagligstuen.

Vi var seks mennesker i det hele, og vi talte fire forskjellige sprog, og det skal altsammen gjøres om-igjen paa torsdag. Herzen er ikke tysk som du trodde, men russisk, og han er rik. Det slutter jeg av den kjendsgjerning at han gav Mazini 200 pund til hans propaganda.

Den stakkars hvite katten skal ikke fornærme Nero mere. Jeg antar at al denne hurlumhei i huset blev for meget for den — den forsvandt. Darwin sier at hvis jeg vil ha en kat med et svigefuldt hjerte, kan jeg faa hans.

Kenyon og Browning var her igjen uten at træffe mig. Paa Addiscombe hørte jeg at Macaulay ikke er frisk, men fik ikke greie paa hvad der feilte ham. Thiers ventedes til Grange i begyndelsen av november.

Den nye piken, Fanny, er rigtig en bra pike, ser det ut til. Hun gjør pent rent, laver ordentlig mat, og holder sin person ren og pen. En frygtelig opdagelse tre dage efter hendes ankomst tok hun paa en beundringsværdig maate. Da det nymalte kjøkken var saapas tørt at hun kunde ligge der, tok hun sengen fra hverandre for først at gi den en ordentlig vask.

Anne, som aldrig gjorde sig den uleilighet at undersøke sengen, vasket den paa min uttrykkelige befaling et par dage før hun reiste, og da jeg spurte om hun hadde fundet noget mistænkelig, sa hun: „Ikke noget som det er værdt at snakke om, kanskje fire—fem væggedyr, og det ganske smaa“ (som piken sa om sit uegte barn).

Naa — jeg sat altsaa her og skrev, da Fanny bad mig bli med ned i kjøkkenet, da hun vilde vise mig noget. Og der laa hendes seng, tat helt fra hverandre, og ved siden et stort kar med vand, der indeholdt flere hundrede væggedyrs avsjælede legemer! Vi samlet sammen sengens forskjellige dele og bar dem ut i haven, hvor senere en skraphandler overtok dem, og samme dag gik jeg ut og kjøpte en liten jernseng til kjøkkenet.

Skrækken sat i mig flere dage, og jeg vilde ikke fortælle dig om det før, da jeg var ræd du paa forhaand skulde føle deres bid, men nu tror jeg vi er kvit dem.“

— — —

Carlyles gamle mor, den bedste ven han nogensinde hadde hat, begyndte nu sterkt at skranke, og familien var forberedt paa at hun ikke vilde kunne leve over sommeren.

„Aa kjære gamle mor“, skriver Carlyle til hende, „la det altid være dig en trøst, hvor svak du end er, at du gjorde dit arbeide med ære, den tid du var i din styrke, og var en ædel mor for os alle.

Jeg er nu selv en gammel mand, og har hat mangt og meget at gaa igjennem disse mange aar, men det er intet jeg nogensinde har været mere taknemmelig for end den mor jeg har hat. Det er en sandhet som jeg er mig fuldt bevisst, og kanskje kan det være en trøst for dig at høre det endnu engang.

Ja visselig, for hvis det er noget værd det budskap jeg har bragt verden, saa er det i egentligste forstand *din* røst som har talt gjennem mig, det du og min prægtige far lærte mig at mene.

Maa Gud gjengjælde dig, min kjæreste mor, alt hvad du har gjort for mig. Jeg kan det aldrig, nei, nei, men vil mindes det med pietetsfuld kjærlighet saa længe jeg lever og har evnen til at tænke. Og jeg vil

nu og altid nedbede Guds velsignelse over dig — og ikke tale mere om dette, for taushet sømmer sig bedre.“

I de senere aar hadde det faldt ham vanskeligere at tale med moren „om de høieste ting“, da hun med aarene var begyndt „at lægge mere og mere brett paa den jødiske ramme om sin tro“. Og han hadde en saa dyp ærbødig pietet for hendes og andre ærlig troendes religiøsitet, at han ikke nænnet at motsi dem. „Den gamle jødiske dragt sat saa fast i fromme menneskers sind, at det at rive væk det ydre svøp vilde være det samme som at la deres sjæle omkomme i aandelig nøkenhet.“

„Ja“, svarer han engang Jane, „Frelseren lever. Han er ikke jøde eller i et menneskes skikkelse eller messeskjorte eller gamle trosartikler, men den uutsigelige skaper av os, boende i vor egen sjæl, i hver ædel og ærlig impuls.“

Jane var ilet til Skotland for endnu engang at se sin gamle svigermor.

„Min gamle mor,“ fortæller Carlyle, „forlangte at staa op og bli klædt paa i sine helligdagsklær, for at hun paa værdig vis kunde ta imot sin svigerdatter utenfor huset. Og saa skedde. Jeg tror det var sidste gang i sit liv hun bar de klær. Det rørte mig meget. Min Jane blev altid æret som en dronning av os alle!“

Mot alles forventning kom gamle mrs. Carlyle litt til kræfter igjen utover sommeren. Det var sidste opblussen av den kraftige vilje til endnu at dvæle nogen tid blandt de dyrebare barn og barnebarn. Utover høsten gik det fort nedover. Thomas, hendes hjertebarn, den førstefødte, vor hos hende i den sidste stund.

„Min mor,“ læser vi i dagboken, „min gode, trøtte, dyrebare, tapre og nu tapte mor. Den tanke at jeg ikke skal se hende mere, gaar som et smertelig sting gjen-

nem mig hver gang jeg ser paa det stakkars billede jeg har av hende.

Gud er stor, jeg vil hverken forsøke at spørge eller forsøke at gjette (*vite* det intet menneske nogensinde kunde eller kan) hvad han har bestemt for sine arme, jordiske skabninger. At det er en fuldstændig retfærdig, vis og god bestemmelse er sikkert. La mig se fremad til den med tillidsfuld mandighet uten sterkt haab eller frygt.

Sterkt haab! Ak, hvor overordentlig litet har jeg av det i mig, jeg som ikke kjender anden bøn end den om hvile, hvile. La mig faa sove da, hvis det maa bli min lod, for Gud vet at jeg er træt, meget træt, og denne verdens vis passer mig ingeniunde.

Aa fromme mor, gode, tapre og sandfærdige sjæl, din stakkars Tom, for længe siden færdig med sine skoledage nu, er blit meget ensom, meget nedbrutt paa denne sin pilgrimsvandring. Fra din grav paa Ecclefechan kirkegaard ber du ham ha tillid til Gud, og det vil han ogsaa prøve, seiren over verden, døden og helvede er avhængig derav.“ — —

Arbeidet med „Fredrik den store“ var i enhver henseende det sværeste Carlyle hadde tat paa sig. Det varte 13 aar, og det forbrukte resterne av hans egne og i egentligste forstand ogsaa hans kones kræfter. Det var som om alle indre og ydre magter hadde sammensvoret sig mot det!

Se nu f. eks. naboen Ronca, som aldeles ikke vilde negte sig glæden av at holde høns, og hvis hanes galen drev Carlyle til fortvilelse. Under et længere besøk hos lord Ashburton vokste dette „dæmoniske fjærkræ“ til ev saadan ulykke, at Jane besluttet at faa dem av veien, koste hvad det koste vilde.

„Lad os gjøre hvad du imellem har slaat paa,“ sier hun, „la os simpelthen leie hele Roncas hus, si

dem op og la huset staa tomt. Hvad er vel 40 eller 45 pund om aaret sammenlignet med den fordel at ens liv og arbeidskraft bevares! Vor nabo Chalmer vil hjelpe mig, husets eier er paa min side. Si ja, og jeg vil straks reise ind og faa det ordnet til du kommer hjem.“

Lady Ashburton foreslog at han heller selv skulde reise ind, og spare Jane.

„Nei,“ svarte han koldblodig, „jeg vilde bare komme til at gjøre galt værre, men hun greier det sikkert.“

Og det gjorde hun ogsaa. Efter forskjellige underhandlinger fik hun husvertens tilladelse til at si op familien Ronca, hvis de ikke vilde gaa ind paa skriftlig at forpligte sig til hverken selv at holde eller tillate at der blev holdt høns eller nogensomhelst støiende bedrift, for hvilket baand Carlyle vilde betale dem fem pund.

Da dette dokument, underskrevet av Ronca, blev overrakt Jane av huseieren, brast hun i graat, „og vilde ha kysset manden, hvis han ikke hadde været saa grim“.

Men dette var ikke tilstrækkelig. Skulde det forfærdelige foretagende, „Fredrik den store“, kunne utføres, maatte Carlyle sikres mot enhver art menneskelig forstyrrelse. Den længe nærrede plan blev derfor realiseret, og idealrummet indredet paa husets tak. Et rum belyst ovenfra, med dobbelte vægger, saa ingen lyd kunde trænge ind. Paa den indre væg var der skyvedører, paa den ydre vinduer, saa at værelset frit kunde utluftes!

Og saa begyndte kampen igjen med det svære og vanskelige stof. Den eneste adspredelse og hvile han undte sig, var de daglige rideture paa sin hest „Fritz“, og besøkene paa Bath House.

Atter sænker mørke skygger sig ned over Cheyne Row, og dagboken kommer frem igjen:

„Jeg husker at Charles Buller i anledning av her-

tuginden av Praslins mord sa: „Hvad andet kunde en stakkars mand gjøre med en kone der holdt dagbok, end myrde hende!“

Der var noget i den let henkastede bemerkning. Jeg har gjort den erfaring, at en dagbok som handler om følelser, overdriver alt hvad der er kunstlet og sykelig hos en. Saa at den eneste slags dagbok jeg skal holde, bare skal handle om hvad Carlyle kalder „kjendsgjæringer“. Og hvad godt der kan komme av at skrive disse ned i en bok er mere end jeg kan si. Men jeg har nu engang bestemt mig til det, og kanske skal jeg sværte mere papir denne gang, da jeg begynder ganske ifleng, uten noget moralsk utbytte for øie, kun „fordi det er billig og gjør godt“, som den skotske professor sa om grunden til at han drak whisky.

Jeg blev avbrutt ved C.'s tilbakekomst fra Bath House. Det evindelige Bath House! Jeg undres hvor mange tusen mil han har tilbakelagt mellem det sted og Cheyne Row, sættende likesaa mange milepæle mellem sig og mig! Store Gud, da jeg første gang saa det store gule hus uten at vite eller bry mig om at vite hvem som bodde der, var jeg meget langt fra at drømme om at jeg i aarrækker skulde bære hver sten av dets vegt paa mit hjerte!

Allerede om følelser! Nu, jeg vil ikke fortsætte, skjønt de følelser det altsammen indgyder mig i min seng om aftnerne, er tragiske nok. — —

— — — —

En stormfuld dag inden døre, derfor spaserte jeg ut tidlig, og gik, gik, gik. Hvis ro og fred er uopnaelig ved egen hjælp, kan en ialfald opnaa legemlig træthet, slet ikke saa daarlig surrogat. Jeg begynder likesom at se livet gjennom et kaleidoskop, sort fremherskende farve, skjæbnen blander den ind i nye og atter nye forbindelser, men altid det samme paa en anden maate.

Denne dag har været saa lik en dag for ti aar siden. Samme stille oktobervind, samme storme i sindet i mot-sætning til stilheten utenfor, den samme aarsak til stormen! Dengang som nu gik jeg, gik uten andet maal end legemlig utmattelse.

— — —

Jeg saa mrs. Montagu forleden aften, og et underlig tragisk syn var hun, sittende der alene i et lavloftet, litet rum oppe i øverste etage av sin svigersøn Procters hus. En fransk seng i det ene hjørne, nogen relikvier fra den store Bedford-Square dagligstue spredt omkring.

Hun selv statelig, artistisk som alltid, ikke en linje i hendes skikkelse, ikke en fold i hendes dragt forandret i de tyve aar siden jeg sidst saa hende.

Hun hadde sendt bud efter mig, og bad mig sætte mig paa en lav stol tvers overfor hende selv, og saa begyndte hun at tale om Edvard Irving og om fortiden, som om det var ifjor — eller for en maaned siden. Der var noget aldeles overvældende i hele situationen. Den hedenske storhet over den gamle dame, der hadde trukket sig tilbake fra verden, avventende døden, like rank og standhaftig som alltid, stod i en saa forunderlig motsætning til det enkle soverum paa toppen av huset og larmen fra det store selskap nedenunder. Og den fortid som hun fremdeles syntes at leve og føle i, blev mig saa nær og virkelig, at jeg ikke kunde klare det længer, men simpelthen la mit hode i hendes fang og begyndte at graate.

Hun strøk mig da blidt over haaret og sa: „Jeg tror ikke dit væsen, Jane, har forandret sig mere end dit haar, som jeg ser fremdeles er ganske sort.“

„Men De er heller ikke forandret,“ sa jeg.

„Aa, De vet,“ svarte hun, „at da jeg endnu var en ung kvinde, følte og klædte jeg mig som en gammel, og derfor har ikke alderen forandret mig saa meget.“

Da jeg hadde opholdt mig der en times tid, forlangte hun at jeg skulde vende tilbake til selskapet nedenunder. Hun omfavnet mig som aldrig før, og kysset mig hjertelig som en mor paa begge kinder. Jeg var like ved at begynde at graate igjen. Jeg følte at hun i sit indre sa farvel til mig for alltid. Det var en underlig sindsstemning i hvilken jeg vendte tilbake til selskapet, hvis stemning netop kulminerte — om ingenting!

— — — —

Mr. Neuberg her til te. Mr. C. flygtet til Bath House. Jeg vil ikke raade noget menneske til at forsøke at kripe ind i en andens gunst ved at vise sig „nyttig“. Han vil utvilksomt sparkes ut, naar han ikke mere trænges. Hvis man ikke liker en mand for hvad han er, vil man ikke like ham bedre for hvad han „gjør“ for en, eller „gir“ en.“

31. oktober.

„Indbydelse til at besøke lady de Capel-Broke sammen med Geraldine. Men nei — jeg maatte sende avslag, da mr. C. hverken er til at holde eller binde, naar jeg stifter bekjendtskap paa egen haand. Har isteden tilbragt aftenen med at gjøre istand mr. C.'s bukser. Som „enestebarn“ har jeg ikke brydd mig om at lappe mandfolkbukser, nei aldrig!“

5. november.

„Alene iaften. Lady A. er i byen, og mr. C. selvfølgelig ute hos dem.“

„When I think of what I am
And what I used to was
I'gin to think I've sold myself
For very little ca's.“

6. november.

„Lappet mr. C.'s frak. Megen bevægelse i fri luft er nødvendig for mig for at hindre mit hjerte fra at hoppe op i mit hode og gjøre det sindssvakt. Det maa være gemytlige folk som har tid og ro til at tænke paa himlen. Mine bestandige og ængstelige bestræbelser gaar ut paa at holde mig fri av sindssykeanstalten.“

7. november.

„Aa, hvilken elendig dag har dette ikke været. Aa, du min mor, ingen ser hvad jeg lider nu, og jeg har lært at holde mine lidelser for mig selv. Fra at være „enestebarn“ og til dette her er det en lang og tornefuld vei at vandre.

„Oh little did my mother think
The day she craddled me
The lands I was to travel in
The death I was to dee.“

— — — —

Mens jeg idag sat og filosoferte sammen med mr. Barlow, holdt en vogn utenfor, og jeg hørte en stemme spørge om mrs. Carlyle var hjemme, en stemme jeg kjendte saa godt, skjønt det var ti aar siden jeg sidst hørte den. Faa minutter efter laa jeg i George Rennies ¹ arme og kysset ham mange gange.

Aa, hvilket lykkelig møte, for han var likesaa glad over at se mig, som jeg over at se ham. Min straalende, impulsive ungdom syntes tryllet frem igjen ved hans hjertelige omfavnelse. Min dødlignende svakhets-tilstand som blæst væk ved denne uvante følelse av glæde. Jeg følte mig frisk, følte, mig sat tilbake i en fornemmelse av „hjemme“ og „for længe, længe siden“.

George snakket om min gamle hund Shandy, mens han klappet Nero. Det var bare naar jeg saa paa den

¹ En av hendes ungdoms beilere.

lange søn han hadde bragt med sig, at jeg husket at der laa en menneskealder mellem vore samtaler i lyst-
huset hjemme i Haddington og vor samtale her nu i
Cheyne Row, Chelsea. Du store min, det skulde ikke
forundre mig om jeg ikke fik sove for bare sinds-
bevægelse.“

Dagen efter.

„All right. Jeg sov desto bedre for min lille slump
lykke. George Rennies frue kom her idag paa visit,
og insisterte paa at vi skulde spise middag hos dem
7de mai. Hun vilde sende en vogn efter os, der saa
senere paa aftenen kunde kjøre os til soireén paa Bath
House, og trods indvendige forbandelser kunde mr. C.
tilslut ikke andet end si ja.

Jeg hadde gruet mig til at ordne med ny dragt til
Bath-affæren, men nu kastet jeg mig med iver over
tingen, George skulde faa se at hans fikse provinspike
ikke stod tilbake for andre Londonerdamer „av en
viss alder“.

— — — — —
Middagen hos Rennies blev, som *alt* hvortil en
glæder sig, fuldstændig mislykket. Fortiden stod ved
siden og saa bedrøvet ned paa mig, mens klirren av
kniver og gaffer, summingen av gjesternes passiar og
opvarternes farten forvirret mit sind og mine sanser.

Det var en Londonermiddag voila' tout! Og bevisst-
heten om at denne graahaarede herre, der som husets
vert bød mig stekt flyndre og andre av sæsonens delika-
tesser, hadde været min beiler, min fiance, bidrog bare
til at gjøre mig ufri, og som følge derav dum.

Og det var bent ut en *lettelse*, da Ruskin kom for
at avhente os til den store soiré paa Bath House.

Der fandt jeg mit vid igjen, og brukte det „ikke
viselig, men vel“. Der følte jeg mig ogsaa overordentlig

vel klædt. Hos Rennies var jeg uavladelig optat med at hylle mit skjærf om halsen, i en pinlig følelse av at jeg var *for fin*."

1 juni.

„Mr. A. opholdt sig idag en lang stund her for at tale om sig selv. Men det er noget jeg nu er blit vant til, og som enhver kvinde maa vænne sig til i sin tid, formoder jeg, naar hun er blit avgjort ældre.

Da jeg var ung og indtagende, snakket mænd til mig om mig selv, og lyttet med virkelig eller paatat interesse til hvadsomhelst det behaget mig at si dem. Nu søker de erstatning for den manglende charme i mit selskap ved at bruke mig som et hørerør for deres egoisme.

En kvinde som vil ta imot og gaa ind i den rolle, kan endnu øve en slags indflydelse, og hvis hun ikke kan leve uten at ha indflydelse paa mænd, bør hun likesaa godt anta den. For mit eget vedkommende finder jeg ikke vindingen værd umaken."

21. november.

„O me miseram! Ikke et øiebliks søvn hele natten, slik gruet jeg mig til at appellere skattetaksten idag. Hvis mr. C. skulle ha gaat selv, vilde han med sin utaalmodighet ha gjort galt værre. Og desuten, naar det er over, saa er det over for mig, mens mr. C. vilde ha gaat og græmmet sig 12 maaneder efter.

Allikevel var det med en følelse som om jeg var en død hunds gjenfærd, at jeg stod op i morges og klædte mig og drak kaffe og tok tøiet paa for at gaa til Kensington,

Mr. C. sa at ærens røst syntes at befale ham at gaa selv, men enten har ikke røsten talt høit nok, eller han har ikke lyttet tilstrækkelig opmerksomt.

I nr. 30 Hornton street fandt jeg et skiddent, privat utseende hus med „skattekontor“ malt paa døren. En halv snes mænd var forsamlet i venteværelset, blandt disse gjenkjendte jeg den mand som renser vore ure, og en ung farmaceut fra Cheyne Row. Av de øvrige kunde ikke en eneste mistænkes for at ha en indtægt over 100 pund.

Da jeg hadde en følelse av at være i en falsk situation, stillet jeg mig for mig selv ved et vindu og „skammet“ mig, som barn sier. Der kom flere mænd i flokker paa 2—3, saa rummet snart blev fuldt.

Tilslut viste et fruentimmer sig. Aa — har jeg nogensinde før erkjendt den fulde værdi av kvinden som kvinde! Nogen bænker blev bragt ind, og jeg satte mig nærmest døren. Kvinden satte sig ved siden av mig, og da nøden gjør en bekjendt med merkelige sengekamerater, begyndte vi uten præsentation at konversere hverandre.

Endnu et par kvindelige væsener indfandt sig, den ene en ung pike „sendt av en onkel som var syk“. Den anden en enke, og slik en gaas ogsaa, stakkar. Hun syntes at forbinde en uimotstaaelig patos med begrepet „enke“. „Og jeg, frue, som er enke,“ var begyndelse og slut paa al hendes talen. Mændene syntes likesaa modfaldne som kvinderne, men de bar det bedre, ja forsøkte endog en slags forloren spøk og fliren.

„Først ankomne dame!“ ropte en kontorist og aapnet en liten sidedør. Jeg reiste mig, og kom ind i en mellemgang, hvor der hersket et øiebliks mørke, mens den ene dør lukkedes bak mig, og den foran aapnedes til et dystert rum, hvor tre mænd sat rundt et bord, opfyldt av papir.

Den ene holdt en pen rede over en aapen protokol, en anden tok sig netop en pris snus, og hadde tat

større doser i sin tid, saa det ut til efter hans skjælvende utseende at dømme. Den tredje, som aabenbart var hane paa gjødselhaugen, sat som et slags dommer.

„Navn,“ spurte det uglelignende væsen der holdt pennen rede.

„Carlyle.“

„Hva'fornoe?“ „Car-lyle.“ Da han fremdeles var uten forstaaelse, stavet jeg det for ham.

„Ha!“ ropte formanden, en blekfet, uforskammet utseende fyr, „hvad skal det bety? Hvorfor kommer ikke mr. Carlyle selv? Fik han ikke et brev om at indfinde sig her personlig? Han skrev noget tøv om at han var fritat for at indfinde sig, men jeg forlangte at der skulde svares ham, at han fik værs'go' møte personlig han som andre.“

„Da, sir,“ sa jeg, „maa det brev ikke være sendt, da min mand ikke har mottat nogen saa'n besked.“

„Hm, hm! Og hvad mener saa mr. Carlyle med at si at han ingen indtægt har hat av sin forfattervirksomhet, da han dog selv fra først av opgav den til 150 pund?“

„Dermed menes, sir, at naar man holder op med at skrive, holder man ogsaa op med at faa betaling, og mr. Carlyle har ikke utgit noget paa flere aar.“

„Hm, dette begriper jeg ikkeno' av.“ „Men det gjør jeg,“ hvisket den snusende kommissionær ved min side, „jeg forstaar godt at en forfatter ikke altid har penge. Jeg vilde stryke dette, hvis det kom an paa mig, men jeg har bare én stemme her og — (endnu lavere) ikke den viktigste.“

„Se der,“ sa jeg og leverte formanden forlæggerens oppgjør, „det vil bevise rigtigheten av mr. Carlyles utsagn.“

„Hvad skal jeg med det papiret der! Vi skulde

ha mr. Carlyle her til at avlægge ed paa dette, før vi tror det.“

„Hvis en gentlemans æresord skrevet nederst paa papiret ikke er tilstrækkelig, kunde De jo la mig avlægge eden.“

„De —! Nei sandelig, Deres ed vilde ikke være av nogensomhelst betydning for os.“

„Men sir, jeg er fuldstændig inde i min mands affærer, meget bedre end han selv.“

„Betviles ikke, men vi kan ikke gjøre noget med dette'ne,“ og han slængte dokumentet foragtelig hen ad bordet.

Uglen tok det op og saa paa det, mens formanden kastet papirerne rundt omkring og mumlet noget om „folk som ikke vil finde sig i almindelige regler“. Uglen leverte det saa tilbake til formanden med de ord: „Men sir, dette er da tydelig nok.“

„Naa jaaa — men hvad har da egentlig mr. Carlyle at ieve av, De mener vel ikke at han greier sig med den indtægt!“ pekende paa dokumentet.

„Gud forbyde det, sir, men jeg staar ikke her for at forklare hvad Carlyle lever av, men for at gi en forklaring over hans indtægt av sin forfattervirksomhet de sidste tre aar.“

„Sandt, sandt,“ mumlet den ikke viktigste stemme ved min side.

„Mr. Carlyle har, tror jeg, indtægt av et jordbruk?“

„Det sir,“ sa jeg haanlig, „behøver jeg heldigvis ikke avlægge regnskap for i dette kongerike og ved dette bord.“

„Slaa av 50 pund da, eller la os si 100 pund,“ sa formanden til hornuglen.

„Hvis vi sætter indtægten ned til 150 pund, har mr. Carlyle ikke noget at beklage sig over, tænker jeg.“

Min første tanke da jeg slap ut var „hvilken lykke at ikke mr. Carlyle gik selv“.

Aftenen hjemme tilbragtes med Geraldine. Mr. Carlyle drog til Bath-House, da hendes Naade var i byen et par dage.“ —

— — —

4. juli.

„Avla en visit hos mrs. Montagu, som er ved „at bryte op“, som de sier, men hendes skikkelse var like rank og hendes væsen værdig — den fornemme dame til sidste stund!

Browning kom mens jeg var der. Han bøiet knæ og kysset varmt hendes haand, og jeg har dog hørt Browning tale nedsættende om mrs. Montagu. Jeg for min part anser Browning i betydelig grad for „a fluff of feathers“, tiltrods for hans talent, som er utvilsomt.

Han kysset ogsaa min haand med varme, og jeg gir ikke fem øre for hans hengivenhet for mig. Hei, ho, for en verden fuld av humbug! Hvor kald og haard jeg begynder at føle mig i den! — — —

— — — Geraldine er virkelig besat av en ren lidenskap for at føle og frembringe sensation, og hendes metier som forfatter har forsterket den. Naar jeg er frisk, kan jeg le av denne svakhet hos hende, men naar jeg er syk, irriterer den i like høi grad mine nerver og min moralske sans.

Naar en er syk, gaar det en som i madame Genlis : „Sandhetens slot“. Mennesker og gjenstande berøves al ydre illusion, og en ser tvers gjennom al affektation og paatat føleri ind til den nøkne virkelighet. Det synes derfor som om forstyrrelse i ens nervesystem er en *nødvendig* betingelse for at utvikle i hjernen al den innsigt som ligger der sløvet.

Og derfor har i de sidste elendige uker min tørre, praktiske Anne, som aldrig ytrer et medfølende ord, men punktlig *gjør* alt jeg trønger, været mig en bedre

sykepleierske end stakkels Geraldine, som, hvis jeg bad hende om et glas vand, vilde spilde halvparten paa veien, men til gjengjæld fælde taarer paa min haand, forsikre mig at jeg sikkert vilde komme til at dø og derpaa kysse mig vildt og bryte ut i lidenskabelig hulken, hvilket altsammen ingenlunde forhindrer at hun en time senere gaar i et selskap, hvor hun blir det livbringende element.

— — —

Mr. C. har begyndt at la trykke de to første bind av „Fredrik“, og mener idag at det vil ta et aars tid før de er færdige.

„Men hvordan kan det ha sig,“ sa jeg, „du sa jo forleden dag at du tænkte at bli færdig med dem om et par maaneder, og at jeg da maatte skynde mig at bli frisk nok til at kunne følge med dig til Tyskland?“

Mr. C.: „Aa, en snakker saa mangt og meget.“

„Men vet du at den snak kostet mig tre nætters søvn, og jeg vet ikke hvor mange dages ængstelig omtanke?“

Mr. C. forbauset: „Du store min, og jeg som sa det for at muntre dig litt op.“

— — —

24. mars 1856.

„Idag skriver vi den 24de, og fra nu av skal min dagbok og jeg fornye vort samarbeide, uten at se os tilbake. Det har aabenbart ikke været naturens mening at vi skulde se os tilbake. Det er jo nemlig et faktum, at øinene er anbragt i ansigtet, ikke paa bakhodet. Se ret frem for dig, da Jane Carlyle, og om mulig, ikke over hodet paa tingene, ut i det blaa. Se fremforalt paa din nærmestliggende pligt og hvad mere er, gjør den!

Ak, aanden er villig nok, men kjødet, efter fire ukers sygdom, skrøpelig.“

26. mars.

„Idag har det blæst kniver og filer, en kold, bitende dag, martrende for syke nerver. Som om hun for min skyld vilde bekjæmpe selve elementerne, har den snilde Geraldine bragt mig en buket fioler. At snakke litt med hende, er alt hvad jeg har gjort eller kunnet gjøre.

Hav barmhjertighet med mig, Herre, for jeg er svak, o Herre, helbred mig, for mine ben pines. Min sjæl er ogsaa meget plaget, men du, o Gud, hvor længe? Kom, o Gud, befri min sjæl! Aa, frels mig for din barmhjertighets skyld!“

Dagen efter.

„Mr. C. tok Nero med sig ut en tur igaaraftes. En halv time senere aapnet han døren og ropte ind: „Er det lille udyr kommet hjem?“

Paa mit rædselsslagne „nei“ skyndte han sig ut igjen, og i tyve minutter led jeg alle de kvaler en kan lide med den mulighet for øie at ens hund er tapt. Mit hjerte hamret oppe i mine ører.

Tilslut hørte jeg mr. C.'s trin ute paa gaten og — o glæde — hørte ham smaaskjænde paa noget, og saa vite hvad det „noget“ egentlig betød.“

Frokostscene oktober 1856.

„Et rum hvor alt er hyllet i gul, mørk Londoner-taake. Den luft en har at indaande, nærmest en slags flytende sot. Frokosten paa bordet: forfalsket kaffe, forfalsket fløte, forfalsket brød. Mr. C. paa den ene side av bordet usedvanlig galdesyk. Mrs. C. paa den anden side ser ut som om hun var mere død end levende.

Mr. C.: „Jeg maa underrette dig om, min kjære, at min seng er fuld av væggedyr eller lopper eller

nogen andre slags smaadyr, som kravler over mig natten lang.“

Denne efterretning henførte jeg til den slags fikse ideer, som mandfolk og i særdeleshet egtemænd finder paa av pur lyst til at plage en. Skjønt vi lever i en verden av væggedyr utenfor os, hadde jeg fuldstændig holdt op med at frygte dem indendørs, da jeg i saa mange aar hadde holdt huset fuldkomment rent for den slags avskyligheter.

Og derfor svarte jeg bare med en haanlig trækken paa skuldrene, hvilket under de forhaandenværende omstændigheter vistnok var ilde anbragt og forårsaket en flom av hvad tyskerne kalder „Kraftsprüche“.

Imidlertid var aabenbart det eneste rationelle at gaa og undersøke sengen. Istedendfor at indlate mig paa en trætte der ingen basis hadde, begyndte jeg derfor med en viss følelse av at jeg var gjenstand for uretfærdig behandling, at kaste sengens tepper og puter tilside.

Men pludselig stanset jeg og bøiet mig for nøiere at undersøke noget av et knappenaalshodes størrelse — en kold gysen krøp nedover ryggen paa mig — saa sandt jeg lever, en væggelusunge!

Og — o himmel — denne lus, saa liten den var, maatte ha forældre, bedsteforældre kanskje ogsaa! Jeg fortsatte min undersøkelse med skjærpet nøiagtighet, og hvad jeg fik se, var tilstrækkelig til at faa mig til at sætte min hat paa og styrte vildt ut i regnet for at faa fat paa en viss paalidelig tømmermand, som kunde komme og ta sengen fra hverandre. I løpet av de tre næste uker var jeg da oppe i det tætteste huslige Balaklava, som til denne stund vistnok er tat av i styrke, men ingenlunde ophørt.

Jeg bebreidet Anne hendes uforsigtighet med hensyn til luftning under mit fravær i sommer, for jeg

var overbevist om at der fandtes ikke et væggedyr i huset, da vi drog avsted. Anne var nu blit saa rasende over denne huslige omkalfatren efter at hun netop var færdig med storrengjøringen, og over al den staahei i anledning disse væggedyr, som hun mener er uundgaaelige her i London, at hun buste op, mens jeg hjalp hende med arbeidet, og sa, at det var at haabe at jeg kunde faa fat paa et menneske som kunde holde huset renere end hun hadde kunnet det, for det var hendes mening at forlate tjenesten næste maaned.

Til hvilket jeg bare svarte: „Som du vil.“

Og saaledes er jeg kommet hjem efter ferien til et hus fylt av væggedyr og onde lidenskaper! I den værste aarstid maa jeg til at lære op en ny pike!

Med hensyn til Anne, saa har jeg beholdt hende her i tre aar, fordi hun var en flink tjenestepike og holdt huset i orden uten større bryderi for mig, men jeg har aldrig likt hende som menneske. Fra første stund fandt jeg ut, hvad der senere ved enhver leilighet har bekræftet sig, at hun var listig, usandfærdig og overordentlig egenkjærlig.

Intet uten moralsk feighet har faat mig til at beholde hende saa længe. Men jeg har kviet mig saa for plagen og resikoen ved en forandring. Men nu, da en saadan er blit mig paatvungen, haaber jeg, ved hjæp av det haabets kildespring der flyter evig i et menneskesind, at jeg kanskje kunde faa fat paa en tjenestepike, som det kunde lykkes mig ikke alene at lære vort hus's skik og orden, men ogsaa at føle hengivenhet for mig!

En slik nar er jeg altsaa! Aa, jeg vilde saa gjerne se at faa fat paa en skotsk pike. Disse Londonerpiker er alle mere eller mindre av Annes sort.“

— — —
Imidlertid fulgte kort efter en forsoning mellem

Anne og hendes husmor, og Anne forblev endnu i to aar i det Carlylske hjem.

Vinteren 1857 henlevedes i skyggen av „Fredrik den store“ og under trykket av hin nagende følelse som nu i ti lange aar hadde gjort livet saa svært for dem begge. Skjæbnens hjul, som uavladelig dreies, skulde nu snart skaffe avveien den ydre anstøtssten, som Jane hadde anset som aarsak til al sin indre elendighet.

Vaaren 1857 reiste lord Ashburton og lady Harriet til utlandet, og 4de mai fik Carlyles bud om hendes uventede og pludselige død i Paris.

„Den mest dronninglike kvinde jeg nogensinde har møtt,“ skriver Carlyle, „bevisstheten om at jeg i ti aar igjennem nød æren av hendes høie mening om mig, hører til mit livs stolteste og værdifuldeste kjendsgjæringer. Tapt nu — borte for alltid! Hendes arbeide, kald det hendes store og noble utholden av intet arbeide at ha — alt er over.“

Paa lord Ashburtons uttrykkelige bøn var han tilstede ved begravelsen. Et par dage efter skriver han til sin bror John:

„Det dødsfald du hentyder til, kom fuldstændig uventet for mig. Jeg har i virkeligheten mistet en saadan ven som jeg aldrig før har hat eller det er ringeste sandsynlighet for at jeg kan faa mere i denne underlige verden. En høisindet og skjøn sjæl som har smykket den engelske jord og paa mange maater gjort den hjemlig for mig, hun er ikke mere. Ikke siden min mors død er der hændt mig noget som kan side-stilles med dette.“

Og nogen uker senere, fremdeles til John:

„Jeg avslaar alle indbydelser og holder til som en ugle oppe paa toppen av mit hus. Saken er at jeg personlig har hat en stor sorg i det sidste og lidt et stort tap. Det staar for mig som om hun, der nu er

borte, var den eneste virkelige ven jeg hadde opnaadd at faa paa disse kanter, en hvis høisindede venskap var mig mere dyrebart end jeg selv har visst av, et tap som ikke paa nogen maate kan erstattes i denne verden herefter.

Johnsons ord, fælles vel for alle gamle mennesker i denne verden, kommer ofte i mit sind: „Opholdt her, indtil de fleste av dem jeg søkte at behage, er sunket i graven, er medgang og motgang blit tomme lyd for mig, jeg avviser dem med kold likegyldighet.“

Jane reiste nogen uker efter lady Harriets død til Skotland for at besøke familien Donaldson. Hun bestemte sig til at ta 2den klasse paa jernbanen, ikke 1ste, som Carlyle indstændig tilraadde.

Dagen efter ankomsten til Haddington sender hun et langt brev med en frygtelig skildring av jernbaneturen i fuld kupé og for lukkede vinduer, og hun slutter saaledes:

„Hvis du nu bare kunde indbilde dig, at jeg sat et eller andet sted i huset, vilde mit fravær ikke gjøre noget fra eller til. Selv om jeg *er* der, ser du saa litet til mig, og den tid vi tilbringer sammen, er dine tanker andensteds optat.

Vet du at jeg hadde en forutføelse av at jeg ikke skulde komme levende tilbake! Det lord Ashburtor bragte mig til erindring, fik mig til at gyse, og den første jeg møtte etterpaa, var et likfølge! Jeg var saa nervøs at jeg følte trang til at skrike høit, men legemlig træthet døivet snart slike fornemmelser.“

— — —

„Aa, hvilken reise,“ svarer Carlyle, „min stakkars lille Goody, Goody! Aa kjære, kjære dig, jeg var saa ulykkelig paa hjemveien over at vite dig anbragt i et slikt hul, saa meget mere, som jeg, idet toget rullet avsted, opdaget en aldeles tom 1ste classes vogn,

umiddelbart efter din overfyldte 2den classes! Vi skal ikke ha mere av den slags misforstaat sparing, saa længe vi i det hele har penge. Husk det! Jeg trøstet mig med den tanke, at de fleste vel gik ut ved de nærmeste stationer, saa du ialfald fik plads og luft nok. Men det gik altsaa saa ganske anderledes!

Du store himmel! Tænke sig alle vinduer lukket og dertil tobaksrøk! Mit hjerte bløder ved tanken paa min stakkars svake, lille kvinde! Det skal aldrig ske mere, om jeg saa skal sælge skjorten paa kroppen for at skaffe bedre plads.

Ta det endelig med ro. Driv om ute i haven i ren luft og blide om end vemodige gamle minder. Her hjemme gaar alt bra. Med Guds hjælp vil jeg se at bli færdig med dette sørgelige arbeide paa en ikke vanærende maate. *Da* vil vi for resten av vort liv se at bli mere for hverandre end vi nogensinde har været, hvis det saaledes behager høiere magter.

Jeg har daglig set til dine fugler, og de har sunget vakkert for mig til tak. Nero løp lystig og glad med mig paa min tur igaaraftes. Hver gang vi kommer hjem igjen, styrter den først op trapperne, til din dør. Jeg vilde ønske den vilde la det være, det gjør mig ondt.

Gud bevare dig altid, kjæreste, hvem ellers har jeg vel i den ganske verden!“

Men nogen dage senere lyder det mindre opmuntrende!

„Det gaar traat med mit arbeide. Min sjæl er til sine tider hyllet i et fuldstændig mørke. Jeg har anfald av feber med sterk hodepine og *intet* menneskelig selskap eller ialfald *intet* som ikke rent ut er mig forhadet. Et haab holder mig oppe, haabet om at bli færdig med mit arbeide for derpaa at forlate London eller saa godt som forlate den. — — —

Igaarftes blev hunden borte for mig, den utaalelige lille fyr. Jeg skyndte mig hjem efter en lang tur, med sindet fyldt av mindre behagelige refleksioner. Klokken slog elleve, jeg visste at havregrøten ventet. Da opdager jeg at det lille udyr ikke er med, ingen plystren bringer det for dagen heller. Jeg maatte vende om, og først helt oppe ved Wilton Crescent viste den lille elendige firbenede sig og fik sin dygtige dragt pryl. I det store og hele er den til stor gene og en urimelighed i vort hus.“

Jane er heller ikke tilfreds med sin sommer, og beklager sig i brevene baade over det ene og det andet, mest over sin egen svakhet. Det glæder ham at hun kommer til ham med sine klager:

„Aa, ha aldrig mistillid til mig, selv om djævelen frister dit stakkars hjerte til det. Jeg vet hvilket ærlig menneske du er, heftig av sind, men sandfærdig indtil margen, og hvis jeg nogensinde er eller har været urimelig mot dig, saa vet Gud at det langtfra var med hensigt. Ha tillid til mig, si mig alt, og bry dig ikke om hvor svak du viser dig overfor mig. Jeg kjender nu temmelig godt baade din styrke og din svakhet. Stakkars lille Goody, skulde jeg ikke bli glad over at se dig igjen — jo — av mange grunde!“

Overanstrengt av vinterens intense arbeide paa „Fredrik den store“ blev det næste sommer Carlyles tur at reise nordover. Jane blev igjen av egen bestemte vilje.

„La ikke din glæde over landopholdet,“ skriver hun til ham, „forstyrres ved tanken paa at jeg endnu befinder mig i byen. Jeg vil ikke bli her længer end jeg selv finder det godt for mig. Men hvad jeg føler jeg nu fremfor alt trænger, er sindets hvile, og det opnaar jeg bedst hjemme.

Omsorgen for husvæsenet har været for meget for

mig i det sidste. At se dig bestandig misfornøiet like-saa meget med mig som med tingene i sin almindelighet, naar jeg hverken har sinds- eller legemskræfter til at staa imot med eller den sløvhet som gjør en likegyldig, har gjort mig mere skade end du kan ha nogen anelse om.

Du kan ikke gjøre dig nogen forestilling om hvilken dræpende tanke det er at bære paa i sit hjerte, gnavende der dag og nat, at en burde være død, siden en ikke længer kan taale de samme anstrengelser som før, at en mand har faat en kone til medhjælp og ingenlunde til byrde, og at i virkeligheten det eneste rimelige og værdige parti at ta var at dø, saa man var kvit en! —

— — — Det er sandt, her er en fransk dame, madame de — —, som kommer overalt denne sæson. En aften traf hun „hans velærværdighet“ John Barlow, og da han viste sig særdeles opmærksom, sa hun:

„Det er bare én ting jeg vil utbede mig av Dem, ta mig en dag med paa visit til Thomas Carlyle.“

„Be mig heller opfordre erkebiskopen av Canterbury til at danse en polka med Dem,“ svarte Barlow rædselsslagen, „og jeg vil vove det, skjönt jeg ikke har den ære at kjende ham, men ta Dem med til mr. Carlyle — umulig!“

„Den dumme, dumme Barlow vil ikke ta mig med til Thomas Carlyle,“ henvendte hun sig da til George Cook, „da maa De sandelig gjøre det.“

„Barmhjertige himmel,“ sa Cook, „be mig om at ta Dem med op til dronningen for at præsentrere Dem for hende, og jeg skal gjøre det og ta de seks maaneders fængselstraf, men ta Dem med til mr. Carlyle — umulig.“

Nogen tid efter møtte Cook hende, ridende i Hyde Park, og han sa da: „Jeg passerte netop Thomas Carlyle i hans brune kappe.“

Damen pisket paa sin hest og galopperte avsted parken rundt paa jagt efter den brune kappe. Ingen dødelig aner hvad hun vilde ha bedrevet, hvis hun hadde opsporet dig. Kanske grepet din hest ved bidslet og stirret sig mæt. Det vilde i saa fald være en ubetydelighet mot hvad man tror hende istand til.“ — —

Geraldine Jewsbury var nu flyttet til London, og da hun bodde like i nærheten, tilbød hun i Janes fravær under et feriebesøk at holde øie med hjemmet i Cheyne Row. Det faldt ikke heldig ut.

„Jeg hadde brev fra Geraldine igaar,“ skriver Jane hjem til manden, „hun gjør sit bedste for at ødelægge virkningen av din hensynsfulde venlighet. Anne, fortæller hun, er endnu svak og alt andet end frisk, og Nero, stakkar, ser saa *tynd* ut. Derimot dvæler hun kjærlig ved sin beskrivelse av hvor *udmerket* du ser ut, og i hvilket ypperlig humør du befinner dig, ret som om det var hende om at gjøre at fastslaa for mig hvor meget lykkeligere du var, naar jeg er vel av veien.

Hendes brev skar mig over nerverne som en fil, hvilket jeg sa hende, og frabad mig at høre mere hjemmefra.“

Nogen tid efter er hendes uttryk om veninden endnu sterkere:

„Geraldine Jewsbury er saa godt som gaat ut av mit liv. Hun gjør sig bent ut til nar og er forsvunden fra min horisont, dels fordi hendes hode er fullstoppet med alskens tøv, og dels fordi jeg ikke har gjort nogen hemmelighet av denne min mening om hende.

Geraldine har en svakhet for det sterke kjøn. Hun er ikke tilfreds, hvis hun ikke er optat av en eller anden grande passion, og eftersom ugifte mænd tar skræk av hendes impulsive og utfordrende væsen, har hendes følelser disse sidste 30 aar altid gjældt gifte

mænd, der som saadanne har følt sig trygge. Hun selv er ogsaa altid kommet helskindet fra disse affærer, da hun ikke har forlangt andet end en hvirvelvind av føleri, og de angjældende mænd har følt like saa litt eller — mindre.“

Imidlertid finder vi følgende vinter atter Geraldine i Cheyne Row, hvor hun og Jane sitter smaasnakkende ved kaminen i dagligstuen.

Geraldine: „Hvordan gaar det med Anne, jeg synes hun ser mindre diabolisk ut nu.“

Jane: „Hun kan se ut som hun vil, for hvis hun ikke sier op den 29de februar, skal jeg komme hende i forkjøpet.“

Geraldine, som har den utækkelige manér at hvine op i fistel, naar noget morer hende, skriker: „Du kan ikke si hende op den 29de, for det er ikke skudaar.“

Jane, som visste at Anne netop gjorde rent i soveværelset og at enhver tale høres gjennom væggen mellom de to rum, bad forskrækket: „Saa tal da sagte.“

Men det *var* hørt. Saa snart Geraldine var gaat, kom Anne ind, og mens hun holdt paa at ordne kullene i kaminen, sa hun, let henkastet: „Kullene vil ikke kunne vare en uke til, frue, jeg skulde tro de vilde være slut lørdag.“

„Vel,“ sa mrs. Carlyle, „saa kan vi faa nye lørdag,“ — og vedblev at læse.

„Og,“ vedblev Anne, „hvis det passet Dem, frue, vilde jeg gjerne flytte —“

„29de mars“, avbrøt mrs. Carlyle, „ja da kan du flytte, hvad enten det passer mig eller ikke. Hadde jeg ikke været saa hjælpeløs disse sidste to maaneder, skulde jeg ikke holdt saa længe paa dig.“

Ingen av dem sa mere. Begge hadde talt i den

mest „naturlige tone“. Mrs. Carlyle blev ved at læse, og Anne feiet asken av kaminen.

Og saaledes endte fem og et halvt aars samarbeide i huset.

Altsaa en ny pike skulde fæstes, og blev fæstet under mere end almindelige lyse forhaabninger:

Aa kjære dig,“ skriver hun til mrs. Russel paa Thornhill, „jeg har fæstet en ny pike efter Anne, en „miss“ Cameron!

Miss Cameron er 31 aar, har et intelligent, elskværdig ansigt, en lav, behagelig stemme, et væsen paa samme tid beskedent og selvbevisst, og har kjendt nok til livet, sier hun, til fremfor alle ting at sætte pris paa et rolig hjem.

Tænke sig — at komme til London for at skaffe sig et rolig hjem, og at forlange noget andet av livet end lønninger og fridage!

Hun har ikke hat anden plads end otte aar som kammerpike hos general Osborne's, og vet derfor ikke om hun kan koke og holde huset rent, før hun faar prøvet sig. Men hun haaber at hun snart vil kunne komme ind i det, hvis jeg bare vil hjælpe hende og ha taalmodighet med hende.“ — — —

Men ak — det ser ut som om hin fra farfar John Welsh nedarvede spaadomsgave denne gang ganske har svigtet, for tre uker senere skriver Thomas til sin bror John:

„Jane har hat et svare stræv disse sidste uker med at oplære en ny pike, et enfoldig utseende skotsk væsen, som ikke kunde noget, men hvis fysiognomi høilig tiltalte den avgjørende myndighet, Jane, der har været meget oplivet ved de forhaabninger hun knyttet til denne nye pikes ærlighet, sanddruhet, hengivne sind osv.

Jeg for min part hadde ikke andet at gjøre end at forholde mig rolig og glæde mig over denne utsigt til

at faa saa mange dyder samlet under et saa enkelt ydre.

Men igaarnat sov ikke min lille dame, og syntes bedrøvet over noget ogsaa. Jeg trængte ind paa hende for at faa vite hvad der var iveien, og det viste sig da at dydseksemplaret var grepet i bundløs løgn, i at ha drukket op fløten osv., kort sagt var haabløs.

Og mens vi endnu sat og talte om dette, banket en fattig leiekone, som vi imellem benytter, paa døren, og meddelte os den nyhet, at vor nye skat var rømt med alt sit pik pak plus et pund, som hun netop hadde faat i forskud. Gaat — kl. 10 om formiddagen efter at ha levert dørnøglen til denne samme kone.“ —

Det var et svært aar, det som nu fulgte. Carlyle fastgrodd til sit herkulesarbeide oppe paa takkammeret, Jane nedenunder kjæmpende med uavladelige anfald av influensa, ondartede forkjølelser og yderlig legemlig svakhet overhodet.

Hendes ven og trøster, lille Nero, døde ogsaa denne vinter. „Han hadde,“ skriver hun, „gjort sig saa elsket av alle, at jeg ingen bebreidelser fik fordi jeg viste saa megen sorg over en hunds død. Mr. C. kunde forøvrig ikke bebreide mig noget, for han graat selv over det arme lille væsens død, og hans hjerte var (som han uttrykte sig) „uventet og forrykt sønderrevet ved det“.

Hvad piken, Charlotte, angik, gik hun i 3 dage om med et rødt, ophovnet ansigt. Men fjerde dag gjenvandt hun sit glade ansigt og humør, og allerede meget før var mr. C. begyndt at tale om „stakkars Nero“ rolig nok. Det er bare jeg, hvem han tilhørte og hvem han foretrak for alle andre, som vedblir at sørge over tapet av min kjære lille ven, og stadig at føle samme tomhet og forunderlige bedrøvelse.

Hvad *er* der blit av dette lille, vakre, elskelige

stykke liv, saa fuldt av kjærlighet og hengivenhet og pligtfølelse like til sidste stund! Skal *det* utslettes, ophæves i et øieblik, mens det brutale tobenede, saakaldte menneskelige væsen, som dør i en grøft efter at ha forhaanet alle pligter og ikke forvoldt andet end smerte og avsky hos alle som hadde med ham at gjøre, skal leve for altid? Det er det umulig for mig at tro!“ — —

De faa stunder Carlyle nu viste sig nedenunder, var han oprevet og nervøs, pirrelig og grættende, misfornøiet med sig selv, sit arbeide og verden i det hele.

Imellem stanser han saa op — forfærdet over sin egen urimelighet, og forsøker saa godt han kan at gjøre sin uret god igjen. Det er især naar han er hjemmefra uten hende, at disse anfald av bitter selvbebreidelse kommer over ham:

„Jeg laa vaaken forleden nat,“ skriver han til hende, „og mit sind var helt fylt av tanken paa dig. Jeg sov nogen minutter og vaaknet saa igjen, gik ut, tok et bad osv. Det var ikke før 5 jeg fik nogen søvn at tale om. Min stakkars lidende Jeannie var det mine tanker dreiet sig om. Ja det er den rene sandhet, min sjæl var formørket av min medlidenhet med dig. Fortiden, nutiden, fremtiden — der var intet lyspunkt noget steds.

Ak — og saa maatte jeg jo si til mig selv: denne søvnløshet har hun maattet taale en 700 ganger i løpet av de sidste par aar! Min stakkars tungt lastede, modige, aldrig klagende Jeannie! Aa, tilgiv mig, tilgiv mig, for alt det meget jeg i min tankeløshet har gjort mot dig og undlatt at gjøre, aldrig, aldrig med hensigt! Aa, Gud hjelpe os, dig, arme lidende sjæl, og mig ogsaa.“

Næste dag kommer ikke det brev fra hende han ventet, og hans elendighet blir fuldkommen!

„Aa ve mig, jeg vet ikke hvordan det har sig, men

like siden hin søvnløse nat er ikke andet i mit sind end sorg og klage, en røst som av en Rakel der graater over sine barn! I hele gaar la jeg merke til at jeg ikke kunde tale om nogetsomhelst sørgelig uten at stemmen brast og jeg ikke kunde tale for bevægelse. Det er som om skjællene var faldt fra mine øine, som om jeg i denne min ensomhet begyndte at se ting som bevæget mig paa det dypeste.

Aa, min lille kvinde, hvor meget har du ikke lidt, og hvor ædelt har du ikke baaret det, med en værdighet, en taushet, et mod og en taalmodighet, som nu bare er mig *for* tydelig. Tre sørgeligere dage kan jeg aldrig huske jeg har gjennomlevet, men de har heller ikke været værdiløse, velsignet nogen av følelserne, skjønt ogsaa mange saare og elendige. Det er svært godt imellem at bli latt alene med sandheten, at høre hvad den i al sin strenghet har at si en.“ — —

— — — — — Dr. Russel paa Thornhill, hvor Jane nu ofte tilbragte sine ferier, advaret hende paa det indstændigste mot den hyppige bruk av morfin. Hun lovet at la det være, men kunde ikke holde sit løfte.

„Fortæl det ikke til din mand,“ skriver hun til mrs. Russel, „men jeg *vil* ha morfin iaften, skal netop ut med en omnibus for at faa fat paa noget.“

Hun delte fuldstændig Carlyles mistillid til alle læger, men hun var utrolig i sit kvaksalveri overfor sin egen person. Hun vedblev med hyppig bruk av forskjellige sovemidler, ja hun roser sig av sin uforsigtighet i omgangen med farlige medikamenter.

„Inat tok jeg 30 draaper morfin,“ fortæller hun, „før tok jeg bare en sjelden gang saa store doser.“

Hun tok opium ogsaa, og kloroform, ja spøker med at hun i mørke har tat draaper „med blaasyre“, og at ha drukket gurglevand, bestemt til utvortes bruk osv.

I oktober 1862 er hun efter et sommerophold hos dr. Russel saa bra at hun tar imot en indbydelse til „The Grange“, hvor lady Ashburton nr. 2 nu førte samme store hus som sin forgjængerske. Mrs. Carlyle kom straks paa den bedst mulige fot med husets nye vertinde, og fortæller oplivet mrs. Russel om sit besøk:

„Aa, mit nye rosenrøde skjørt, kjære dig, jeg maa da virkelig fortælle om første gang jeg optraadte i det. Jeg tok kjolen paa anden dag jeg var paa „Grange“. Overdragten var en sort silke tunika, kantet med en halv alen bred imiteret knipling, lange nedfaldne ærmer, foret med rosenrødt, og en stor roset rosenfarvede baand paa bryset, og mindre ved hver haandlinning av mine hvite underærmer. Det var virkelig, som miss Baring uttrykte det: „et helt kostyme“.

Tiltrods for kjolens pragt kunde jeg ikke la være at føle mig nervøs, da jeg for første gang skulde vise mig i en dragt, der ialfald vilde gjøre mig bemerket av alle kvinder.

Jeg klædte mig derfor i god tid, for at jeg ikke skulde behøve at trine ind i dagligstuen, naar denne alt var fylt av gjester. Der hadde hersket nogen ubestemt-
het med hensyn til klokkeslettet for middagen den dag, da mange nye gjester ventedes med et tog fra London.

I ethvert fald gik jeg ut fra at jeg vilde kunne høre gongonen, der pleiet lyde en halv time før middag. I mellemtiden satte jeg mig ned for at læse en roman.

Hvor længe jeg hadde sittet uten at høre hverken klokke eller gongon, kan jeg ikke si, men jeg fór op fra læsningen ved en lydelig banken paa min dør. Det var en av de mandlige tjenere, som meldte at samtlige gjester var gaat tilbords!

Jeg tror, paa min ære, at mangelen forhærdet synder paa vei til galgen har følt mindre sindsbevægelse end jeg, da jeg skyndte mig hen ad korridoren og ned den

brede trappe. To tjenere rev spisesalens svære fløidøre op for mig, og jeg maatte passere spisesalens gulv i hele dets længde for at naa op til min plads ved bordet, mens alle som en dreiet hodet for at se *hvem* det var som kom saa forsent! For at faa mit rædslernes bæger til at flyte over, var det rosenfarvede skjørt litt sidt foran, saa at jeg for hvert skridt stod i fare for at snuble i det.

Men onde øieblikke og gode øieblikke og alle øieblikke gaar over. Jeg kom tilsæte — Gud vet hvorledes — og alle som hørte hvorledes jeg lydelig beklaget mig til lady Ashburton over ingen gongon at ha hørt, vilde trodd mig i besiddelse av min hele selvbeherskelse.

En ny ildprøve var senere forbeholdt mig og „mit kostyme“. Da det var søndag aften, skulde den tilstedeværende biskop av Oxford holde andagt i den samme spisesal for alle tjenerne og de av gjesterne som hadde lyst til at være tilstede.

38 tjenere var bragt tilsæte i to rækker, mændene paa den ene side, kvinderne paa den anden, og med disse 38 par øine rettet paa mig (seks par av dem tilhørte kammerpiker) maatte jeg seile fremover i alt det rosenrøde hele salen op, da de andre damer som medlemmer av familien, lot mig gaa først.

Og samme scene gjentok sig efter andagten. Jeg maatte passere gulvet i hele dets længde med kjolen, som jeg for hvert skridt holdt paa at snuble i, og det foran denne skrækkelige armé av tjenere. — — —

Jeg tror min nye pike skal bli bra med tiden. Hvis det ikke var for mr. Carlyles forfærdelige utaalmodighet med enhver ny tjenestepike der ikke kjender hans vaner. En utaalmodighet, der vilde jage en hvilkenksomhelst kvinde ut av huset, hvis den fik direkte avløp. Men jeg staar imellem og tar av for støtet, og efterligner saaledes paa beskeden vis hin soldat som samlet

armene fulde av fiendens sverd for at opfange dem i sit eget bryst.“ — — — — —

Dette høres rigtig slemt ut, men det vilde være en stor uretfærdighet mot Carlyle at forbigaa den kjendsgjerning, at samtlige tjenere i Cheyne Row hadde for-gudet ham, og været „villige til at gaa gjennem ild og vand for ham“. Han var venlig og god mot dem, og skjændte aldrig paa dem uten paa sin kones uttrykkelige opfordring. Det er ogsaa en kjendsgjerning, at i mrs. Carlyle's fravær gik det stilt og pent for sig hjemme, og det forekom aldrig at tjenerne og Carlyle hadde noget klagemaal mot hverandre.

Jessi, som mrs. Carlyle kunde saa litet med, og som tjente hende i hendes sidste leveaar, og der forblev i huset flere aar efter mrs. Carlyles død, skriver: „Jeg kunde ha tjent mr. Carlyle i hele mit liv, og jeg blir altid baade sint og bedrøvet, naar jeg hører folk si han var saa vanskelig at leve sammen med. Jeg vilde aldrig ha flyttet fra ham uten for at gifte mig!“

Høsten 1860 gik mrs. Carlyle ind paa mandens stadig fornyede bøn om at spare sine kræfter ved at fæste to piker. Det faldt mindre heldig ut:

„Se saa, nu er jeg altsaa herskerinde over to piker og — har mest lyst til at hænge mig!“

Alvorlig talt, forandringen er mig næsen utaalelig, skjønt disse to til og med er gode piker — for piker at være. Men denne tohet, denne megen larm om intet, hader jeg, og kan ikke vænne mig til det. Med én pike, særlig en som Charlotte, var vi én familie i huset, én interesse og én magt. Nu er det som om jeg hadde tat ind logerende nedenunder. Jeg ringer — en viser sig, men det er den andens del av arbeidet som skal gjøres. Dertil de høitidelige forhandlinger om deres middag og vor middag, og den evigvarende lugt av grønsæpe, uten at noget ser renere ut end det pleiet

gjøre før. Det altid tiltalende „vi“ betød i lille Charlottes mund herren, fruene og jeg selv, men i denne nye lange Charlottes mund betyr det avgjort „jeg og Sarah“. Med enhver av disse to piker skulde jeg kunne greie mig nogenlunde alene, men med begge! Aa, du store min! I søvnløse nætter beslutter jeg mig til at befri mig for begge to, og ta tilbake lille Charlotte, som henger omkring her i nabolaget i et vildt haab om at en av disse to skal bli syk, og hun bli tat i dennes sted.“

Det var ingenlunde saa at mrs. Carlyle var urimelig og slem mot sine piker, tvert om, hun var som oftest altfor snild, det vil si, hun forkjælte dem. Men hun var i høieste grad *ujevn* i sit forhold til dem. Det som hun den ene dag bar over med eller moret sig over, var næste dag en avgjort anstøtsten, og saaledes visste pikerne aldrig riktig hvor de hadde hende.

Imidlertid forblev jo Helen 12 aar der i huset, og Anne 5¹/₂, det var mest i de senere aar der var en stadig vekslende, eftersom mrs. Carlyles tiltagende nervøsitet i høi grad gik ut over forholdet til pikerne. Historien med lille Flo gir et godt indblik i de senere aars stemning i kjelderetagen:

„Maria har forlatt scenen“, skriver Jane Carlyle til mrs. Russel november 1862, „og lille Flo, en pike her fra nabolaget, har besteget den. Hun er omtrent 15 aar gammel, og kjendt som en ærlig, sandfærdig, flittig liten pike av „bedre“ folk. Det eneste risikable er at moren er sykkelig og kanskje snart fristes til at ta hende hjem igjen.“

Det er en kvik liten en, som det ikke volder noget bryderi at lære op. Maria forsøkte at faa en scene istand da hun flyttet, men jeg negtet brutalt at spille med i den. Saa styrtet hun graatende op til mr. Carlyle, som „syntes svært synd paa det stakkars lille væsen“.

Hun hadde paa forhaand sat min kokkepiké Elizabeth op mot Flo, saa at Elizabeth nu gaar om med martyrmine, og i stilhet negter at gi mig ringeste hjælp med at lære hende op. Desto bedre for piken, og kanske ogsaa for mig.“ — —

Saa gaar der nogen maaneder, hvor Flo mere og mere indynder sig hos sin frue, der er henrykt over hendes hengivenhet og hurtige opfatningsevne. Med samarbeidet mellem Elizabeth og Flo vilde det imidlertid slet ikke gaa, og da det var Flo som stod i gunst, maatte Elizabeth fortrække og blev avløst av „Mary“. Men allerede i januar faar mrs. Russel beretning om en katastrofe:

„Da jeg sidst skrev, trodde jeg at jeg saa frem til en fredelig tilstand i kjøkkenregionen. Den nye kokkepiké syntes at være en beskeden piké, uten særlige evner, men en som ved hjælp av litt retledning og taalmodighet kunde bli brukbar.

Flo var kvik og flittig og omtænksom og hjælpsom, det eneste jeg maatte være paa vakt mot overfor hende var ikke at rose hende for meget eller gjøre for meget væsen av hende, saa at hun skulde bli forkjælet, slik som jeg i sin tid hadde forkjælet lille Charlotte. —

Naa — dagene gik, og efterhaanden blev der en synlig forandring i den nye kokkepikés væsen. Hun blev mere og mere tvær og grættén og likegyldig, ganske som sin forgjængerske, Elizabeth. Jeg passet nøje paa ikke at gjøre nogen bemerkning om dette til lille Flo, der altid var fylt av graverende eksempler paa den nyankommendes likegyldighet og ubehagelighet.

Omsider naadde min misfornøielse en dag høidepunktet, og jeg sa til Mary at jeg forstod hun ikke passet her i huset, og at det var bedst hun i tide saa sig om efter en anden plads. Den eneste som var

henrykt over denne utsigt til ny forandring, var lille Flo, like saa henrykt som dengang jeg sa Elizabeth op.

Næste dag, da jeg netop stod og satte hatten paa for at begynde den sørgelige jagt efter en ny pike, kom Mary ind og sa at hun fandt det underlig at bli sagt op efter saa kort tid, da hun aldrig hittil hadde været mindre end ett aar i samme tjeneste.

„Hvis er feilen,“ sa jeg, „tror du det er mulig for mig at beholde en pike som viser saa liten interesse for det arbeide hun har paatat sig?“

„Det er sandt,“ sa Mary graatende, „jeg vet godt jeg har været ubehagelig, men det er ikke greit at være glad og forsøke at gjøre arbeidet vel, naar Flo hver gang hun kommer ind i kjøkkenet, fortæller de frygteligste ting De skal ha sagt om mig og mit arbeide. Jeg var ikke andet end en skiddenfærdig, dum pike, passende til at gjøre alt det grove arbeide i et simpelt hus hos en eller anden haandverker, hvor jeg kunde subbe omkring mellem en flok arbeidsmænd og — aa — meget værre ting.“

Jeg blev et øieblik stum av overraskelse. Jeg hadde ikke sagt *ett* ord om Mary til barnet, vel vidende om at hun vilde ha fortalt alt igjen til sin mor. Jeg ringte efter Flo.

„Hvad er det jeg hører,“ sa jeg, „at du har fortalt Mary ting jeg skulde ha sagt om hende?“

„Ja frue,“ svarte Flo meget rød, „jeg kunde ikke hjelpe for det. Mary spurte bestandig hvad det var De hadde sagt om hende (til Mary, „jo det gjorde du det!“) og saa var jeg nødt til at si noget!“

„Du var nødt til at finde op frygtelige løgne, var du!“

„Hun plaget mig, like til jeg sa noget, frue.“

„Aa, du stygge pike,“ brast det ut av Mary, „gjorde jeg dig nogen spørmaal, da du alt samme aften jeg

kom her i huset, forsøkte at sætte mig op mot denne pladsen og mot fruen.“

„Jeg,“ sa Flo, „jeg bare gjentok hvad Elizabeth hadde sagt jeg.“

„Jeg tænker fruen vilde bli forundret, hvis jeg sa hende hvad du fortalte jeg.“

„Aa jeg kan fortælle hende det selv jeg,“ sa Flo. „Jeg skal si Dem, frue, Elizabeth fortalte at hun hadde hørt av en som hadde tjent her før, at De var en ren djævel, og at de maatte binde Dem til den høie stolen der, naar De var som værst.“

„Gode Gud,“ sa jeg, da jeg kunde faa mælet igjen, „er det mulig at du, som har været sammen med mig i to maaneder, som aldrig har hørt et uvenlig ord av mig, og som *saa* hvordan jeg var mot Elizabeth, har kunnet si noget saadant!“

„Nei, frue, det var ikke mig som sa det, men Elizabeth.“

„Aa du løgnagtige stygge pike,“ avbrøt Mary, „nu skjønner jeg hvordan du har lagt an paa at fordrive mig fra pladsen, og jeg tviler ikke paa du bar dig like ens ad overfor Elizabeth.“

Den samme tanke hadde jeg selv hat. Det var netop fra den dag av Maria gik og dette barn kom, at Elizabeth begyndte at undergaa en saa merkelig forandring. — — —

— — — — Og nu sitter jeg da her og venter næste tirsdag en ny pike, og intens som mr. Carlyles avsky har været for den nuværende „ko, idiot, ufuldkomment foster“ osv., saa ser jeg allikevel med bæven hen til den utsigt at lære en nykommen mr. C.'s vaner, som enhver der kommer her i huset, *maa* lære.

Hvis endda kjøkkenet laa i samme etage som stuerne, men for at komme derned maa jeg gaa tre trapper ned og passere en havedør, der i alslags veir staar aapen.

Og med min rædsomme tilbøielighet til forkjølelse maa jeg da løpe disse trapper op og ned for at lære vedkommende brødbakning og mr. C.'s supper og mr. C.'s puddinger, koteletter etc. Det er sandelig ikke spøk. Min eneste stadige skræk er at jeg skulde bli syk, og saaledes ute av stand til at gaa ned i kjøkkenet i det hele tat. Imellem drømmer jeg det om nætterne. Sandelig:

„If I were dead.
And a stone at my head
I think I should be better!“

— — — —

Dr. Russel pleiet undre sig over hvad en dame i min stilling egentlig hadde at bestille! Her har han en beretning om en dags arbeide, hvis ikke to:

Selveste nytaarsmorgen stak mr. C. det gale ben ut av sengen først, et ikke sjelden forekommende tilfælde i denne overarbeidede tid. Han opdager da pludselig at hans frelse her og hisset beror paa om han straks, uten et øiebliks opsættelse, kan faa et par gamle filtsko, som en gatefeier vilde ha betakket sig for, foret med flanel, og istandsat i det hele. „En av mine kvindfolk (det vil si mine 1½) kunde vel sættes til den job.“

Ak — en utlært skomaker vilde ha trængt en hel dag til det, hvis han da i det hele vilde ha overtat et slikt arbeide!

Men mr. C. avviste med foragt tanken om at sende dem til en skomaker, som uforenlig med hans autoritet som husets herre. Og da nu hverken mit hele eller mit halve tyende hadde nogen anelse om hvordan de skulde sætte disse sko i brukbar stand, var der ikke andet parti for mig at ta end at sætte mig ned paa selve nytaarsdags morgen med et stort grimt bæst av en mandfolktøffel i fanget og prøve mig frem og sy og

stræve med den indtil aftenstid, for saa næste morgen at ta fat igjen.

Slik ser De at to dage blev helt optat, og saaledes er det altid noget „ekstra“ at gjøre. Livet her i skyggen av Fredrik den store gaar ensformig og sørgelig nok. Ofte undres jeg paa hvordan vi skal leve, hvor vi skal opholde os, og hvad vi skal ta os fore, naar dette forfærdelige arbeide er gjort!“

Fra 1863 av følte Mrs. Carlyle stadige smerter i venstre arm, en nervøs lidelse, der gjorde det umulig for hende at gré sit haar selv, eller i det hele noget der krævet begge armes bruk. Det var neuralgi, mente lægen.

Om denne lidelse hørte ikke Carlyle stort. Han var sterkt optat av sit arbeide, gik ikke ut, tok ikke imot besøkende, red et par mil i skumringen paa sin „Fritz“, og kom hjem for at spise sin sene middag.

Dagens lyspunkt var den halve times samvær mellem rideturen og middagen. Carlyle ved kaminen for at kunne blæse tobaksrøken op gjennom pipen, og nippende til en „skefuld“ whisky og vand som forberedelse til middagssøvnen. Jane som oftest utstrakt paa sofaen ved hans side.

„Hun var altid venlig og god mot mig i disse stunder,“ fortæller han, „som et muntert solskin i disse dage av ægyptisk mørke. Hun hadde altid noget opmuntrende at fortælle (især hvis hun hadde været ute eller hat besøk). Alt hvad der var ubehagelig eller sørgelig, taug hun stille med eller gjemte bort.

Jeg kan huske hvordan jeg under en av hendes mange influensaanfald tre dage itræk fylgte denne lille halvttime med snak om „slaget ved Molwitz“ (som jeg til min indre triumf endelig hadde begrepet). Hun sa ikke stort, men viste intet tegn til manglende interesse,

skjønt hun flere aar senere fortalte mig, at hendes eneste tanke ved det altsammen var: „Ak, jeg skal aldrig komme til at se dette trykt, isteden derfor iler jeg mot døden.“

En aften, det var vist 1ste eller 2den oktober 1863, hørte jeg ved hjemkomsten fra min ridetur, at hun var kjørt ut for at drikke te hos en slegtning, mrs. Godby. Jeg sov litt og spiste saa middag uten hende og tænkte, at hun nu vel hadde meget at fortælle, naar hun kom hjem.

Endnu en time gik, da hørte jeg den velkomne lyd av vognhjul. Jeg reiste mig fra sofaen, men det drog ut med hendes komme. Jeg ringte — fik ikke nogen ordentlig besked og løp ned ad trappen. Ak, hvilket syn ventet mig! Hun sat endnu i vognen, mr. Larkin talte med hende. Han bodde i huset ved siden av, og for ikke at ængste mig, hadde hun sendt bud efter ham. Og ak — baade Larkin og jeg trængtes her. Hun hadde været ute for et ulykkestilfælde, var faldt om, blit lammet i venstre side, og hadde nu store smerter.

Som jeg senere erfarte, skulde min arme skat gaa fra fortauet over til en omnibus, da en vogn kom imellem i rasende fart. Hun vilde trø tilbake, snublet, og da hun ikke kunde avbøte faldet med den ubrukelige venstre arm, faldt hun og skadet musklerne paa laarbenet, saa at hun var ute av stand til at reise sig eller i det hele bevæge sig.

Larkin og jeg bar hende saa forsiktig vi kunde op til sengen, hvor et par minutter senere dr. Barnes kom til og gav hende den hjelp som var nødvendig.“

3 uker senere fortæller hun selv videre:

„Doktoren kom og fandt hverken benbrud eller forvridning, men han trodde smerterne vilde ha været mindre, hvis benet hadde været brukket, i hvert

fald led jeg i tre dage og tre nætter som aldrig før. Efter den tid svandt smerterne litt efter litt fra benet, men neuralgien har voldt mig en slem tid.

For en ukes tid siden sa dr. Barnes at jeg maatte se at komme mig op paa en sofa, og for et par dage siden tvang han mig til at gaa et par skridt støttet til hans arm, og jeg maatte love at gjenta forsøket mindst et par ganger om dagen.

Mine piker har været venligheten selv mot mig og utrættelige i sin opmerksomhet, og mine venner mere som søstre og mødre end almindelige venner. Min største bekymring har været, at huset skulde komme ut av sin vanlige orden og derved forstyrre mr. C., som sikkerlig finder, at han har bragt stort nok offer ved at maatte besvare breve med spørsmaal efter mit befindende. — — —

Endnu ett av min onkel Roberts barn død av tæring. Min tante har skrevet en lang beretning om datterens dødsleie. Det er jo en trøst at vite, at den døende unge pike blev holdt oppe under sine lidelser ved sin religiøse tro, en trøst og den eneste mulige trøst, hvis den hadde været stanset der. Men du kjender mine følelser overfor religiøs ekstase. Jeg kan ikke se paa den som en egte bestanddel av religionen. Var ikke Kristus selv paa korset rolig, enkel. Bad han ikke endog at om det var mulig, denne kalk kunde tages fra ham? Findes der overhodet i hele hans historie spor av sensation? Al denne sensation ved den stakkars unge pikes dødsleie skurrer i mit sind.“ —

En virkning av faldet ytret sig de første dage som en lammelse av underkjæven, saa det var umulig for mrs. Carlyle at lukke munden helt igjen.

I den anledning fortalte hun mr. Froude en liten scene, der kaster et saa ubarmhjertig lys over stakkars Carlyle, at hun burde ha beholdt den for sig selv. Det

gjorde hun imidlertid ikke, og ogsaa den kjendsgjerning er karakteristisk.

Den foregik en morgen i hendes værelse. Carlyle er kommet ind for at spørge hvordan det staar til. Han lænet sig mot kamingesimsen og betragtet hende stivt:

„Jane,“ sa han saa pludselig, „du burde lukke munden igjen.“

Hun forsøkte at gjøre ham det begripelig at det var umulig.

„Jane, du vilde komme til at føle dig mere fattet og from tilsinds, hvis du lukket din mund igjen. Du burde være taknemmelig, fordi det ikke gik værre!“

„Taknemmelig“, svarte Jane, „for hvad? For at jeg blev kastet overende i gaten, da jeg var ute i et vel-dædighetserend? For at jeg paa denne maate blev sønderslaat og lammet og har det saa ondt? Jeg er *ikke* taknemmelig, og jeg vil ikke si at jeg er det.“

Hvorpaa han forlot hende med en beklagelse over hendes oprørske sindelag, og skriver til bror John:

„Hun snakker litet til mig og vil ikke vite av mig som sykepleier, noget jeg vistnok heller ikke har anlæg for!“ — — —

En tre uker senere sat han som vanlig nu inde i dagligstuen med sine bøker fordypet i sit arbeide, da omtrent kl. 10 aften, uten forutgaaende varsel fløidørene ind til hendes soverum blev slaat tilside og, som han skriver: „Min lille elskede ven, straalende i en vakker dragt og fulgt av en pike, der bar to lys, kom glidende ind til mig, bøiet og støttende sig til en fin malakkastok, idet hun lavt, men veltalende nok sa: „Her kommer jeg tilbake til dig, kjære ven.“

Det var et av mit livs skjønneste øieblikke, scenen endnu levende for mig og vil forbli saaledes. Jeg trodde seiren nu var vundet, og at det herefter vilde

gaa fremover. Blind som jeg var. Det var bare et solstreif som snart skulde tape sig i et elendighetens mørke, værre end nogensinde før.

Denne aften maa ha været i slutten av oktober eller begyndelsen av november. Min skat sat paa sofaen og snakket med mig, da hun med ett brøt av og sagte trak sig tilbake og iseng, hvor hun da uten mit vidende tilbragte en søvnløs nat i store smerter, der i de følgende dage og nætter blev værre og værre uke efter uke, maaned efter maaned.

Der syntes at være smerter i hver eneste muskel, i hver eneste nerve, litet eller ingen søvn, intet øieblik ro for smerter. Intet menneske jeg har kjendt, kunde bære disse mere nobelt og stille, men nu saa jeg hende for første gang overvundet, haabløs, som om hun saa ind i en vild, kaotisk verden fuld av bundløs elendighet og i horisonten døden eller noget værre.

Aa — jeg har set uttryk i disse skjønne og dyrebare øine, som overgik al tragedie, særlig en nat, da hun styrtet vildt ind til mig uten at kunne tale, blev svøpt forsiktig av mig og anbragt paa en sofa, hvor hun laa stille og betraktet alle de kjendte ting og mig.

Lægerne stod magtesløse, med deres opium og narkotiske gifte virkningsløse. Tilslut foreslog de luftforandring. En mild, fugtig dag i begyndelsen av mars blev hun bragt til St. Leonards, hvor hun skulde være gjest hos dr. Blakeston, hvis frue var hendes veninde. Hun blev bragt ned herfra i en sykevogn, som jeg straks forstod ved sin form vilde minde hende om en likvogn, mens hun selv svak men klar gav mændene ordre. Et saa patetisk uttryk som hendes, da det gled forbi mig ind i vognen, har jeg aldrig set og vil aldrig faa at se. Og reisen! og ankomsten!

Hendes mottagelse var dog den venligst mulige. Hendes installering med kusine Maggi og en av vore

piker i vakre, rolige, vel utluftede rum, saa jeg straks langt overgik mine forventninger. Hun selv sa ikke stort, men sat i sin enkle, vakre dragt, saa sørgmodig, men rolig og taknemmelig.“ — —

Her fra St. Leonards sendte hun av og til smaa epistler, skrevet med venstre haand, til Carlyle, som strævet i sit ansigts sved for at bli færdig med det arbeide, som han selv ansaa som den egentlige aarsak til begges elendighet.

St. Leonards april 1865.

„Aa min egen ven! Gud ha miskundhet med os. Like siden den dag du forlot os, er sandheten den, at jeg har været helt elendig dag og nat av denne frygtelige sygdom, hvilke gode efterretninger end lægerne kan ha sendt dig. Dr. B. forstaar ikke det mindste mere av sygdommen end de andre læger. Saa hjælpe mig Gud, for menneskehjælp er ikke at faa.

Lady Ashburton skriver at hendes mand har testamenteret dig 2000 pund — ikke i sit testamente, men som gave saa snart som mulig for at undgaa avgiften. „The wished for comes too late“, penge kan ikke gjøre noget for os nu.

Din hengivne og haardt lidende

Jane W. Carlyle.“

I begyndelsen av mai leiet de paa hendes bøn et litet hus for sig selv, og Carlyle flyttet derut med sine bøker og sit arbeide. Jane fik det største og bedste solværelse med vinduer ut mot sjøen, mens Carlyle indrettet sig i et litet bakværelse, hvis vinduer og døre for hetens skyld stod aapne.

„Den første dag,“ fortæller han, „kom hun ned til middag, men var ikke istand til at sitte tiden ut, og gjentok ikke forsøket.

Hun kjørte ut mindst tre ganger om dagen. Den sidste tur fra 4— $\frac{1}{2}$ 5 tok jeg del i, da mit dagsverk da var endt. Hun var tydeligvis taknemmelig, men talte næsten ikke, eller, hvis hun gjorde det, for min skyld, om likegyldige ting, utpekende en eller anden underlig gammel bygning eller lignende.

Disse stakkars anstrengelser fra hendes side staar nu i min erindring som det sørgmodigste av alt, vakkert og dog sørgelig og patetisk mere end alt andet. Saa snart vi var hjemme igjen, gik jeg til stalden og besteg min hest for en tre timers tur.

Naar jeg saa kom hjem ventet min Jeannie mig med te (store Gud), hvorefter hun straks gik tilsens.

Henimot juli maanedes slut blev det værre med hende, søvn næsten ikke at faa, og hun ønsket at bli kvit leien for huset.

„Hvis nu Deres rum hjemme i Chelsea fik nyt tapet?“ foreslog en eller anden.

Dette med det nye tapet skar mig i hjertet som intet andet hadde gjort. Det var noget saa beskedent, saa hjelpeløst og svakt, og det kan næsten faa mig til at graate den dag idag. Det blev imidlertid gjort og heldigvis under lykkeligere omstændigheter, gudskelov!

Imidlertid blev situationen mere og mere utaalelig, 12 brændende varme døgn efter hverandre, totalt uten søvn. Morgenen efter den 11te nat erklærte hun som sin faste bestemmelse neste dag at ta med hurtigtoget til London sammen med min bror John.

Med statelig, næsten stolt holdning saa jeg min elskede stige ind i jernbanevognen og ta plass overfor John — og var væk.

Hun vilde prøve at sove i mrs. Forsters hus, ikke i sit eget med dets minder om de mange skrækkelige nætter. Hos Forster sov hun litt om natten, og neste morgen bad hun John gjøre forberedelser til at følge

hende med aftentoget til Dumfries til min søster Mary's farm „the Gill“, 7 mil fra Annan, 24 mil fra Thornhill.“

Herfra skriver hun til Carlyle:

„Aa min kjære, jeg er likesaa forbauset som du ved at vite mig her! —

Den natten paa toget var ikke paa langt nær saa slem som de foregaaende. Jeg drak fire glas champagne i løpet av natten. John var i et skrækkelig humør, vi trættet uavladelig, men han hadde da opdragelse nok til at skamme sig efterpaa og be om undskyldning.

I det hele tat har dette været en fødselsdag som lover godt. Min frygtelige lidelse er væk som ved et trylleslag. Mary er alt som man kan ønske sig som vertinde, sykepleierske og søster, Hun har hat noget lignende selv og er fuld av sympati.“ —

Imidlertid kom smerterne igjen, og med dem den rastløshet i sindet som krævet stadig sceneforandring. Hendes veninde mrs. Russel kom derfor kjørende fra Thornhill og fik hende med dit.

Derfra skriver hun:

„Jeg er ankommet, og de er saa venlige mot mig. John tilbød at følge mig hit, men jeg betakket mig. Midt under mine lidelser igaar oplyste han mig om, at dette aldrig vilde være kommet paa, hvis jeg hadde hat noget at bestille i mit liv. Ingen fattigkone som hadde et arbeide at passe, hadde nogensinde siden verdens skabelse lidt av en sykdom som denne!“

7de september.

„Jeg har tilbragt en skrækkelig nat, søvnløs og den gamle lidelse, værre end nogensinde siden min ankomst hit, og til alt dette indvendig et stort mørke. Skal jeg virkelig gaa en ny vinter imøte som den forrige. Jeg kan ikke leve gjennom en saadan, min forstand i hvert fald kan det ikke. Aa Gud velsigne dig og hjelpe mig.“

Hendes værelse hjemme var nu blit tapetseret paa nyt med et lyst, venlig tapet. Carlyle spør om ikke ogsaa sengen, den store røde seng hun hadde faat med fra sit barndomshjem — helst burde byttes med en anden.

Hun svarer: „Den sengen staar for min opska- kede fantasi som et slags rødt torturinstrument efter alle de nætter jeg har tilbragt der spekulerende paa selvmord som det eneste middel mot vanvid. Aa den værste del av mine lidelser har ikke været hvad der kunde sees eller hvad der kunde uttrykkes i menne- skelig sprog.

Dr. Russel sier, som dr. B. ogsaa mente, at lidelsen sikkert i sin tid vilde trætte sig ut, hvis jeg bare kan holde kræfterne oppe, saa den ikke trætter mig ut.

Men hvordan komme til kræfter uten søvn? Aa kjære, du kan ikke hjelpe mig, saa gjerne du vilde. Ingen kan hjelpe mig. Bare Gud — og kan jeg undres over at Gud ikke tar notis av mig, naar jeg i hele mit liv har tat saa litet notis av ham?“

Paa dette brev svarer Carlyle blandt andet: „Der er, kjæreste, noget i dit sidste brev, som er mig mere velkomment end noget andet jeg hittil har faat fra dig — en religiøs tone, en from ydmyghet og en under- kastelse under den høiestes vilje, som grep mig svært og har været mig til stor trøst.

Ja, kjæreste ven — dette manglet hittil. Stolt stoisme har du altid greiet, og jeg ønsker heller ikke at du skal opgi den. Men der gives noget høiere, som jeg tror du har hat for litet av. Det er dette noget som bløtgjør det vrede hjerte, uten paa nogen maate at svække det, tvert om, det er al virkelig styrkes kilde og næring.

Kom hjem nu, kjære, til dit eget stakkars rede igjen. Det vil bli en god forandring, sikkert den bedste

av alle. Ta dig heroisk sammen og la mig saa lørdag faa se dig ved min side igjen for godt og ondt. Vi har hat en haard reise sammen, du og jeg, men vi vil ikke med Guds hjælp gi op endnu.

Hvordan vi skal takke dr. Russel for hvad han har gjort for dig, og hvordan vi skal gjengjælde dem, gaar over min forstand.“

Hjemreisen blev besluttet, og 1ste oktober 1864 bragte John Carlyle hende hjem til Chelsea igjen.

„Det glædeligste syn jeg nogensinde skal faa se her,“ skriver Thomas, „et svakt, mildt og venlig smil i hendes øine, som om hun var ræd for at tro helt paa at hun virkelig var hjemme igjen. Fortvilelsen var forsvundet fra uttrykket, og hun blev bragt hjem til mig, min egen som før.“

Selv fortæller hun mrs. Russel om hjemkomsten:

— — „Dr. Carlyle hadde været taapelig nok til at skrive til sin bror at han kunde vente os ved 10-tiden, og da vi altsaa ikke naadde frem før $1\frac{1}{2}$ 12, hadde Carlyle slaat fast i sit sind at jeg var blit syk et eller andet sted underveis, og ventet hvert øieblik telegram om at jeg var død.

Og da vi omsider ankom, styrtet han ut som han gik og stod i sin slobrok og kysset mig og graat over mig, mens jeg steg ut av vognen, uten tvil til stor oppbyggelse for vore naboer!

Og bak ham viste pikerne sig, generte, rødmende og med taarer i øinene. Mr. C. sa om igjen og om igjen, at han vilde ikke ha trodd det mulig at jeg var kommet mig saa.“ — —

Fra nu av vedblev Jane Carlyle at være frisk, skjønt svak. Alle venner og bekjendte viste hende en deltagelse og venlighet der varmet hendes hjerte, og om sin mand skriver hun: „Jeg kan ikke utsi hvor god og hensynsfuld mr. Carlyle er, han har det jo

travelt som altid, men han sørger for min ro og komfort som aldrig før.“

Hun hadde hver dag i de senere aar kjørt en daglig tur med leiet hest. Nu kjøpte Carlyle hest og en liten lukket vogn til hende.

Hun var overmaade glad over denne present og stolt av den som et uttrykk for hendes mands tak til hende, og hun trodde selv at disse daglige kjøreture i egen vogn var kilden til hendes fortsatte bedring.

Hun fortæller stolt veninden mrs. Russel om begivenheten:

„Jeg er ikke nu længer bundet til de to timers kjøretur à 6 kroner turen! Jeg har en liten vakker vogn ganske til mit eget bruk med en kvik graa hest og en ældre kusk (Sylvester) i mr. Carlyles gamle brune frak.

Jeg var hos et halvt dusin vognmakere for at se med mine egne øine: 60 pund koster den, ganske ny og vakker i al sin enkelthet. Den trenger ikke varetræk, da den indvendig er trukket med mørkeblaat klæde som ikke saa snart blir skiddent, og foran er der glas, saa du kan se dig godt om, naar du kommer hit og jeg kjører dig rundt for at avlægge visitter hos sæsonens løver!

Du vet, jeg kjøper mine hatter og kjoler hos madame Elise? Nuvel — forleden inviterte hun mig til at bli med ut paa hendes landsted. Elise som husmor og mor, det var en fristende utsigt. Jeg tok imot indbydelsen, og en behagelig oplevelse blev det.

Det var en prægtig bygning med en spisesal tre gange saa stor som den paa Wallace Hall og en like saa stor salon, begge rum utstyrt med samme artistiske smak som hun viser i sine dragter. Det var et gammelt herskaps hus med endeløse korridorer, ved hvert hjørne en byste: Byron, sir Walter Scott, Pope, Milton, Locke!

Fra dagligstuen kom vi ind i et drivhus saa stort, at mrs. Pringels kunde faat plads i et hjørne! Rundt huset var en uhyre stor have med drivhuse, og bak haven en stor grøn eng, hvor der græsset rene, hvite lam!

En middelaldrende ladylike guvernante tok sig av tre barn — fuldkomne skønheter, og barnepiken og de øvrige tjenere hadde et væsen som om de hørte til i en gammel familie. Alle behandlet madame som om hun hadde været en prinsesse! Talentets triumf!

Jeg fortalte Elise, at jeg hadde set to hatter fra hende paa en mrs. H. i Skotland.

„Aa ja da, hun faar alle sine klær fra mig.“

„Ikke sandt, De lavet hendes og døtrenes hofdragt, som blev omtalt i „Morning post“?“

„Jo da — alle tre kjoler var herfra. Mrs. H.s kostet 5400 kroner, men hun ænser aldrig prisen.“

— — —

Endelig — efter 13 aars haardt arbeide, var „Fredrik den store“ fuldendt!

„Søndag aften 5te januar 1865,“ skriver Carlyle, „gik jeg paa posthuset med det sidste ark manuskript. Aftenen staar endnu levende for mig. Jeg var ikke netop glad til sinds, snarere høitidelig stemt, sørgmodig, taknemmelig, men i virkeligheten næsten dræpt og yderlig utslitt efter disse 13 aars kamp.

Paa hendes ansigt var der, da jeg gik, et stille, mildt, patetisk smil, som jeg følte dengang og end mere nu. Ofte nok hadde det skjært mig i hjertet at tænke paa hvad hun hadde lidt ved denne bok, i hvilken hun hverken hadde hat nogen del eller interesse, og med hvilken ædel og værdig taushet hun hadde baaret det altsammen! Min egen, heltedmodige lille kvinde!

I de næste maaneder sank jeg dypt ned i mismod og legemlig og aandelig avslappelse, fór ogsaa én eller

to gange op i utaalmodighet mot hende, hvilket nu brænder i mit sind som en forgjæves anger. Saaledes av slog jeg engang at stige av vognen for at bli med hende ind og hilse paa madame Elise, skjønt jeg godt saa og forstod at hun ønsket dette. Aa hvor haardt er det nu bakefter at mindes denne min Elise-grusomhet!“

Jane vedblev at friskne til. I et brev til Mary Austen i december samme aar finder vi igjen hendes gamle selv:

„I to nætter har jeg omtrent ikke sovet paa grund av en frygtelig hemmelighet, der hviler paa mit sind. Sæt dig ind i det syn som møtte mine øine, da jeg en morgen kikket ut av mit soveværelsevindu for at se hvordan veiret var: Et net hønsehus med tilstøtende hønsegaard i haven *ved siden av vor!*

Tænk dig det!

Og ni store høns og en meget stor hane spankulerte omkring der, ret under vore vinduer! Jeg vilde ha daanet, hvis jeg hadde det med at daane!

Da mr. C. ingenting sa, kunde jeg ikke gjette mig til om han hadde opdaget dem eller ei. Hanens galen, som gjentok sig flere gange i nattens løp, vækket ham ialfald ikke, da hans sanser for øieblikket er optat med at lytte efter lokomotivers fløiten. Men naar faktum først gik op for ham — ak himmel, hvad da? Intet under at jeg laa vaaken, grundende over dette „hvad da?“

Jeg har ingen tid til detaljeret beskrivelse av begivenheternes utvikling. Nok om det — alle hønse skal rømme huset inden jul og hanen midlertidig lukkes inde i kjelderens fra aftenstid til over frokost!

Mr. C. omfavnet mig og kaldte mig sin reddende engel, og alt hvad jeg hadde at betale for denne gjen-vundne fred og ro var et løfte om tre gange ukentlig

at lære en liten irsk gut at læse! Rim det sammen, hvis du kan!“ — — —

— — —
Paa dette brev har Carlyle flere aar senere føiet denne efterskrift:

„Nogen ædlere handling er aldrig begaaet mot mig, end den som er meddelt i dette brev. Naar jeg nu ser ned i den haven og tænker paa hvad hun dengang fik se og hvilken beslutning hun fattet — aa da er dette en virkelighet, overfor hvilken mine følelser savner ord! Priset være du, min elskede, priset i mit hjerte i det mindste, saalænge jeg blir ved at drage aande!“ — —

— — —
Samme vinter blev Thomas Carlyle utnævnt til lord rector ved Edinburghs universitet. Det var bare en ærestitel, men det var dog den største hæder hans hjemlands universitet kunde by ham, dette samme universitet som i hans unge og vanskelige dage aldrig hadde vist ham hverken støtte eller sympati, men med velberaad hu stængt sine porte for ham.

Det var en sent vundet anerkjendelse, men det *var* en saadan. og den glædet dem begge, for selv om en profet blir sent agtet i sit fædreland, saa er det nu allikevel *dets* agtelse, som har mest at si for ham.

Men det var dennegang en hake ved tingen. Den utnævnte rektor maatte personlig holde en tiltrædelses-tale. Dette var tilstrækkelig til at skræmme Carlyle fra at motta den tilbudte ærespost.

Men Jane vilde det anderledes. Hun mente at det baade for dem selv og deres skotske slegt vilde være en glædelig begivenhet at se tilbake paa. Hvis han bare vilde kunne holde modet oppe de første par minutter, vilde det siden gaa av sig selv.

Og som en lydig og føielig husband drager han

nordover, ledsaget av mr. Tyndall, der skulde holde Jane a jour med begivenheternes gang.

Ikke før er de vel avsted, før Jane arbeider sig op i en febertilstand av onde anelser og søvnløs ængstelse:

„Hvis du skulde hænges,“ skriver hun, „kunde ikke tingen ha gaat mere indpaa mig. Jeg vaagnet i morges efter et par timers „av og til søvn“ længe før daggry for ikke at sovne ind mere. Jeg drak et glas vin og spiste en kjeks ved femtiden.

Da slog den tanke mig — hvad *mon* han nu bestiller? i dette øieblik? Og istedenfor at tænke mig dig sittende røkende eller noget lignende sandsynlig, var min fantasi straks opi alle detaljer ved en regulær henrettelse! Nu sier de ham at tiden er inde, nu binder de hans arme og spør om han har mere paa hjertet — —!

Du milde himmel, var jeg vaaken eller drømte jeg, var jeg normal eller gal? Jeg vet sandelig ikke. Glad skal jeg være, naar det hele er vel over, hvordan det saa er gaat. At du *har* talt, og fremdeles er ilive — er hvad jeg længes efter at høre! Mine forestillinger er nu naadd til det punkt, at du skal til at tale for en uhyre forsamling, men paa grund av varmen, støien og den slette luft, falder om — død!

Hvorfor i alverden begav du dig ut paa dette?“ — —

Den 3dje april kom telegram fra Tyndall, at alt var gaat storartet!

Jane skriver straks:

„Jeg var saa viss paa et brev i morges! Kanske burde jeg ha slaat mig tiltaals med Tyndalls guddomlige telegram, som naadde mig her i Cheyne Row kl. fem minutter over seks igaarftes.

Kokkepiken og kusine Maggi holdt paa at klæ mig

til Forsters fødselsdagsgilde, da telegrafbudet slog sine to slag paa døren.

„Der er det,“ sa jeg.

„Jeg er bange for det bare er postbudet, kusine,“ sa Maggi. Nu kom Jessi styrtende op med telegrammet. Jeg rev det op og læste: Fra John Tyndall (aa Gud velsigne Tyndall baade her i verden og i næste) til mrs. Carlyle. „En fuldstændig triumf.“

Jeg læste det først for mig selv, saa høit for det gapende kor. Og koret begyndte at danse rundt og klappe i hænderne: „Aa mrs. Carlyle, aa tænk det,“ ropte Jessi. „Jeg sa Dem det, madame,“ graat mrs. Warren, „jeg sa Dem hvordan det vilde gaa.“ „Jeg er saa glad, kusine,“ kvidret Maggi, utførende en slags krigsdans rundt mig.

Og de vedblev at klappe i hænderne, til der pludselig blev et rop efter brændevin: „Gi hende whisky, ta det, madame, svælg denne ske whisky, bare én ske!“

For, skjønner du, denne pludselige utløsning av den nervøse spænding jeg i dage, ja uker hadde befundet mig i, kostet mig et litet hysterisk anfald.

Allikevel gik jeg til Forsters med telegrammet i haanden og John Tyndall i mit hjerte! Og det var en glæde at se med hvilken hjertelig deltagelse alle tilstedeværende, Dickens og Wilkie Collins saavelsom Fuz mottok nyheten, og vi drak din skaal med stor glæde og lystighet.

Maggi kom for at hente mig, og i sin overstrømmende glæde sendte Fuz et glas whisky ut til Sylvester. I parentes bemerket viste Sylvester like saa megen glad bevægelse som nogen anden, da jeg fortalte ham at du var kommet vel gjennom tingen.“ — — —

Dagen efter fortsætter hun brevet: „Jeg var oppe og klædt kl. 7, og det forekom mig at være en evighet

til et kvarter over 9, da postbudet endelig kom — — med et brev fra Geraldine!

Naa — det brev jeg fik igaar fra Tyndall, vilde jo ha kunnet tilfredsstille en hvilketensomhelst mand eller kvinde — skulde en tro!

Men jeg pretenderer ingenlunde at være nogen almindelig mand eller kvinde, jeg er absolut ekstraordinær, særlig i min evne til uten nogen rimelig grund at arbeide mig op i en febertilstand av bekymring. Hvorfor tror du jeg nu ængster mig? Fordi ikke avisen fra Skotland er kommet. Jeg tænker mig, at du ikke har villet jeg skulde læse den, fordi der staar noget i den om at du er syk!

— — — Se saa — klokken $1\frac{1}{2}$ 11, da intet menneske drømmer om at se efter Edinburgherpost, kommer dit brev, to aviser og desuten breve fra min tante Anne, Thomas Erskin og David Aitken! Jeg har til denne stund bare læst dit, det haster ikke med resten.

Hvad der glæder mig mest i denne sak, er den hjertelige personlige hengivenhet for dig der vises os fra alle hold.

Ak kjære du, hvis vi nu bare kunde sove og hvad du kalder „fordøie“, skulde ikke alt da nu være godt? —

— — —

Og da alt nu var saa nær ved at være „saare godt“, kom slutten. Lørdag formiddag, 21. april 1866, skriver Jane Welsh Carlyle sit sidste brev:

„Kjæreste, det kunde synes at være spildt umake at skrive idag, naar du kommer hjem i overmorgen. Men jeg skriver allikevel, om ikke av anden grund end for at benytte sig av den smule liberalitet, at en kan faa post søndag, hvis en henter den.

Alle længere historier maa imidlertid utsættes til ut i uken. Forøvrig har jeg hverken lange eller korte historier at berette denne morgen. Efter mit teselskap

i eftermiddag vil jeg ha mere at fortælle, forutsat da at jeg overlever det! For hvordan jeg skal kunne underholde 11 personer en varm aften igjennem, uten forfriskninger værd at nævne — det gaar over min begripelse! Tænk bare med hensyn til kopper — der findes ikke mere end 10 av samme stel, og her kommer 11, jeg selv den 12te.

„Naar alt kommer til alt,“ sa Jessi, „saa hadde De engang 8 til te, og 3 fler vil vel ikke gjøre ende paa os.“

Det er jeg ikke saa sikker paa. La os haabe hensigten helliger midlet — den uselviske hensigt at gjøre to mennesker lykkelige, nemlig Tulloch og Froude, som liker hinanden saa godt.

Spottiswoods blev bedt i samme filantropiske hensigt. Vi møttes i en butik, de bad om lov til at se ned til os, og saa fandt jeg ut, at det var bedst at faa dem sammen med Froude og mrs. Oliphant, før du kom hjem. Mrs. Wynne meldte sig tilfældigvis selv til samme aften.

Markgrevinden var her to gange igaar, kl. 4, før jeg var vendt tilbake, og kl. 5. Hun hadde med sig en fortryllende gammel dame, en miss Talbot, delvis lam, men med det elskeligste, barnlige ansigt. Hun syntes at like mig like saa godt som jeg hende, og lady Lothian blev tilbake et par minutter for at spørge mig om jeg en dag vilde bli med hende hen og hilse paa miss Talbot, som hadde et hus fuldt av de herligste malerier.

Du burde ha sendt din tale til lord og lady Lothian. Jeg ser adskillige navne paa listen, mindre værd en saadan oppmerksomhet. — —

I en antikvitetshandel i Richmond saa jeg en kopi av det billede av Fredrik den store som du fik laane, ikke daarlig, tarvelig utført, men likheten vel bevaret. Vilde du sætte pris paa at eie det? I saa tilfælde vil jeg forære dig det, da det er at faa for en meget rimelig pris.

Jeg steg av vognen og spurte: „Hvad er det?“ (mente prisen). Manden meddelte da med stor overlegenhet: „Det, frue, det er Petter den store.“

„Nei virkelig — og hvad er prisen?“

„7 og en halv krone.“

Jeg bød 5 paa stedet, men han vilde ikke sælge det under 6. Hvis du bryr dig om at eie det, skal jeg hente det og finde en plads til det paa min væg.

Altid din

Jane Welsh Carlyle.“

Et par timer efter at dette brev var skrevet, kjørte Jane Carlyle ut paa sin daglige kjøretur. Efter en visit hos mr. Forster kjørte hun ved tretiden henimot Kensington haverne, hvor hun steg ut og spaserte litt langs havegjærdet, meget langsomt, omtrent et par hundrede skritt, med lille Nero nr. 2 løpende ved siden.

Ved Serpentinebroen steg hun igjen ind i vognen, og Sylvester kjørte videre, til de kom til et rolig sted, nær Viktoriaporten. Der slap hun Nero ut for at den kunde faa rørt sig litt. Da de hadde naadd litt længere op i gaten, puffet en forbikjørende vogn til hunden, som blev liggende hylende paa ryggen. Sylvester snudde og kjørte vognen ind til fortauget, hvor hunden nu var.

Næsten før vognen stanset, var mrs. Carlyle ute av den. Den dame, hvis vogn hadde foraarsaket hændelsen, steg ogsaa ut, og flere andre spaserende damer samledes om hunden. Damen fra vognen spurte mrs. Carlyle om noget, men Sylvester kunde ikke opfatte hvad hun svarte. De andre damer talte ogsaa til hende.

Nu løftet hun lille Nero ind i vognen, og steg selv ind efter. Sylvester spurte om det lille dyr var saaret, men han trodde ikke hun hørte paa grund av støien fra de forbifarende vogne. Han hørte hunden jamre sig litt, som om hun befølte den. Det var den sidste lyd han hørte derindefra.

Sylvester kjørte nu videre, henimot Hyde Park, snudde der og kjørte nedover igjen, forbi det sted hvor hunden var blit saaret. Han fik ingen ordre, saa bare gjennom glasset hendes hænder ligge ubevægelig foldet i fanget. Han kjørte videre, men da han fremdeles ingen ordre fik, blev han ængstelig, og bad en forbi-passerende dame kikke ind.

Hun saa gjorde. I vognens ene hjørne, med vogn-teppet over knærne, hænderne foldet i fanget og øinene lukket, sat Jane Carlyle — død. — —

Den fremmede dame bad en forbigaaende herre om at si sin mening, og han kunde bare bekræfte at det var saa, og bad Sylvester straks kjøre hende til St. George's hospital like i nærheten.

Mr. Froude, som skulde ha været hendes gjest samme aften, fik bud fra kokkepiken, mrs. Warren, om straks at begi sig til St. George's hospital. Et instinkt sa ham hvad der var hændt. Han gik indom Geraldine, der holdt paa at klæ sig til teselskapet. Hun kastet en kaape om sig, og de kjørte sammen til hospitalet.

I et litet værelse fandt de hende, liggende paa en seng, vakkert klædt som altid og med utsøkt smak. Intet var blit rørt, selv hatten sat paa. Det saa ut som om hun var sovnet paa sengekanten og var faldt bak-over i sengen. Men ansigtet var ikke en sovendes. Det hadde et uttryk, fortæller Froude, som han aldrig hadde set der. Panden, som sygdommen i de senere aar hadde furet med dype rynker, var nu glattet ut, og for første gang saa han hvor mægtig den var. Træk-kene laa fæstnet i streng, majestætisk ro.

„Jeg har,“ sluttet han, „set mangt et i døden skjønt ansigt, men intet saa storslagent som hendes.“

Efter at ha fulgt Geraldine hjem, skyndte mr. Froude sig til Cheyne Row, hvor han fandt mr. Forster. Mens de nu gjorde sine forberedelser til at motta den

døde, kom mrs. Warren hen og fortalte, at mrs. Carlyle en gang hun var meget syk og selv trodde enden var nær, hadde sagt til mrs. Warren, at naar alt var over, skulde hun gaa ovenpaa, hvor hun paa et nærmere angit sted vilde finde to vokslys, indsvøpt i papir. De skulde tændes og anbringes ved hendes hodegjærde.

For mangfoldige aar siden, like efter at de var flyttet til London, hadde hun nemlig engang holdt et litet aftenselskap. Hendes mor var dengang paa besøk hos dem, og denne hadde ønsket at alt skulde bli saa festlig som mulig, og hadde derfor for egen regning gjort indkjøp av kaker, konfekt og lys, som hun hadde pyntet op med paa spisebordet, og saa ropt paa mrs. Carlyle, for at hun skulde komme og beundre virkningen.

Men Jane var blitt ærgerlig, hun paastod at folk vilde si at hun var ødsel og ruinerte sin mand, og fjernet saa to av lysene og en del av kakerne.

Mrs. Welsh blev saaret og begyndte at graate. Jane angret da straks hvad hun hadde gjort, og forsøkte at gjøre alt godt igjen. Men lysene tok hun og pakket forsigtig ind og la dem paa et sted, hvor de let kunde findes.

Og saa blev de da nu fundet frem 24 aar efter og tændt og anbragt som hun hadde ønsket det.

Da ingen av de tilstedeværende kjendte til hvor Carlyle for øieblikket befandt sig, blev der sendt telegram til hans bror dr. John i Edinburgh og til svogeren James Aitken, hvor Carlyle virkelig var.

14 dage senere læser vi i hans dagbok om hvordan budet naadde ham:

„Lørdag aften kl. 9 omtrent sat jeg i stuen hos min søster Jean i Dumfries, da de to skjæbnesvangre telegrammer ankom.

De hadde en slags bedøvende virkning paa mig. Ikke paa to dage kunde jeg fatte tingens umaadelige dybde, eller den uendelige sorg som hadde lagt mit liv

helt øde og paa et øieblik rystet min stakkars verden til ruiner.

Næste dag førte de mig ut paa de grønne sabbatsmarker, og atter og atter steg fra mit hjerte som et suk: min arme lille kvinde! Men ingen taarestrom lettet mit hjerte, hverken dengang eller til denne stund. Vil den nogensinde komme? Et forstenet ve mig, ve mig, er min vanlige stemning!

16 timer efter telegrammet, kl. 2 søndag, kom et brev fra hende, skrevet lørdag før hun kjørte ut! En billet til hende, skrevet fra Scotsbrig fredag morgen, og som skulde ha glædet hende søndag morgen, laa der ved min hjemkomst — uaapnet!

Mandag morgen drog John sydover med mig. Ikke om jeg skulde leve i tusen aar, skal jeg kunne glemme ankomsten hit, for første gang uten hendes velkomsthilsen.

Hun laa i sin kiste, elskelig og skjøn i døden. — —

Næste dag vandret jeg over de skjæbnesvangre lokaliteter for lørdagens kjøretur, mens Forster og bror John ordnet det nødvendige for morgendagen.

Onsdag morgen var vi underveis med vor dyrebare byrde. John og Forster talte i sin hensynsfuldhet ikke til mig. Jeg sat og saa ut paa de vaarlige marker og de evige skyer, indtil vi naadde Haddington, hvor venner mottok os med en gjestfrihet der næsten bragte mig til fortvilelse.

Jeg gik ut for at spasere gjennom de maanelyse, stille gater. Jeg saa op til vinduerne i det rum hvor jeg hadde set hende for første gang, en sommeraften efter solnedgang for 46 aar siden! Det skjønnesie unge væsen mine øine nogensinde har skuert, straalende av aand og talent.

Jeg vendte tilbake til mit rum, sov ikke, men laa natten igjennem stille i den store stilhet.

Torsdag morgen 26. april vandret jeg ut til den

stille kirkegaard, og kl. 1 kom følget, stille, litet, bare 12 gamle venner, foruten os.

Og saa la jeg hende i hendes fars grav efter vor avtale for 40 aar tilbage, og alt var over. Der sover nu min lille Jeannie, og hendes ansigts lys skal ikke skinne for mig mere.“

— — —

Mange aar gaar. I dagligstuen i Cheyne Row er alt uforandret. Paa sybordet ved vinduet staar Janes arbeidskurv med det sidst paabegyndte arbeide. Paa pianoet staar hendes hefte skotske folkemelodier. Alt er rent og vakkert, holdt i nøjagtig samme orden av Mary Austens pietetsfulde omsorg.

I arbeidsrummet oppe under taket sitter Thomas Carlyle bøiet og graa. Ingen lyd fra utenverdenen naar op til ham, og han har ingen anden utsigt end himlen med dens drivende skyer.

Det er ikke videnskabelige verker eller bud fra dagens liv der nu dækker arbeidsbordet, det er gamle, gulnede breve.

Med uendelig pietet har han samlet hvert skriftlig minde Jane har efterlatt, hvert brev han har kunnet opspore, hver optegnelse. Med patetisk andagt har han gjennemlæst det altsammen, og med sin nu sterkt skjælvende haand føiet bemerkninger til, mildnende, forsonende, hvor et skarpt uttryk gjælder andre, dypt angrende, slaaende sig for sit bryst, hvor det gjælder ham selv.

Ti op fra alle disse gulnede ark stiger for hans opskakede fantasi og sønderknuste sind en forfærdelig anklage mot ham selv. En egoist har han været, en blind daare — ve ham!

Fra utenverdenen strømmer en hyldest ind til ham, den største fædrelandet har at by! Den er ham fuldkommen likegyldig nu, den ikke længer kan glæde hende. Men denne verden som sætter ham i høisætet,

skal faa vite hvor stor *hun* var, og hvor ilde, ilde han har handlet!

Og saa bærer han det altsammen hen til den ven han har betroet sit eftermæle: Se her, ta og bruk hvad du vil, men la menneskene faa vite hvem hun var og hvem jeg var!

— — —

Og aarene gaar, mange og lange.

Det er atter vaar. Markerne grønnes, og bækken haster frem, kaat og likeglad.

Den gamle Haddington kirkegaard ligger som før i uantastet fred og ro. Ingen hvislen fra jernbanelokomotiver skjærer luften over den. Ingen gater med paatrængende nye huse har nærmet sig dens enemerker. Den ligger der i stille ensomhet, likegyldig for det moderne livs rasende tempo. Hvorfor — hvortil? — Warte nur — balde, balde — ruhest du auch! —

Paa den mosgrodde, smale vei mot kirkegaarden kommer der mennesker, en gammel, sterkt lutende mand, støttende sig til en ung kvindes arm. De taler ikke sammen. Da de har naadd kirkegaardsporten, ber han hende med en haandbevægelse bli staaende.

Det gjør hun. Men fra sin plads følger hun med kjærlig bekymring den gamle mand, der stolprer frem mellem de mange indsunkne grave til han naar frem. Da tar han den bredbremmede filthat av og lar den milde vaarvind leke med det hvite haar.

Han læser gravstenens kjendte indskrift, indtil dens sidste ord: „Med hende gik mit livs lys ut.“

Da synker han i knæ, bøier sig endda dypere og kysser gravens jord. — —

Jeannie — aa — Jeannie!

Włamski.

TO
MENNE-
SKER

SIGNE
GREVE
DAL